

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра історії держави та права

**ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА
(СХЕМИ ТА ТАБЛИЦІ)**

Навчальний посібник

Київ
2021

УДК 340.15(075.8)
І 90

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Національної академії внутрішніх справ
протокол № 23 від 21.12.2020 року*

Авторський колектив:

**О. В. Шкуратенко (к.ю.н., доцент, керівник авторського колективу),
Н. О. Дорошук (к.і.н., доцент, науковий редактор), Д. І. Курас (к.і.н.,
доцент, науковий редактор частини 2), О. І. Анатольєва (к.ю.н., доцент),
І. В. Блінова (к.ю.н.), М. А. Дзюба (магістр права), Є. С. Дурнов (д.ю.н.,
професор), С. В. Марчевський (к.ю.н.), В. З. Прус (к.ю.н., доцент),
Н. Ю. Свідерська (к.і.н., доцент), Ю. В. Сокур (к.ю.н., доцент),
В. М. Щербатюк (д.і.н., професор), аспірант Я. В. Сонько**

Рецензенти:

С. Д. Гусарєв – доктор юридичних наук, професор, перший проректор
Національної академії внутрішніх справ

П. П. Захарченко – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
історії права та держави юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

І 90 Історія держави та права (схеми та таблиці): навчальний посібник /
О. В. Шкуратенко, Н. О. Дорошук та ін. Київ: «Видавництво
Людмила», 2021. 288 с.
ISBN 978-617-7974-99-3

Історія держави та права (схеми і таблиці) є навчальним посібником, у
якому у стислій, концентрованій формі висвітлено основні дані про розвиток
держави, суспільства і права України та провідних зарубіжних країн. Виклад
матеріалу у наочно-графічній формі дозволить краще зрозуміти сутність
державно-правових процесів і засвоїти навчальний матеріал.

Видання орієнтовано на здобувачів вищої освіти, викладачів а також
усіх, хто цікавиться проблематикою державно-правового розвитку.

ISBN 978-617-7974-99-3

УДК 340.15(075.8)

© О. В. Шкуратенко, Н. О. Дорошук, 2021

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....	5
ЧАСТИНА 1	7
Тема 1. Історія держави та права як наука та навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу (доктор юридичних наук, професор Дурнов Є. С., кандидат юридичних наук, доцент Сокур Ю. В. кандидат історичних наук, доцент Дорошук Н. О.).....	7
Тема 2. Античні держави та право (доктор юридичних наук, професор Дурнов Є. С., кандидат юридичних наук, доцент Сокур Ю. В. кандидат історичних наук, доцент Дорошук Н. О.)	15
Тема 3. Ранньофеодальна держава і право (кандидат історичних наук, доцент Курас Д. І.)	28
Тема 4. Станово-представницька монархія (кандидат історичних наук, доцент Дорошук Н. О.).....	35
Тема 5. Абсолютна монархія (кандидат історичних наук, доцент Курас Д. І.).....	48
Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.) (кандидат юридичних наук, доцент Шкуратенко О. В., кандидат юридичних наук Марчевський С. В.)	55
Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.) (кандидат історичних наук, доцент Свідерська Н.Ю.).....	60
Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.) (доктор історичних наук, професор Щербатюк В. М.).....	65
Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.) (кандидат історичних наук, доцент Свідерська Н.Ю.).....	75
Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської імперії (XIX – початок XX ст.) (кандидат юридичних наук, доцент Шкуратенко О. В., магістр права Дзюба М. А.).....	79
Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права (кандидат юридичних наук, доцент Сокур Ю. В.).....	93
Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – на початку XXI ст. (кандидат юридичних наук, доцент Прус В. З.)	105

ЧАСТИНА 2	120
Тема 13. Стародавні держави і право на території сучасної України (доктор юридичних наук, професор Дурнов Є. С., кандидат юридичних наук, доцент Сокур Ю. В.)	120
Тема 14. Держава та право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права (кандидат юридичних наук, доцент Шкуратенко О. В.)	132
Тема 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського (кандидат юридичних наук, доцент Анатольєва О. І.)	145
Тема 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої Польської (кандидат історичних наук, доцент Свідерська Н. Ю.)	155
Тема 17. Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі (доктор історичних наук, професор Щербатюк В. М.).....	168
Тема 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право (серед. XVII – кін. XVIII ст.) (кандидат юридичних наук, доцент Прус В. З.)	177
Тема 19. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Австрійської, Австро-Угорської та Російської імперій (кін. XVIII – поч. XX ст.) (кандидат юридичних наук Блінова І. В.)	201
Тема 20. Національна державність і право України у 1917 – 1921 рр. (кандидат історичних наук, доцент Курас Д. І., аспірант Сонько Я.В.).....	215
Тема 21. Українська РСР (УСРР) та її право (кандидат історичних наук, доцент Дорошук Н. О.).....	234
Тема 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави (магістр права Дзюба М. А.)	267
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	279

ПЕРЕДМОВА

На теперішній час розбудова Української держави має ґрунтуватися на глибоких знаннях історичного минулого, злагоді громадянського суспільства та держави, використанні всіх позитивних рис менталітету українського етносу. Глибоке вивчення світового і вітчизняного досвіду державотворення без ідеологічних стереотипів сприяє кращому пізнанню здобувачами вищої освіти суті, функцій і соціального призначення держави і права, допомагає краще орієнтуватися в сучасних проблемах реформування політичної, правової та адміністративно-територіальної системи.

Серед навчальних дисциплін юридичних закладів вищої освіти, правничих факультетів, у тому числі й у системі освіти МВС України, «Історія держави та права» займає одне з провідних місць. Вона є фундаментальною навчальною дисципліною, яка закладає основи для подальшого вивчення галузевих юридичних наук. Водночас, «Історія держави та права» є світоглядною навчальною дисципліною, яка сприяє розвитку національної самосвідомості громадян України, вихованню їх патріотичних почуттів, морально-етичних переконань. Мета історії держави та права полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти розуміння закономірностей розвитку держави, суспільства та права, виробленні правильних оцінок державно-правових явищ, вихованні політичної та правової культури, поваги до прав і свобод громадян, у розвитку патріотичних та морально-етичних переконань, формуванні науково-юридичного світогляду та мислення, необхідних для вивчення та застосування права.

Представлений навчальний посібник підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Історія держави та права», розробленої науково-педагогічними працівниками кафедри історії держави та права Національної академії внутрішніх справ. В основу викладу матеріалу покладено хронологічно-проблемний принцип, що дозволяє встановити причинно-наслідкові зв'язки різноманітних історико-правових явищ і подій, простежити найбільш значимі етапи формування національної держави та правової системи.

Обраний метод викладу навчального матеріалу у формі схем і таблиць, вважаємо, допоможе здобувачам вищої освіти більш чітко виокремлювати ключові положення та загальні закономірності поступу держави, суспільства та права і, таким чином, сприятиме кращому засвоєнню матеріалу, усвідомленню сутності історичної еволюції державно-правових інститутів, розвитку логічного мислення, аналітичних здібностей, формуванню світогляду.

Авторський колектив сподівається, що навчальний посібник «Історія держави та права (схеми і таблиці)» полегшить здобувачам вищої освіти підготовку як до семінарських занять, так і до екзамену, дозволяючи достатньо швидко повторювати освоєний навчальний матеріал.

ЧАСТИНА 1

Тема 1. Історія держави та права як наука та навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу

ІДП як наука і навчальна дисципліна

Об'єкт і предмет ІДП

- причини виникнення держави та права
- форми держави та права
- функціонування держави та права
- причини занепаду держави та права

Виховне значення. ІДП формує та виховує:

- діалектичне розуміння суспільно-правових процесів
- демократичні погляди
- гуманізм
- повагу до інших народів
- патріотизм

Суспільні науки

- всесвітня історія
- загальна історія окремих країн світу, в т.ч. історія України
- історія політичних учень
- політологія

Взаємозв'язок ІДП з іншими дисциплінами

Юридичні науки

- теорія держави і права
- державне право
- державне будівництво
- галузі права

Джерела вивчення

- першоджерела (найдавніші правові пам'ятки, літописи, законодавчі акти, конституції країн світу, державна символіка, археологічні знахідки тощо)
- підручники та посібники
- наукові праці

Методи і форми вивчення

- лекція
- семінар
- консультація
- екскурсія
- контрольна робота
- тестування
- реферат
- наукова робота
- підготовка навчальних матеріалів

Держава та право Стародавнього Вавилону

Вавилон – територія сучасного Іраку

Історія Стародавнього Вавилону поділяється на чотири основні періоди:

- 1) Старовавилонське царство (1894 – 1518 рр. до н.е.)
- 2) Середньовавилонське царство
(Касситський період) (1518 – 1204 рр. до н.е.)
- 3) Період політичного ослаблення (1204 – 626 рр. до н.е.)
- 4) Нововавилонське царство (626 – 539 рр. до н.е.)

Суспільний лад Стародавнього Вавилону

Державний лад Стародавнього Вавилону

За формою правління Стародавній Вавилон був монархією за типом східної деспотії

Центральні органи влади Стародавнього Вавилону

Місцеві органи влади Стародавнього Вавилону

Держава та право Стародавнього Єгипту

Періодизація історії Стародавнього Єгипту

Період Раннього царства
(3100-2800 рр. до н.е.)

Період Стародавнього царства
(2800-2250 рр. до н.е.)

Період першого розпаду Єгипту
(2250-2050 рр. до н.е.)

Період середнього царства
(2050-1710 рр. до н.е.)

Період другого розпаду Єгипту
(1710-1560 рр. до н.е.)

Період нового царства
(1580-1085 рр. до н.е.)

Пізній період
(XI-IV ст. до н.е.)

Греко-Римський період
(332 до н.е. -395 р.)

Державний лад Стародавнього Єгипту

форма правління – східна деспотія

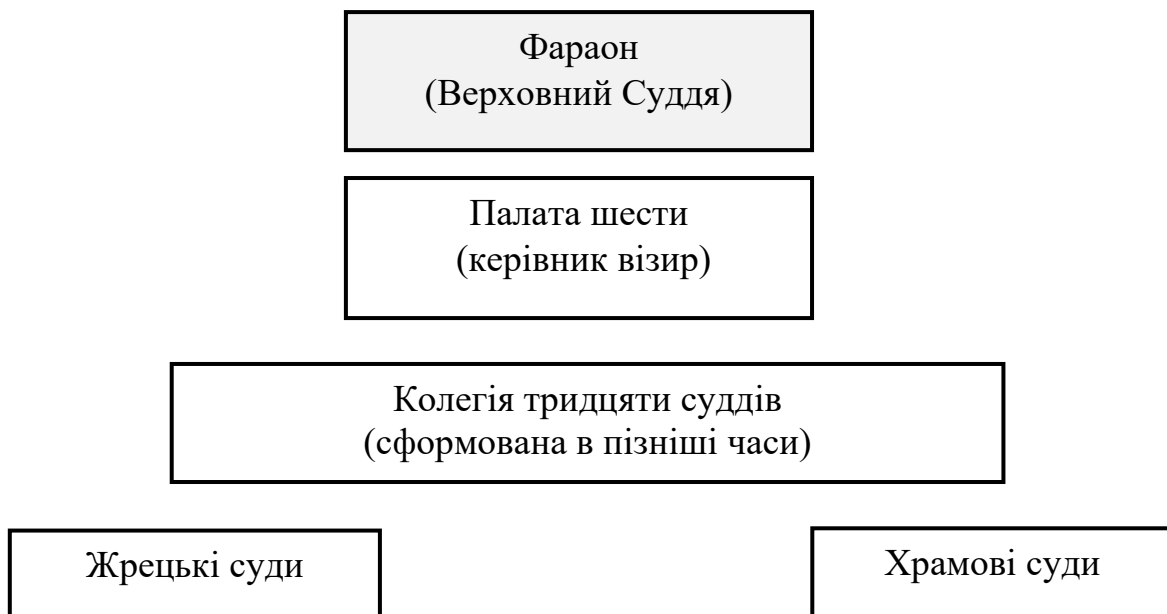

Місцеві органи влади Стародавнього Єгипту

управління на місцях здійснювалось відповідно до адміністративно-територіального поділу, через місцевий апарат.

Судова система Стародавнього Єгипту

Джерела права: звичаєве право та закони, перший законодавець – Менес, найвідоміші – Закони Рамзеса II та Закони Хоремхеба.

Держава та право Стародавньої Індії

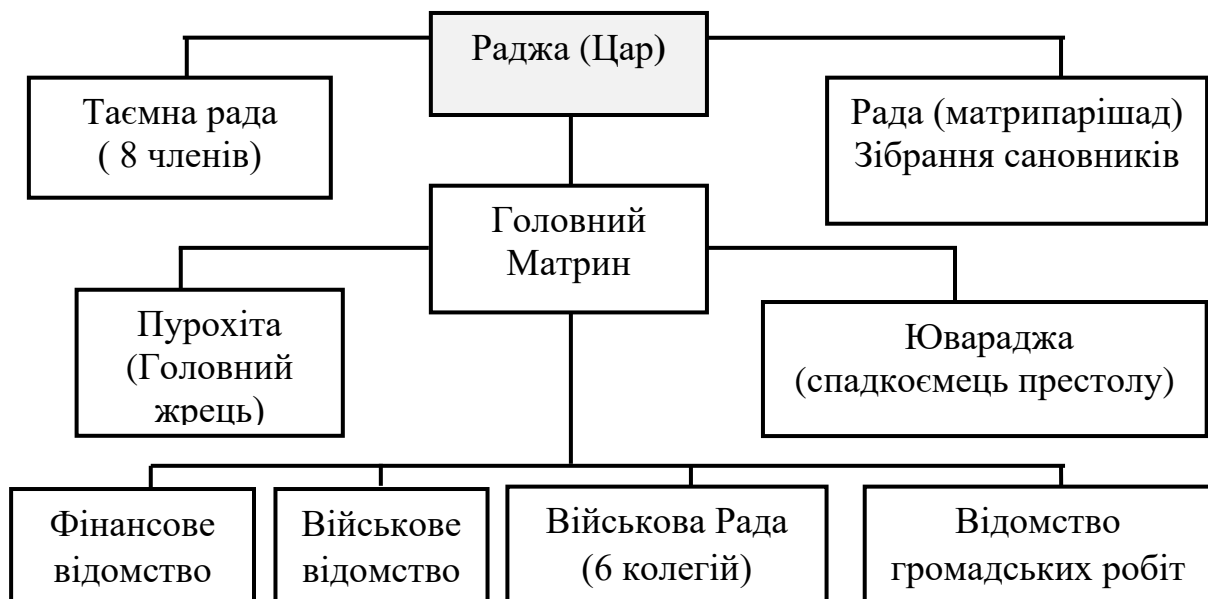
Суспільний лад Стародавньої Індії

Державний лад Стародавньої Індії

Форма правління : обмежена монархія

Вищі органи управління

Цар, який нерозумністю безтурботно мучить свою країну, негайно з родичами позбавляється країни та життя (Закони Ману)

Місцеві органи управління Стародавньої Індії

Управління на місцях здійснювалося відповідно до адміністративно-територіального поділу держави

Царевич
(син правителя)
керівник провінції

Окружний начальник
(керівник округу)

Міське управління

Управитель Міста

Міська Рада
(30 осіб, 6 колегій)

Сільське управління

Староста Десяток

Староста Двадцятки

Сотські

Тисяцькі

Схід жителів

Рада Старійшин

Діяльність місцевих органів контролював урядовець-контролер

Тема 2. Античні держави та право

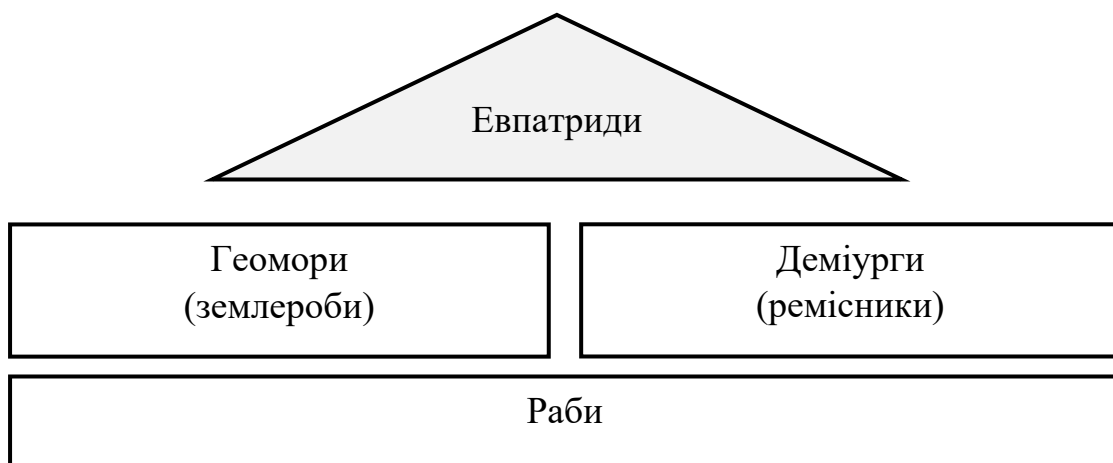
Стародавня Греція.

Виникнення Афінської держави.

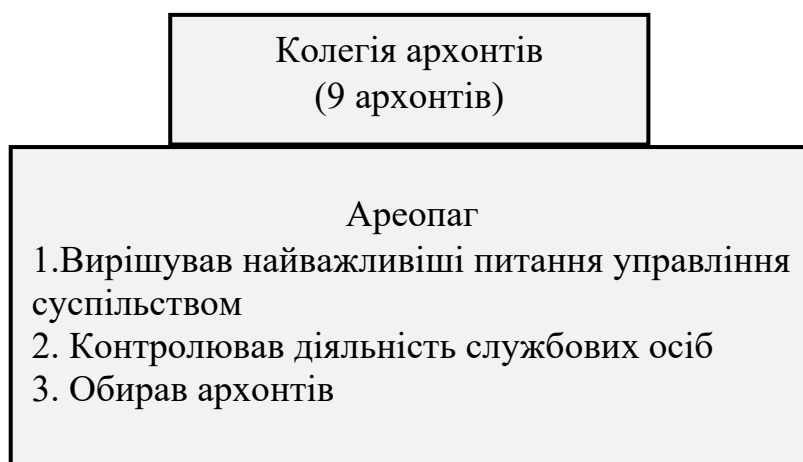
Державний та суспільний лад за реформою Тезея (VII ст. до н.е.)

Тезей об'єднав чотири найбільших племені (філи) в один народ із центром в Афінах.

Суспільний лад Афін

Державний лад Афін

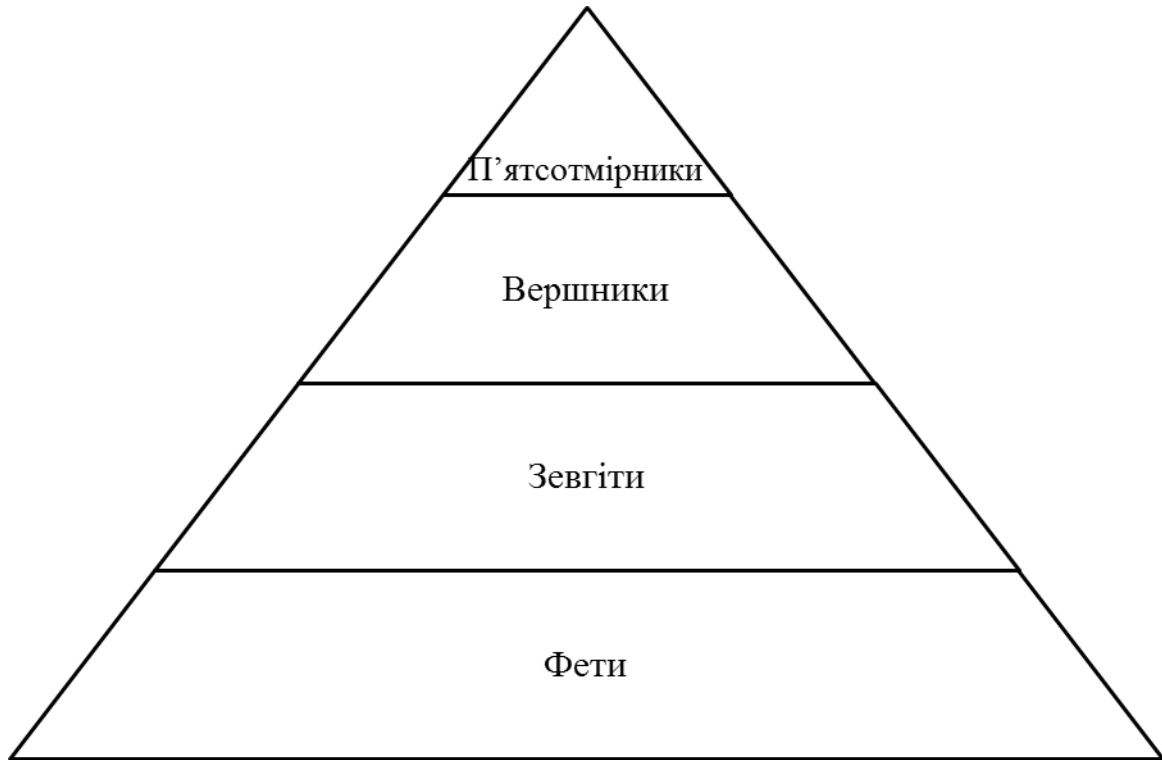
За реформи Тезея державні посади могли займати виключно представники евпатридів, у них зосереджувалася уся повнота влади.

Афінська держава за реформами Солона

594 р. до н.е. Солон обрано архонтом з надзвичайними повноваженнями.

Суспільний лад

Суспільство було поділено за майновим цензом на розряди
(залежно від отриманого прибутку за рік)

Державний лад

Обсяг політичних прав залежав від майнового цензу, а не від роду.

Еклесія - народні збори (найвищий орган влади)
Брали участь громадяни усіх майнових розрядів

Рада 400
(загальне управління країною, підготовка справ для обговорення на народних зборах)
Обиралася з громадян перших трьох майнових розрядів по 100 осіб від кожного племені

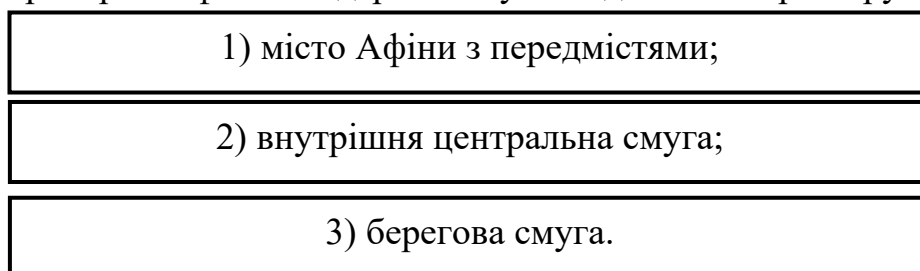
Гелієя (суд присяжних)
Входило 6000 осіб з усіх майнових розрядів

Афінська держава за реформами Клісфена.

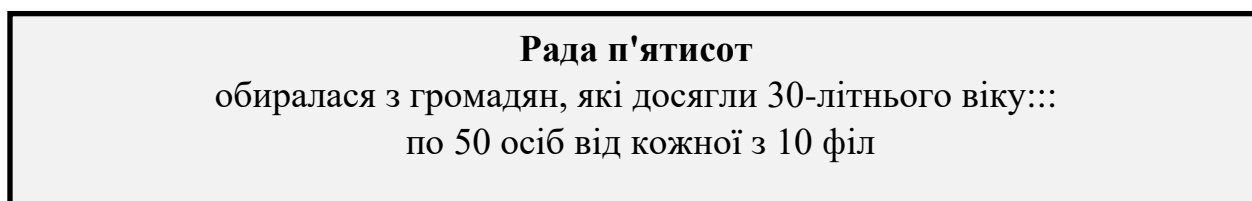
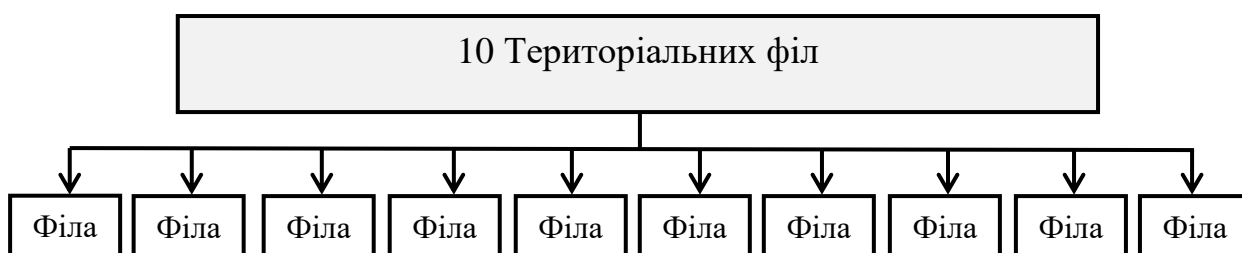
У 509 р. до н.е. на чолі Афін став Клісфен.
Реформи Клісфена ліквідували залишки родового ладу та домінування олігархів

Територіальний поділ

Територію Афінської держави було поділено на три округи:

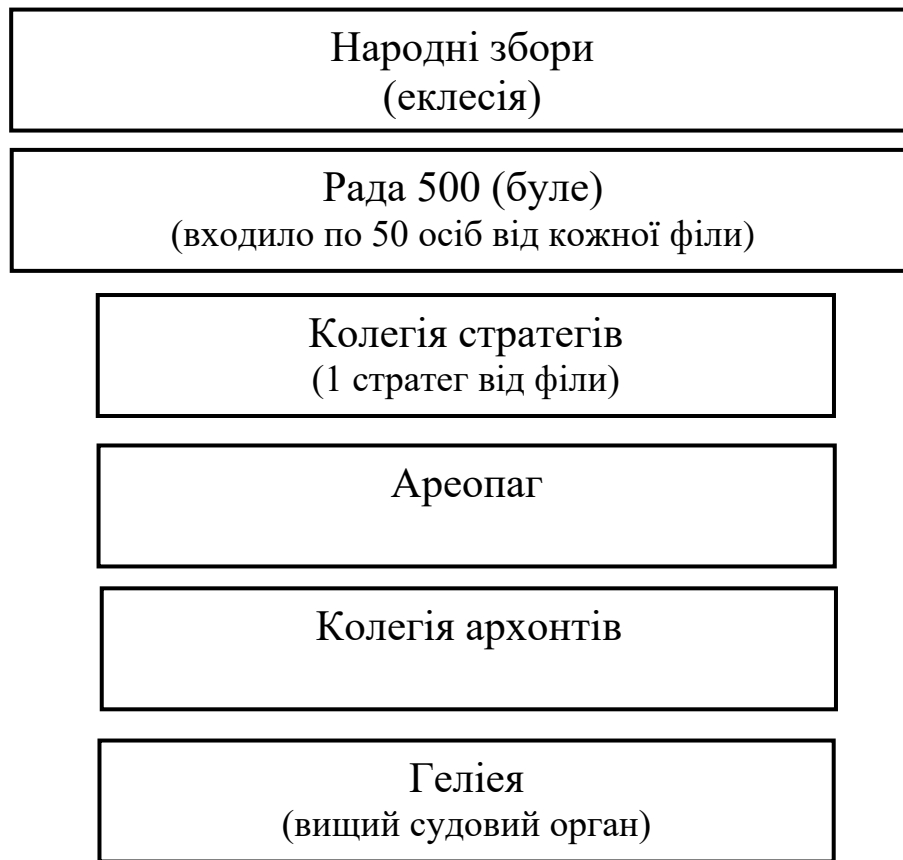
Кожен округ поділявся на десять частин - тритій. Три тритії (по одній з кожного округу) складали одну філу. При цьому кожна філа являла собою не суцільну територію, а кілька локально розділених громад, які об'єднувалися під час голосування.

Клісфеном запроваджено **остракізм** – «суд черепків». Суть полягала у тому, що один раз на рік збиралися збори народу і шляхом голосування (черепками), вирішували питання уникнення захоплення влади тираном.

Реформами Клісфена було завершено процес становлення демократичної держави в Афінах.

Вищі органи влади і управління Стародавніх Афін

Місцеві органи влади і управління

Джерела права: законодавство міст-полісів, звичаєве право, Закони Драконта

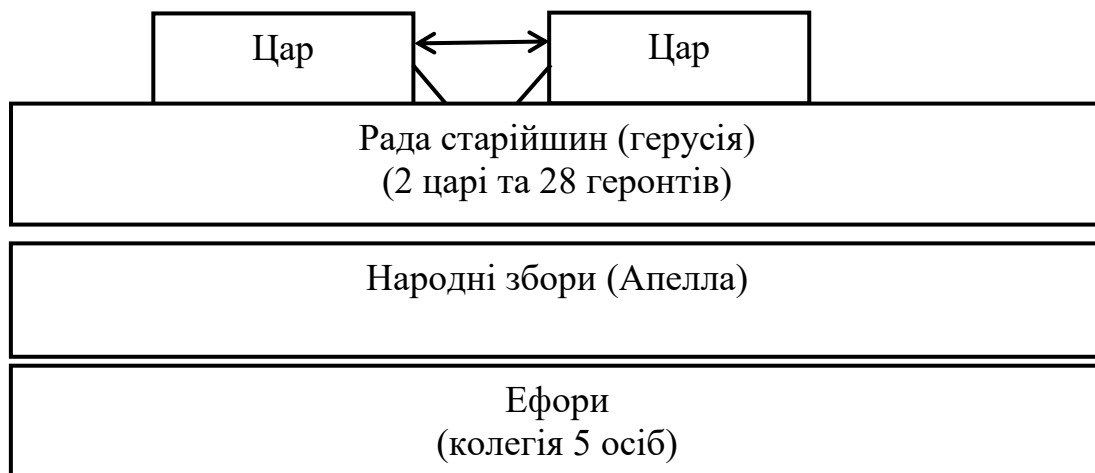
Стародавня Спарта

Суспільний лад Стародавньої Спарти

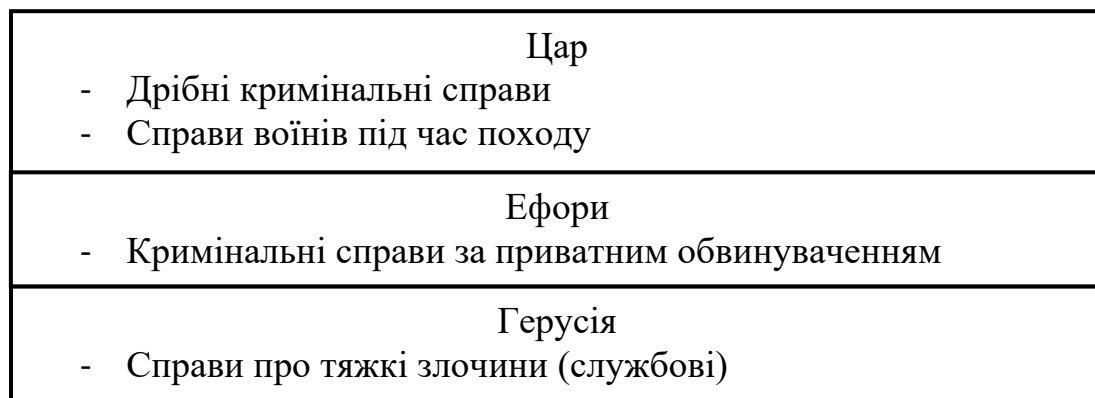

Державний лад Стародавньої Спарти

після об'єднання дорійських племен, яке очолював свій цар, влада у Спарті належала двом царям

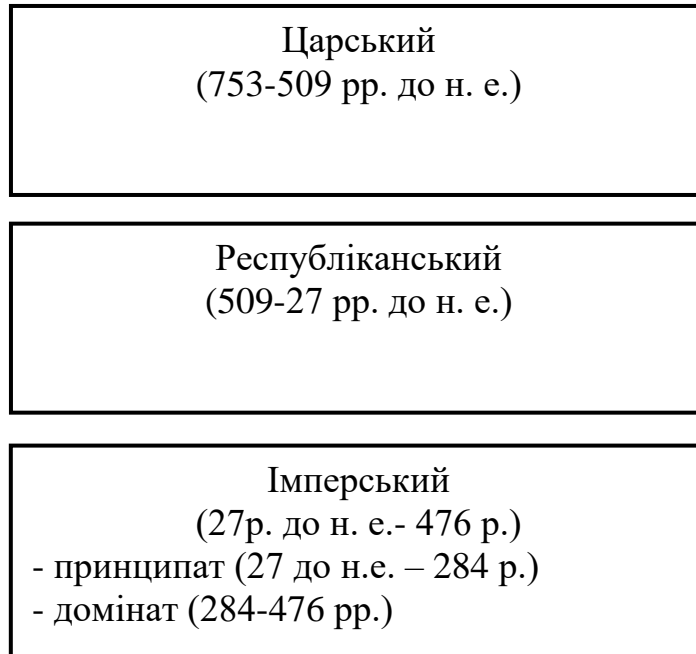
Судова система

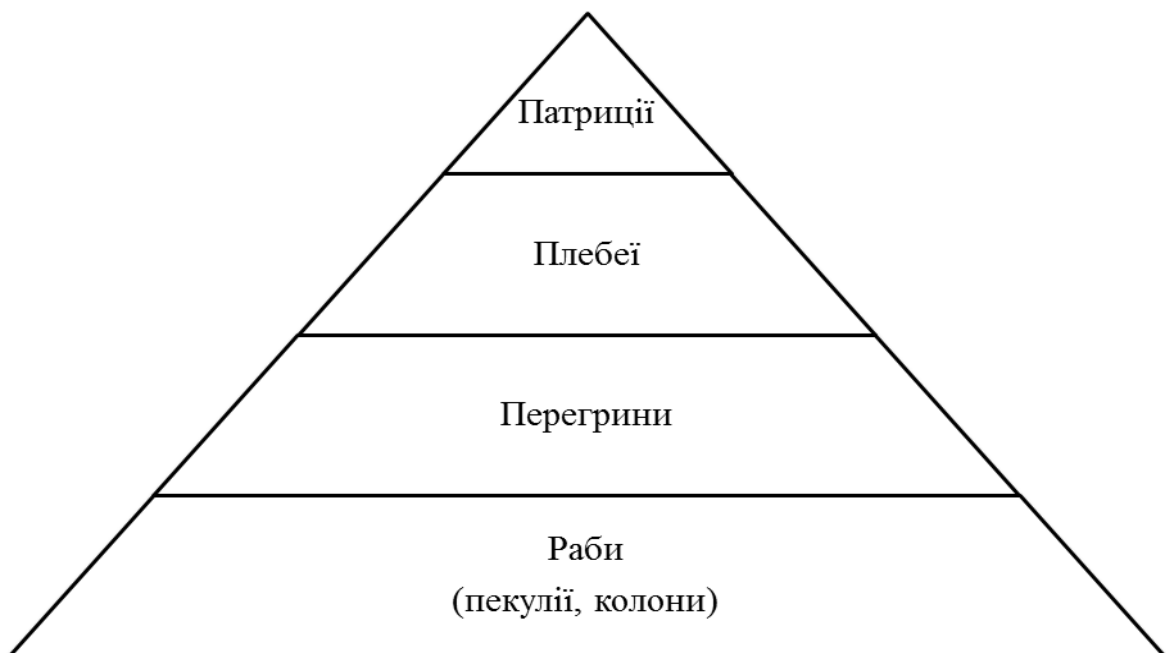
Джерела права: звичаї, закони Лікурга.

Держава та право Стародавнього Риму

Етапи розвитку Римської держави

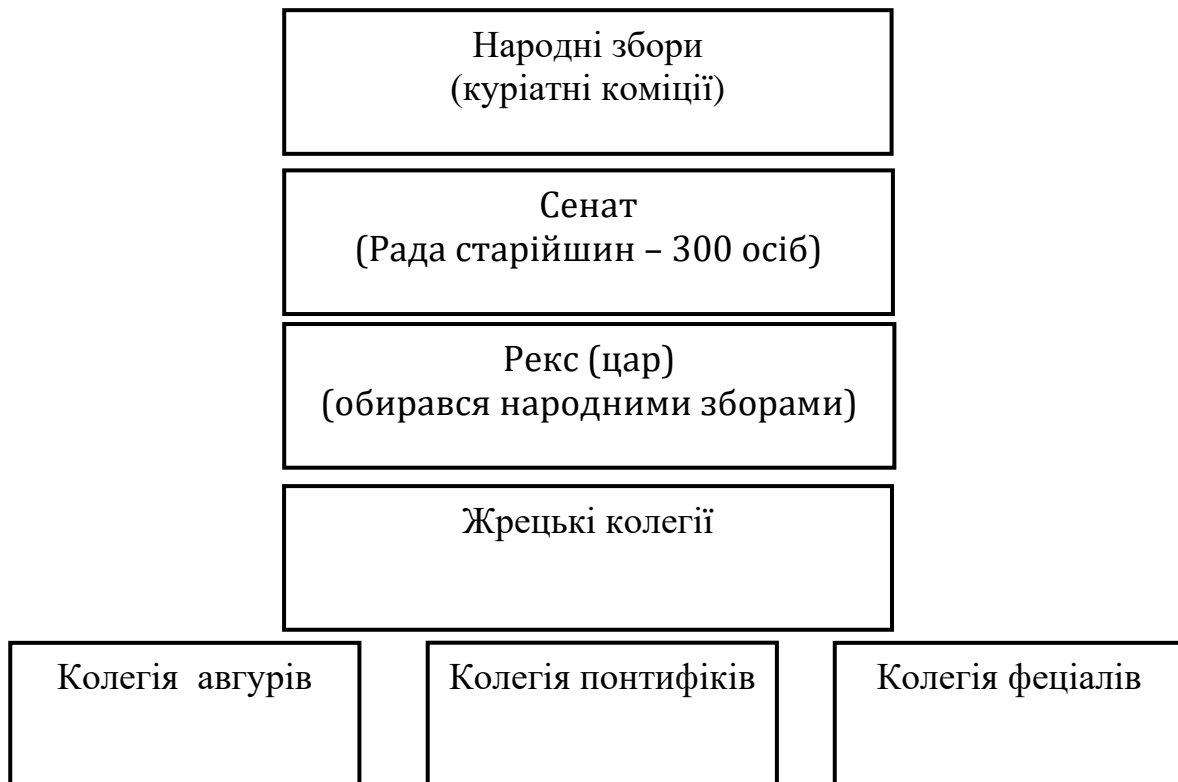

Суспільний лад Стародавнього Риму

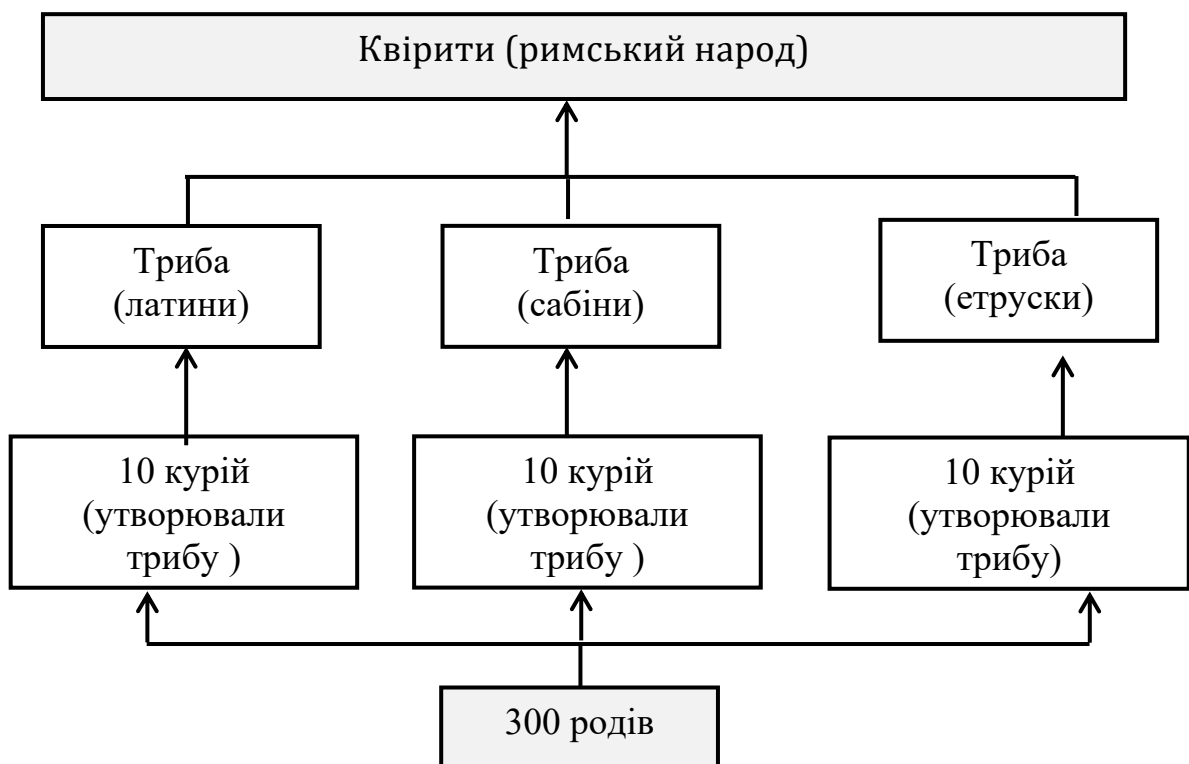

Державний лад Риму в царський період

форма правління військова демократія

Адміністративно-територіальний поділ

Риська держава за реформою Сервія Туллія

Сервій Туллій – шостий за порядком цар (рекс), якого обрали римляни

(578-534 рр. до н.е.)

Суспільний лад

Поділ чоловічого населення на розряди за майновим цензом

Центурія – військово-політична одиниця, до якої входило 100 чоловік

Вершники – особи, які володіли майном понад 100 000 асів
(18 центурій – 1800 чоловік)

1 розряд – особи, які володіли майном до 100 000 асів
(80 центурій – 8000 чоловік)

2 розряд – особи, які володіли майном до 75 000 асів
(22 центурій – 2200 чоловік)

3 розряд – особи, які володіли майном до 50 000 асів
(20 центурій – 2000 чоловік)

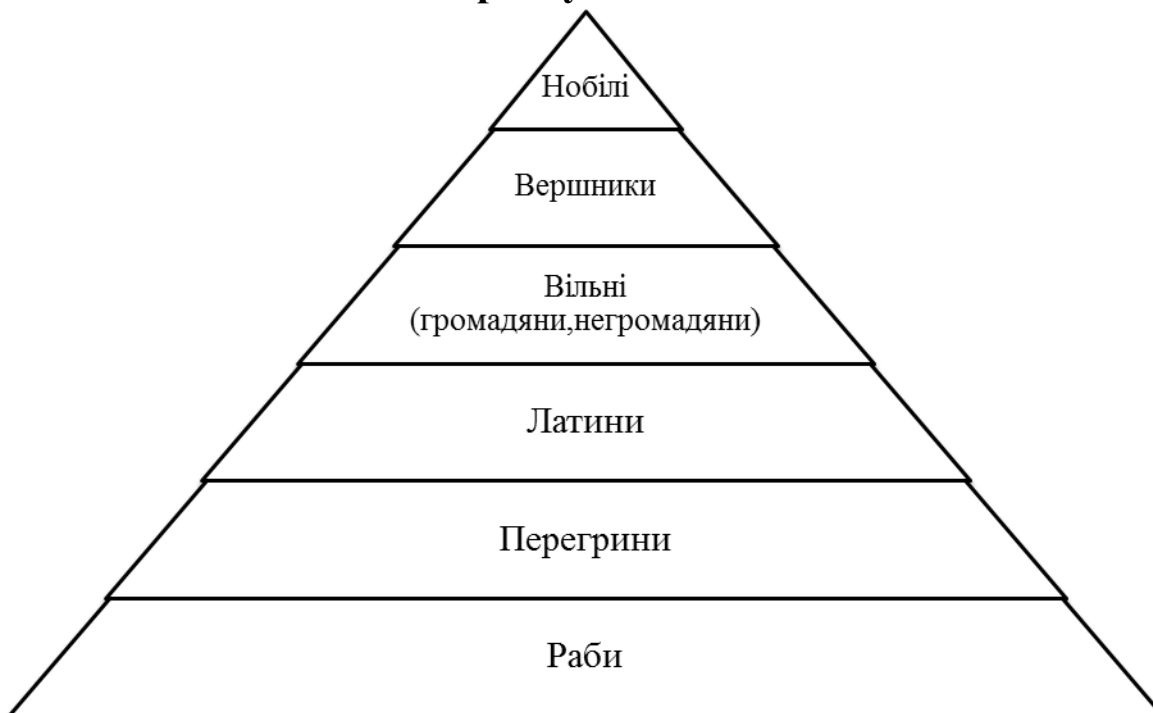
4 розряд – особи, які володіли майном до 25 000 асів
(22 центурій – 2200 чоловік)

5 розряд – особи, які володіли майном до 11 000 асів
(30 центурій – 3000 чоловік)

Пролетарі – наймані робітники, які не мали власності
(1 центурія – 100 чоловік)

Форма державного правління – аристократична республіка

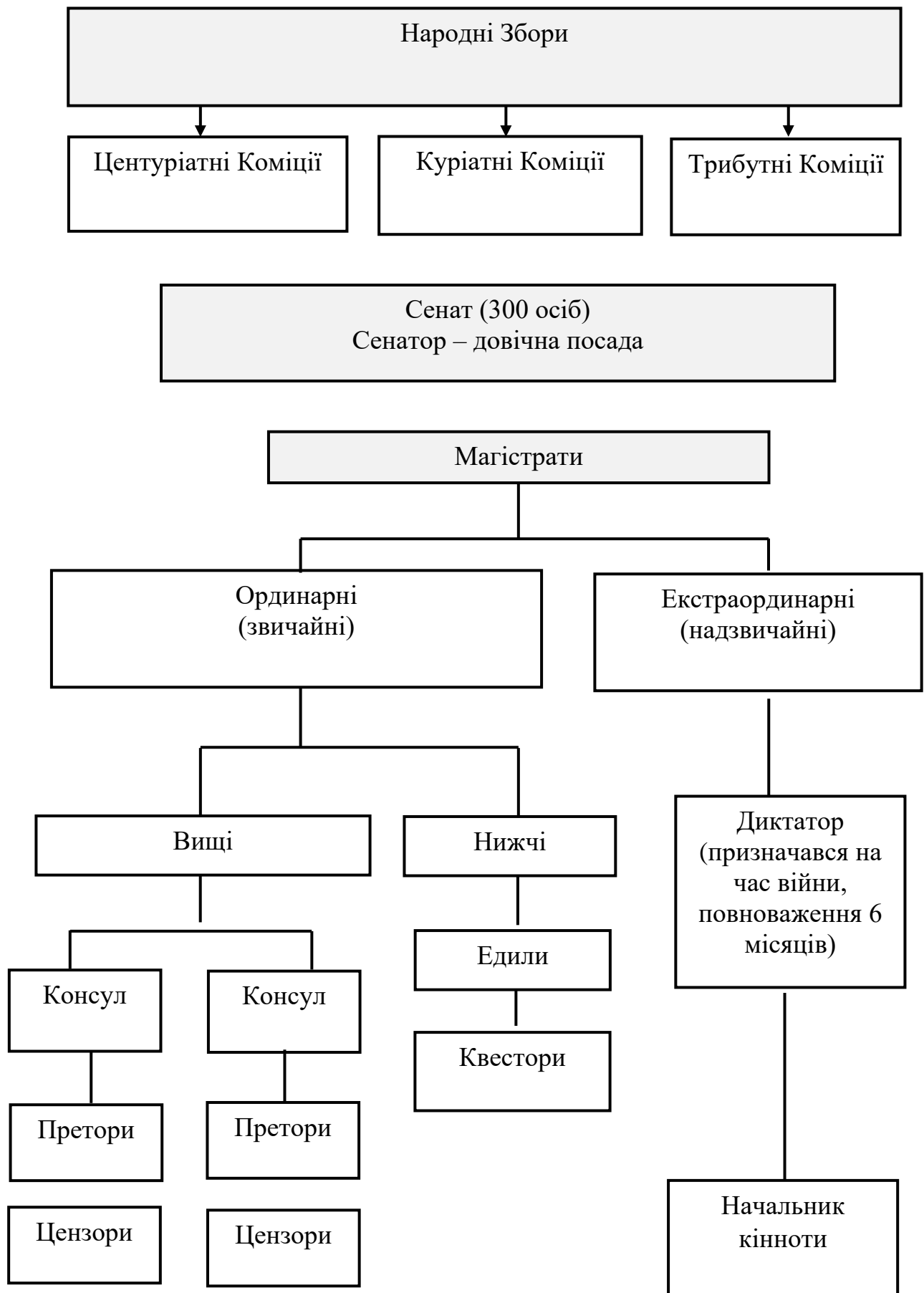
Суспільний лад Стародавнього Риму періоду республіки

Основні етапи розвитку римського права

Найдавніший період (VIII – III ст. до н.е.) Етап формування римського права
Класичний період (III ст. до н.е. – III ст. н.е.) Етап розквіту римського права
Посткласичний період (IV – VI ст.) Етап систематизації та кодифікації римського права

Державний лад Стародавнього Риму періоду республіки

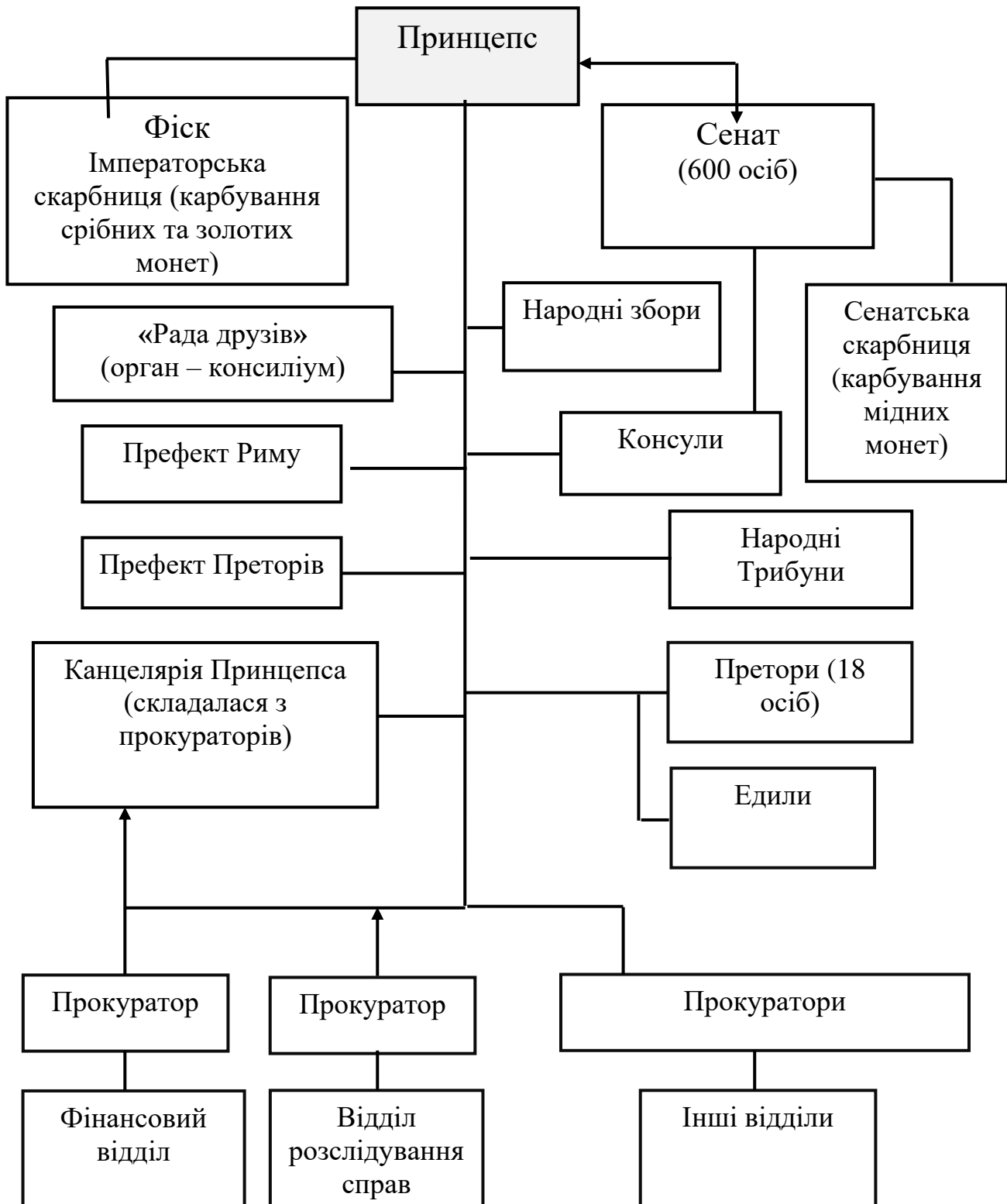

Принципат

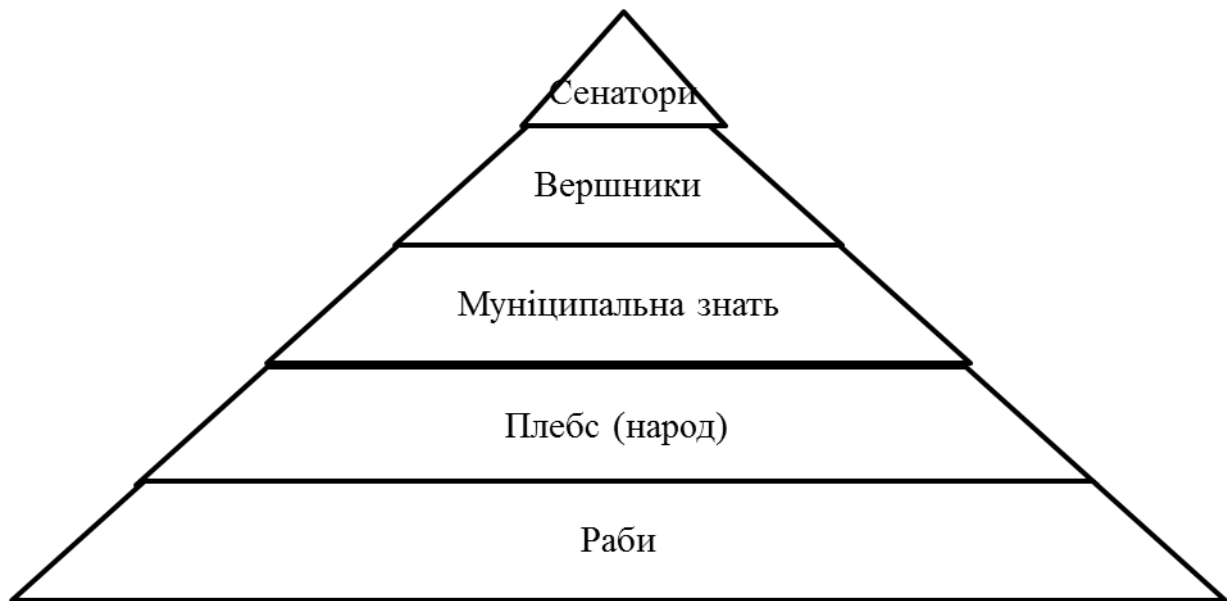
27 р. до н.е. Октавіану Августу – надано титул першого сенатора – принцепса.

Принцепс отримав вищу військову владу, був одночасно консулом, народним трибуном, великим понтифіком, суддею, законотворцем

Таким чином одночасно діяли дві системи управління – республіканська та монархічна

Суспільний лад Риму періоду принципату

Місцеві органи управління періоду принципату

Поділ провінцій

Імператорські
Управляли намісники
призначенні імператором

Сенатські
Управляли проконсули
пропретори призначені сенатом

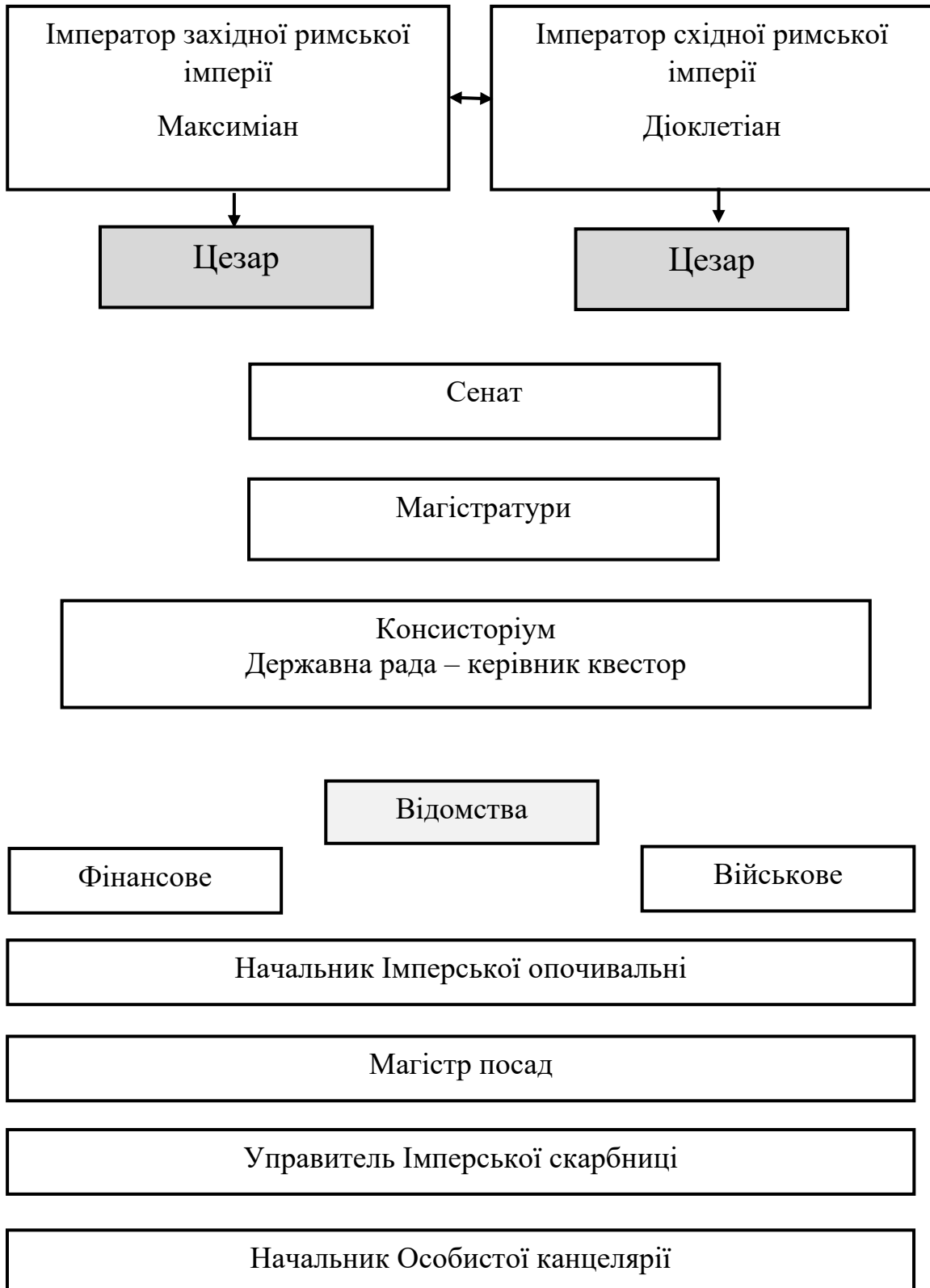
Джерела права у період республіки: звичаєве право, закони, «Закони XII таблиць», едикти магістратів, право народів, діяльність юристів

Джерела права у період імперії: сенатус-консульти, преторські едикти, розпорядження імператорів, розпорядження префектів, діяльність юристів, кодифікація Юстиніана

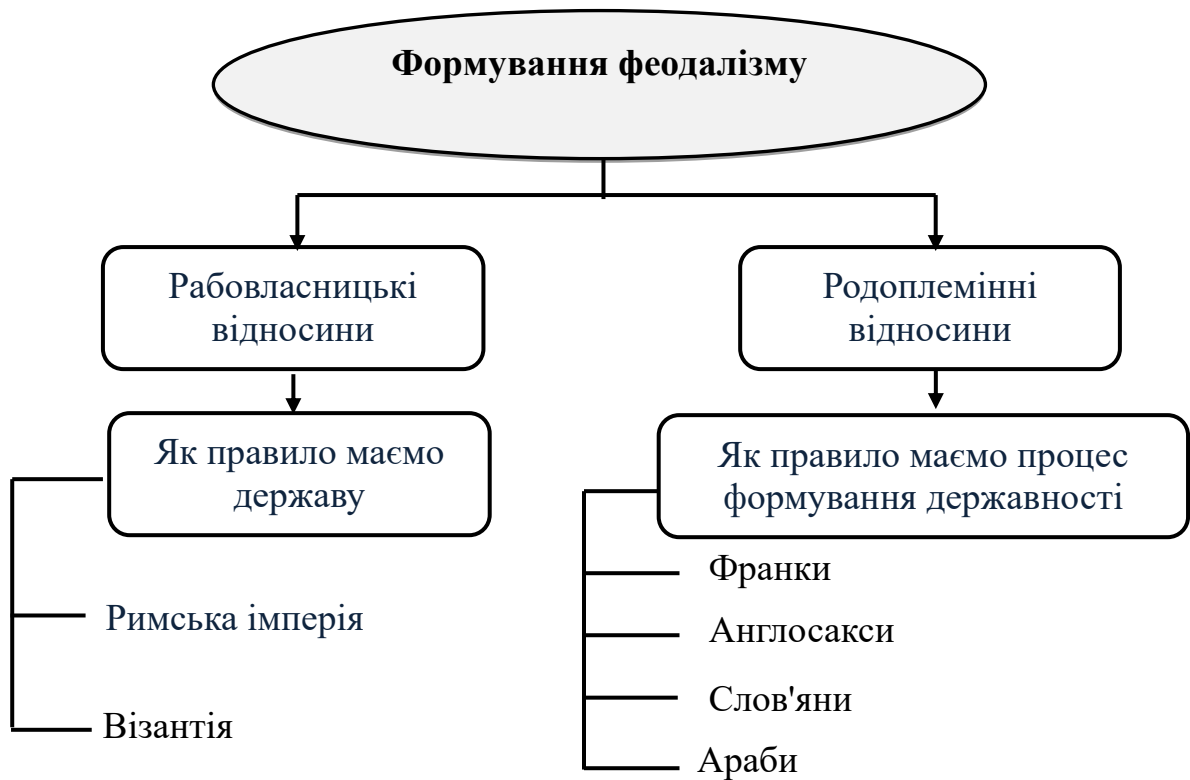
Домінат

У 284 р. імператором обрано Діоклетіана
Імператора визнано абсолютним монархом.

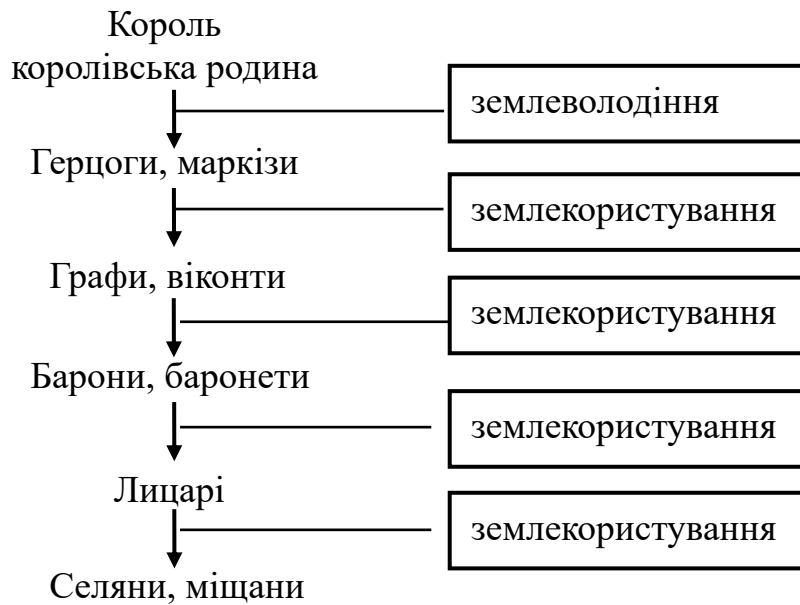
Державний лад Стародавнього Риму періоду домініату

Тема 3. Ранньофеодальна держава і право

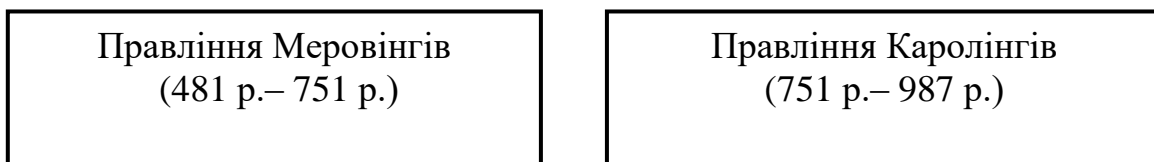

Формування системи васальних відносин

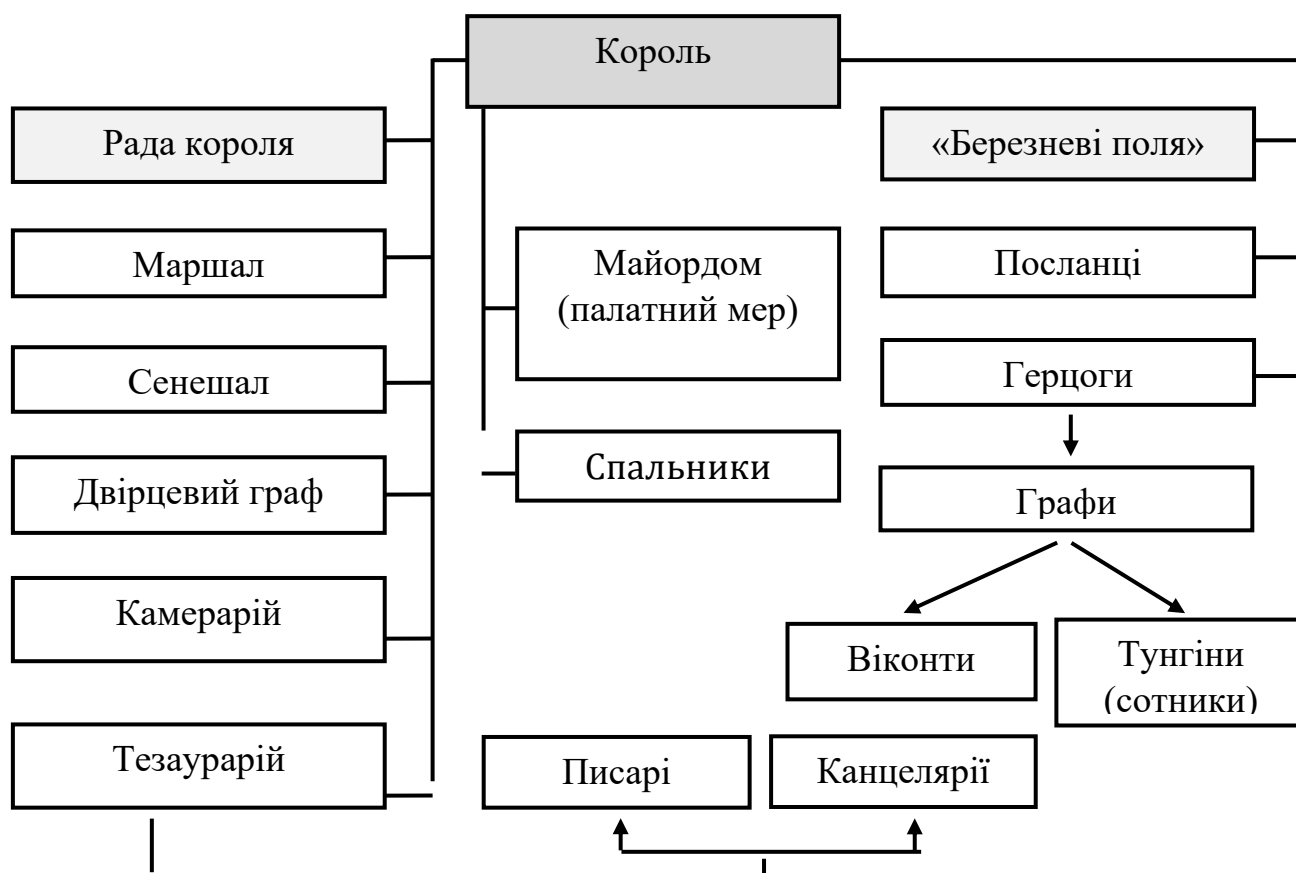

Держава франків – перша феодальна політична структура на території Західної Європи. Франки – союз північно-германських племен, які у VIII – IX ст. одними з перших створили ранньофеодальну монархію.

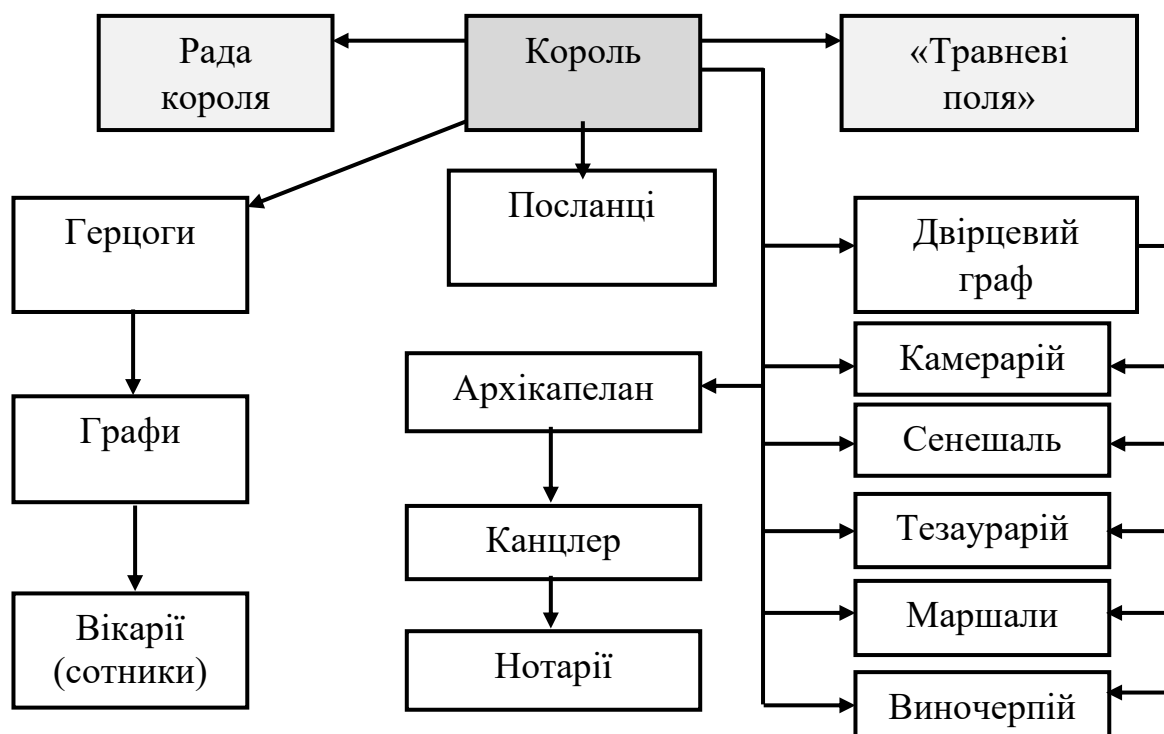
Основні періоди розвитку держави франків

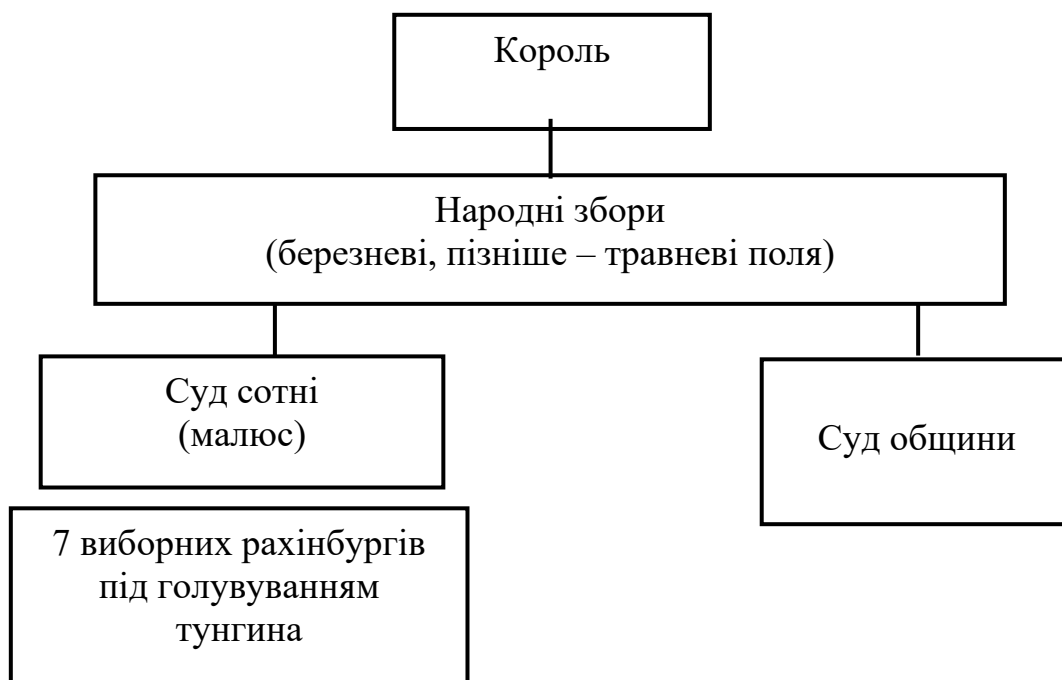
Державний лад Франкського королівства при Меровінгах (V – VIII ст.)

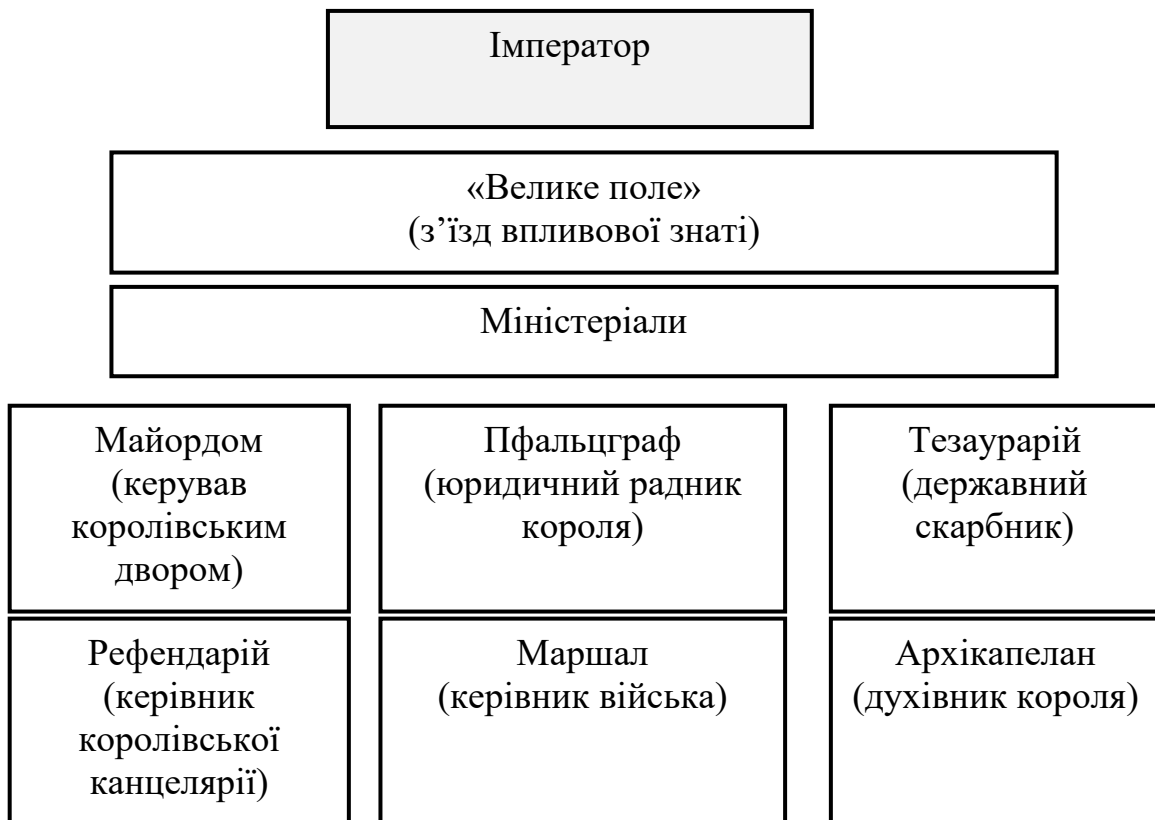
Державний лад Франкського королівства при Каролінгах (VIII – X ст.)

Судова система Франкського королівства

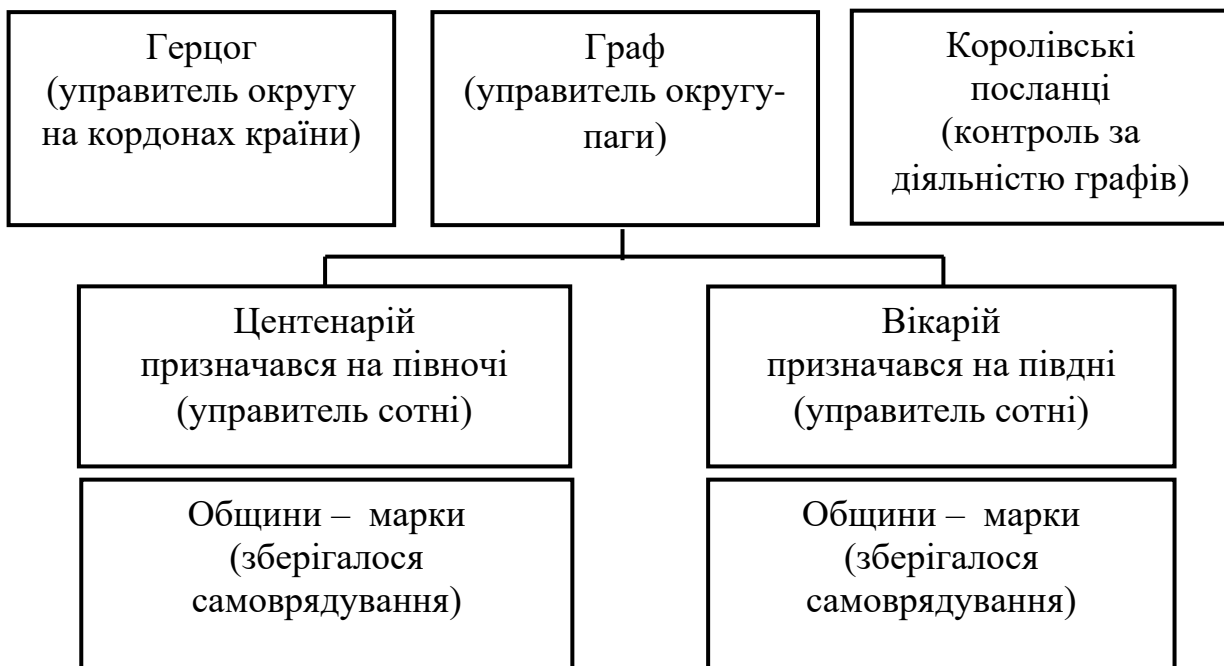

Центральні органи влади за правління Карла Великого

Місцеві органи управління держави франків

(формувався відповідно до адміністративно-територіального поділу)

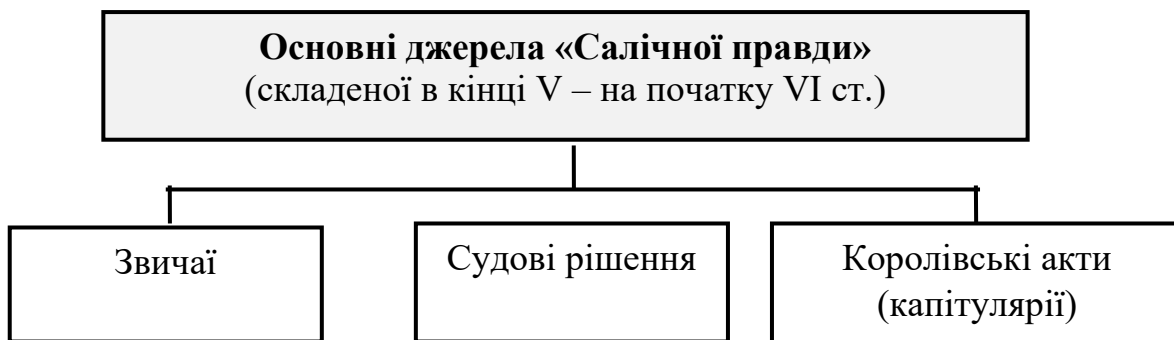

Суспільний лад Франкського королівства в період його утворення

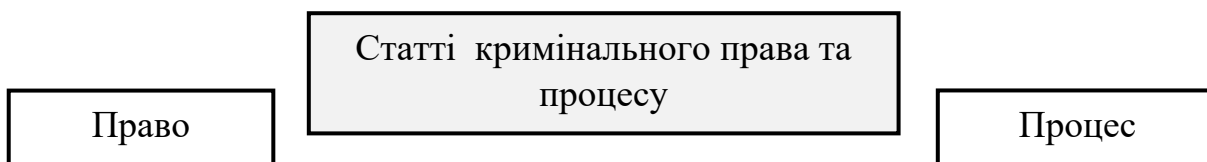

Феодална власність на землю у Франкській державі

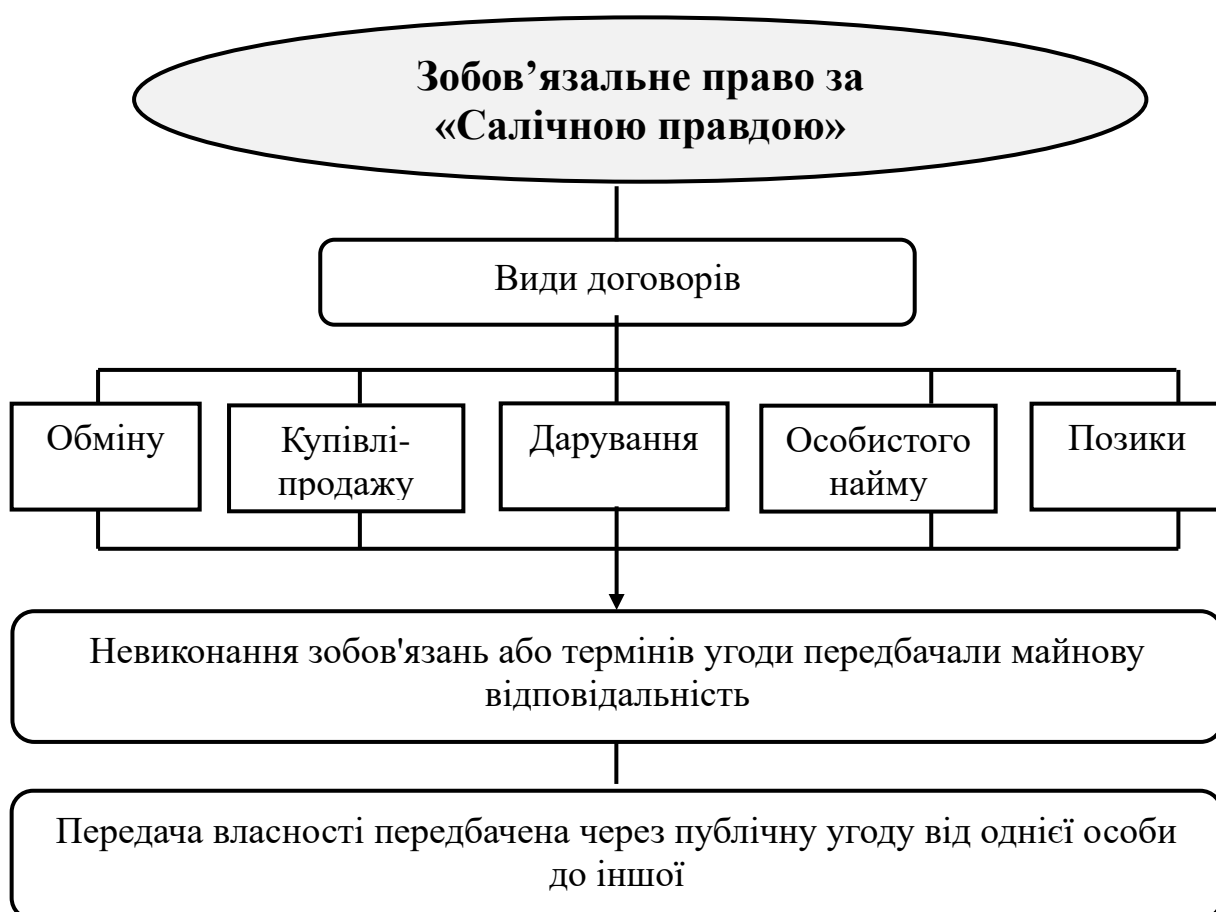

Кримінальне право та процес за «Салічною правдою»

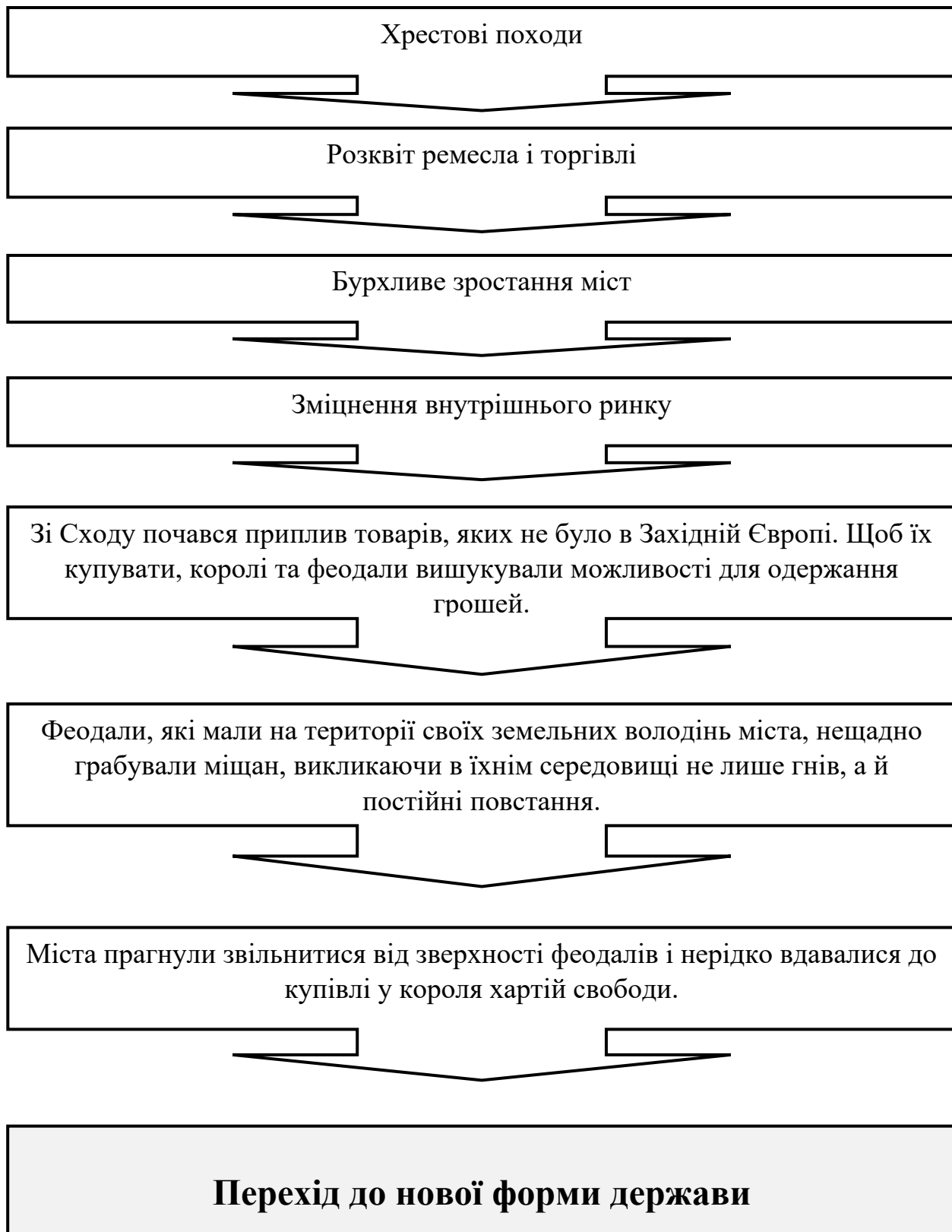
Про вбивства
Про образи
Про підпали
Про грабежі
Про напади
Про крадіжку зі зломом
Про крадіжку худоби
Про крадіжку рабів

Про виклик до суду
Про неявку до суду
Про свідків
Про хибне звинувачення
Про докази
Про переслідування
Про розшук

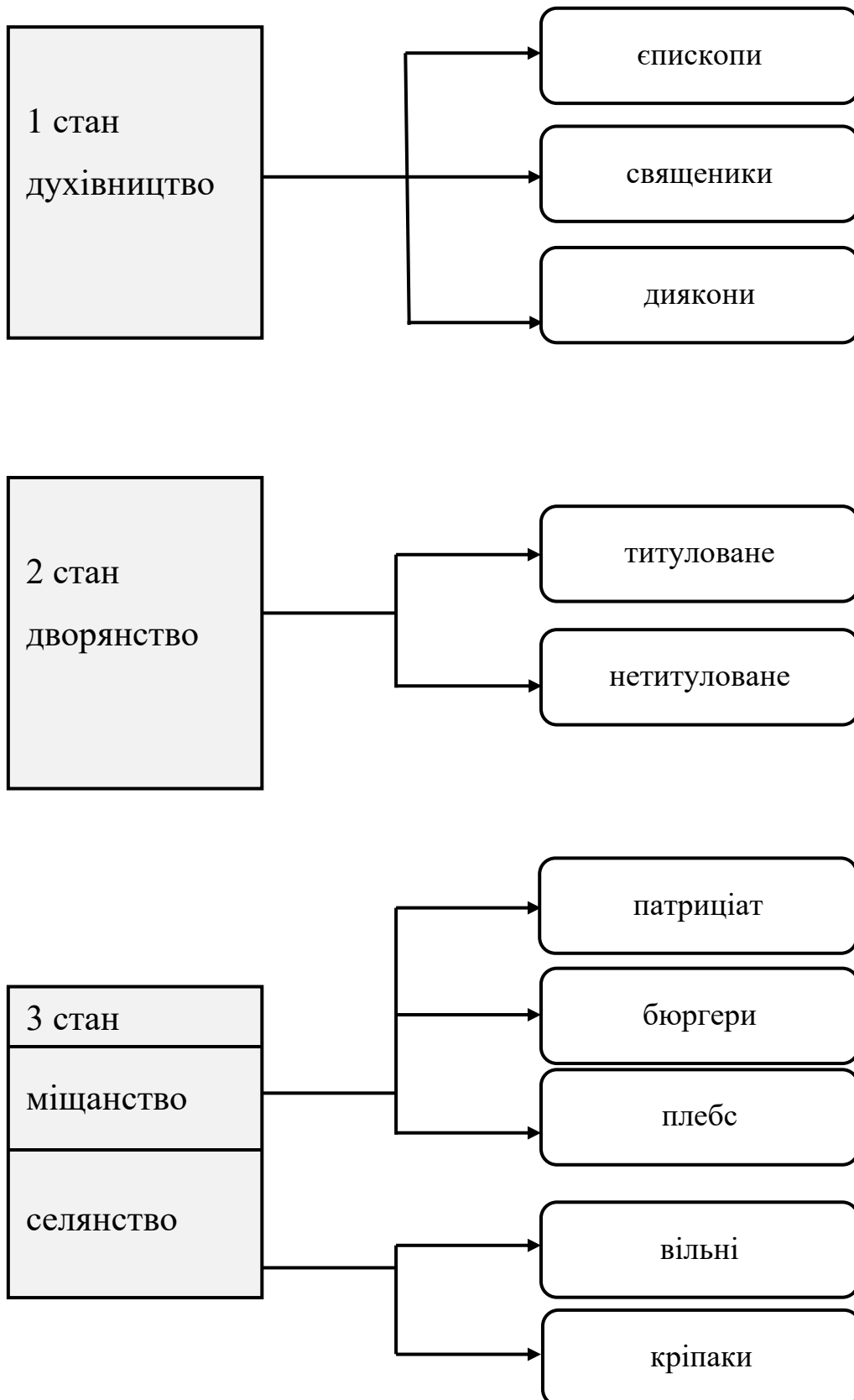

Тема 4. Станово-представницька монархія

Передумови формування станово-представницької монархії

Суспільний лад Західної Європи періоду станово-представницької монархії

Станово-представницька монархія в Англії

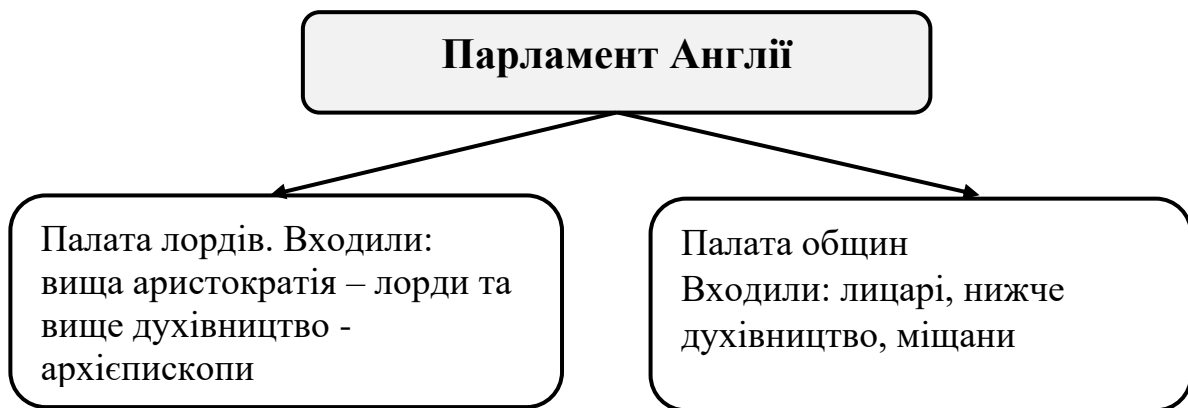
Утворення й еволюція Парламенту в Англії

1215 р – відповідно до Великої хартії вольностей утворено Велику раду королівства, яка обмежувала короля у питаннях встановлення податків. Входили барони.

1265 р. - скликано парламент як станово-представницьку установу. Входили барони, лицарі, духівництво та представники найбільших міст.

1295 р. - сформовано так званий «Зразковий парламент». Входили барони, духовенство, по два представника від 37 графств та по два представника від міст.

XIV ст.. Парламент поділився на дві палати: Палату лордів та Палату общин. З 1352 р. палати засідають окремо.

Компетенція Парламенту у період станово-представницької монархії

вирішувати питання про розмір зборів на користь королівської скарбниці

брати участь у виданні законів

здійснювати контроль за вищими посадовими особами

провадити судочинство

Велика хартія вольностей 1215 р.

підтверджувалися свобода і права церкви

сума данини, яку сплачував королю спадкоємець земельних володінь, встановлювався залежно від розміру землеволодіння

ніхто не повинен примушуватися до несення більшої служби за своє рицарське володіння ніж та, яка вимагається з нього

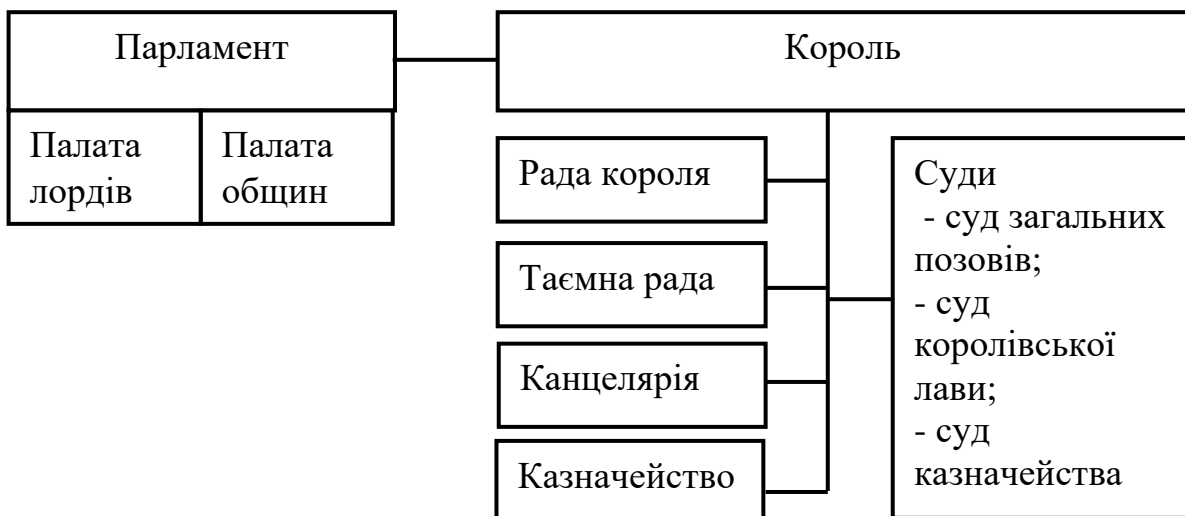
жодна вільна людина не могла бути заарештована, ув'язнена, позбавлена володіння, оголошена поза законом, вигнана... інакше, як за законним вироком її рівних і за законом країни

створювалася рада з 25 баронів для контролю за королівською владою

здійснювати стягнення «щитових грошей», податків з м. Лондона та інших додаткових зборів дозволялося лише за згоди ради королівства

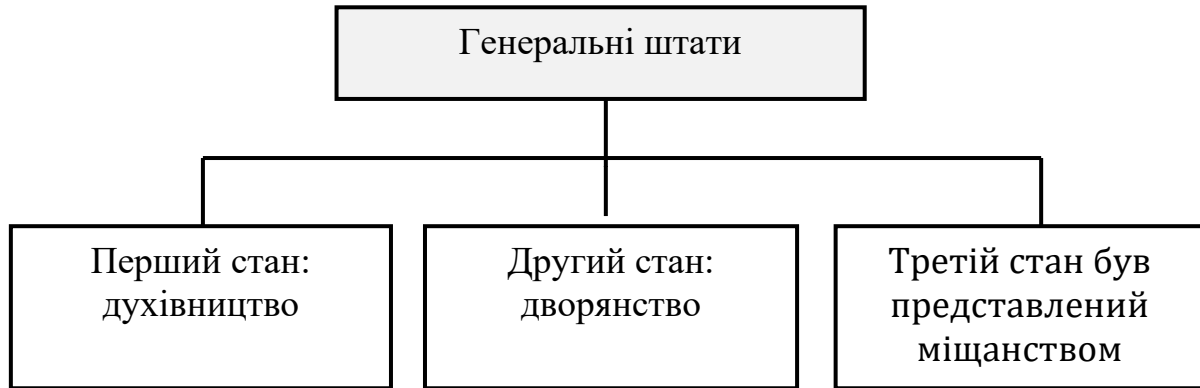
про права вілланів (кріпаків) не згадувалося

Центральні органи влади та управління Англії

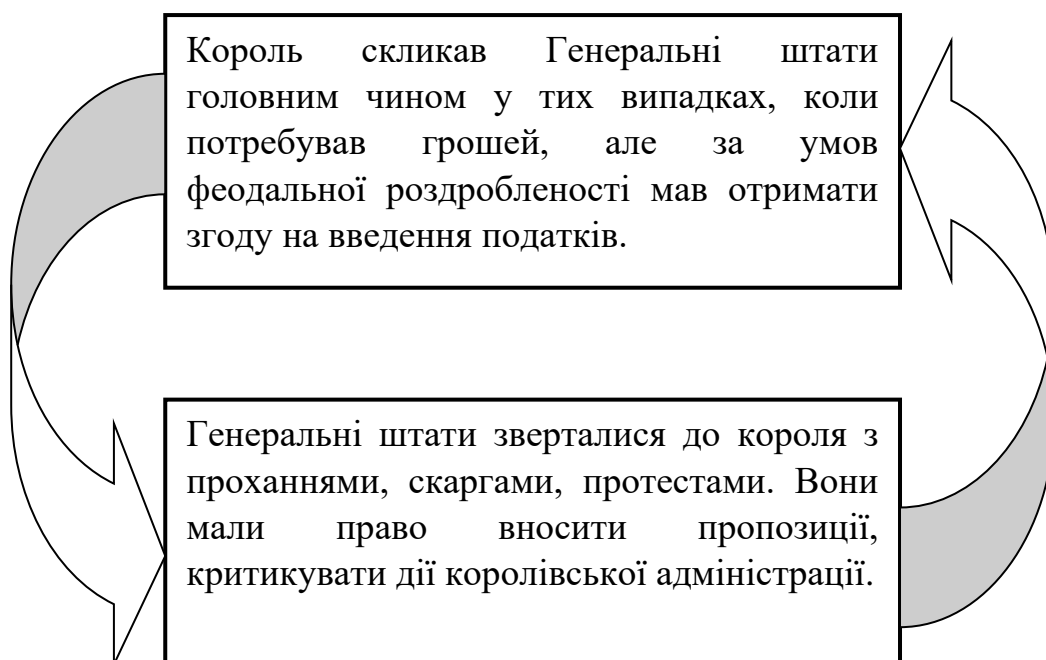
Станово-представницька монархія у Франції

1302 р. – скликано представницький орган – Генеральні штати

Генеральні штати скликалися з ініціативи короля

Кожний стан засідав і виносив рішення окремо від інших і володів одним голосом, незалежно від кількості депутатів, які входили до його складу. За такого порядку голосування перевага завжди була на боці представників дворянства і духовенства, якщо між ними не було розбіжностей.

Великий березневий ордонанс 1357 р.

надавав право Генеральним штатам збиратися самостійно без дозволу короля для обговорення державних справ два рази на рік

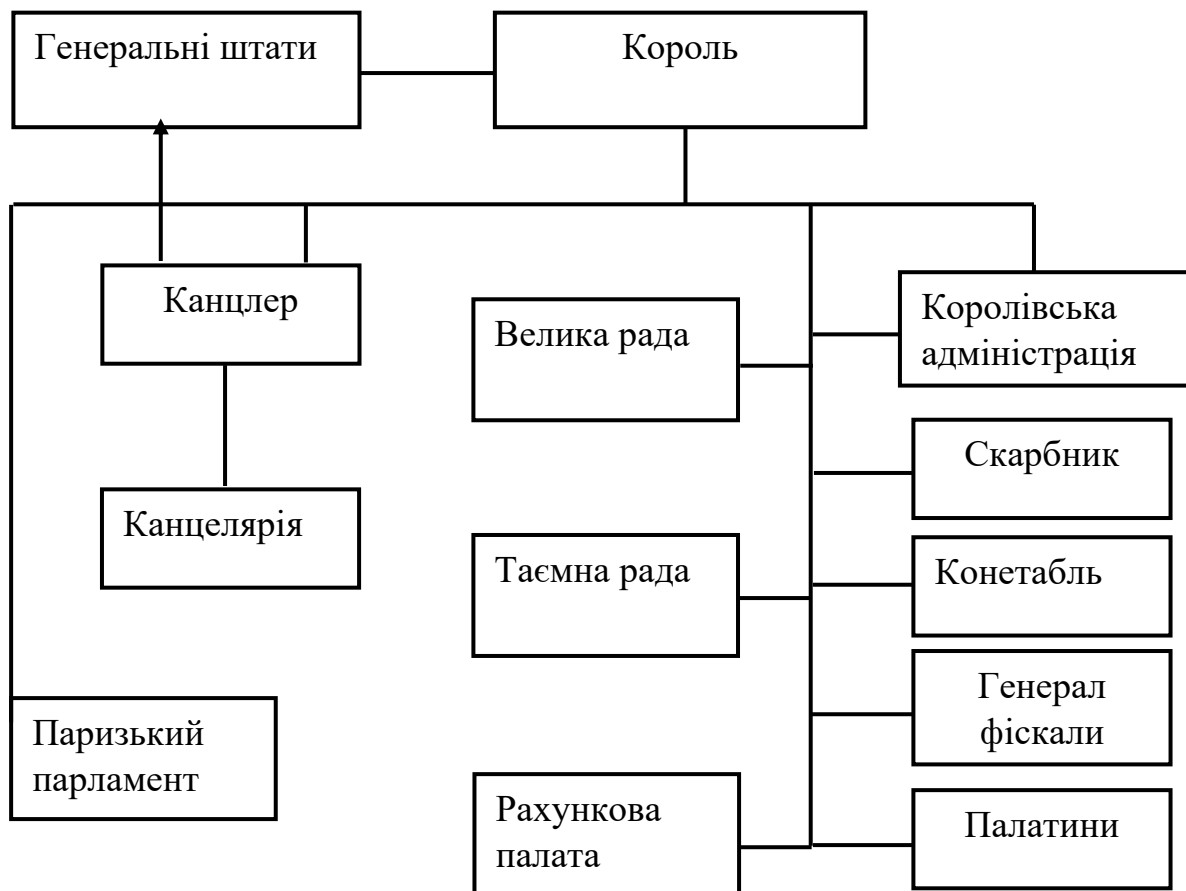
проголошувалася недоторканність депутатів Генеральних штатів

Генеральні штати отримували право контролювати податки та витрати державних коштів

король без узгодження з Генеральними штатами не міг запроваджувати нові податки, укладати мир із супротивником, змінювати цінність монети

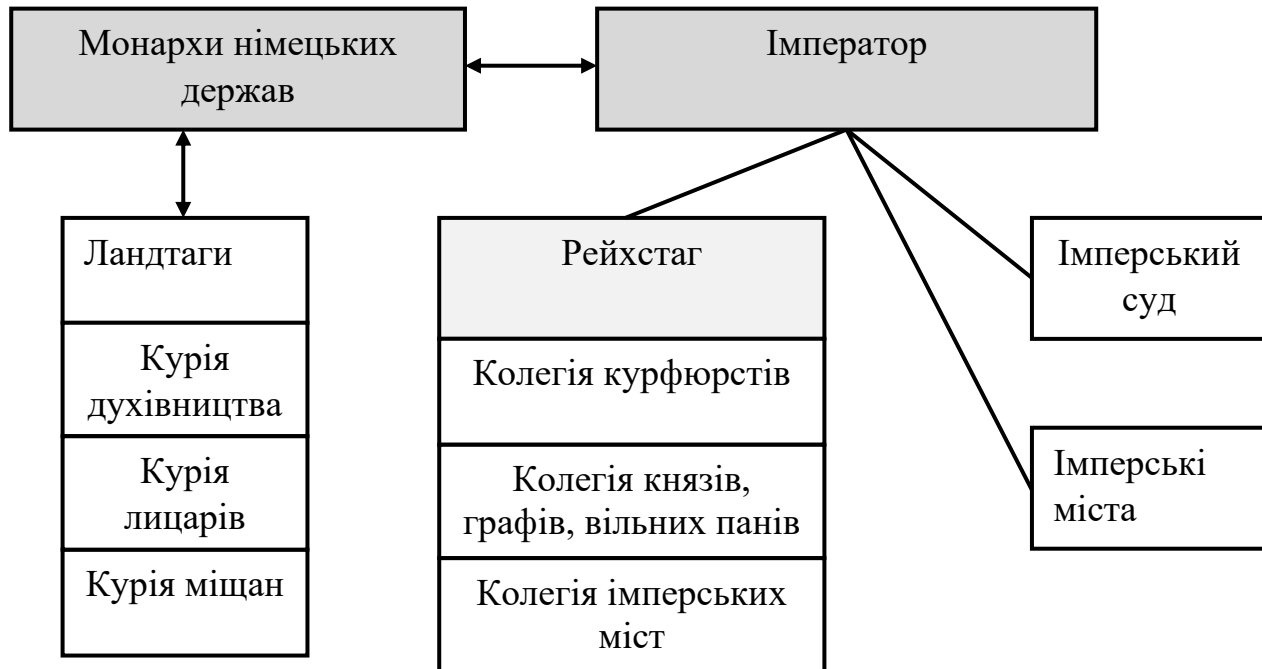
контролю з боку Генеральних штатів підлягали рада короля, армія та державний апарат

Центральні органи влади та управління Франції

Станово-представницька монархія в Німеччині

Становлення монархії відбувалося в умовах роздробленості

Золота булла 1356 р.

Закріпила порядок обрання імператора колегією курфюрстів, яка складалася з трьох духовних князів і чотирьох світських

архієпископів майнського, кельнського, трірського

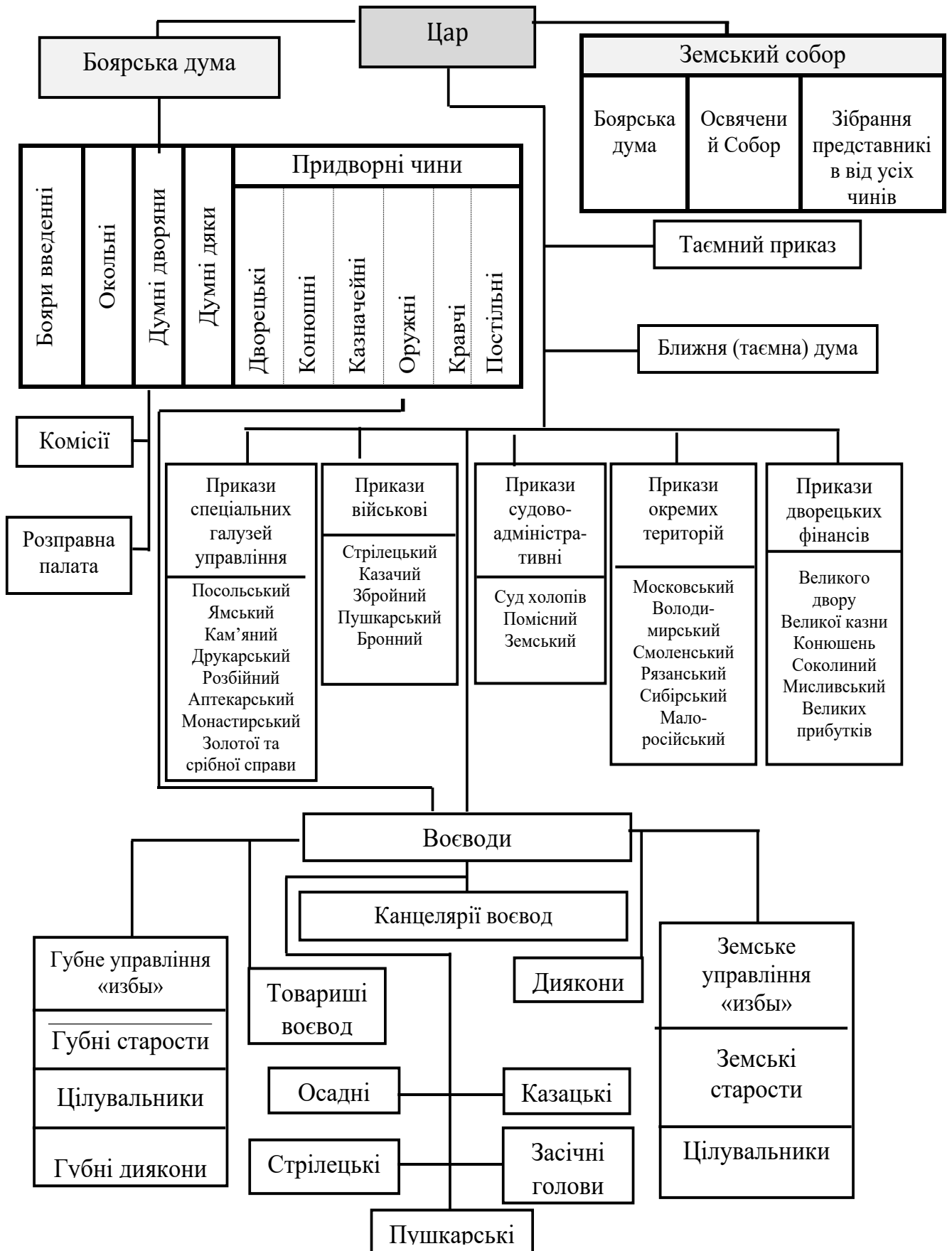
короля чеського, герцога саксонського, маркграфа брандербургського, пфальцграфа рейнського

«на вічні часи» затверджувалися права курфюрстів на повну державну самостійність, що включала: право на верховний суд, право на монетну і соляну регалію, право вести приватні війни

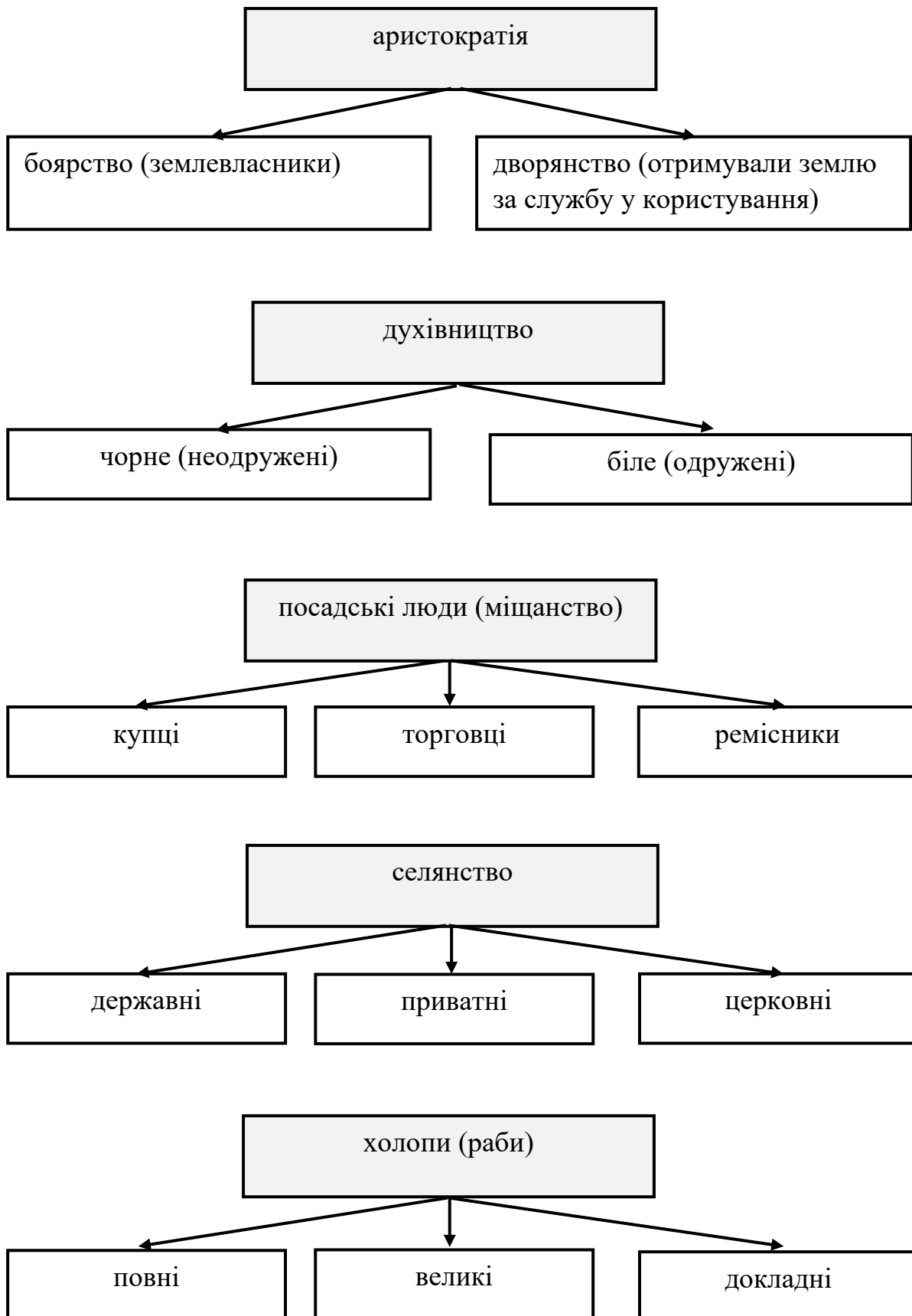
містам заборонялося створювати союзи проти курфюрстів

Золота булла скріплювалася золотою печаткою Карла IV

Органи влади та управління Московії

Суспільний лад Московії

«Соборне уложення» 1649 р.

прийнято за царювання Олексія Михайловича Романова

перший в історії Росії систематизований збірник законів

перша друкована пам'ятка російського права

відображало процес становлення абсолютної монархії

регламентувало права і обов'язки усіх станів

закріпило широкі права феодалів і остаточно закріпачило селянство

«Соборне уложення»

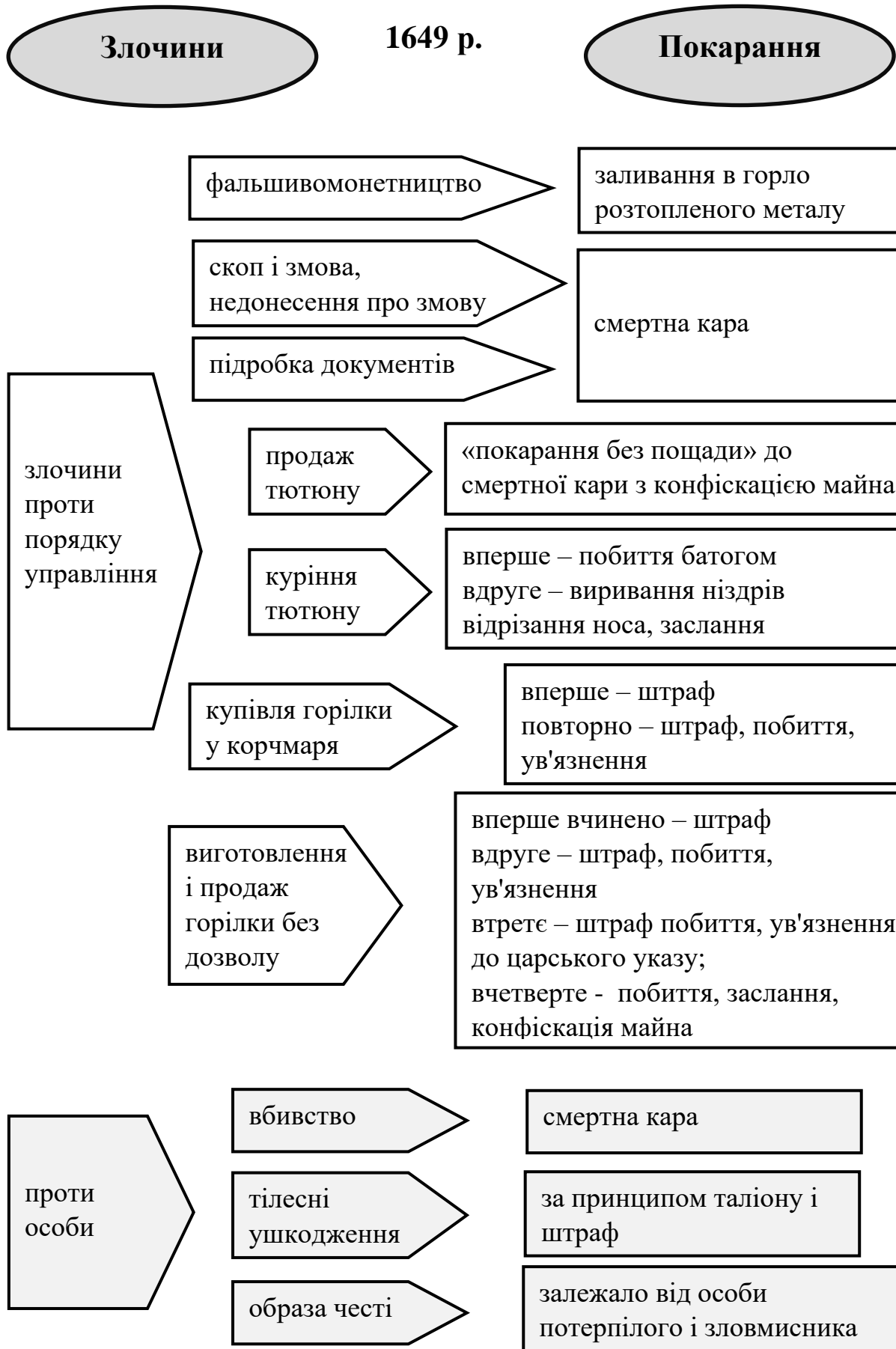
Злочини

1649 р.

Покарання

проти держави	крамола	- конфіскація майна; - позбавлення чину (для боярства, духівництва); - заслання, або смертна кара
	зрада	
	підпал міста з метою здачі ворогу	смертна кара через спалення
проти царя	проти життя	смертна кара
	проти здоров'я	
	образа честі	відрізання язика, заслання
проти релігії	чаклунство	смертна кара через спалення
	вірвідступництво	
	богохульство	
проти церкви	крадіжка церковного майна	смертна кара
	бійка у церкві	побиття батогами і ув'язнення
	образа честі духівництва	залежало від особи потерпілого і зловмисника

«Соборне уложення»

«Соборне уложення»

Злочини

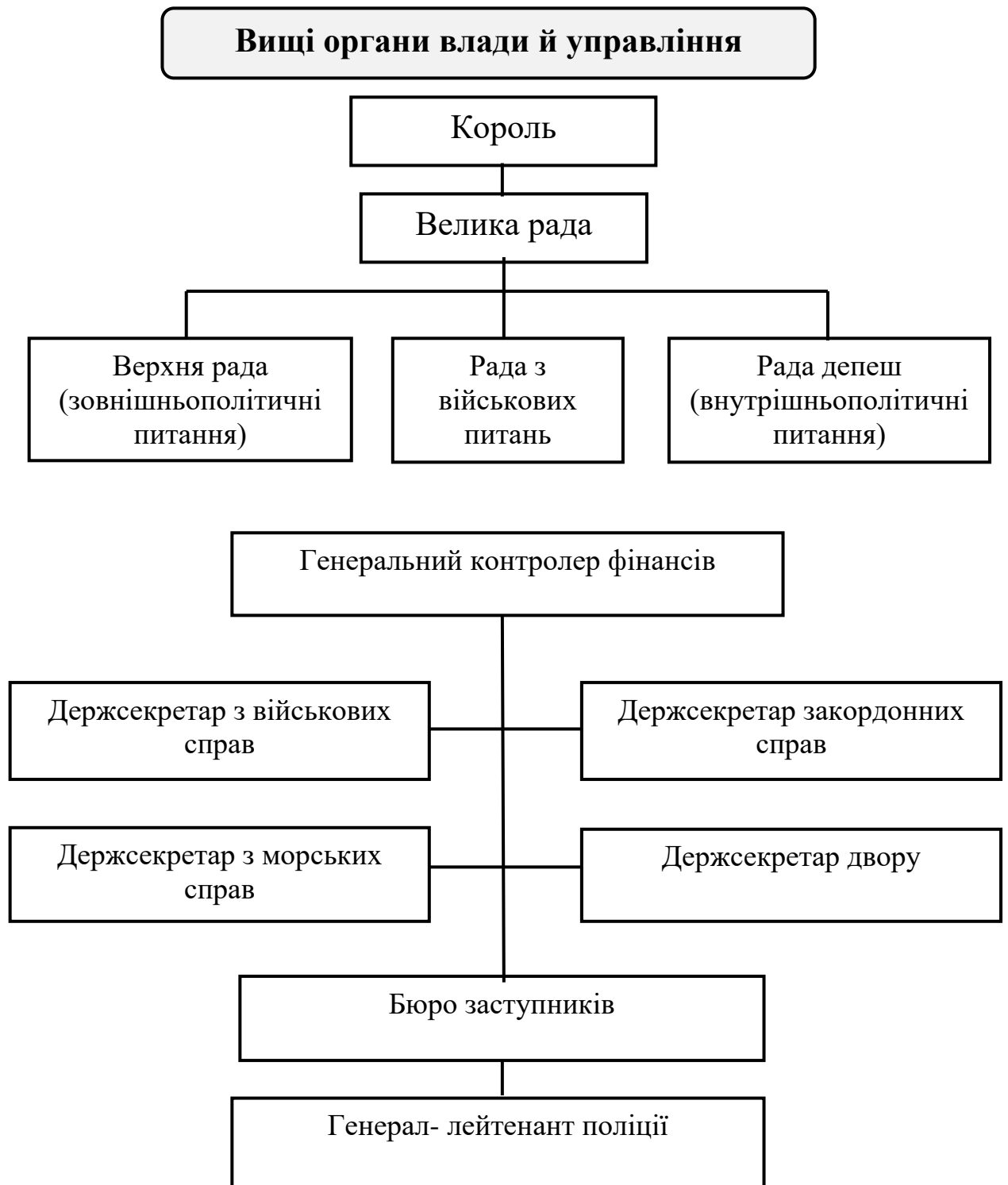
1649 р.

Покарання

Тема 5. Абсолютна монархія

Французький класичний абсолютизм

Місцеві органи управління

Округ-інтендантство

Інтендант
поліції

Інтендант
юстиції

Інтендант
фінансів

Суди

Суд архієпископа

Королівський суд

Суд римської курії

Комерційний
трибунал

Банківський
трибунал

Джерела права

Кутюми Бовезі

Капітулярії

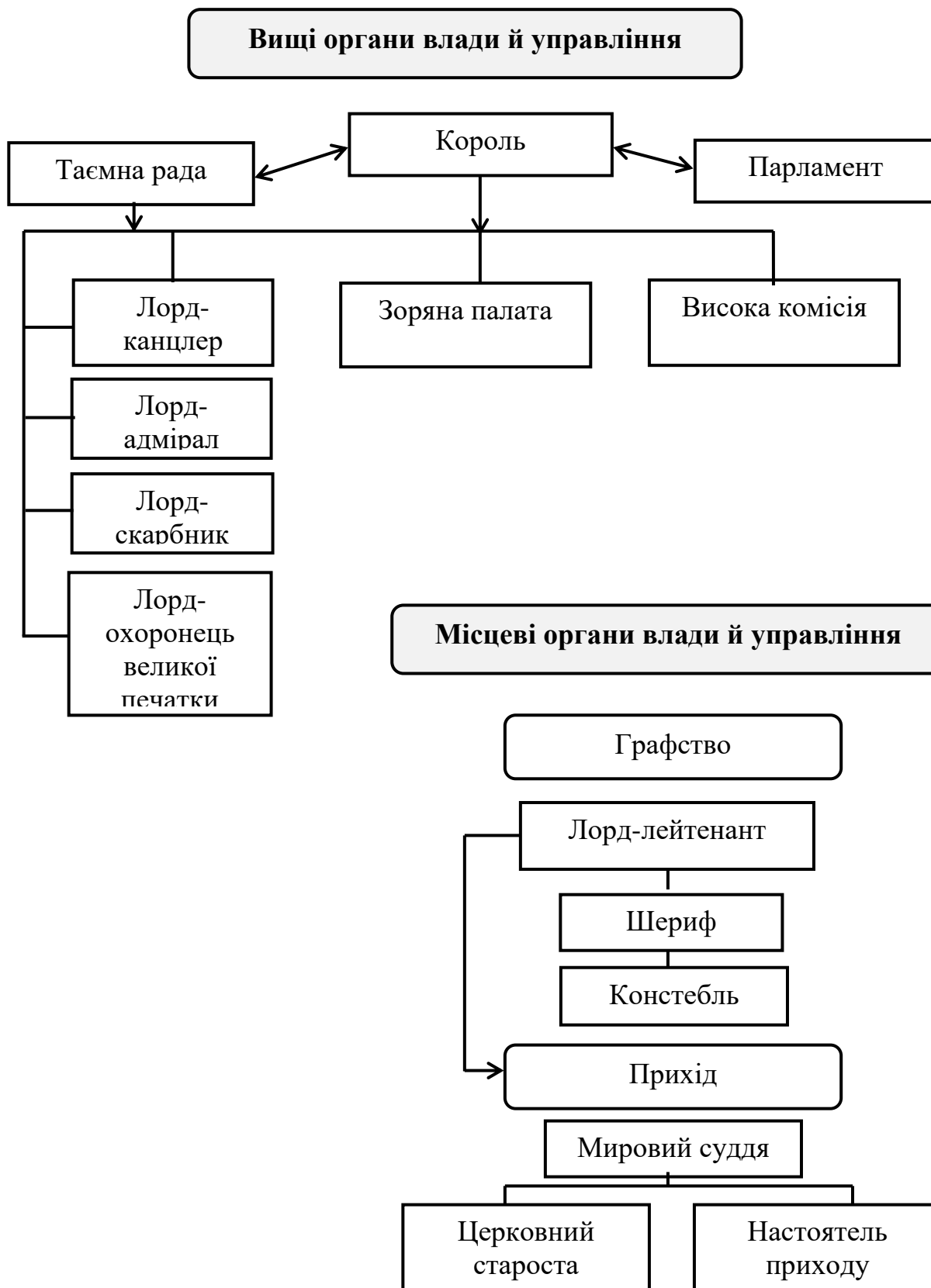
Міське право

Звід канонічного
права

Акт про
відправлення
правосуддя

Практика
Паризького
парламенту

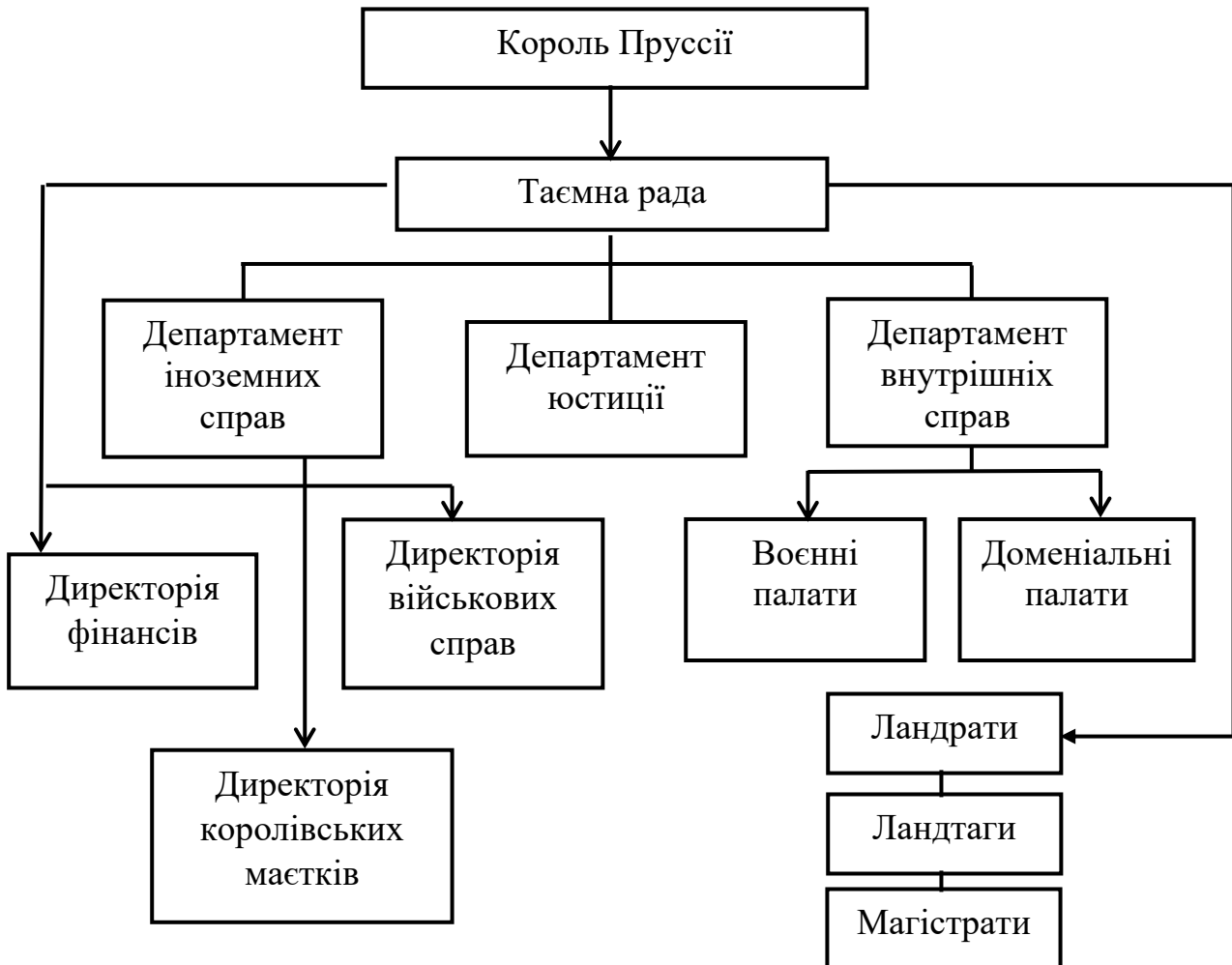
Абсолютизм в Англії

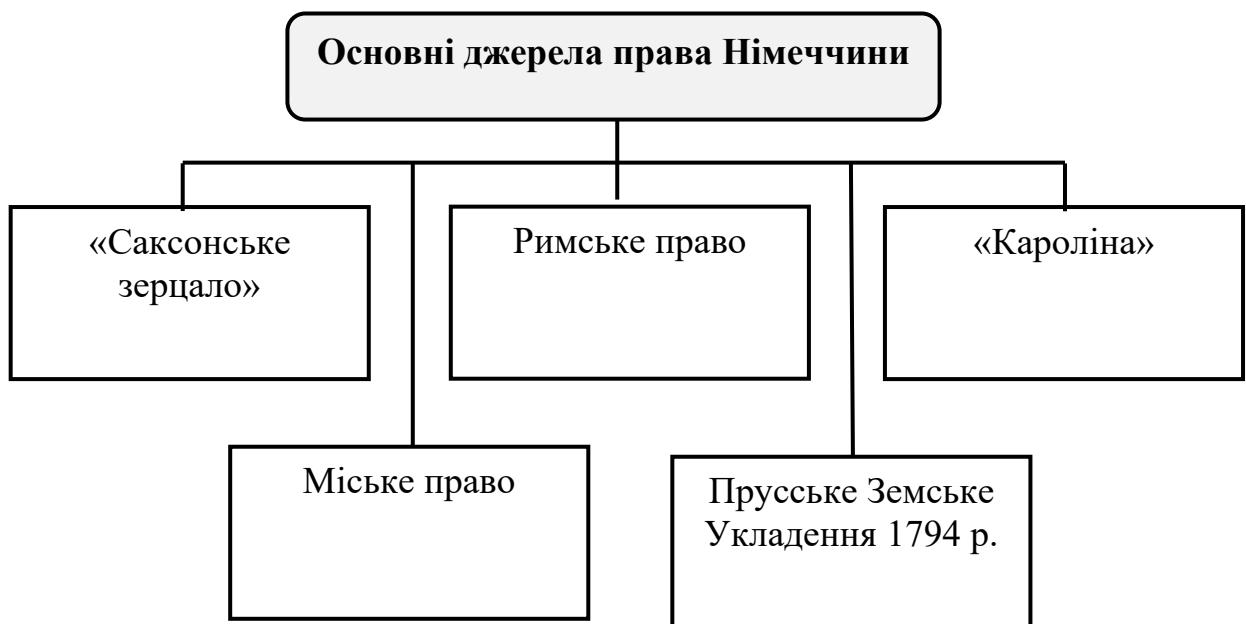
Абсолютизм в Німеччині

Абсолютизм у Пруссії

Абсолютизм в Австрії

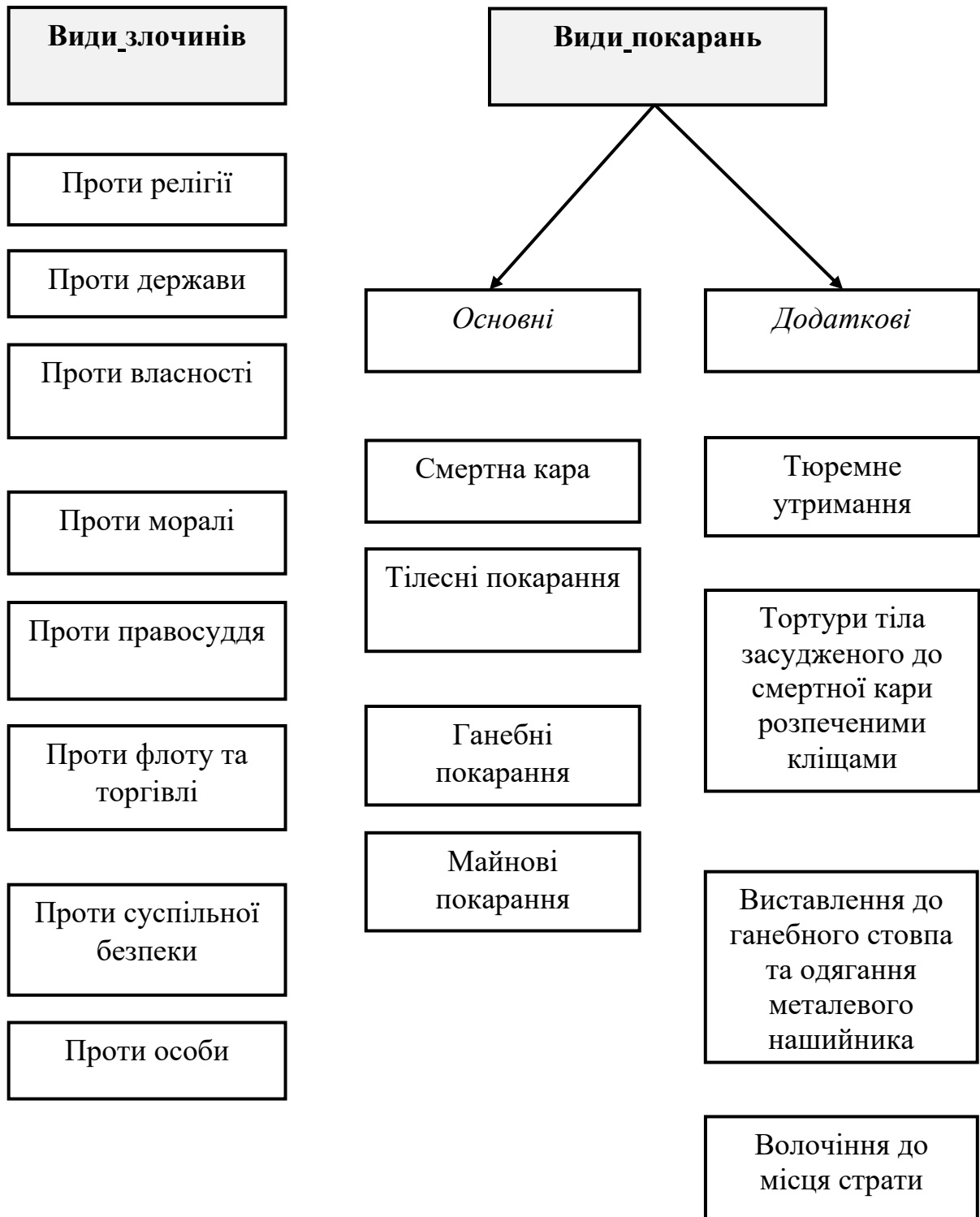
«Кароліна» 1532 року

Норми кримінального процесу за «Кароліною»

1-5 статті	Про судоустрій Встановлювали формули присяги суддів та судових писарів
6-17 статті	Визначали міри запобіжних заходів та поруки, обов'язкових для порушення кримінальної справи і допиту під тортурами
18-44 статті	Про докази
45-61 статті	Регламентували допит під тортурами та після визнання вини, допит про обставини вчиненого злочину без тортур
62-103, 181-219	Визначають порядок доказування злочину, також присвячені свідкам та показам свідків

Система злочинів та покарань за «Кароліною»

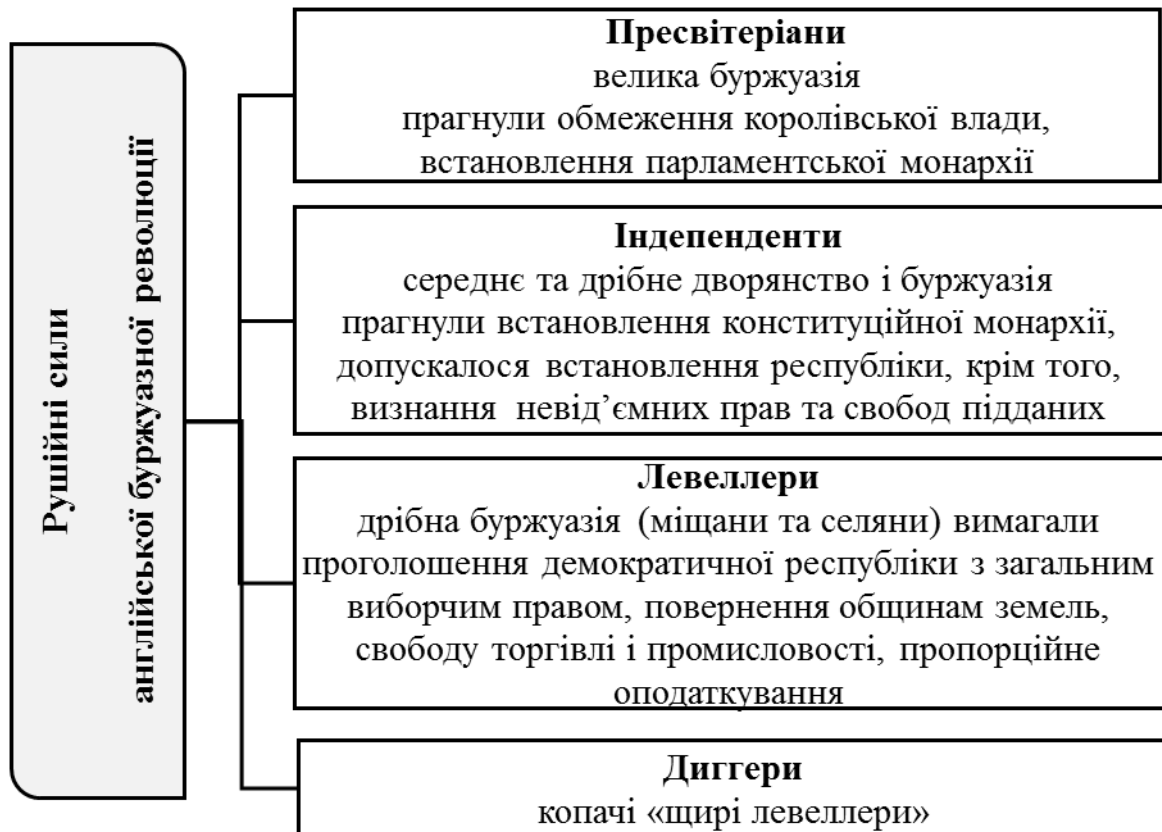

Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)

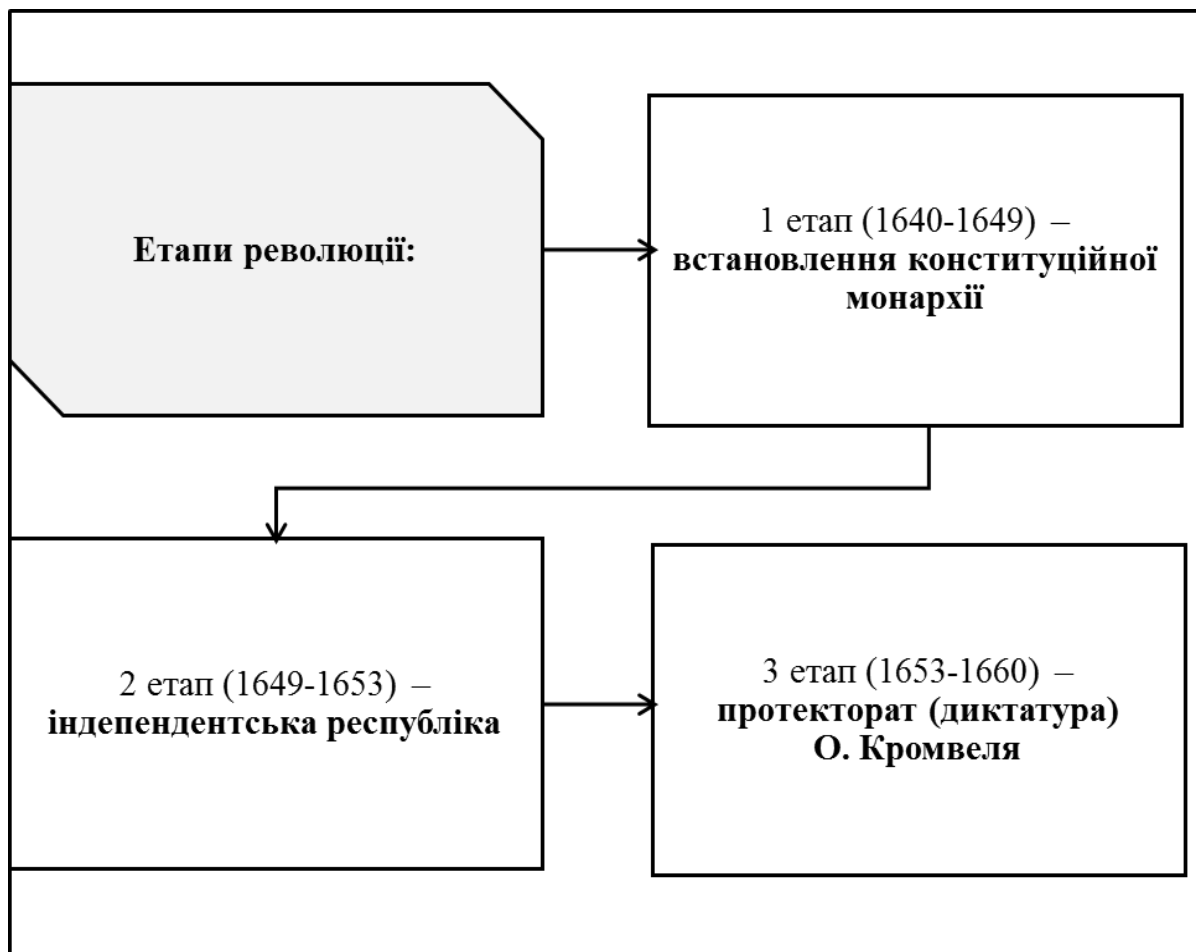
Буржуазна революція в Англії: її особливості та етапи

Особливості буржуазної революція в Англії:

<p>Інтенсивний розвиток капіталістичних відносин</p>	<p>Накопичення капіталу в промисловості та торгівлі</p>	<p>Буржуазія як клас займає провідні позиції в економіці країни</p>	<p>Революція проходила під релігійним оформленням</p>	<p>Реформи англіканської співпадали з революційними гаслами: - очищення суспільства від католицизму (ідеологія пуританізму)</p>
--	---	---	---	---

Характерні риси революції:	Буржуазія виступила проти феодальної монархії в союзі не з народом, а з новим дворянством (джентрі).
	Ідеологічна основа революції – реформування церкви.
	Незавершеність революції, зокрема, збереження монархії, станових відмінностей, політичної нерівності, феодальної залежності селян.
	Основне завдання, що стояло перед англійською революцією - це ліквідація феодальної влади та встановлення буржуазного панування, забезпечення переходу від однієї суспільно-економічної формації до іншої.

<p>«Довгий парламент» прийняв низку документів щодо обмеження влади короля. Незначною більшістю в листопаді 1641 р. було прийнято обширний парламенський акт «Велика Ремонстрація», який складався з 204 статей.</p>	<p>Розпочалася перша громадянська війна 1642-1646 р., яка завершилася перемогою опозиції.</p>
<p>1 етап революції – встановлення конституційної монархії</p>	
<p>Розбіжності між різними течіями парламентської більшості наростали і весною 1648 р. розпочалася Друга громадянська війна 1648-1649 р.</p>	<p>Кульмінацією революції став організований по рішення парламенту суд над королем Карлом I (січень 1649р.). У результаті Карл I був визнаний «тираном, зрадником, вбивцею і ворогом держави». Судовий розгляд тривав 5 днів та виніс смертний вирок.</p>

<p>У 1649 р. палата громад проголосила себе органом верховної влади. Королівське звання і верхня палата парламенту були скасовані. 19 травня 1649 р. Англія була проголошена республікою.</p>	<p>Фактичне керівництво державою здійснювала Державна рада (військова верхівка) на чолі з О. Кромвелем. Палата громад де-факто влади не мала.</p>
<p>2 етап революції – індепенденська республіка</p>	
<p>Республіка набула рис індепендентської олігархії. У республіці принцип буржуазної демократії та парламентаризму не дістали розвитку.</p>	<p>Поглибився конфлікт між індепендентами, які прагнули припинення революції, і левелерами. Жорстоко придушені національно-визвольні рухи в Шотландії та Ірландії (1649-1651 рр.)</p>

У 1653 році індепенденти встановили військову диктатуру офіційно названу «протекторатом», закріплену своєрідним конституційним актом "Знаряддя управління"

Встановлюється військова диктатура; запроваджується система місцевого управління: країна поділяється на 11 адміністративних округів на чолі з генерал-майорами

3 етап революції – протекторат Кромвеля та Славна революція

Вища законодавча влада доручалася лорду-протектору (довічна посада) та однопалатному парламенту. Виконавча – лорду-протектору та Державній раді.

1660 р. – підписано «Бредську декларацію» за якою в Англії відновлювалася конституційна монархія.

Сформовані дві партії Тори (прибічники короля), Віги (прибічники буржуазії). У 1688 р. об'єднаними силами здійснюють династичний переворот – Славну революцію.

Головними наслідками революції було прийняття трьох визначальних документів:

«Хабеас корпус акт»
прийнятий
парламентом Англії
у 1679 році

«Біль про права»
прийнятий
парламентом Англії
у 1689 році

«Закон про
престолоспадкування»
прийнятий парламентом
Англії у 1701 році

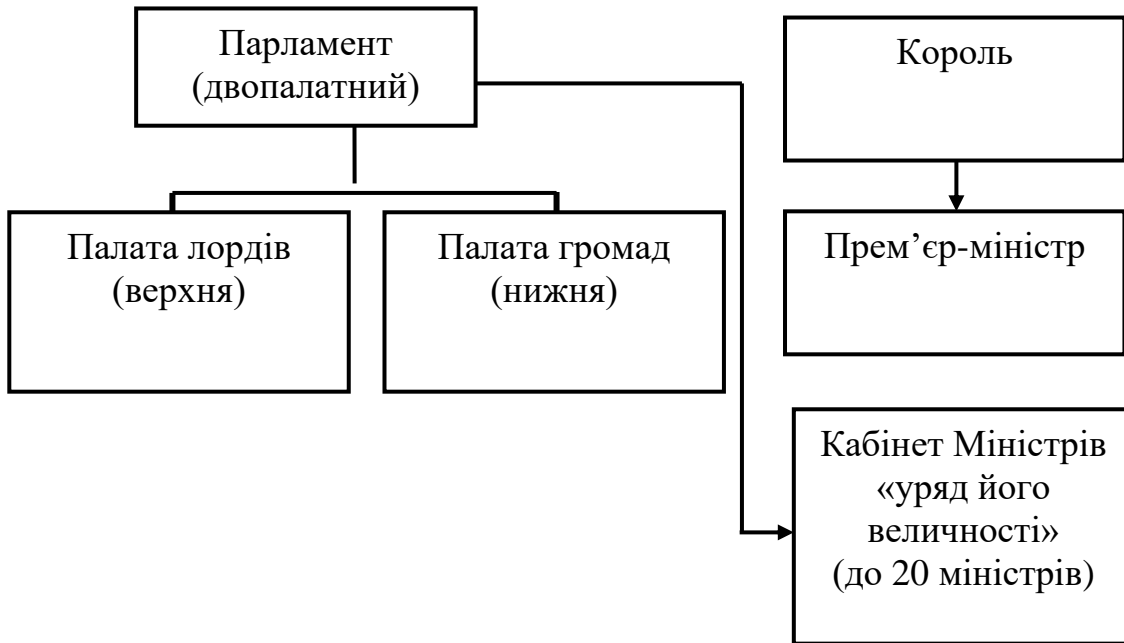
Закріплював
права
заарештованих
та забезпечував
швидкий
розгляд їх
справи

Закріплював
верховенство
парламенту в
галузі
законодавства

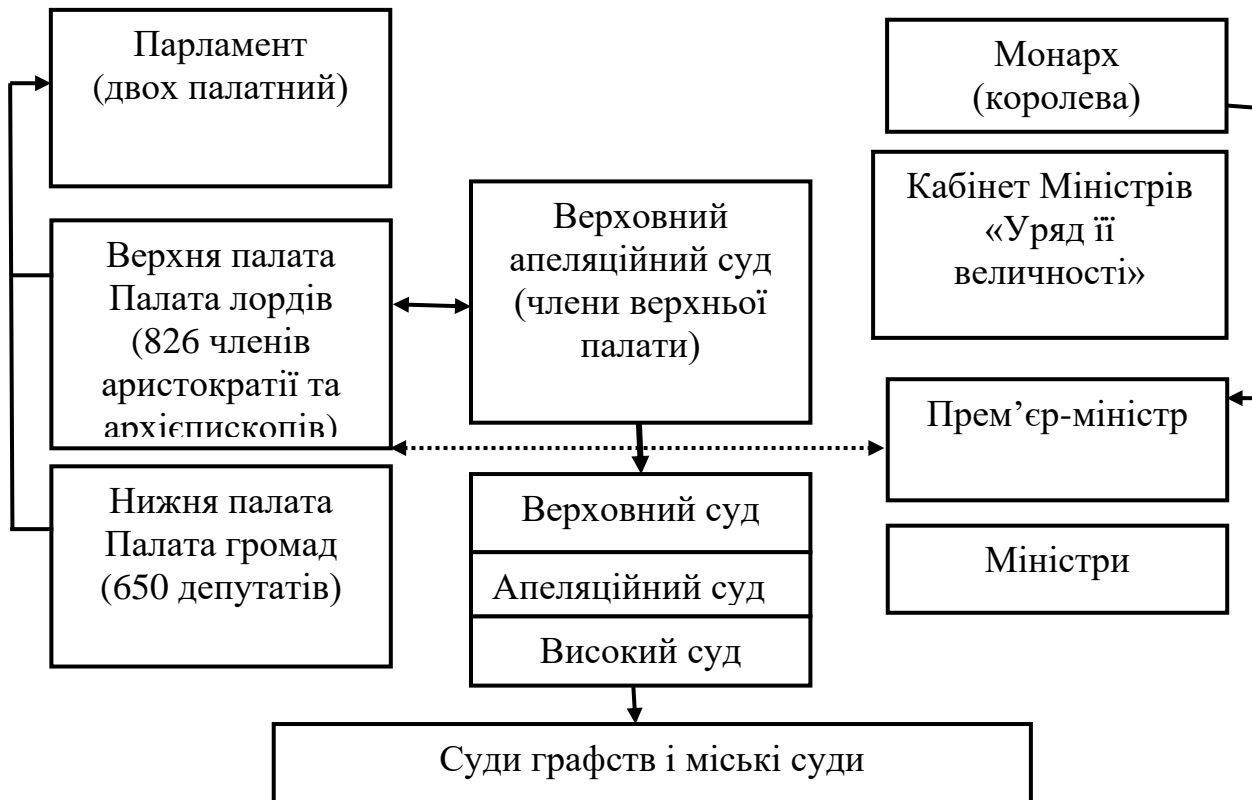
Підтверджував
обмеження
королівської влади
на користь
парламенту та
встановлював
принцип
контрасигнатури

Державний механізм конституційної монархії у Великобританії

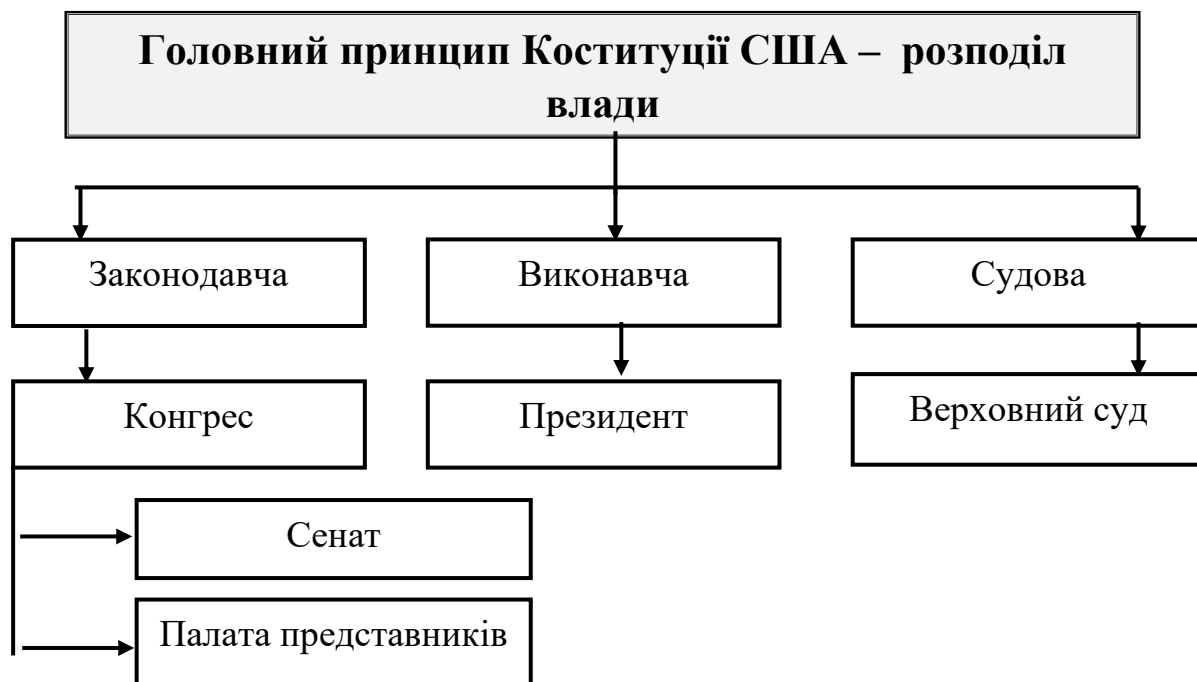
У XVIII ст. в Англії формується парламентська система управління

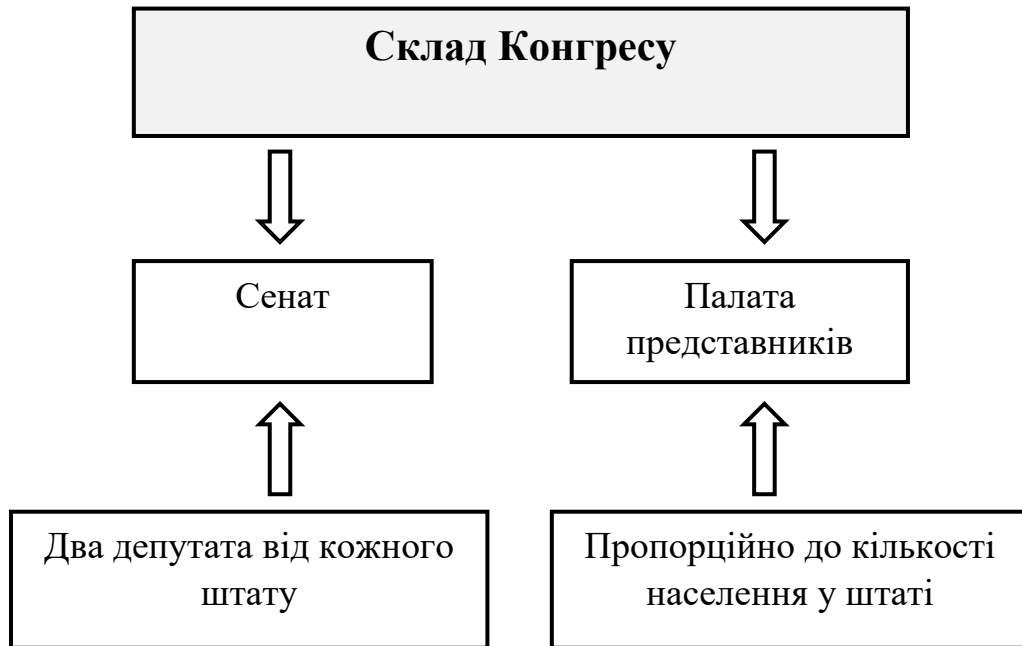

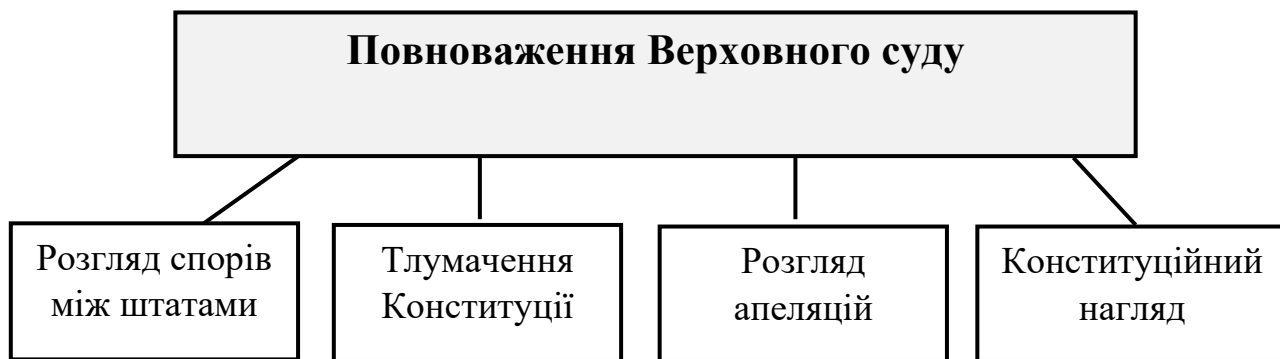
Державний лад Великобританії

Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)

Система «стримування і противаг»

Сенат контролює діяльність вищих посадових осіб, зокрема президента і суддів, та може притягнути їх до відповідальності в порядку імпічменту та усунути з посад

Біль про права
Перший цикл поправок до Конституції США

I	Гарантується свобода віросповідання, слова, друку, мирних зборів та звернення до уряду з проханням про припинення зловживань
II	Надається право на зберігання та носіння зброї
III	Забороняється розміщення військ у будинках без згоди власника в мирний час, та допускається під час війни
IV	Забороняються необґрунтовані обшуки і арешти осіб та вилучення майна
V	Гарантується, що ніхто не може бути позбавлений життя, свободи чи власності без законного судового розгляду, ніяка приватна власність не може бути відібрана для суспільного користування без справедливої винагороди; встановлюється заборона притягати до відповідальності за одне і те ж діяння двічі та примушувати свідчити проти самого себе
VI	Закріплюються права обвинуваченого на швидкий і публічний суд, ознайомлення із суттю та підставами обвинувачення, на ставку віч-на-віч із свідками, що свідчать проти нього, на примусовий виклик свідків із своєї сторони та на допомогу адвоката
VII	Забороняється перегляд справи, інакше як згідно із нормами загального права
VIII	Встановлюється заборона призначення надмірно великих застав, штрафів та жорстоких і незвичайних покарань
IX	Констатується невичерпність перерахованих в Конституції прав
X	Встановлюється, що повноваження, які не надані за Конституцією федеральному уряду та не заборонені для виконання штатам, зберігаються за штатами чи за народом

Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.)

Причини та особливості буржуазної революції у Франції 1789 – 1794 років

- феодально-абсолютистський устрій Франції, який уже в другій половині XVIII ст. став гальмом економічного прогресу та суспільного розвитку країни
- політико-економічна нерівність суспільних прошарків, зокрема, численні привілеї панівних верств (духовенства і дворянства) та політичне безправ'я економічно могутньої буржуазії
- нещадна експлуатація найбільших за чисельністю прошарків суспільства – селян та міщан, соціально-економічні й політичні інтереси яких вступили у фазу гострого протиріччя з існуючим ладом, що призвело до частих повстань і заворушень

Революція стала найбільш рішучою і послідовною, вона пройшла усі етапи і досягла кульмінаційного піднесення у своєму розвитку

Етапи французької революції та створення буржуазної держави

Перший етап:

14 липня 1789 р. – 10 серпня 1792 р.

Перетворення Франції на конституційну монархію

(домінування інтересів великої буржуазії і ліберального дворянства, часткове проведення антифеодальних і демократичних заходів, прийняття Декларації прав людини і громадянина від 26.08.1789 р., встановлення конституційної монархії і її закріплення Конституцією від 03.09.1791 р.)

Другий етап:

10 серпня 1792 р. – 2 червня 1793 р.

Утворення буржуазної республіки

(наростання і розширення соціальної бази революції та народного руху, перехід влади до жирондистів, реалізація радикальних антифеодальних перетворень, проголошення Франції республікою, засудження і страта короля Людовіка XVI, боротьба революційних сил із зовнішнім втручанням ряду європейських монархій)

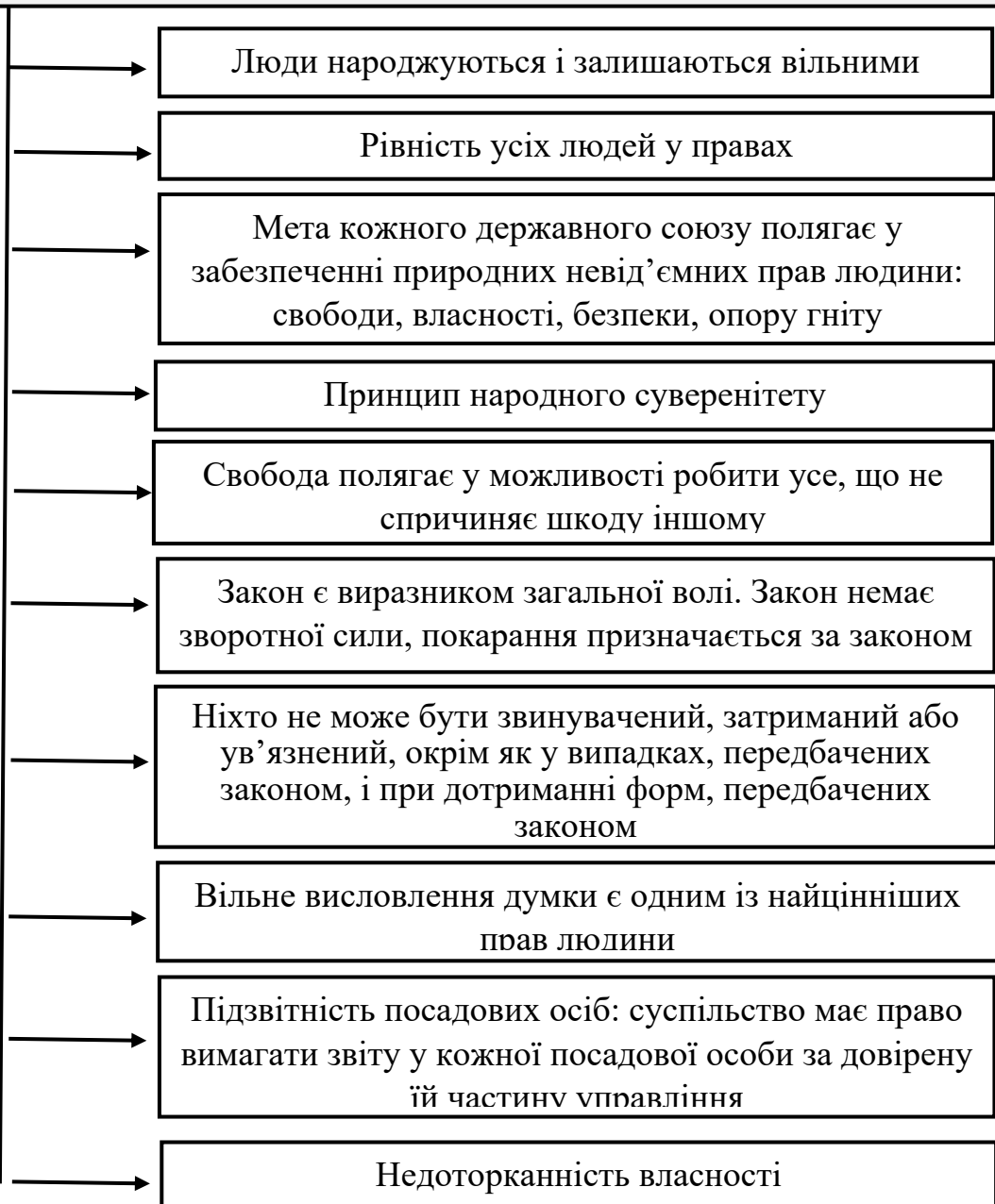
Третій етап:

2 червня 1793 р. – 27 липня 1794 р.

Диктатура якобінців

(прихід до влади якобінців – представників найрадикальнішої дрібної буржуазії, селянства й плебейства (очільники – М. Робесп'єр, Ж. Марат, Ж. Дантон та ін.) і встановлення їх диктатури, ліквідація залишків феодальної системи, встановлення капіталістичних відносин, жорстока боротьба із внутрішньою реакцією та контрреволюційною інтервенцією коаліцій європейських держав, прийняття нової Декларації прав людини і громадянина та Конституції від 24.06. 1793 р.)

Декларація прав людини і громадянина 1789 року проголошувала:

Конституція Франції 1791 року
проголошення конституційної монархії
(складалася із короткого вступу, тексту Декларації прав людини і громадянина від 26.08 1789 р. і семи розділів)

Декларація прав людини і громадянина

Положення про вищі органи влади

Конституція Франції 1791 року визначала такі повноваження Законодавчих зборів:

приймати закони

визначити державні витрати

встановлювати податки

створювати та ліквідувати державні посади

визначати розміри армії та флоту

призначити та відкликати усіх вищих державних чиновників та послів

керувати зовнішньою політикою

У Конституції 1791 року стверджувалось, що народ здійснює владу шляхом делегування

законодавчої влади –
Національним зборам

виконавчої влади –
королю

судової влади –
суддям, які обрані народом

**Якобінська диктатура та її державний механізм.
Конституція Франції 1793 року**

Декларація прав людини і громадянина від 24 червня 1793 року

Оригінальний, найрадикальніший документ, який істотно збагатив конституційну думку та загальнолюдську доктрину прав і свобод людини

У документі дублюються положення Декларації від 26.08.1789 р. про важливі принципи кримінального права, процесу та гарантії недоторканності особи. Окрім того наголошено, що закон має захищати суспільну й індивідуальну свободу. Якщо влада порушує права народу, то повстання для всього народу чи якоїсь його частини є їхнім священним правом і невідкладним обов'язком (ст. 35). Монархія заборонялась.

Конституція, прийнята Національним конвентом 24 червня 1793 р. проголошувала: за формою правління Франція – республіка, за формою устрою – унітарна держава. Закріплювала суверенітет і верховенство народу

У порівнянні з Конституцією 1791 року, якобінська конституція була демократичнішою й значно радикальнішою. Винесена на плебісцит, вона отримала схвалення більшості населення

→ Суспільного ладу, встановленого Конституцією 1791 року, якобінська конституція жодним чином не змінювала

→ У політичному відношенні Конституція Франції 1793 року відрізнялась більшим демократизмом: вибори стали прямими, ценз скасовано, вік виборців з 25 років знижено до 21 року

→ Законодавчий корпус передбачалося обирати на один рік. Його повноваження: видавати декрети і пропонувати закони

→ Виконавча влада вручалась комітету з 24 осіб, які призначалися законодавчим корпусом з-поміж кандидатів, представлених департаментськими зборами

Однак ні Конституцію 1793 р., ні Декларацію прав людини і громадянина від 24 червня 1793 р. не втілено в життя. Завадила складна внутрішня та зовнішня ситуація, в якій опинилася Французька республіка влітку 1793 р.

Усю повноту законодавчої, виконавчої та судової влади виконував

Національний конвент

Комітет громадського порятунку.

Здійснював функції управління у механізмі якобінської диктатури

Комітет громадської безпеки.

Боровся із внутрішньою контрреволюцією, кримінальною злочинністю, бандитизмом, спекуляцією тощо

Револьюційний трибунал.

Обов'язок – судити за контрреволюційні злочини

Судочинство

у Револьюційному трибуналі було спрощене. Обвинуваченому зазвичай не дозволяли мати захисника, допитували його на відкритому засіданні, всі свідчення переважно давалися усно, і коли судді вважали, що доказів достатньо, то навіть не заслуховували всіх свідків, або не брали до уваги будь-які свідчення

Управління на місцях:

Народні комісари Національного конвенту, адміністрація департаментів і дистриктів, муніципалітети в містах і комунах, револьюційні комітети та народні товариства. Важливе місце в системі якобінської диктатури займав Якобінський клуб з філіалами по всій країні

Суперечності якобінської диктатури, невдоволення населення револьюційними обмеженнями й терором, опозиція роялістів і буржуазії згодом призвели до:

- розколу якобінського блоку та падіння його правління в результаті державного перевороту 27 липня 1794 р.;
- повернення до влади великої буржуазії та вкрай нестабільної політичної ситуації, яка, врешті-решт, спровокувала черговий державний переворот, який очолив генерал Наполеон Бонапарт;
- падіння республіканського ладу, проголошення імперії та реставрації монархії.

22 серпня 1795 р. Конвент прийняв
Конституцію III року Республіки.

Відкинувши крайнощі революції, радикалізм вождів якобінської диктатури, автори Конституції зберегли не лише основний девіз революції: «Свобода, рівність, братерство», але й її найважливіші досягнення – республіканізм, народний суверенітет, представницькі органи, верховенство закону та ін. Конституція набула чинності в листопаді 1795 р. після схвалення її на плебісциті.

**Вищі органи державної влади
за Конституцією Франції 1795 року**

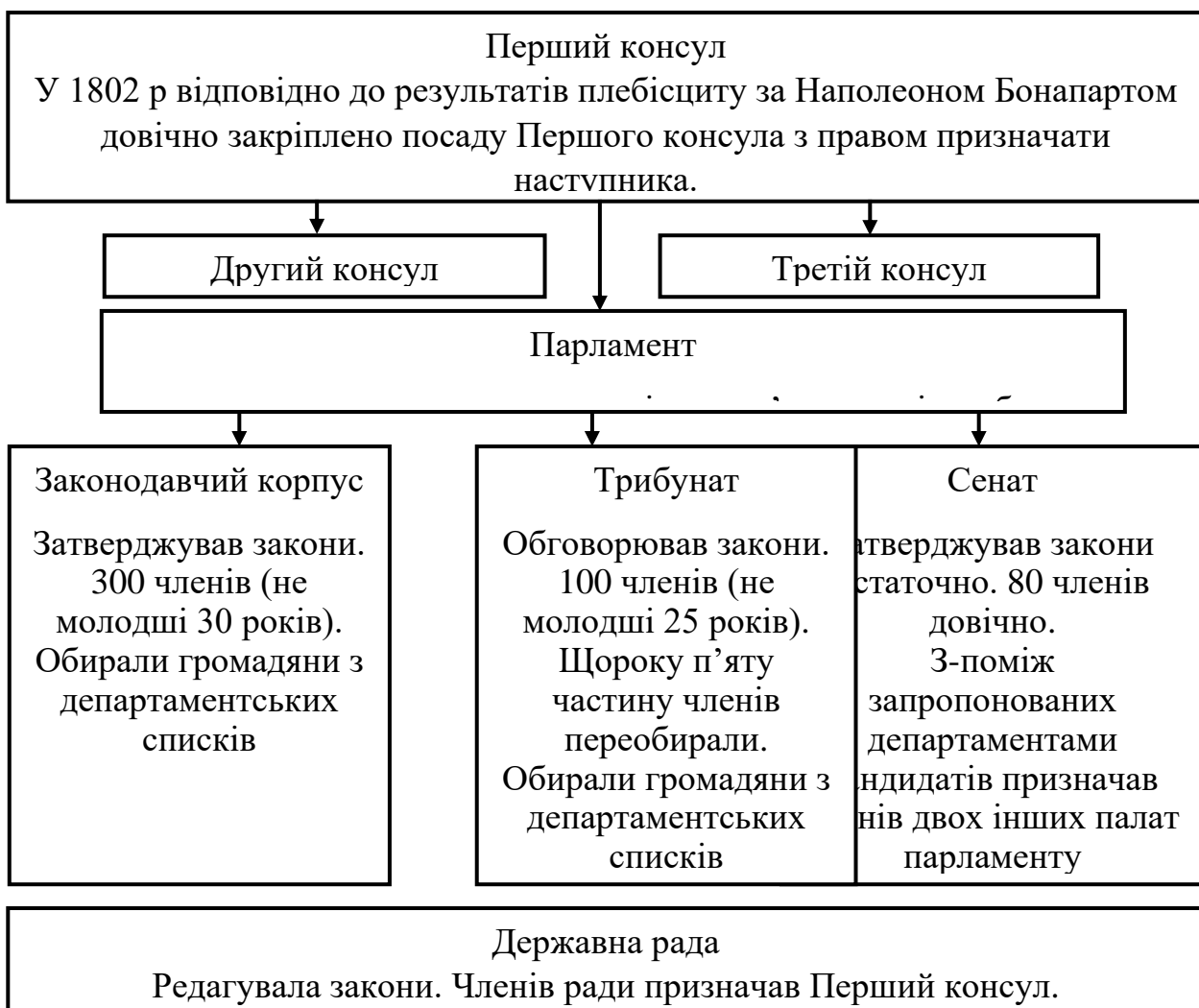

Консульство та імперія Наполеона Бонапарта (1799 – 1814 рр.)

У передмісті Парижа – Сен-Клу 18 брюмера (9 листопада) 1799 р. (VIII рік Республіки) парламент прийняв рішення розпустити Директорію. Тоді ж вся повнота виконавчої влади була передана трьом консулам: Н. Бонапарту (обрано першим консулом), П.Р. Дюко і Е.Ж. Сіейєсу. Переворот стався без жодних перешкод і фактично зробив Наполеона диктатором

Для узаконення та стабілізації своєї влади Н. Бонапарт вирішив прийняти нову Конституцію, яка була підготовлена конституційною комісією. На пропозицію Першого консула Основний Закон, оминаючи парламент, одразу винесено на всенародний референдум, де він був схвалений. Конституція набула чинності 13 грудня 1799 р.

Структура вищих органів державної влади

У травні 1804 р. Сенат постановив ліквідувати посади консулів взагалі, оголосивши **Наполеона Бонапарта імператором французів**

18 травня 1804 р. видано
Органічний сенатус-консулт XII року Республіки, що став новою Конституцією.

Франція й далі називалась республікою, але очолював її імператор. Імператорське звання передавалось у спадок по низхідній лінії кровних і законних потомків імператора по чоловічій лінії. Фактично Наполеон Бонапарт відновив у Франції монархію, яку в історії названо Першою імперією. Зі зміцненням імперії Органічний сенатус-консулт став втрачати своє практичне значення

Система вищих державних органів,
створена на підставі Конституції 1799 р. і збережена за сенатус-консултом 1804 р., поступово змінювалась за волею імператора:

- змінено склад і компетенцію Державної ради та Сенату;
- згодом ліквідовано Трибунат;
- із вищих урядовців сформовано *Таємну раду*, якій передано низку функцій Державної ради та Сенату;
- головним органом управління країною стали *міністерства*, створені на засадах єдиновладдя й жорсткої виконавчої вертикалі. Міністрів підбирав й особисто призначав імператор. Усі важливі питання міністри мусили узгоджувати з імператором

Надійною державною опорою Н. Бонапарта і важливими важелями управління країною були *поліція, армія та церква.*

Місцеві органи управління імперії Наполеона
Адміністративно-територіальний поділ Франції здебільшого залишався попереднім: департаменти, округи, міські й сільські комуни.

Перфекти
очолювали департаменти

Супрефекти
очолювали округи

Мери
очолювали міські й сільські комуни

Усю місцеву адміністрацію призначав (префектів і супрефектів) або затверджував (мерів) імператор

**Цивільний кодекс Франції (Code civil des Francais)
(Кодекс Наполеона) 1804 року
(складався зі вступного титулу і трьох книг)**

Мав прогресивне значення, адже закріпив ліквідацію феодальних відносин. Значною мірою спирався на положення римського права

В основу кодексу покладено принципи:

формально рівної правоздатності
всіх громадян

необмеженої приватної власності

Юридичні якості кодексу:

- стрункність викладу тексту;
- чіткість трактувань основних понять та інститутів цивільного права;
- стислість і ясність формулювань

Структура та основні положення Цивільного кодексу:

Книга перша – «Про осіб» закріплювала правовий статус фізичних осіб. Усі французи (крім жінок) були рівними й мали цивільні права. Регулювала сімейні відносини. Визнавався лише цивільний шлюб. Шлюбний вік для чоловіків – 18 р, а для жінок – 15 р. Шлюб укладався на добровільній основі, але син до 25 р., донька до 21 р. одружувалися лише за згодою батьків або хоча б батька. Обмежувалася влада батьків над неповнолітніми дітьми. Допускалось розлучення, але тільки з поважних причин. Ініціатором міг стати будь-хто з подружжя, але для жінок причин для розлучення визначалося менше. Стосунки в сім'ї ґрунтувалися на владі чоловіка та батька. Дружина була обмеженою в правах: вона не могла без згоди чоловіка виступати в суді, дарувати, купувати чи продавати майно, їй належало жити з чоловіком і завжди слідувати за ним. Діти поділялися на законних (народжених у шлюбі) та позашлюбних. Заборонявся пошук батьківства.

Друга книга – «Про майно і різні видозміни власності» присвячена регулюванню майнових відносин: праву власності, узуфрукту (володінню чужим майном з правом користування прибутками від нього без зміни субстанції речі), сервітуту (праву користування чужим майном у певних межах). Кодекс давав класичне визначення права приватної власності. Важливе значення приділялося власності на землю. Власник земельної ділянки вважався абсолютним власником усіх природних багатств, пов'язаних з його землею (скажімо, корисних копалин). Цей підхід у 1810 р. в інтересах держави було переглянуто. Право розробки корисних копалин відтоді можна було здійснювати лише за умови одержання дозволу від держави.

Третя книга – «Про різні способи набуття власності» є найбільшою за обсягом. Вона визначала основні способи набуття права власності: спадкування, дарування, заповіт, зобов'язання. Договір укладався за згодою сторін, які мали рівні права та обов'язки. Спадкування відбувалося за законом або за заповітом. За законом, майно спадкували діти, один із подружжя, котрий пережив іншого, а за їх відсутності – у визначеній законом послідовності родичі по низхідній чи висхідній лініях. Кодекс розширив свободу заповітів, як і дарувань (що досить часто використовували, щоб обійти законних спадкоємців). З римського права запозичено й розвинуто ідею рівності сторін у договорі, його добровільність й обов'язковість. Згода сторін, причому досить чітко виражена та добровільна, була необхідною передумовою дійсності договору. Предметом (об'єктом) договору (крім діянь чи бездіяльності) могли бути лише речі, не вилучені з обігу й визначені видовими або родовими ознаками. Визначено різні види договорів (купівлі-продажу, найму, обміну, позики, довічної ренти тощо), в тому числі шлюбний договір, за яким сторони не можуть змінювати умови договору після укладення шлюбу, а також доволі нестандартні договори ризику – страхування, парі тощо.

Цивільний кодекс зберіг не лише римську термінологічну традицію, а й римську правову концепцію. Водночас він вплинув на формування цивільного законодавства Західної Європи та правових систем, які тяжіють до романо-германської правової системи.

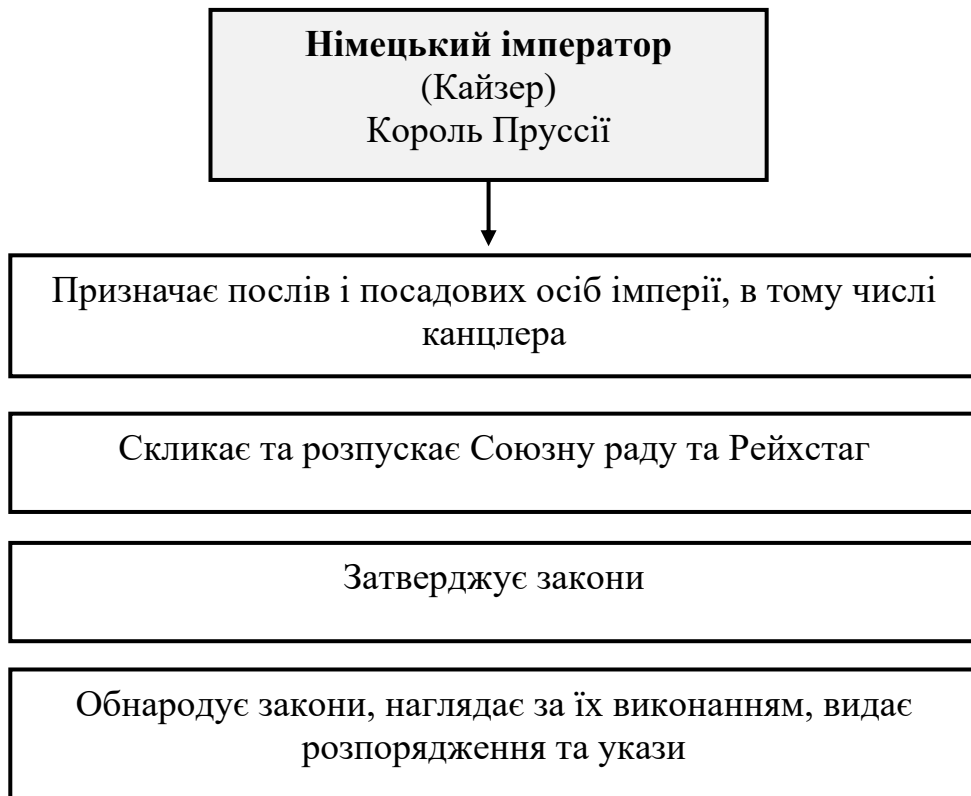
Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.)

Державний лад Німецької імперії за Конституцією 1871 року

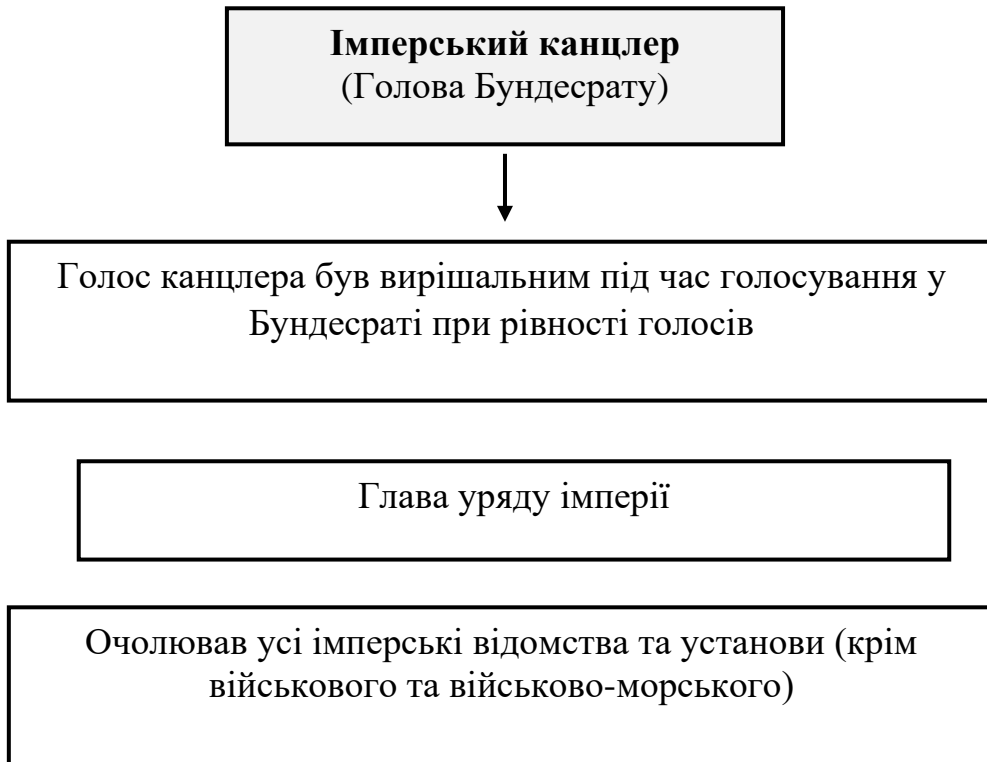
16 квітня 1871 року була схвалена Конституція Німецької імперії
За формою державного правління – конституційна монархія
За формою державного устрою – федерація

Повноваження кайзера

Повноваження імперського канцлера (рейхсканцлера)

Повноваження Союзної ради

Союзна рада
Верхня палата
(Бундесрат)
Орган із законодавчими і адміністративними повноваженнями, входило 58 представників союзних держав

Приймала закони

Брала участь у призначенні вищих посадових осіб імперії

Мала право розпуску рейхстагу за згодою імператора

Вирішувала конфлікти між землями

Повноваження Рейхстагу

Рейхстаг
Нижня палата
(297 депутатів обиралися – загальним голосуванням)

Розробляв та пропонував закони.

Затверджував бюджет

Укладав міжнародні угоди

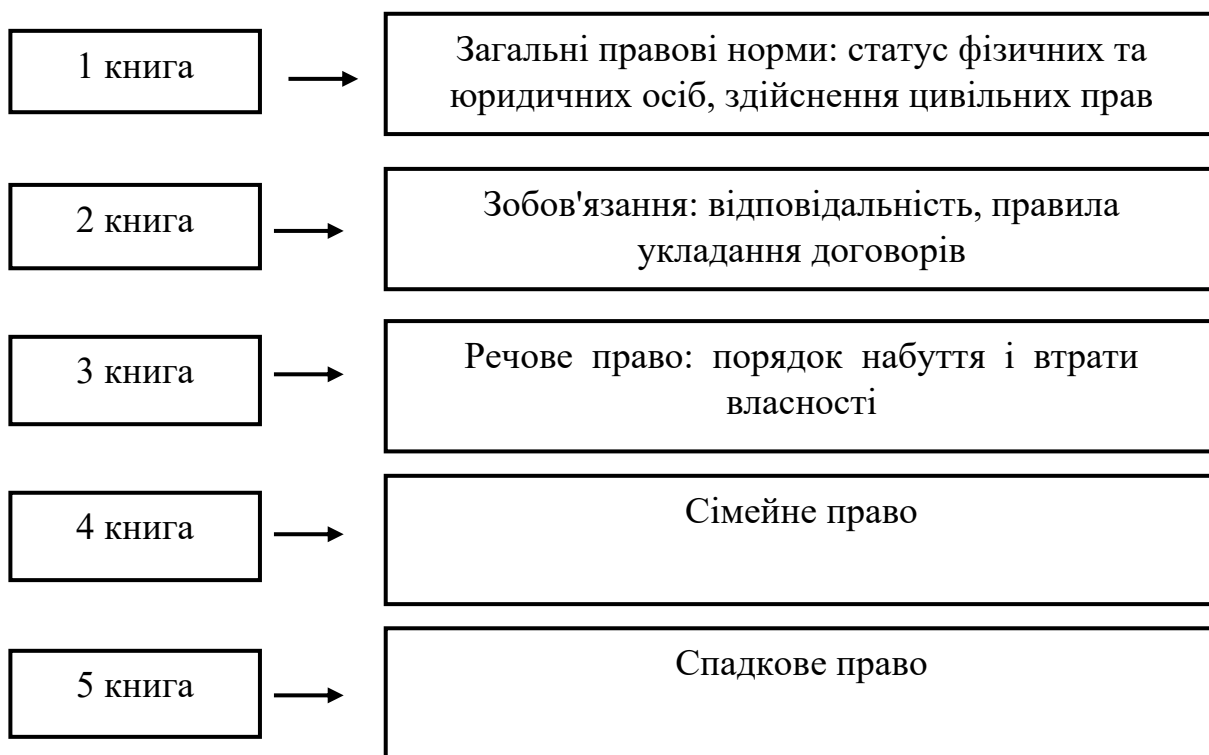
Звертався з петиціями до Союзної ради

Брав участь у вирішенні спорів між землями

Джерела права

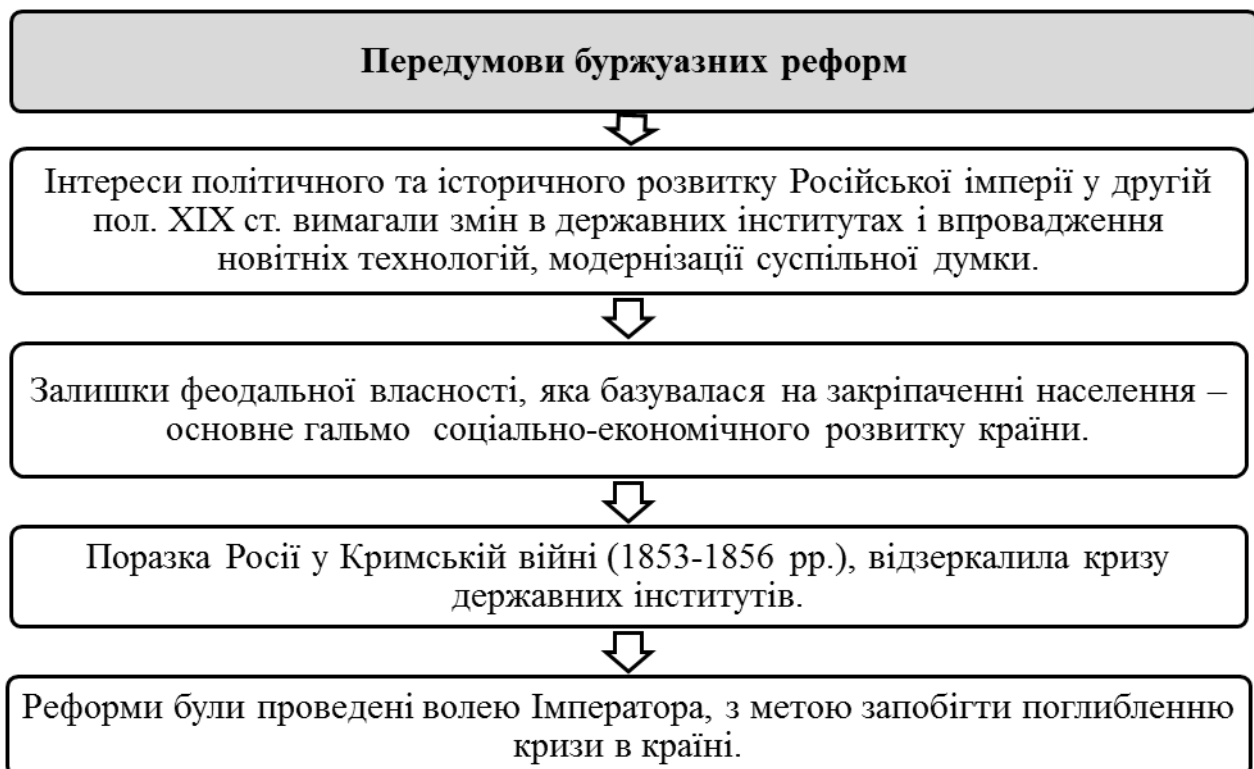
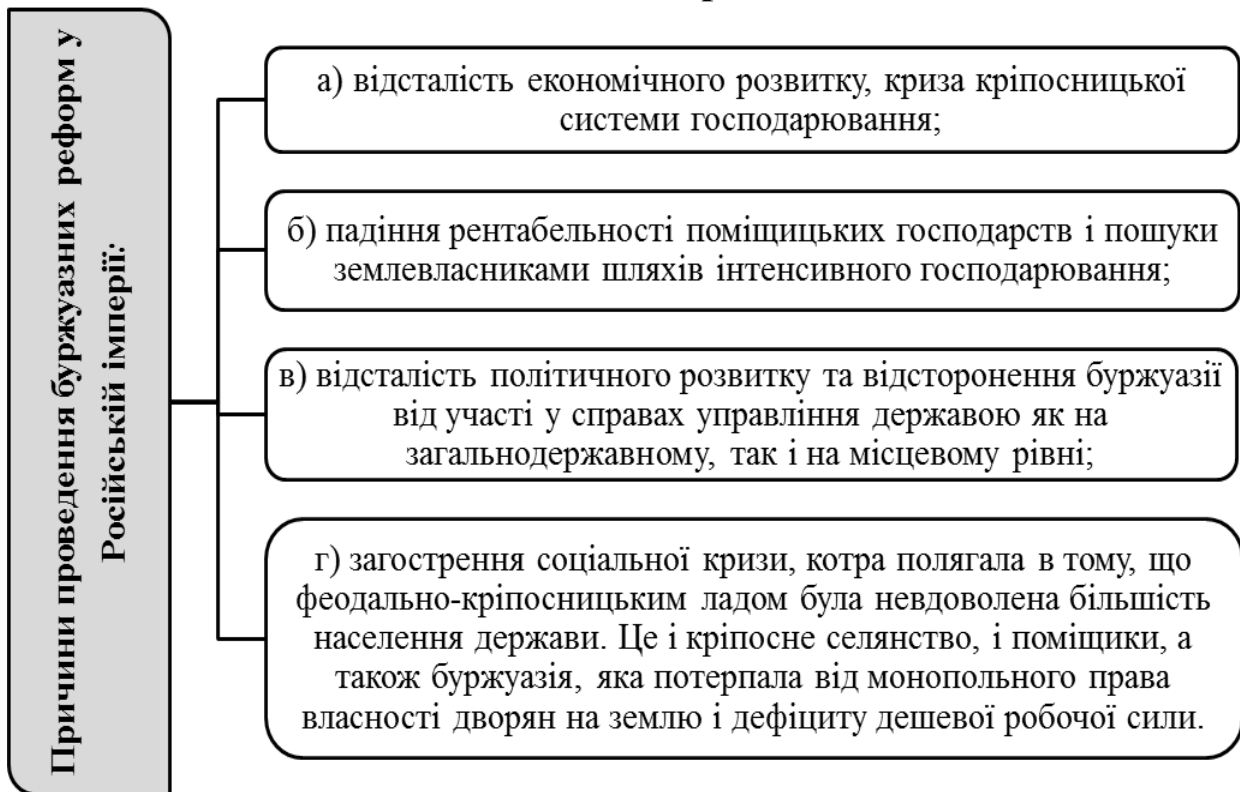

Німецький Цивільний кодекс 1896 р.

Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської імперії (XIX – початок XX ст.)

Причини проведення буржуазних реформ у Російській імперії:

Селянська реформа 1861 р.

У лютому 1855 р. на престол вступає Олександр II. 19 лютого 1861 цар підписав маніфест та низку законів про скасування кріпосного права.

Селяни отримали право без дозволу поміщика: займатися ремеслом і торгівлею; змінювати місце проживання; купувати власність рухому й нерухому, укладати угоди; поступати до навчальних закладів і на службу; змінювати соціальний стан тощо.

Поміщики не могли продавати й купувати селян, втручатися в їх сімейні справи, але землю селяни мали викупити у поміщиків.

При укладанні угоди селянин сплачував 20%, решту суми держава надавала у кредит, який слід було виплатити протягом 49 років.

У селах та волостях (волесть – кілька сіл) були створені органи селянського самоврядування.

Селянський сход домогосподарів розподіляв землю, податки, дозволяв вихід з общини, обирав посадових осіб, зокрема сільського старосту.

Волосний сход складався з виборних від сіл (1 від 10 дворів) і вирішував у межах волості ті ж питання: рекрутська повинність (рознарядка по селах), збір податків, відбуття селянами повинностей, общинного землеволодіння, обирав волосне управління на чолі з волосним старшиною та волосний суд.

Волосний старшина виконував рішення сходу та поліцейські функції (затримання бродяг, дезертирів). Волосний суд розглядав малозначні кримінальні та цивільні справи селян.

Волосне правління складалося з волосного старшини, сільських старост, збирачів податей, вирішувало господарчі та інші місцеві питання, контролювало сільські общини.

Органи селянського управління підпорядковувалися місцевій адміністрації, зокрема, поліції.

Земська реформа 1864 р.

Головною метою цієї реформи було пристосування феодального устрою Російської імперії до потреб капіталістичного розвитку шляхом створення всестанових **органів місцевого (земського) самоврядування**, до якого допускалися не лише дворяни, але й окремі представники міщанства і селянства. Земства мали сприяти поліпшенню місцевого господарювання. На них покладалося вирішення багатьох місцевих економічно-фінансових проблем.

1 січня 1864 р. цар затвердив Положення про губернські та повітові земські установи. Ним запроваджувалися **губернські та повітові земські збори** – розпорядчі органи, які відали організацією продовольчої справи, опікувалися питаннями освіти, охорони здоров'я, торгівлі, будівництва доріг, місцевим бюджетом, надавали допомогу у проведенні державних зборів тощо.

Система виборів членів зборів – **гласних** – гарантувала перевагу представникам дворянства. Вибори у повітове земське зібрання проводилися на трьох виборчих з'їздах: повітових землевласників, міських виборців і представників сільських громад. Для землевласників та власників підприємств передбачався високий майновий ценз. Для селян був встановлений складний кілька-ступеневий порядок виборів.

Спочатку відбувалися вибори членів повітових зборів, які потім обирали представників до губернських зборів. Земські збори скликалися щорічно, зазвичай – восени. Голоували у них повітові та губернські керівники дворянства. Виконавчими органами повітових та губернських зборів були обрані ними **повітові та губернські земські управи**.

Земства були підконтрольні урядовим органам (губернатору та поліції), не мали адміністративної влади, реалізуючи свої рішення через державні відомства. Разом із тим, земства мали певний вплив на місцях, були центром ліберальної опозиції, відпрацювали механізм захисту інтересів буржуазії, яка не мала доступу до державних органів. У цьому плані земську реформу можна оцінювати як буржуазну.

Міська реформа 1870 р.

Зміни міського управління було проведено на тих самих засадах, що й земського. Розвиток капіталізму після скасування кріпосного права викликав швидке зростання міст. Але їх благоустрій залишався незадовільним. У 1864 р. було розроблено проект міської реформи, але лише у 1870 р. **Міське положення** було нарешті затверджено царем.

Положення передбачало створення органів міського самоврядування. Керівними органами були **міські думи**, а виконавчими – **міські управи**, обрані думами. Думу й управу очолював міський голова, якого затверджували на посаді губернатор або міністр внутрішніх справ. Чини міської думи – гласні – обиралися населенням, незалежно від станової належності на 4 роки. Право обирати та бути обраним мала незначна частина населення через високий майновий ценз.

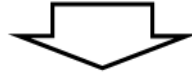

Компетенція органів міського самоврядування, як і земського, була обмежена суто господарськими питаннями: благоустрій міста, пожежна безпека, розвиток місцевої торгівлі й промисловості, охорона здоров'я та народна освіта. На міські думи було покладено обов'язкові витрати з утримання пожежної команди міста, поліції, в'язниць.

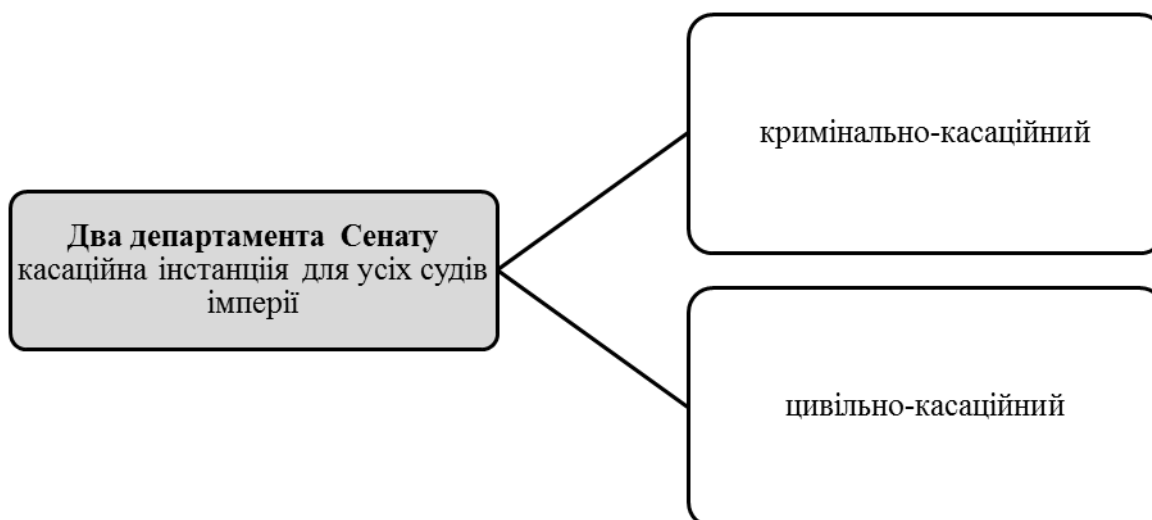
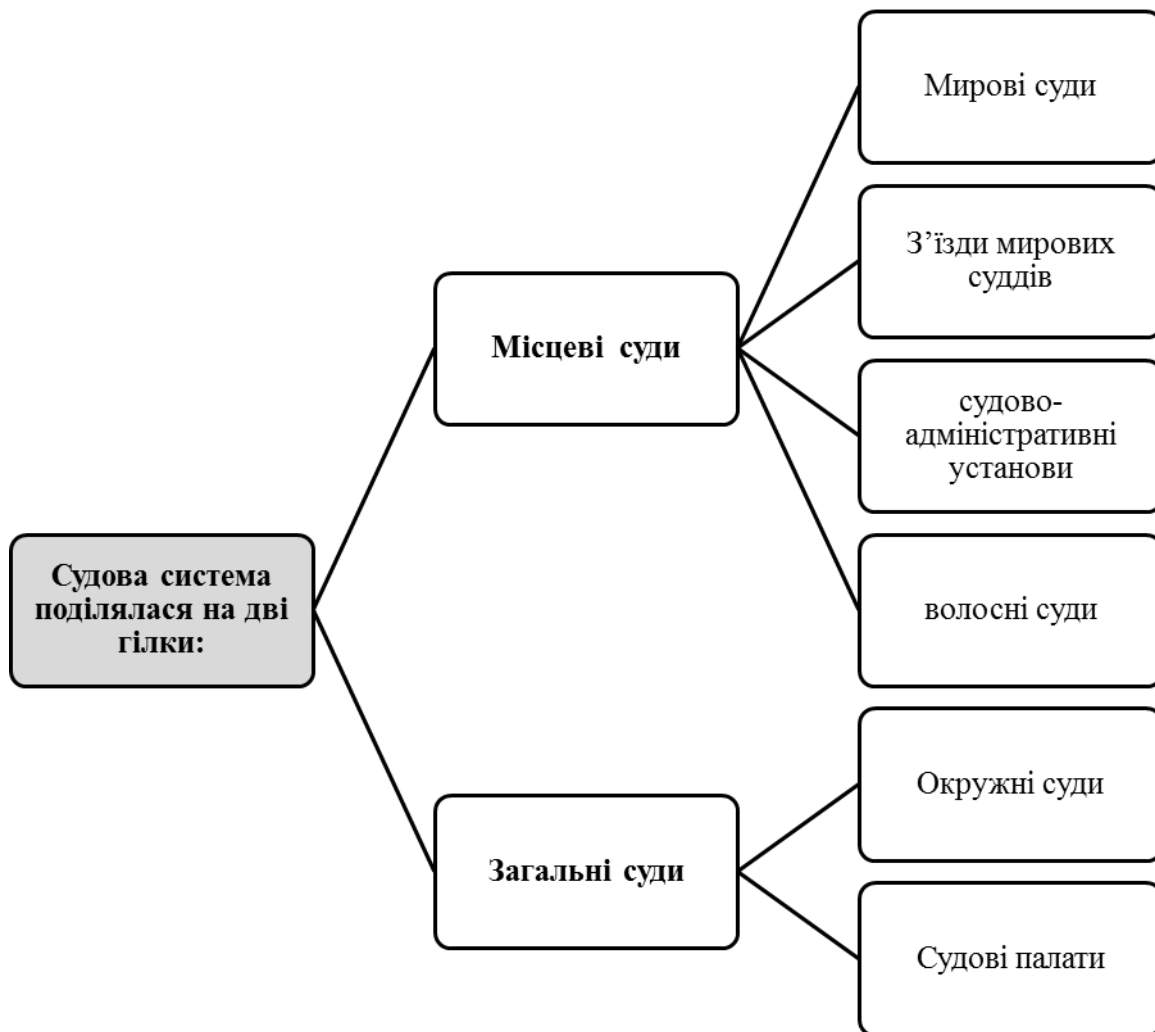
Міські органи самоврядування перебували під контролем царської адміністрації – міністерства внутрішніх справ та губернаторів.

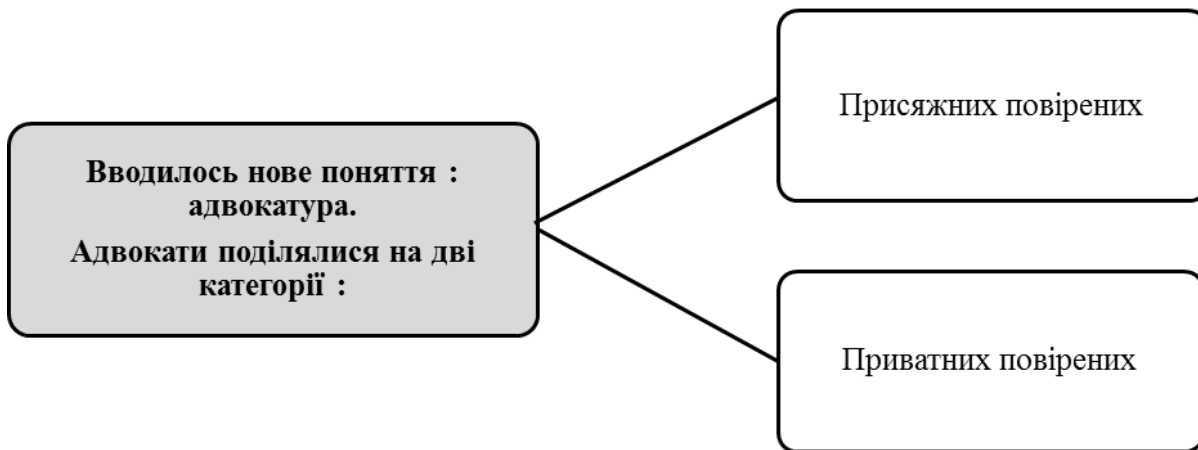
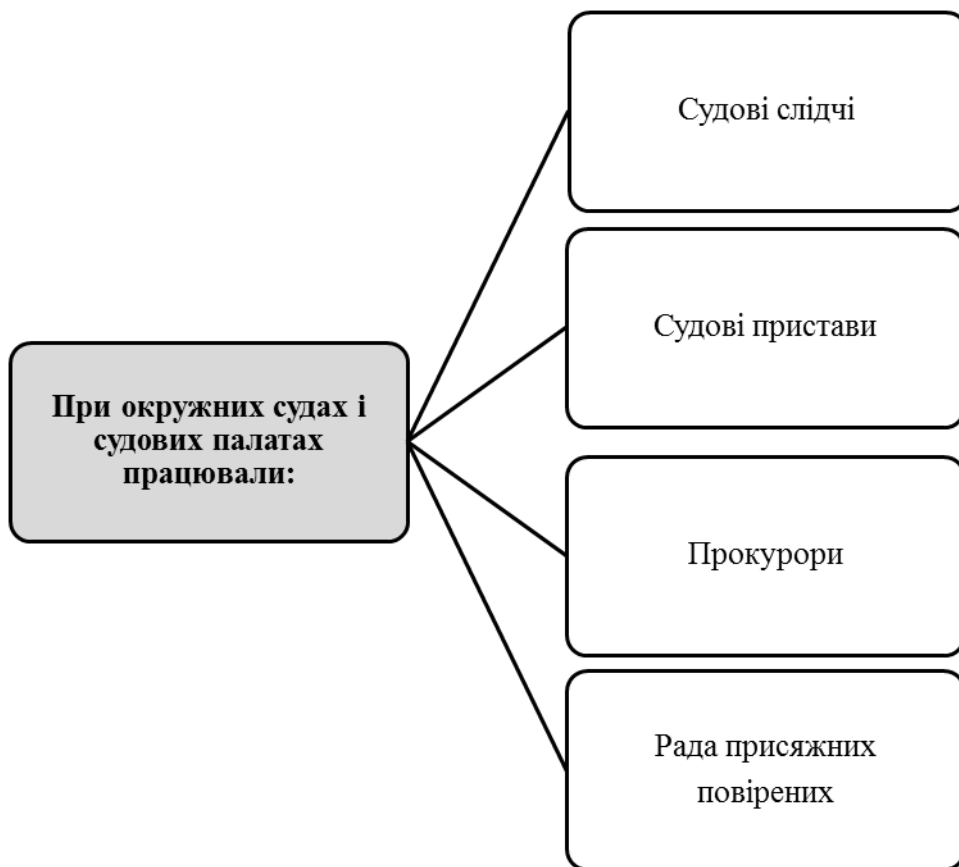
Судова реформа 1864 р.

У 1864 р. царський уряд після тривалої підготовки провів реорганізацію судової системи, яка вважається однією з найвизначніших буржуазних реформ 60-х рр. XIX ст. в Російській імперії

Для посвідчення ділових паперів, оформлення угод та інших документів у губернських і повітових містах засновувалася система **нотаріальних контор.**

Реформування поліції

Реформи 60-70-х років торкнулися і поліції. Метою реформування було удосконалення структури та конкретизація компетенції поліції. Реорганізація стосувалася насамперед поліцейських органів на місцях.

У губернських містах було створено міські поліцейські управління. В інших містах замість управ благочинства створювалися канцелярії, очолювані обер-поліцмейстерами, поліцмейстерами та градоначальниками. В апараті міської поліції запроваджувалися відділення кримінального розшуку.

25 грудня 1862 р. було видано Тимчасові правила про устрій поліції, які об'єднали міську поліцію (городничого та його канцелярії) з поліцією повітів (земського справника та земського суду). Об'єднаний орган дістав назву повітового поліцейського управління, очолюваного справником, який призначався губернатором із дворян даного повіту.

Піддавалась істотній перебудові політична поліція. Згідно Положення про Третій округ корпусу жандармів 1864 р., структурними підрозділами цього корпусу були: окружне жандармське управління, повітові жандармські управління (жандармські команди) та Варшавський жандармський дивізіон.

У 1880 р. керівництво політичною поліцією було покладено на новостворений **департамент державної поліції МВС**. Він мав розглядати справи про державні злочини, наглядати за діяльністю поліцейських установ, охороною громадської безпеки і порядку.

Тюремна реформа

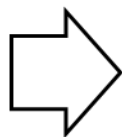
Тюремна реформа відбувалась у напрямку збільшення кількості тюрем та централізації управління ними. У 1879 р. у складі Міністерства внутрішніх справ було створено Головне тюремне управління. У 1890 р. було включене до складу Міністерства юстиції, де діяло до скасування царизму.

Наприкінці XIX ст. відбулися зміни в системі місць покарань. Припинили існування будинки праці, арештантські роти й торгові в'язниці, що не відповідали умовам капіталістичного розвитку. Але зберігалися політичні тюрми, зокрема Петропавловська та Шліссельбурзька фортеці.

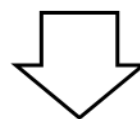
Місцевими органами Головного тюремного управління були створені у 1890 р. губернські тюремні інспекції. Цим органам були підпорядковані всі місця ув'язнення – як загальнокримінальні, так і політичні.

У 70-х роках створювалися в'язниці центрального підпорядкування Головному тюремному управлінню – «центрالی» - для ізоляції учасників революційного руху. Нові каторжні в'язниці було засновано на острові Сахалін, в Якутії.

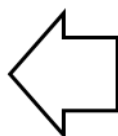
Військова реформа

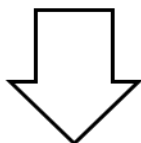
Головним завданням військової реформи було створення сучасної боєздатної армії для ведення війни. Поширення революційного руху також вимагало перебудови збройних сил. Реформуванню підлягали практично усі галузі військової справи – центральне та місцеве керівництво, організація, комплектування та озброєння армії, підготовка і навчання військових кадрів.

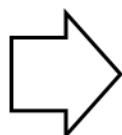
Все чоловіче населення імперії, яке досягло 21-річного віку, попри належність до будь-якого стану, було зобов'язане відбувати військову повинність.

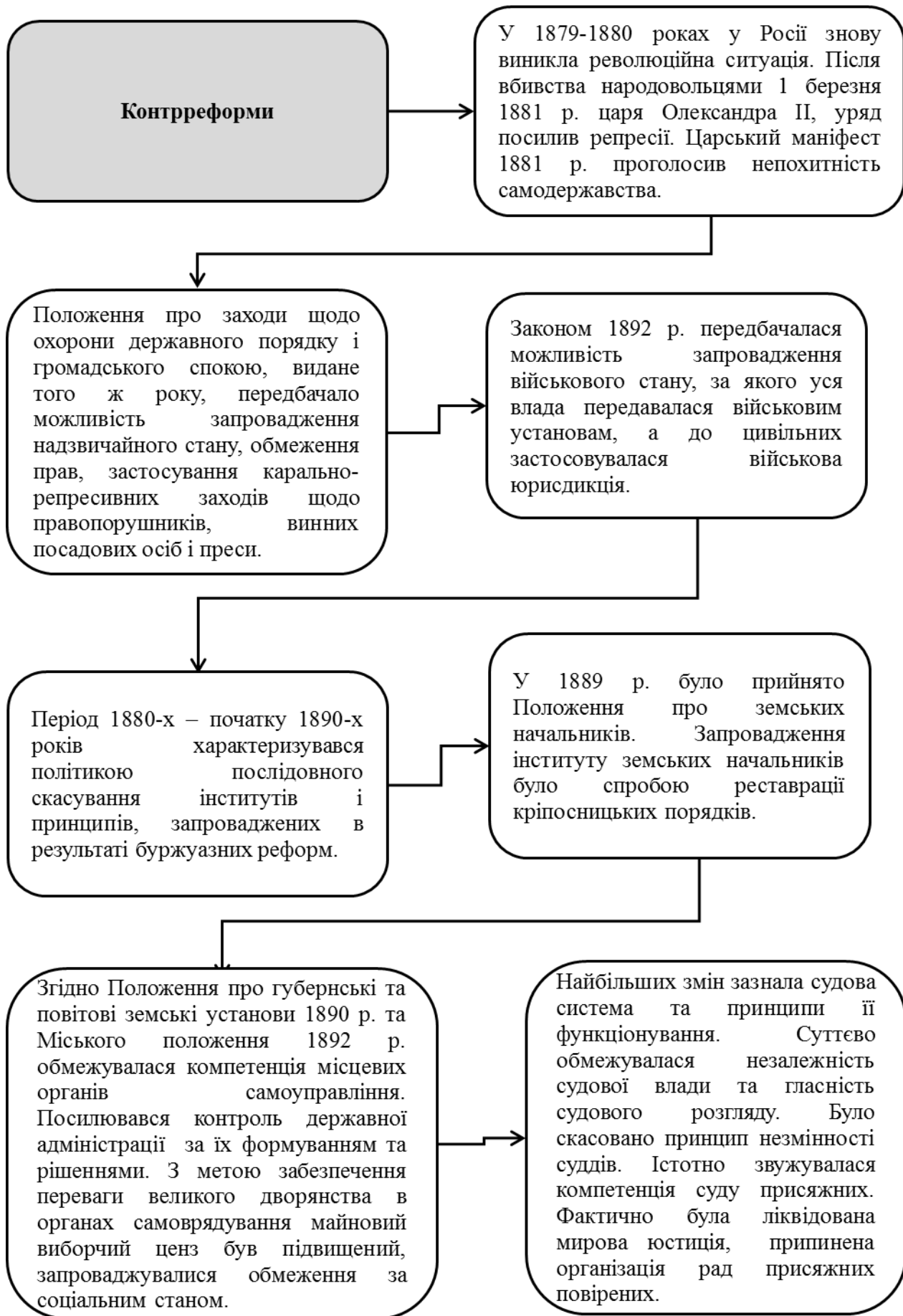
Важливу роль у військових перетвореннях відіграв Статут про військову повинність, затверджений царем 1 січня 1874р. Він скасував рекрутську повинність і проголосив про перехід до загальностанової військової повинності.

Суттєво змінилися строки служби, які для суходільних військ становили 6 років дійсної служби і 8 років у запасі, для флоту – 7 років дійсної служби і 3 роки в запасі. Оскільки кількість осіб, які щорічно призивалися на військову службу, була значно меншою від загалу призовників, які досягли 21-річного віку, то лише частина з них зараховувалася на дійсну службу. Інші переводилися в ополчення.

Встановлювалися пільги для призовників – за сімейним станом, освітою тощо. Командний склад армії залишався дворянським.

Державний лад Російської імперії у XIX ст.

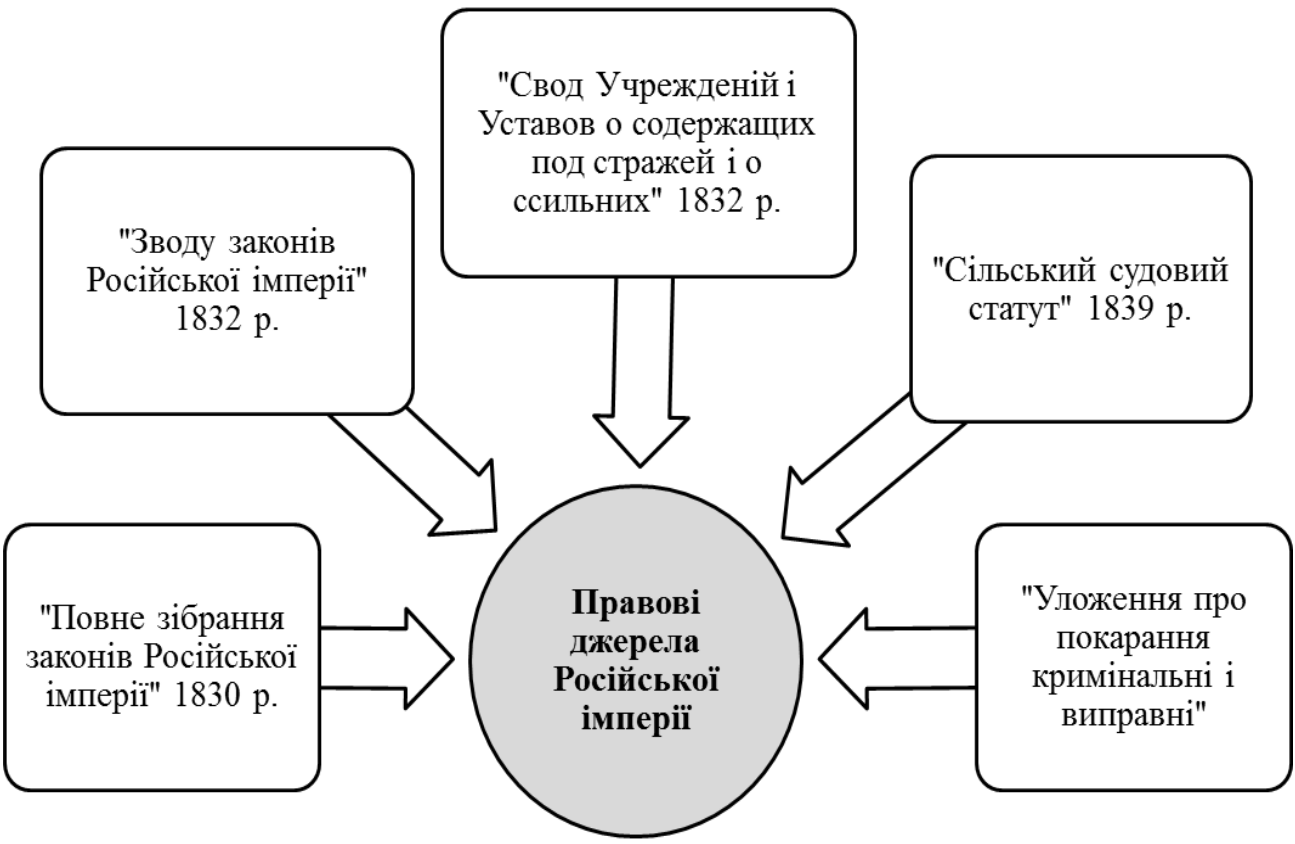
Право Російської імперії I пол. XIX ст.

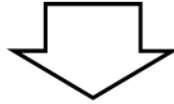
Право відображало класовий підхід у законодавстві.
Вдосконалювалось право власності.

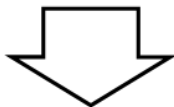
Проводилась масштабна кодифікаційна
робота, очолювана М. Сперанським

Право Російської імперії II пол. XIX ст.

Період бурхливого розвитку юридичної думки, був спричинений ліберальними реформами Олександра II.

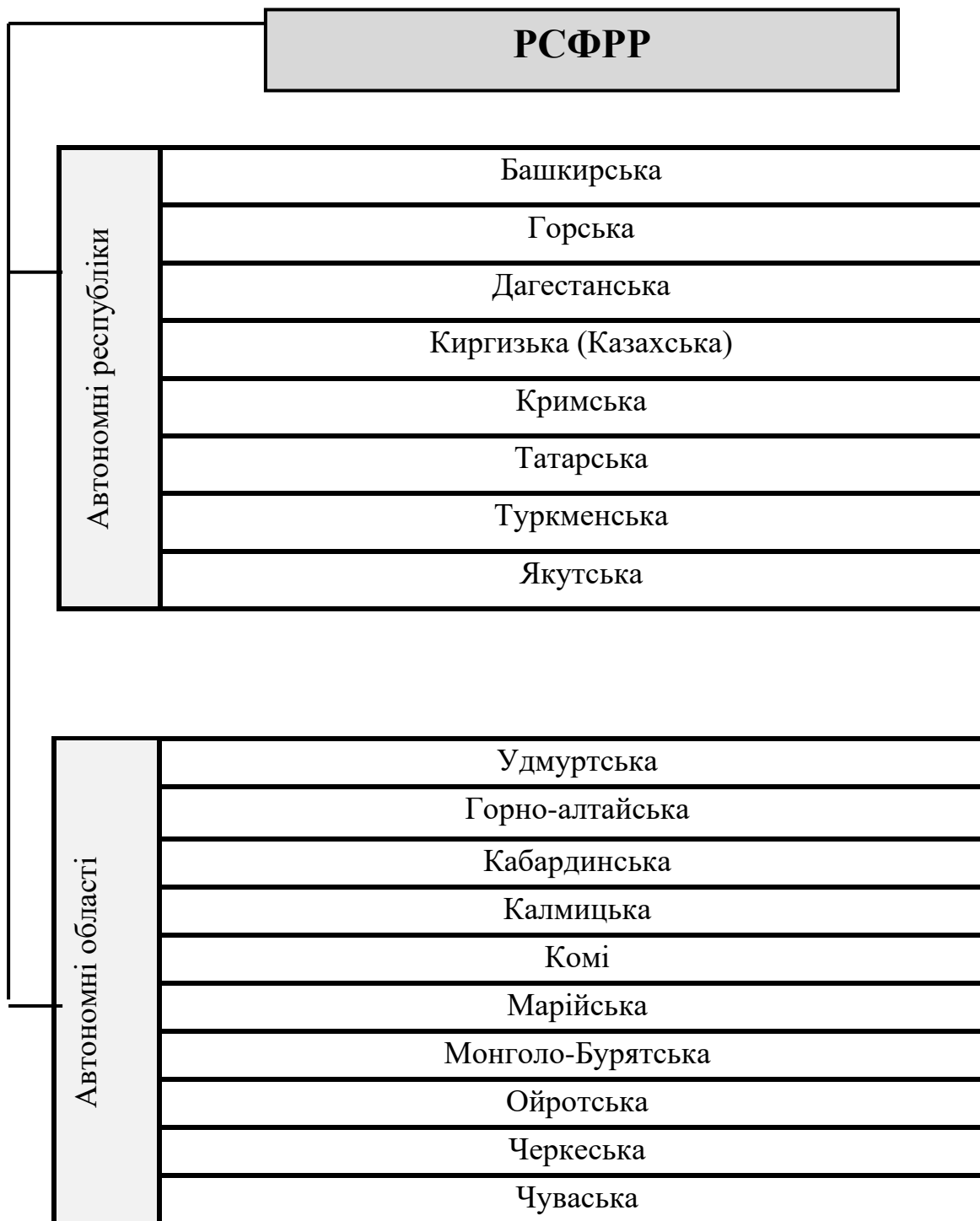
Реформи 60-70-х років XIX століття в Російській імперії, призвели до значних зрушень в праві. Воно набуває характерних рис буржуазного права:

- розширюється коло суб'єктів застосування цивільного права;
- обов'язальне право почало базуватися на принципі договірної свободи;
- розробляється фабрично-заводське законодавство. У цій галузі приймаються закони: "Про малолітніх працюючих на заводах, фабриках, мануфактурах (1882 р.)", "Про заборону нічної праці неповнолітніх і жінок на фабриках, заводах та мануфактурах";
- В кримінальному праві запроваджуються буржуазні принципи. ("Уложення про покарання кримінальні і виправні" редакція 1985 р.) наприклад визначено поняття, що немає злочину, якщо про це відсутнє значення в законі) Виділялись політичні злочини. Кількість складів злочинів збільшувалось і відповідно - розширювалась система покарань.
- У самостійній галузі права виділяються кримінально-професуальне та цивільно-процесуальне регламентувався порядок розгляду справ у судах, проголошувались принципи правосуддя: усність, гласність, право обвинуваченого на захисті, принцип невинуватості.
- Створення адвокатури (1864 р.).

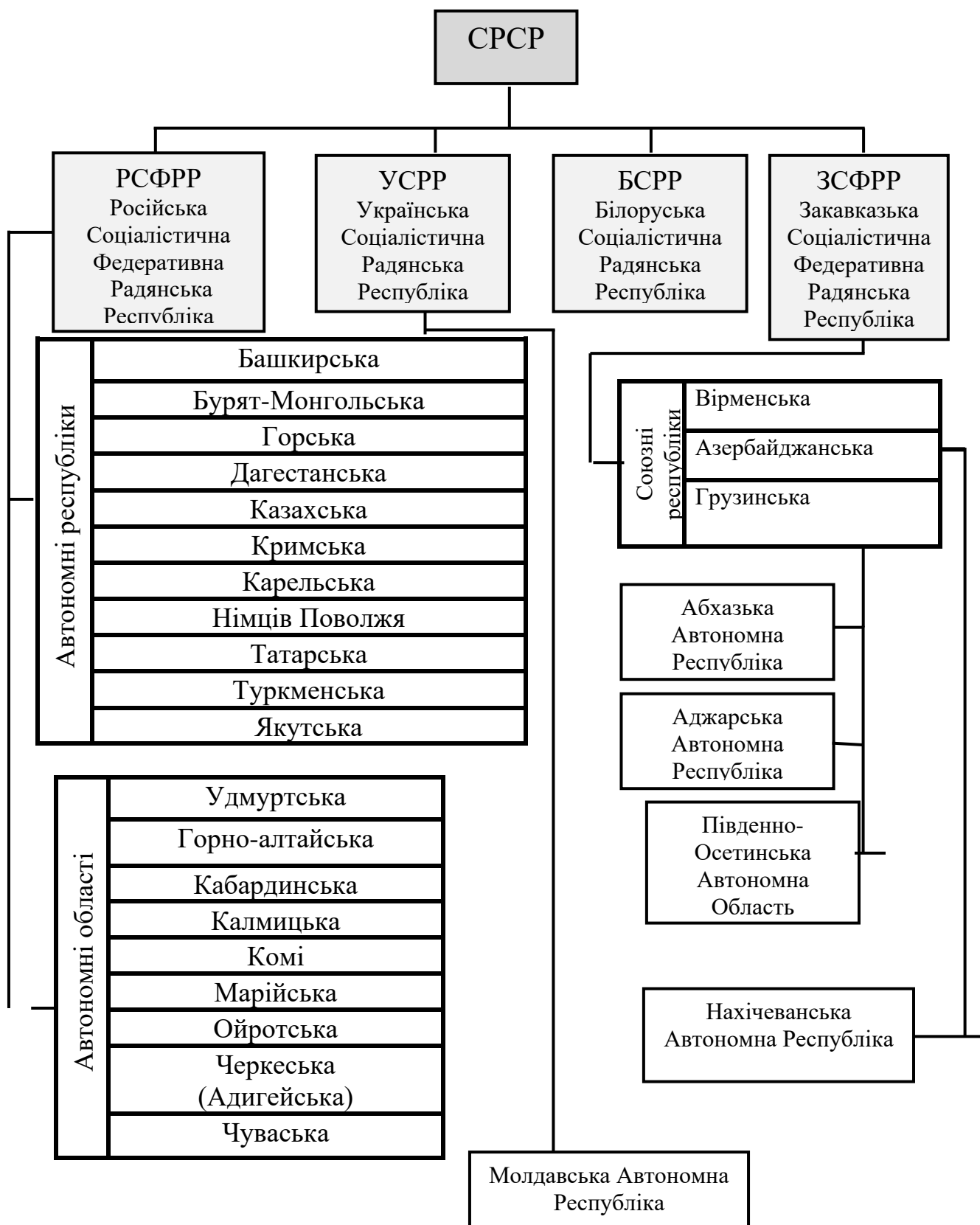
Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права

Створення радянського державного апарату

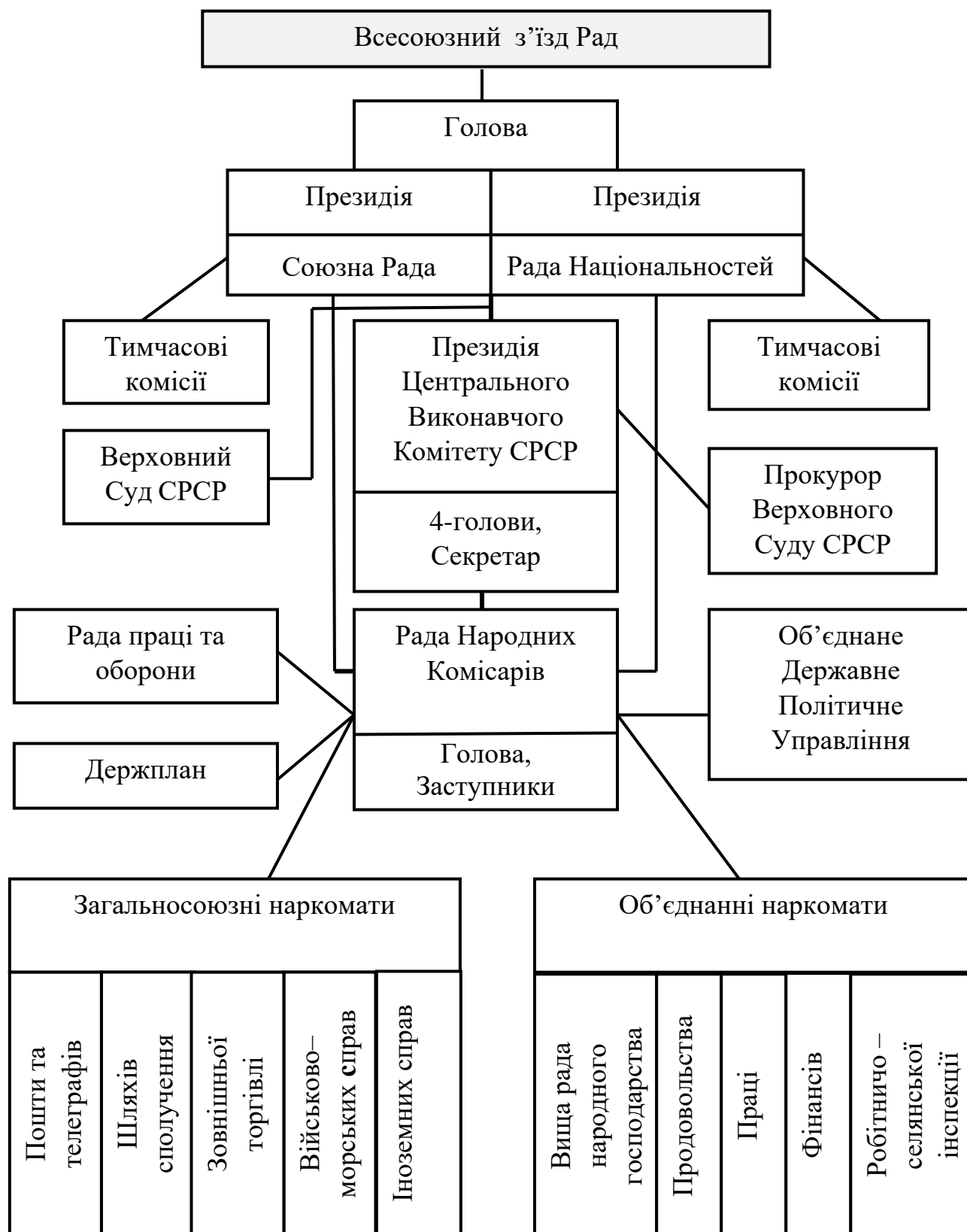
Національно-територіальний склад Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (РСФРР) перед створенням Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) станом на 1922 рік

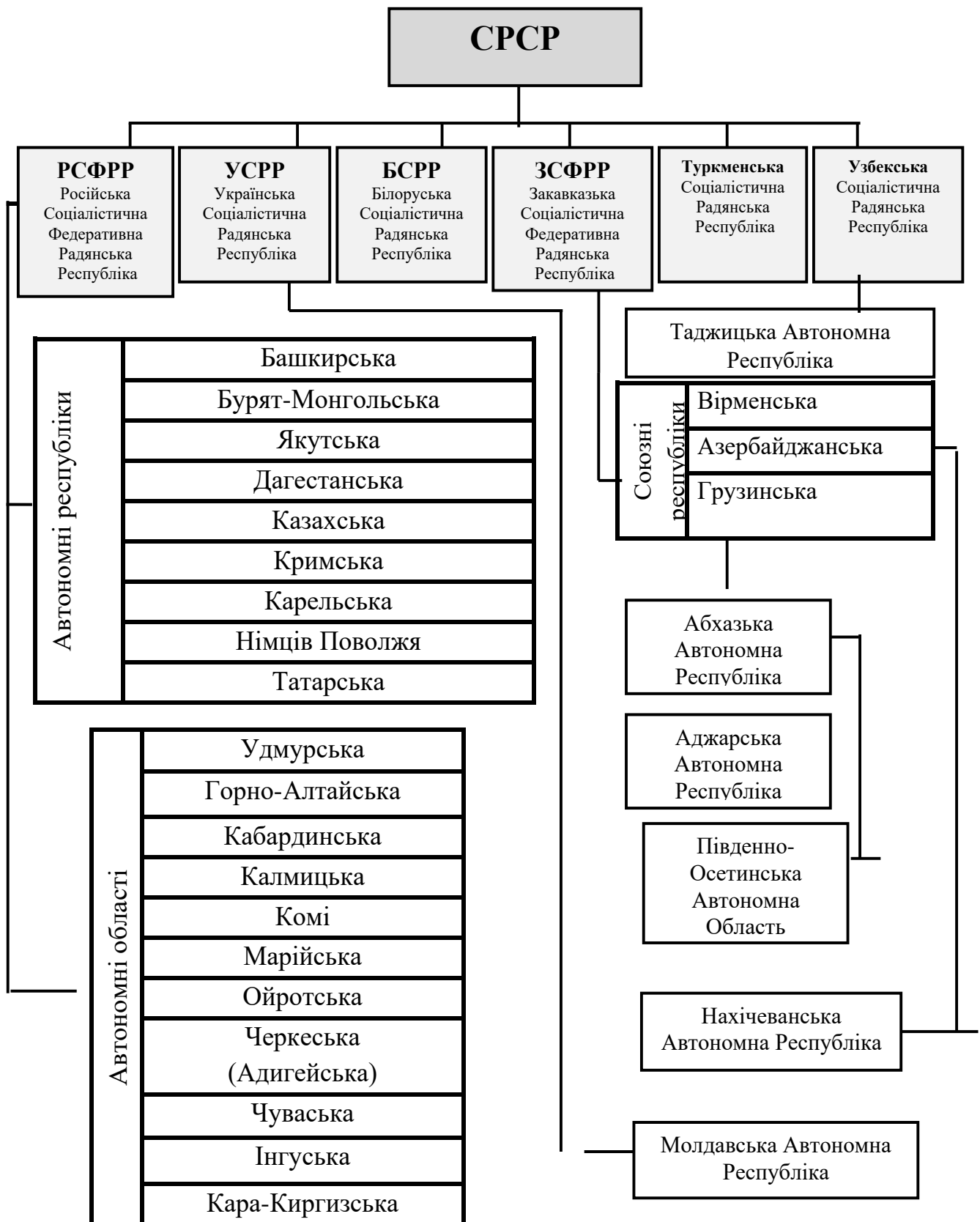
Національно-територіальний склад Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) станом на 1924 рік

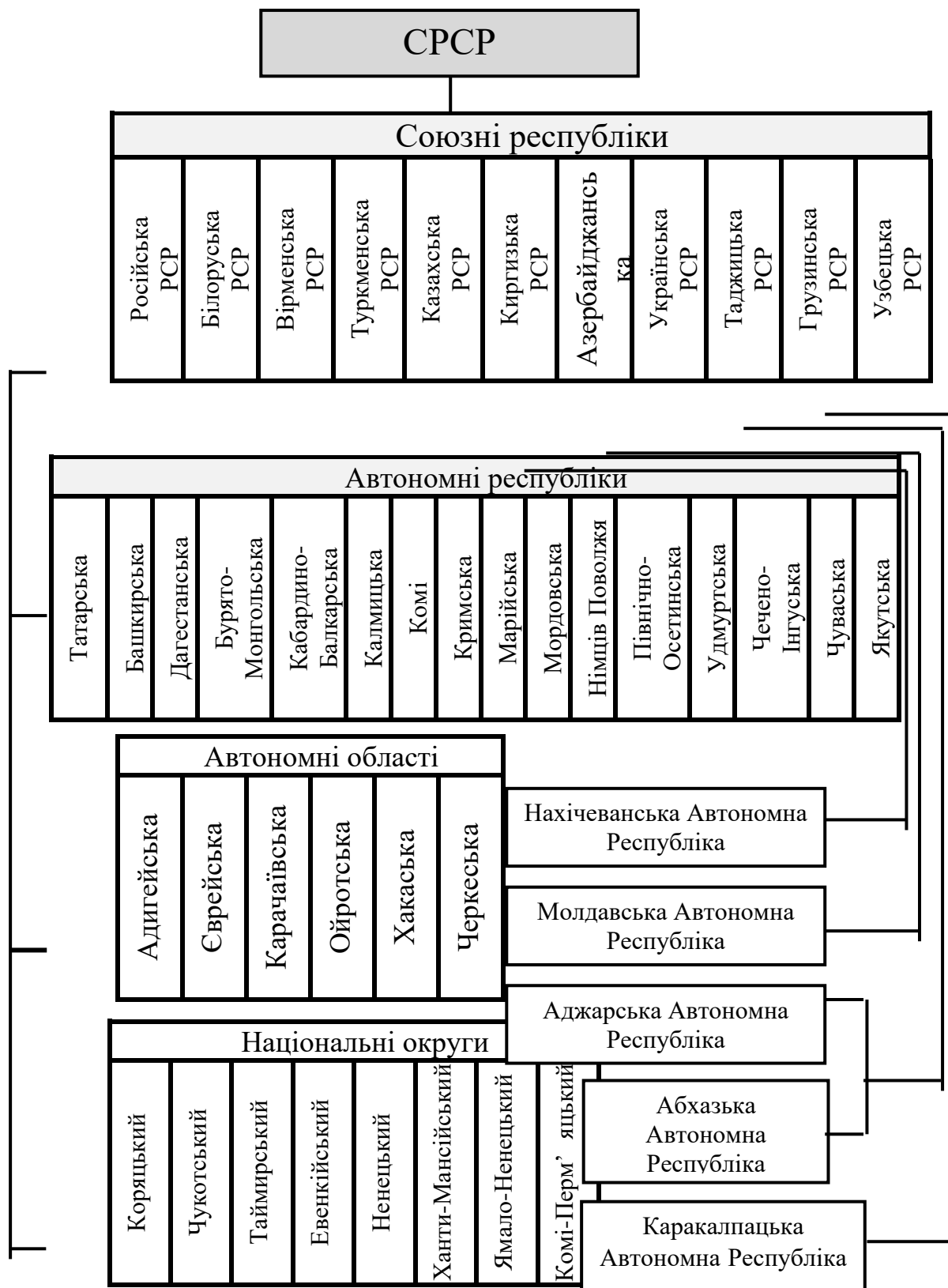
Центральні органи влади Союзу Радянських Соціалістичних Республік (за Конституцією СРСР 1924 р.)

Національно-територіальний склад Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) після національно-державного розмежування Середньої Азії

Національно-територіальний Склад Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) за Конституцією СРСР 1936 р.

КОНСТИТУЦІЯ СРСР 1936 року

Основний Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік
складалася з 13 глав і 146 статей

Конституція СРСР 1936 року містила

- засади суспільного та державного ладу СРСР
- юридичний статус вищих органів державної влади і державного управління союзних республік, місцевих органів державної влади, суду і прокуратури
- основи прав та обов'язків громадян, виборчої системи тощо

Верховна Рада СРСР
найвищий орган державної влади
обиралася на чотири роки

Президія Верховної Ради СРСР
(голова, 11 заступників голови,
секретар і 24 члени)

Рада Союзу

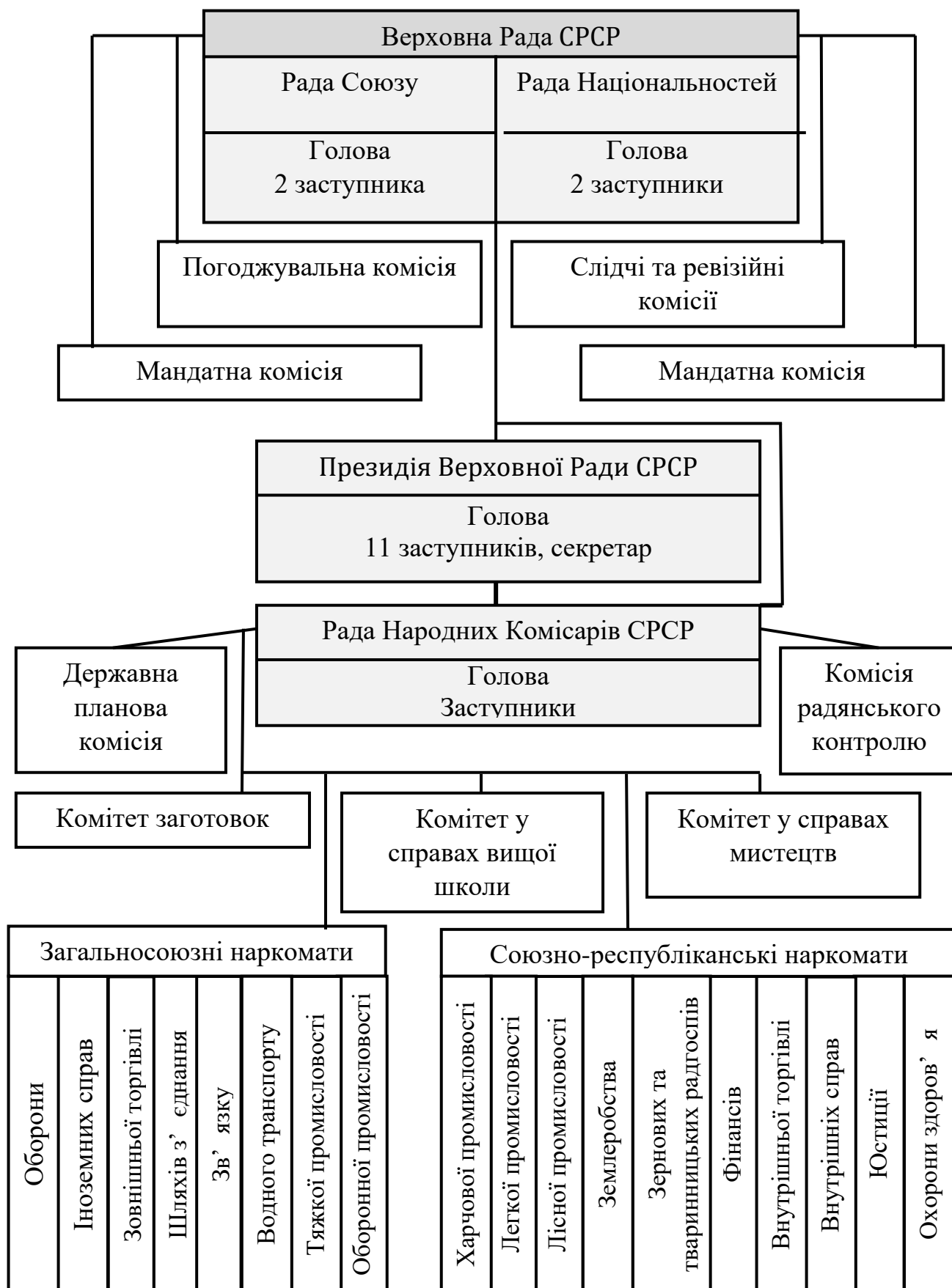
**Ради
Національностей**

РАДА НАРОДНИХ КОМІСАРІВ СРСР

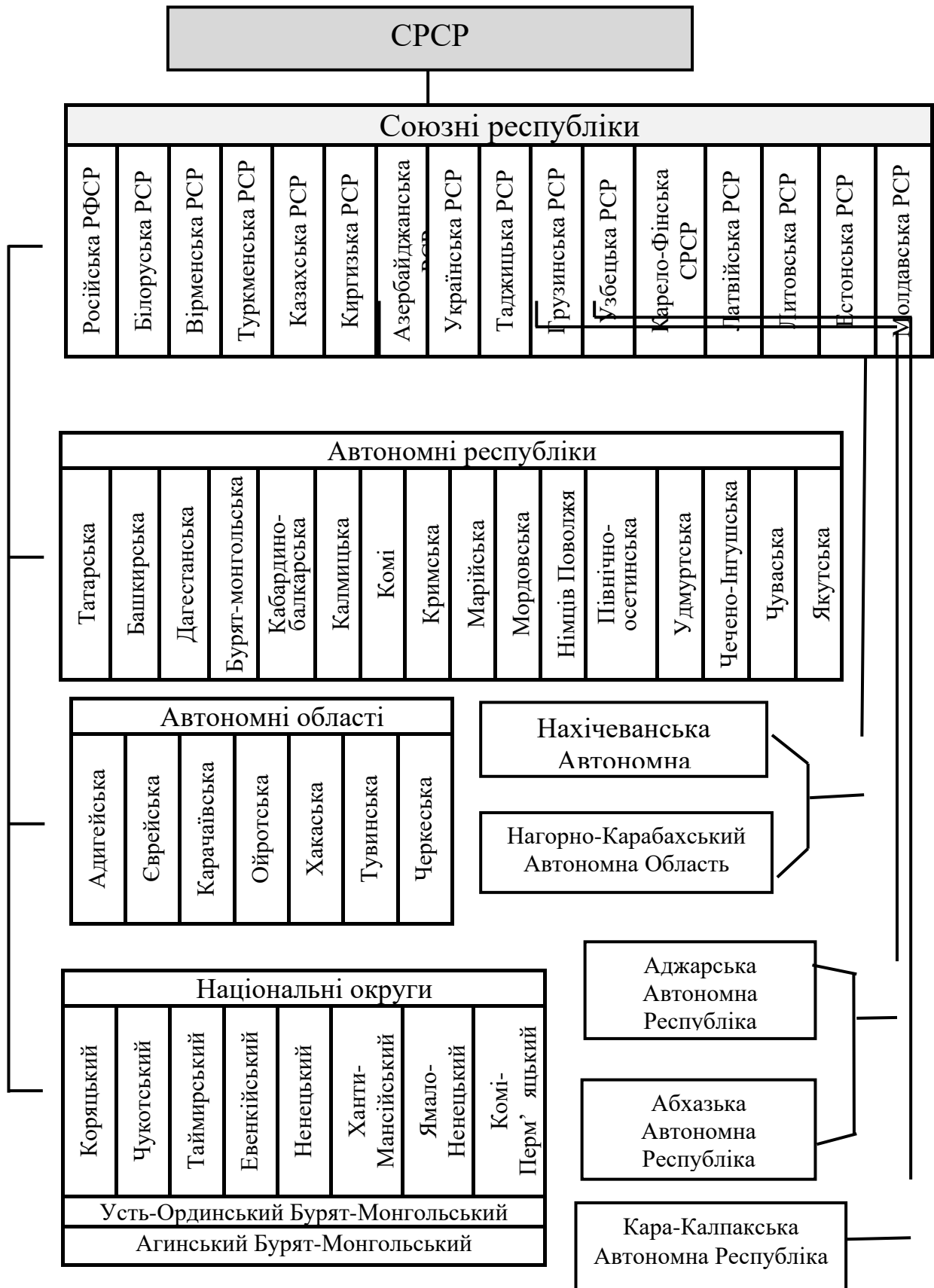
найвищий виконавчий і розпорядчий орган державної влади

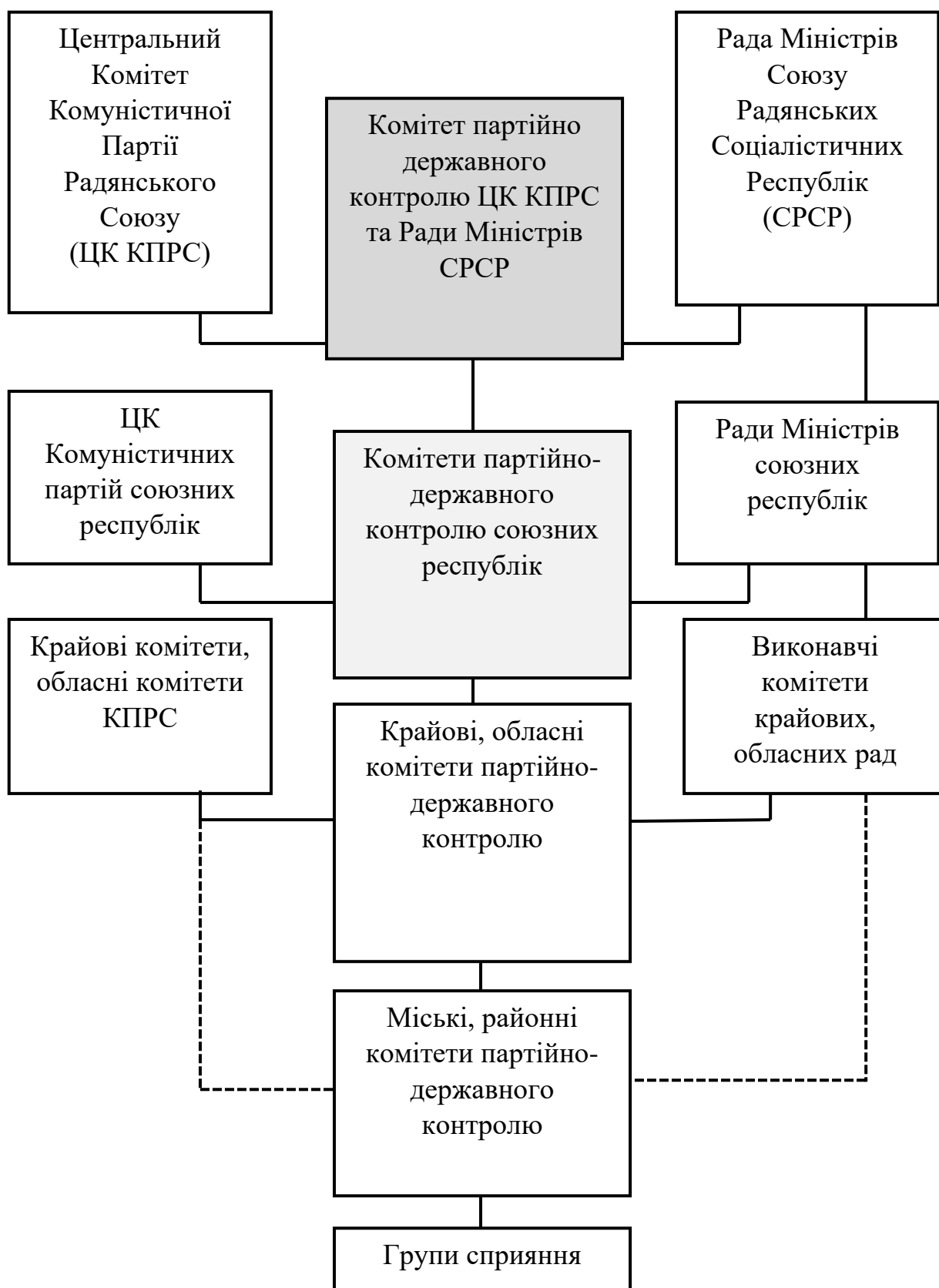
Центральні органи Союзу Радянських Соціалістичних Республік (за Конституцією СРСР 1936р.)

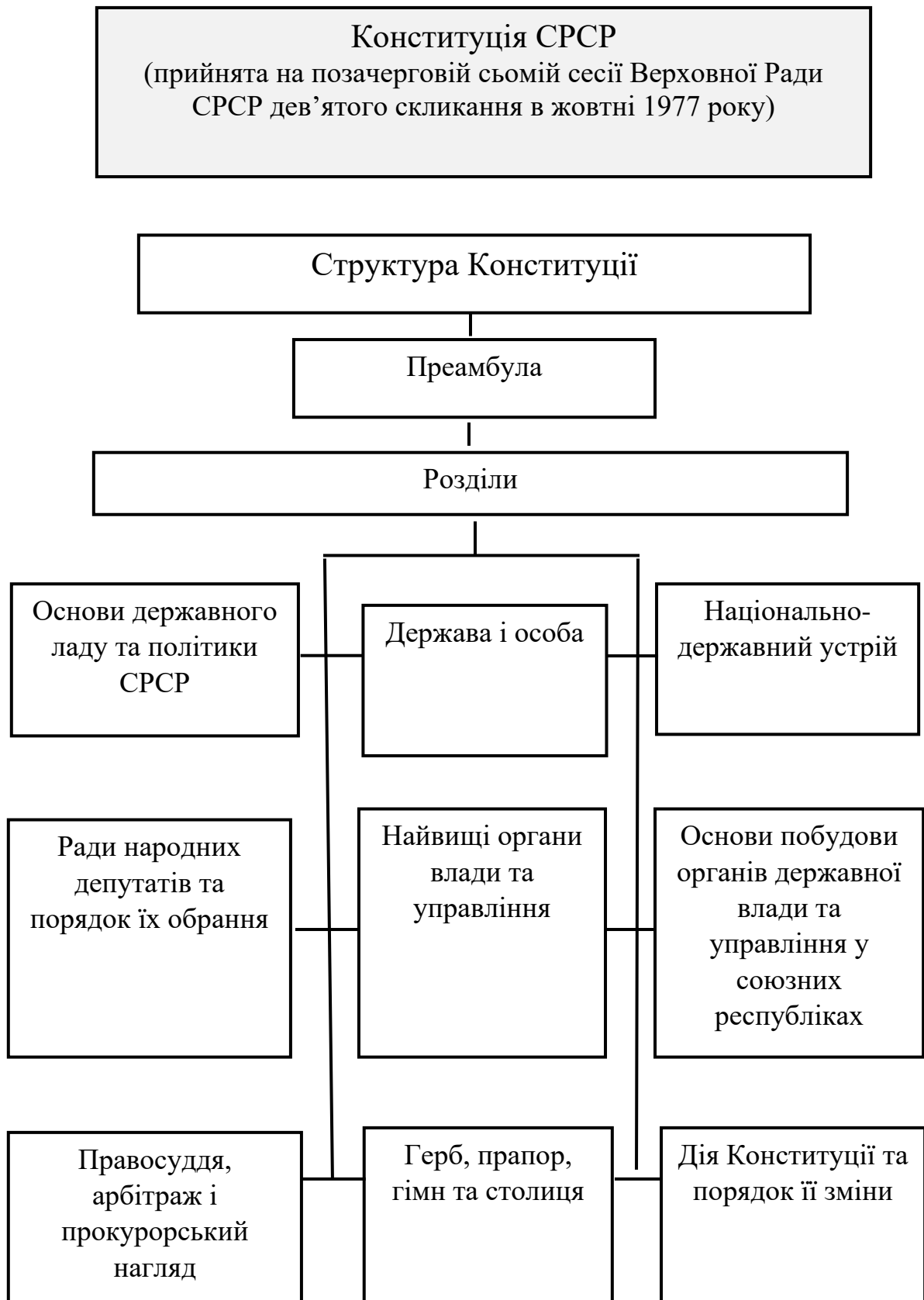
Національно-територіальний Склад Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) у 1940 – 1941 рр.

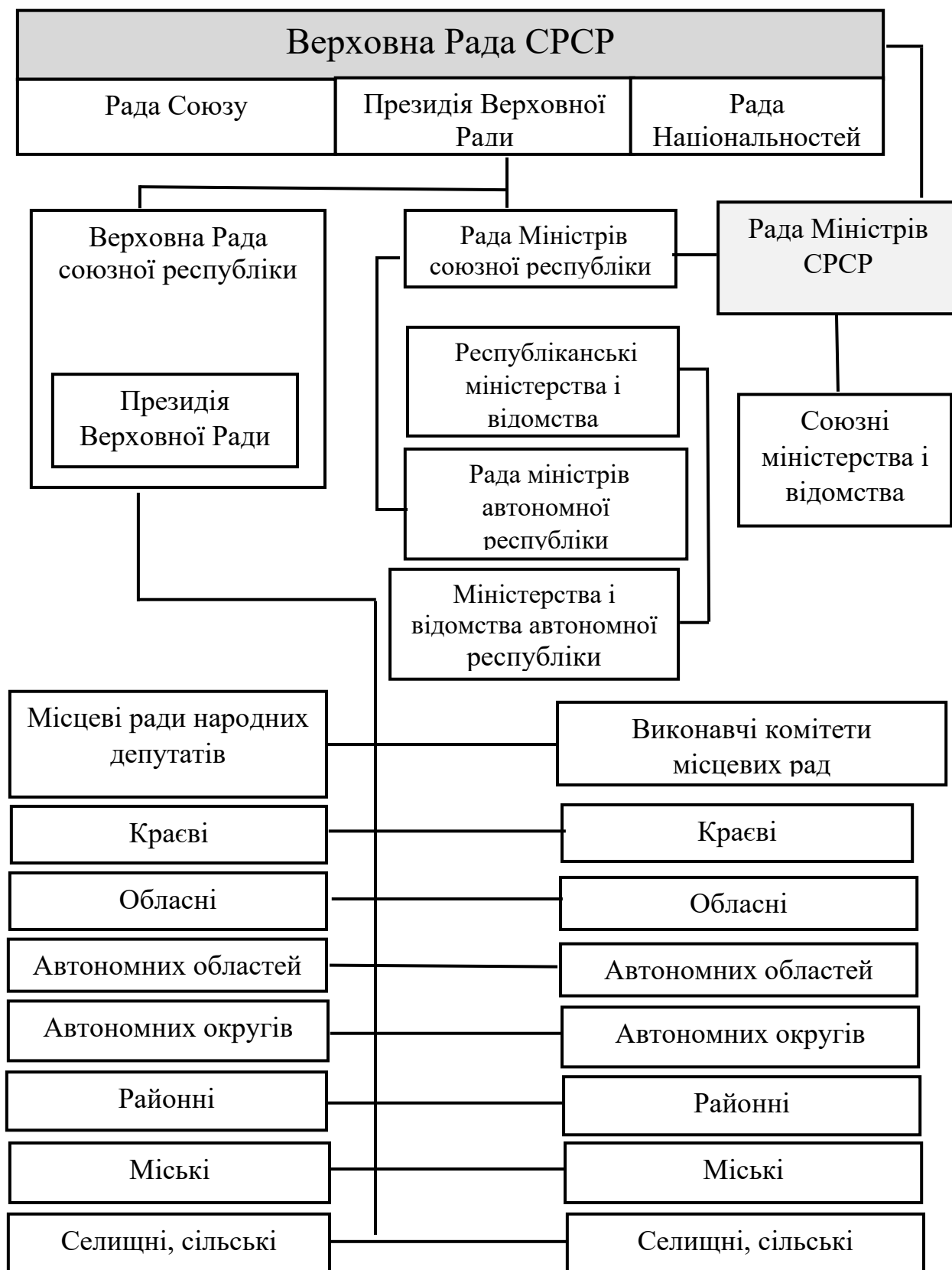
Система органів партійно-державного контролю, створена в 1962 р.

Третя Конституція СРСР

Органи державної влади та управління за Конституцією СРСР 1977 року

Основні причини розпаду СРСР

Унітарний характер СРСР, що обмежував права союзних республік

Помилки національної політики, ігнорування національних проблем і особливостей

Тоталітарний та авторитарний характер політичної системи

Соціалістична планова економіка
Хронічний дефіцит товарів масового споживання
Нездатність союзного керівництва подолати економічну кризу

Чорнобильська техногенна катастрофа

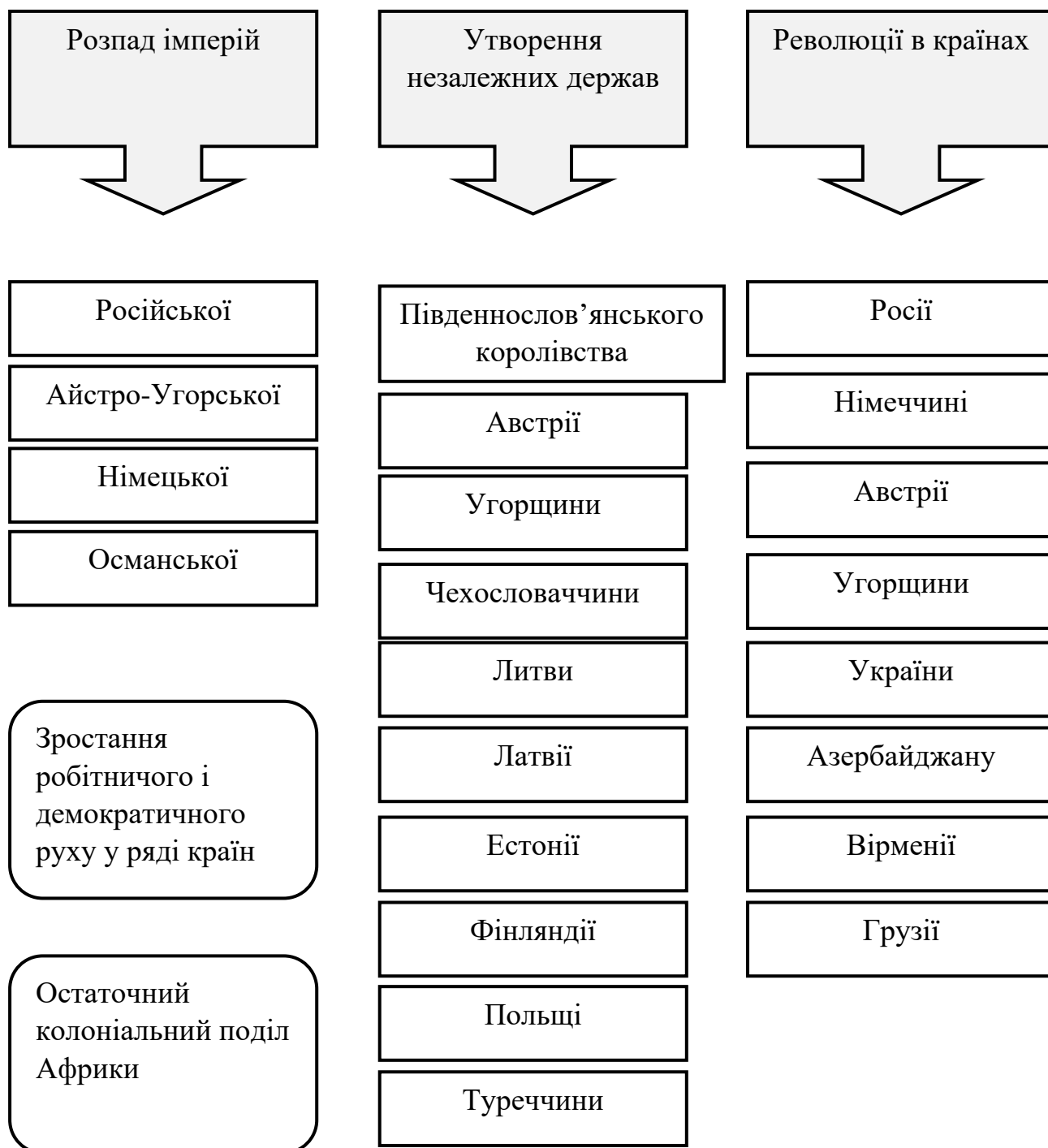
Зовнішня військова експансія та інтервенція в Афганістані (1979-1988 роки)

Ідеологічна криза Комуністичної Партії Радянського Союзу
Втрата авторитету союзного центру та радянської влади

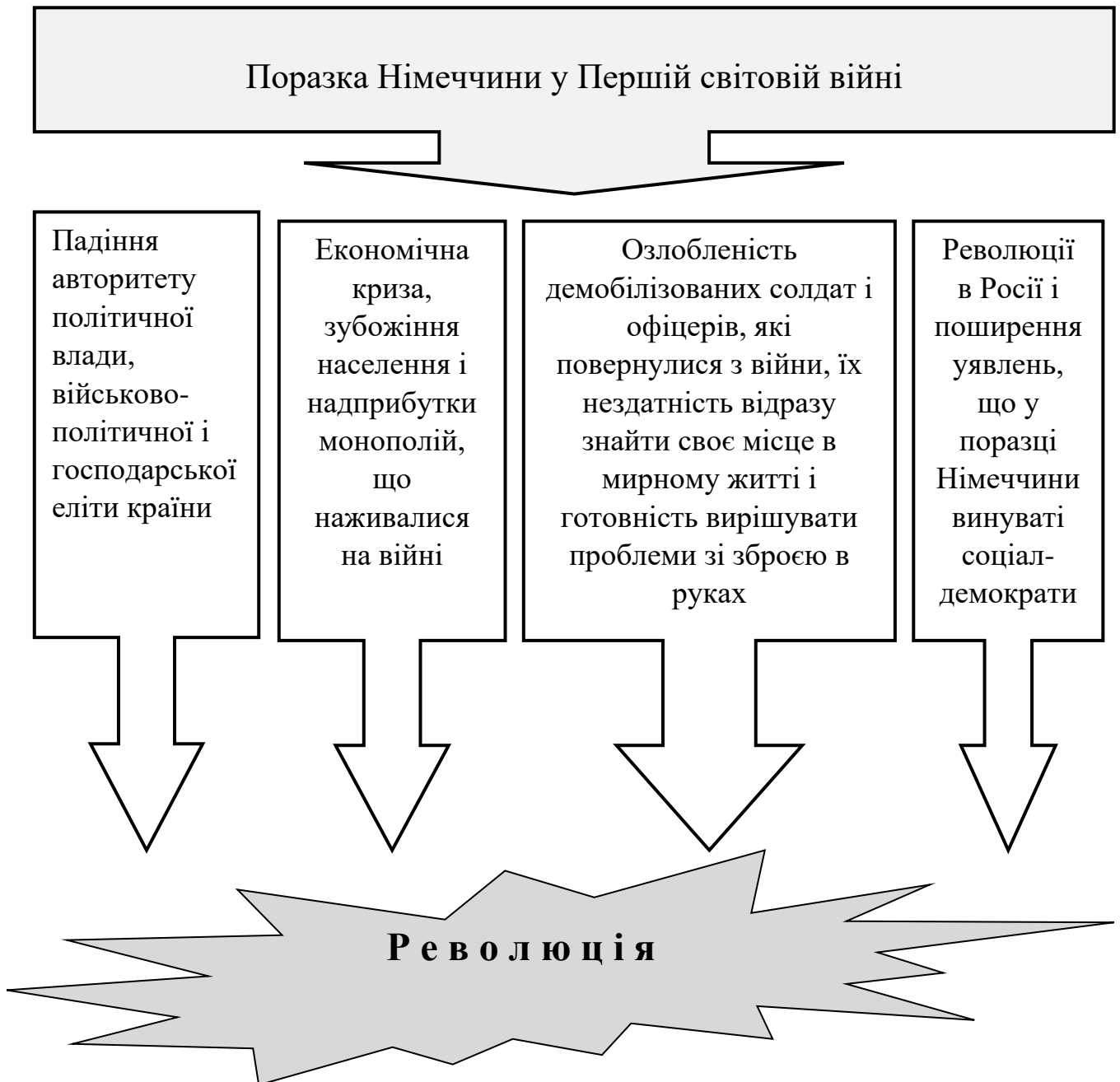
Союз Радянських Соціалістичних Республік припинив своє існування 26 грудня 1991 року

Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – на початку XXI ст.

Державно-правові наслідки Першої світової війни

**Листопадова революція 1918 р. у Німеччині.
Конституція 1919 р.
Передумови революції**

Початком революції стало повстання матросів у м. Кілі 4 листопада 1918 р., у ході якого утворилися Ради робітничих і солдатських депутатів

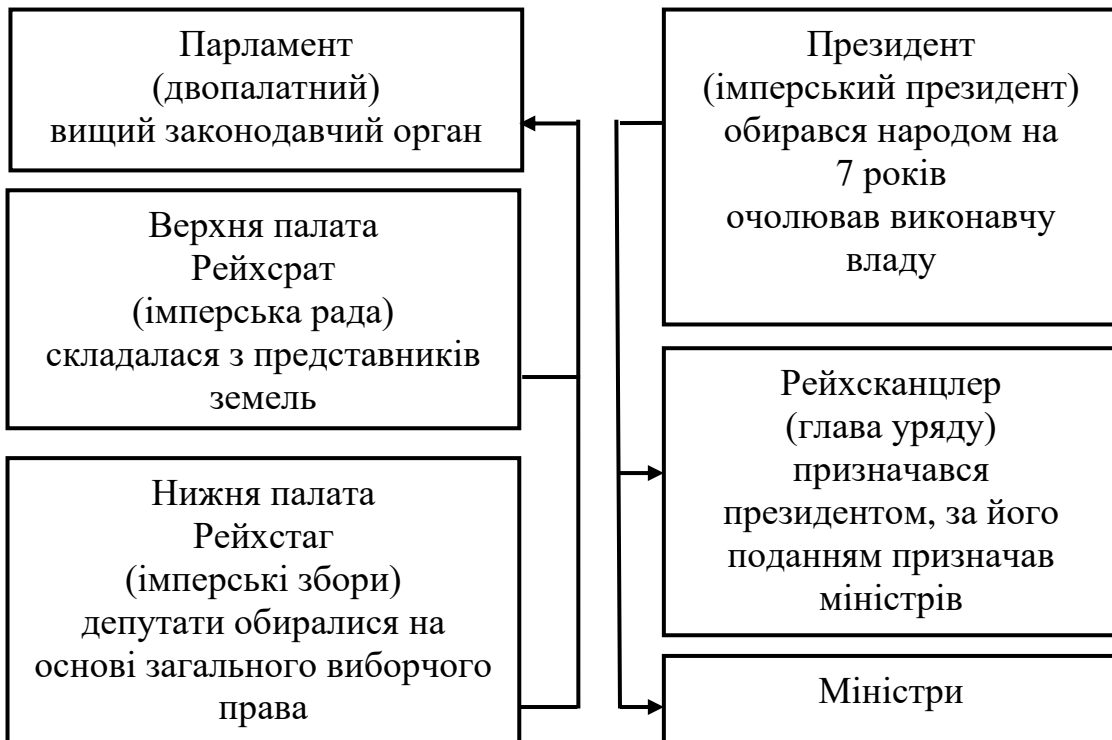
Державний лад за Конституцією Німеччини 1919 року

11 серпня 1919 року у Веймарі була прийнята Веймарська Конституція Німеччини.

Зберігалася назва держави – Німецька імперія.

Форма правління – демократична республіка.

Веймарська республіка існувала з 1919 р. до 1933 р.

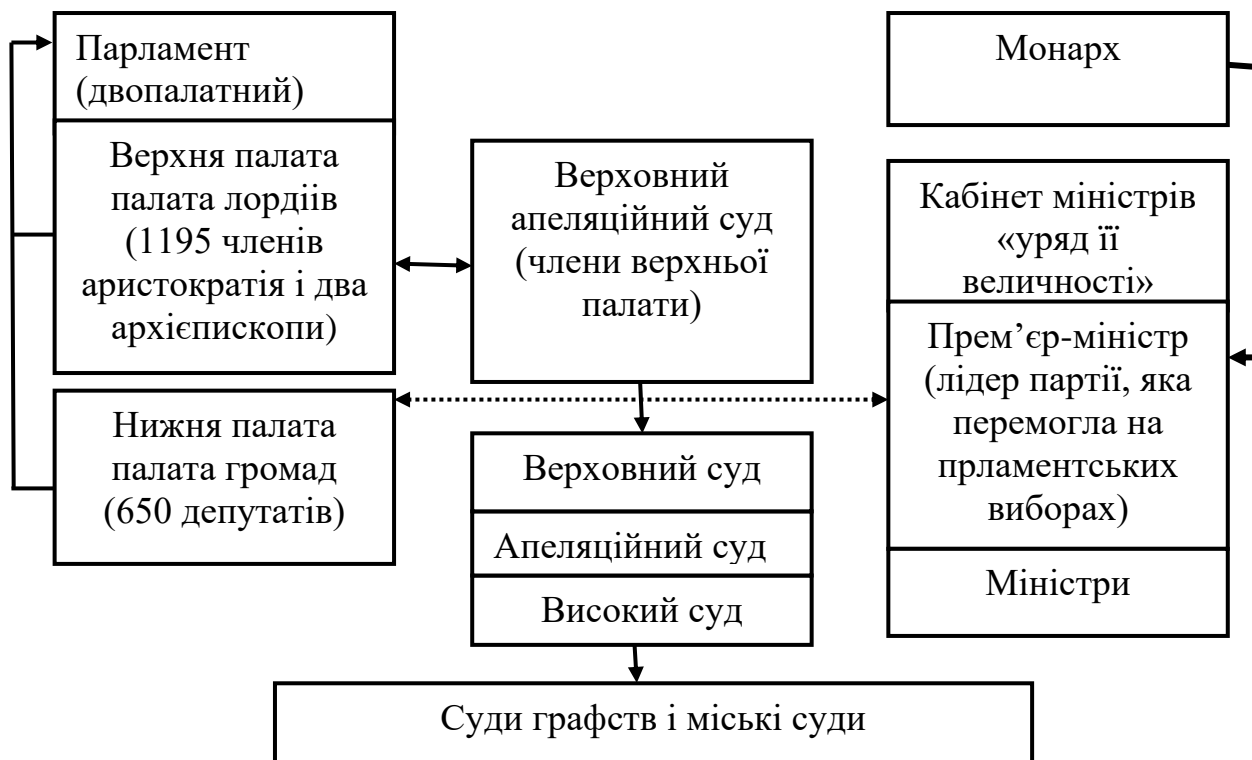

Форма державного устрою - федерація

Німецька імперія

До складу держави входило 18 земель	
15 республік	3 вільних міста
Формально кожна земля мала: Конституцію Ландтаг – законодавчий орган Уряд	

Державний лад новітньої Великобританії

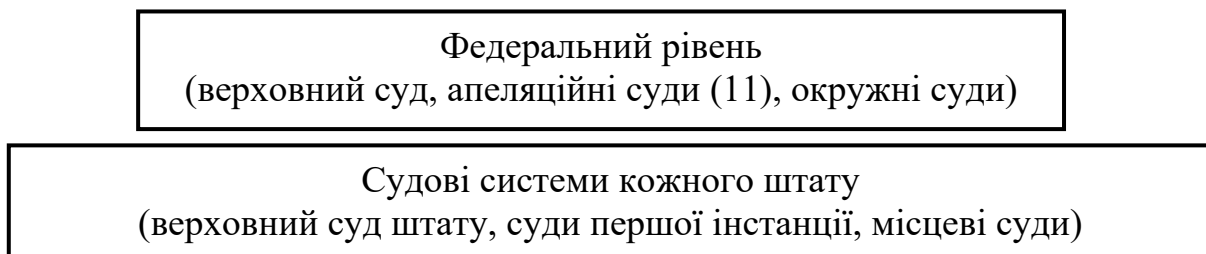
Компетенція монарха

- глава держави
- глава виконавчої влади
- верховний головнокомандувач армії
- глава англійської церкви
- має право розпуску парламенту
- має право призначення прем'єр-міністра
- має право вето

Державний лад за Конституцією США

Судова система США

«Новий курс» президента США Ф.Рузвельта

Фінансова політика:

Діяльністю керувала
Федеративна резервна
система.

- Накладено тимчасовий арешт на рахунки усіх банків
- Заборонено експорт золота
- Дозволено випуск паперових грошей, не забезпечених золотом
- Запроваджено страхування банківських вкладів: депозити до 10 тис. доларів страхувалися на 100 %

Промислова політика:

Для вирішення питань відновлення промисловості створювався державний орган – Національна адміністрація відновлення промисловості. Підприємцями за участі профспілок створено «кодекси чесної конкуренції», у яких визначався обсяг виробництва, рівень цін, розподіл ринків, розмір заробітної плати і т. ін..

**Політика
«Нового курсу»**

Аграрна політика:

Створено державний орган:
Адміністрація з регулювання
сільського господарства.

- Вводився одноковий відсоток скорочення посівних площ, виплачувалася компенсація за необроблені землі.
- Знищувалася готова надмірна продукція.
- Встановлювалися фіксовані ціни на продукцію сільського господарства

Соціальна політика:

Створювався державний орган: Асоціація громадських робіт, яка:

- Організовувала трудові табори з будівництва і ремонту об'єктів інфраструктури
- Запроваджувалося:
 - страхування з безробіття
 - пенсійне забезпечення.
 - соціальна допомога непрацездатним.

Італійський фашизм

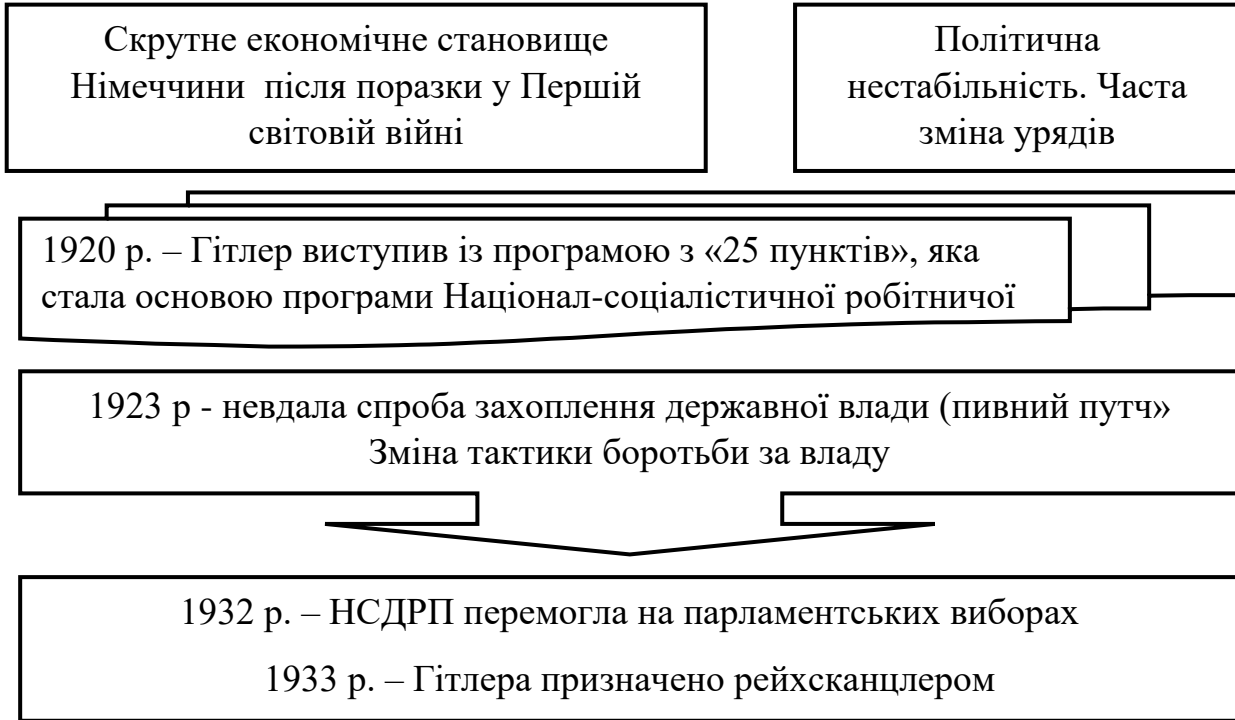

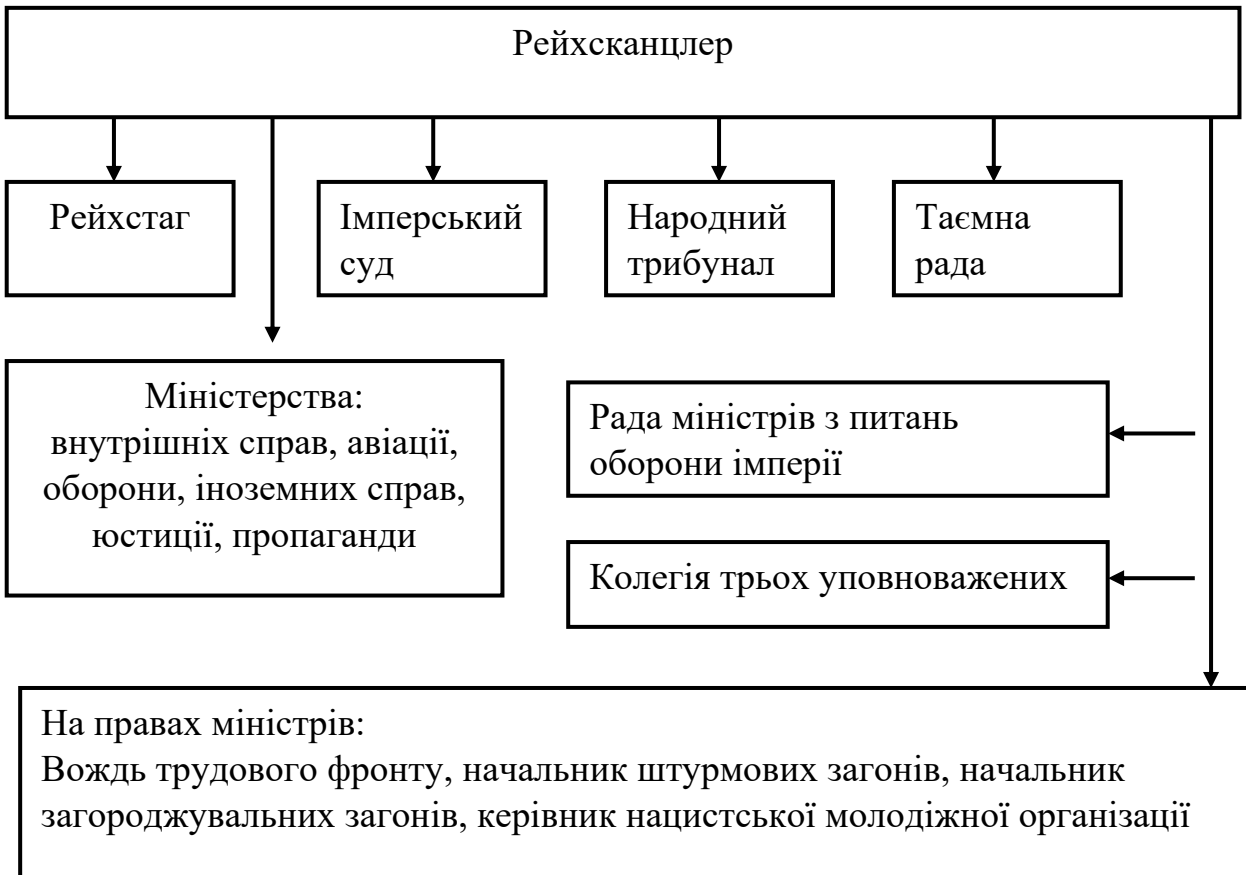
Державний механізм фашистської диктатури в Італії

Німецький нацизм

Центральні органи нацистської диктатури

Проголошення зверхності
арійської раси

Утвердження
однопартійності

Викорінення марксизму,
комунізму

Зрощення партійного і
державного апаратів

Фізичне знищення
нижчих рас – євреїв та ін..

Рішення з'їздів НСДРП
набували силу законів

Тотальний контроль за
громадським і особистим
життям німців

Наділення поліції
необмеженими
повноваженнями

Нацистська диктатура в Німеччині

Відміна свободи слова,
друку, зборів

Запровадження загальної
трудової повинності

Утворення потужного терористичного апарату

СА – штурмові загони

СС – охоронні загони

Гестапо – таємна поліція

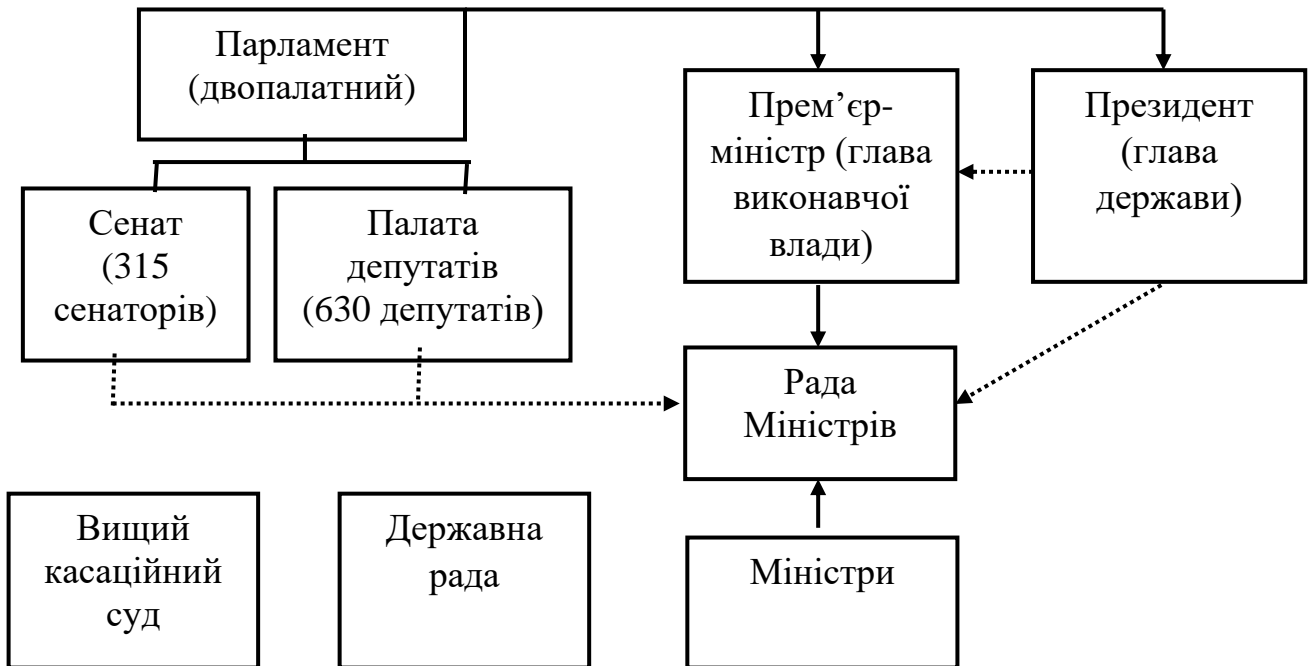
СД – служба безпеки

Японський милітаризм

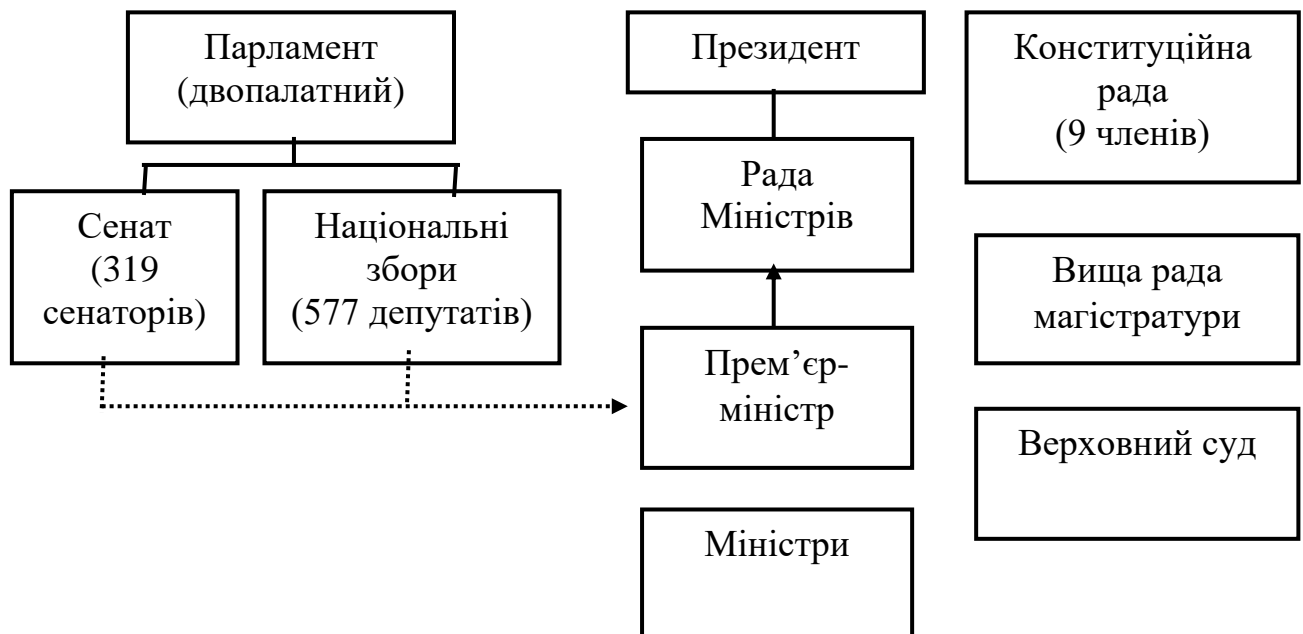

Конституційний розвиток країн світу після Другої світової війни

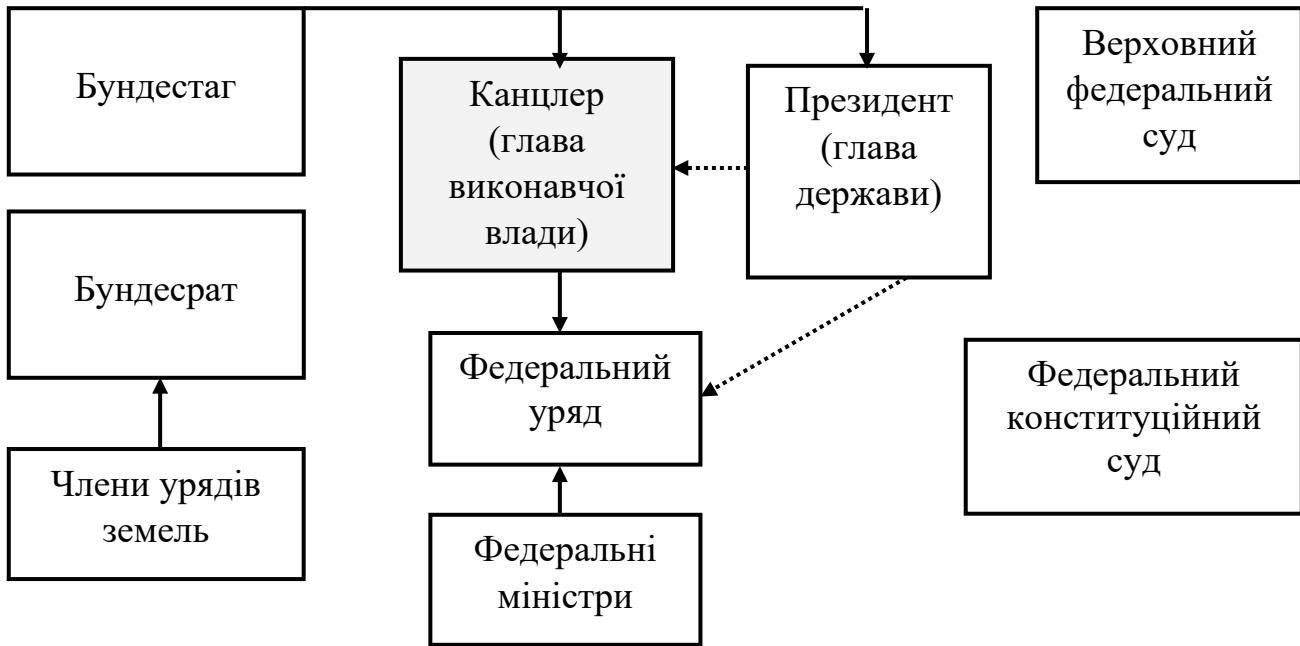
Вищі органи влади за Конституцією Італії 1947 р.

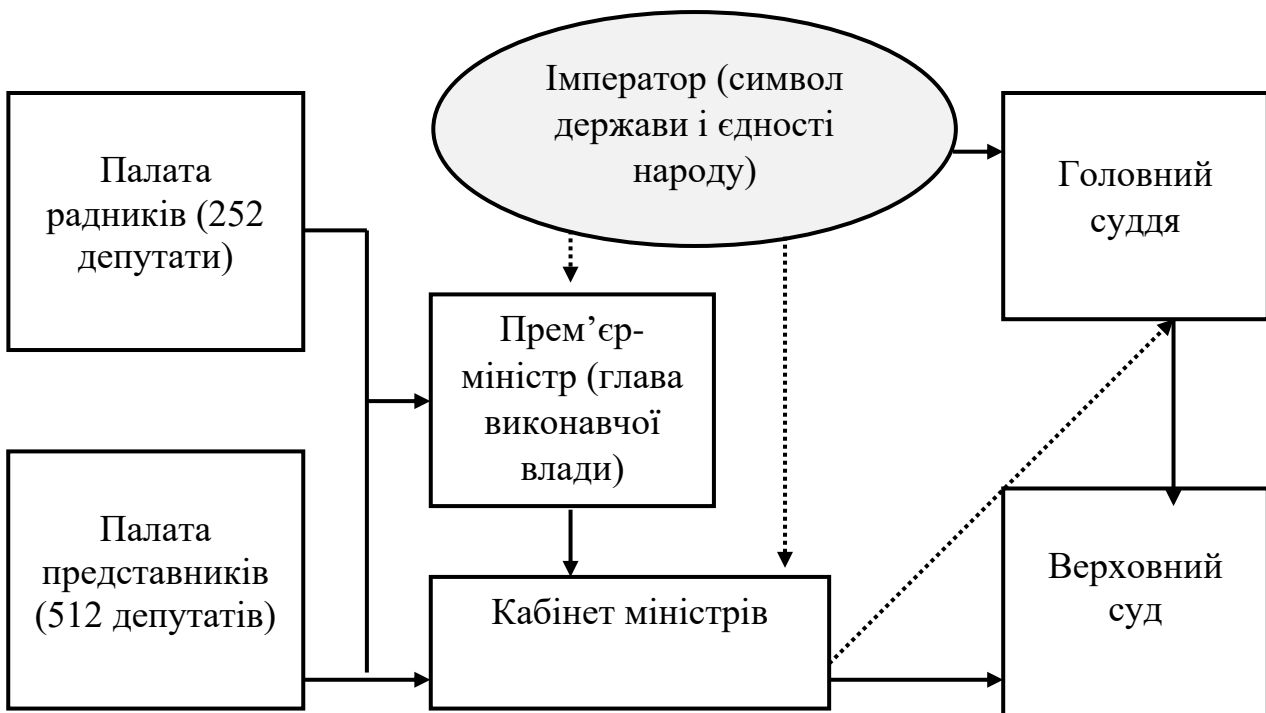
Вищі органи влади за Конституцією Франції 1958 р.

Вищі органи влади за Конституцією ФРН 1949 р.

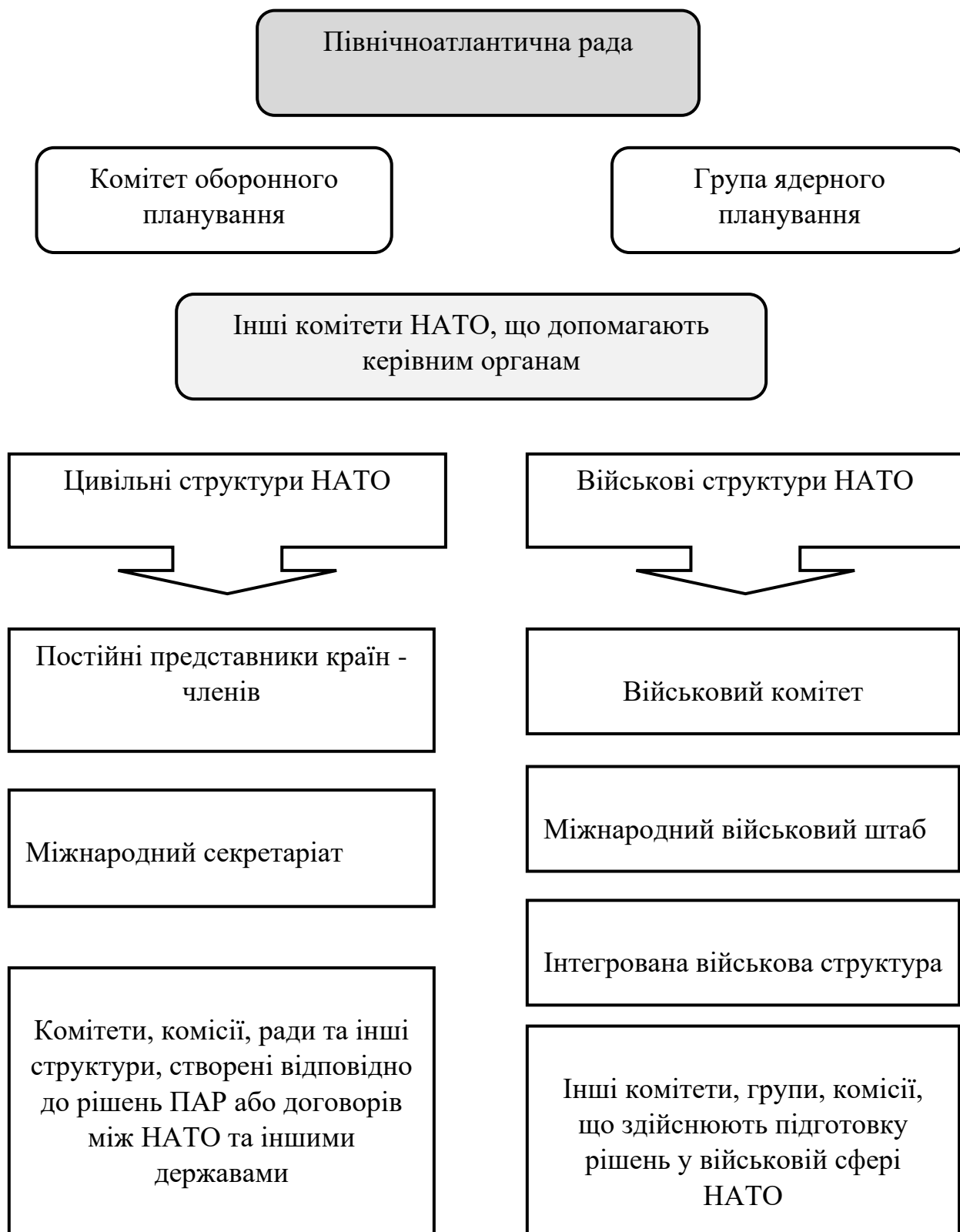

Вищі органи влади за Конституцією Японії 1947 р.

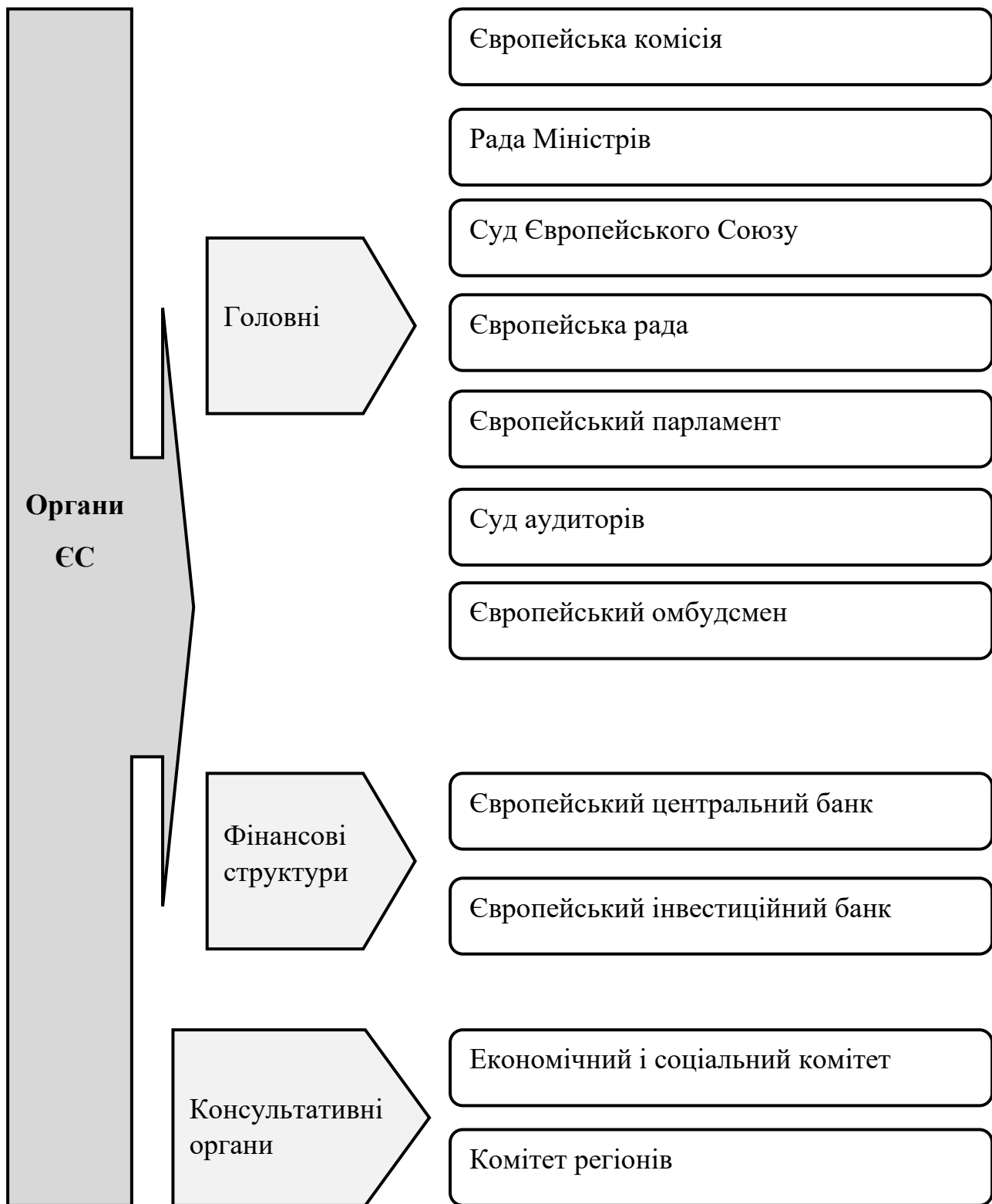

НАТО – Організація Північноатлантичного договору – міжнародна міжурядова організація, військово-політичний союз 30 держав Північної Америки і Європи, утворений 4 квітня 1949 року

Структура НАТО

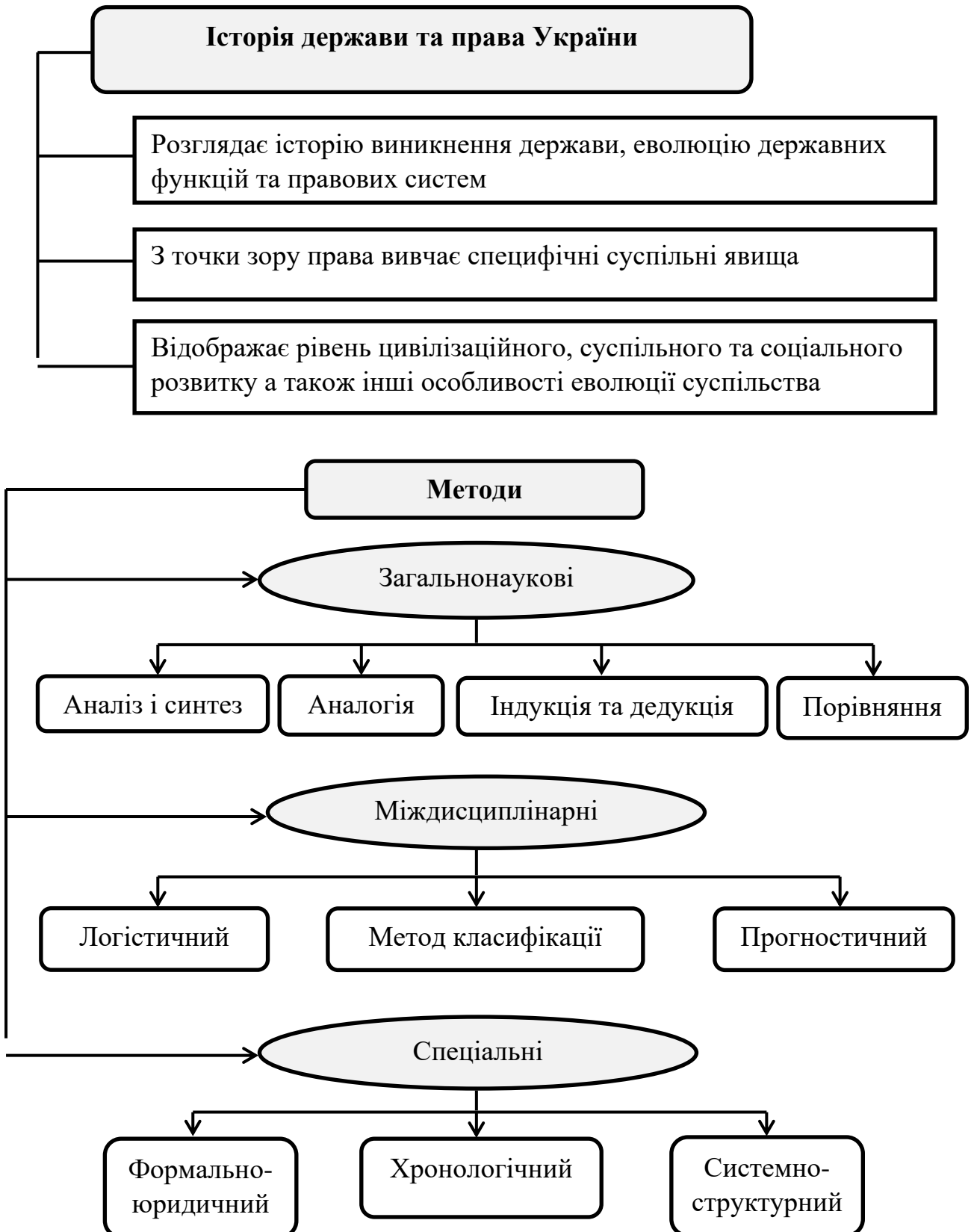

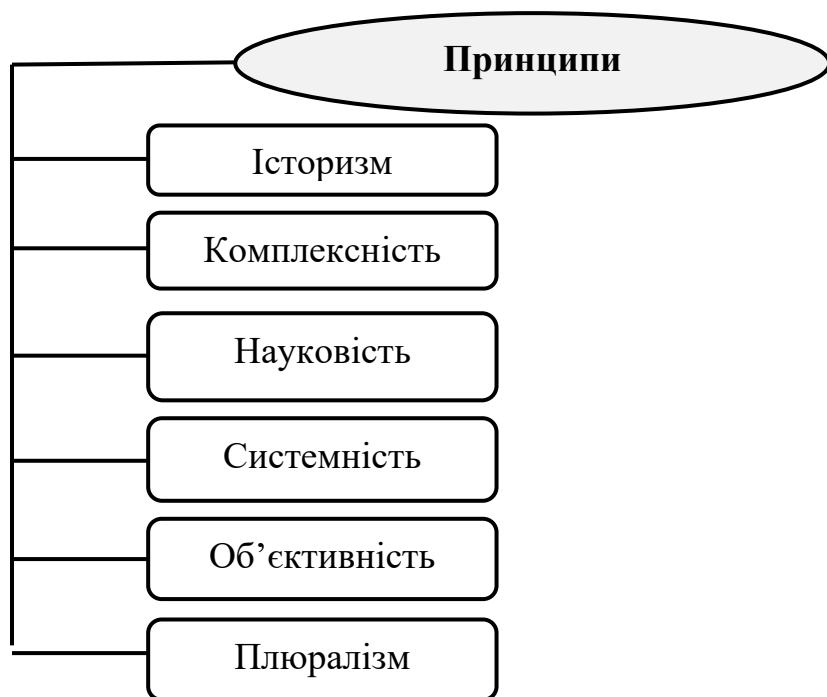
Європейський союз – економічний та політичний союз, що об'єднує 27 незалежних держав – членів. Веде свій початок від утворення Європейської спільноти з вугілля та сталі (ЄСВС) і Європейської економічної спільноти (ЄЕС), до яких у 1957 р. входило шість країн.

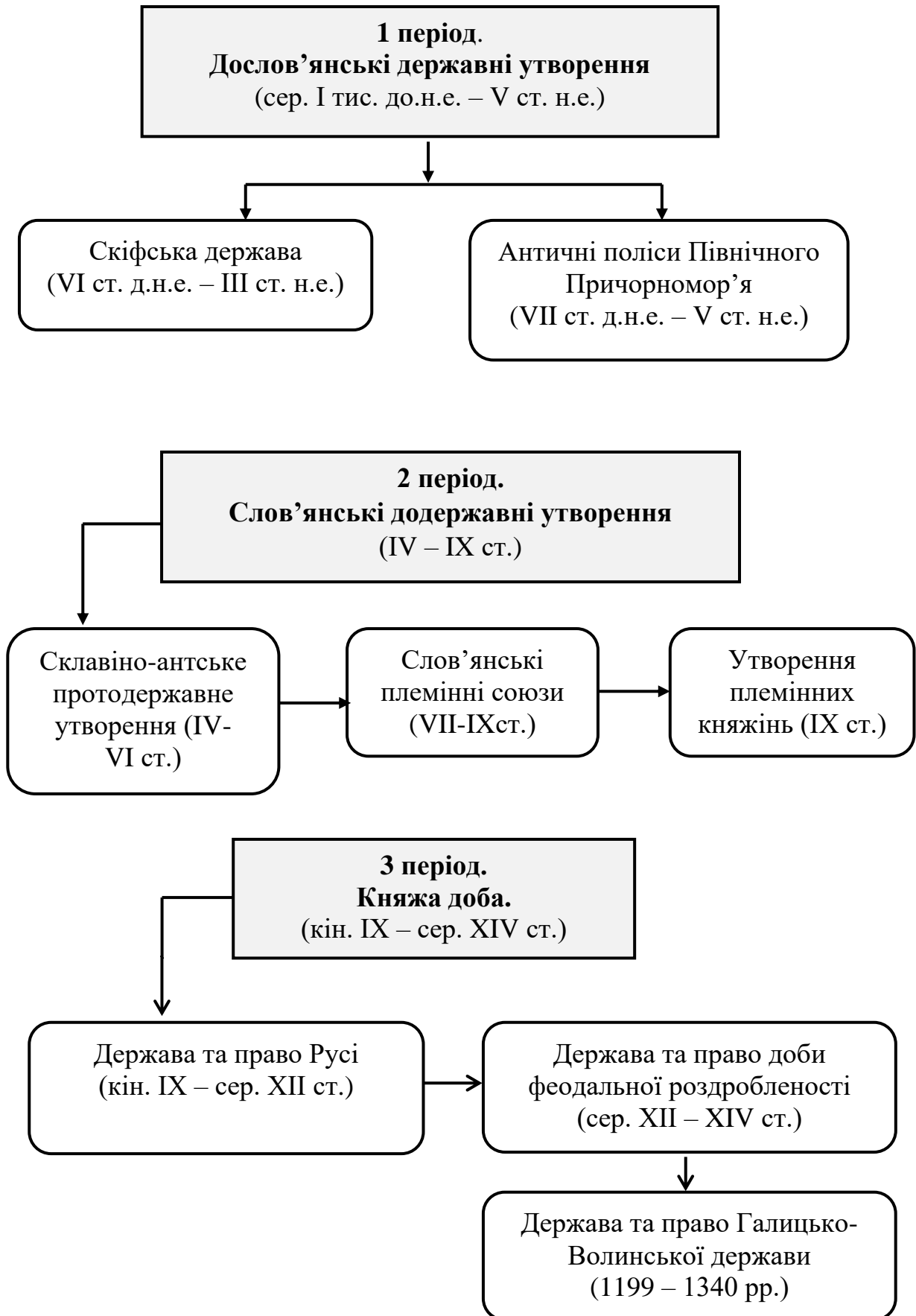
ЧАСТИНА 2

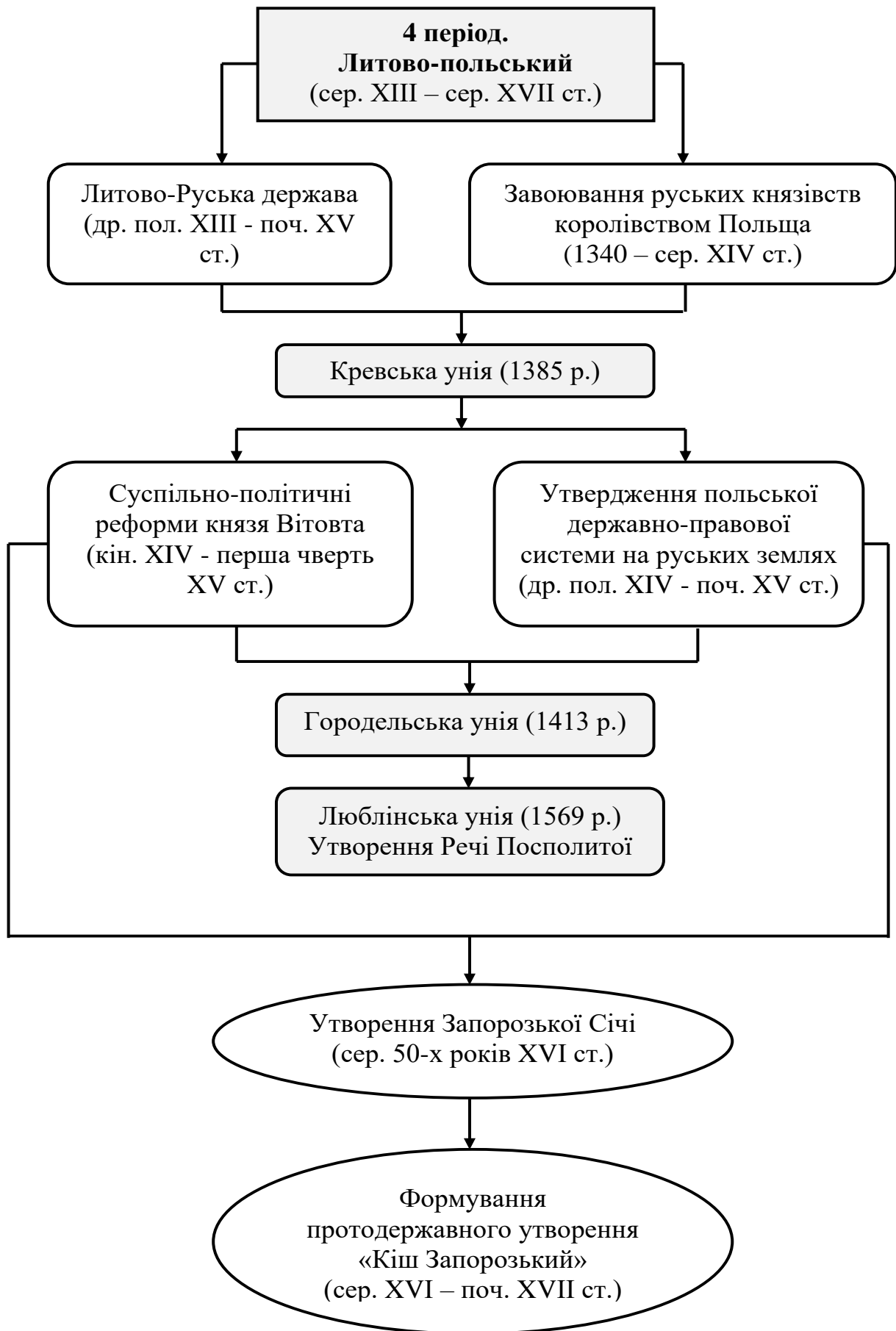
Тема 13. Стародавні держави і право на території сучасної України

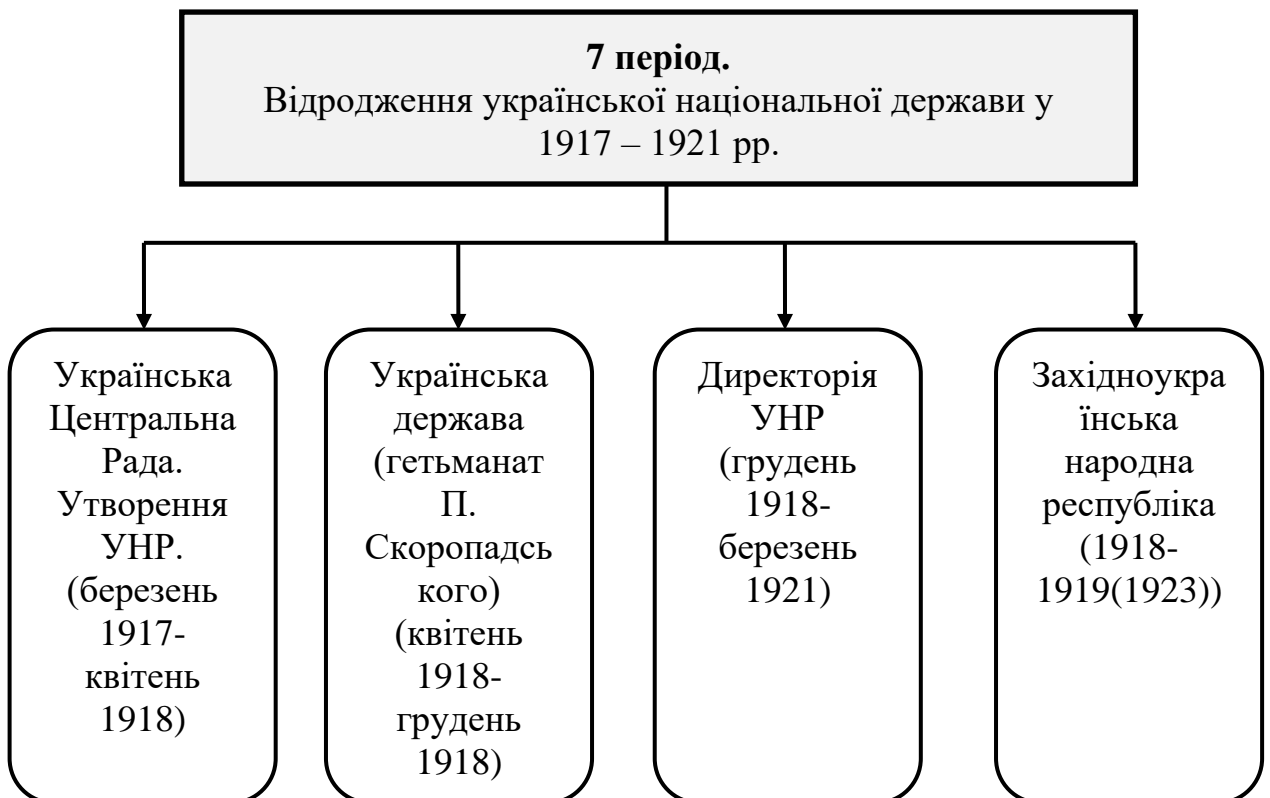
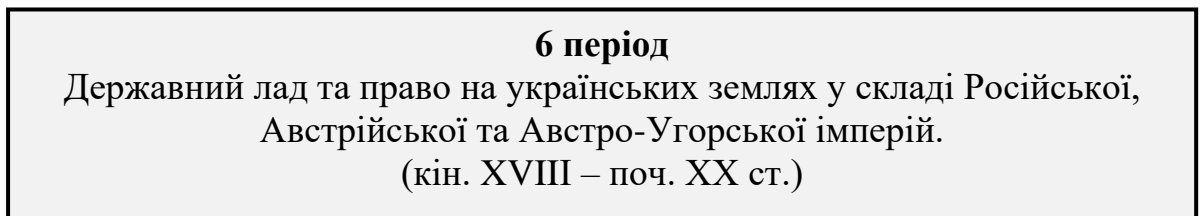
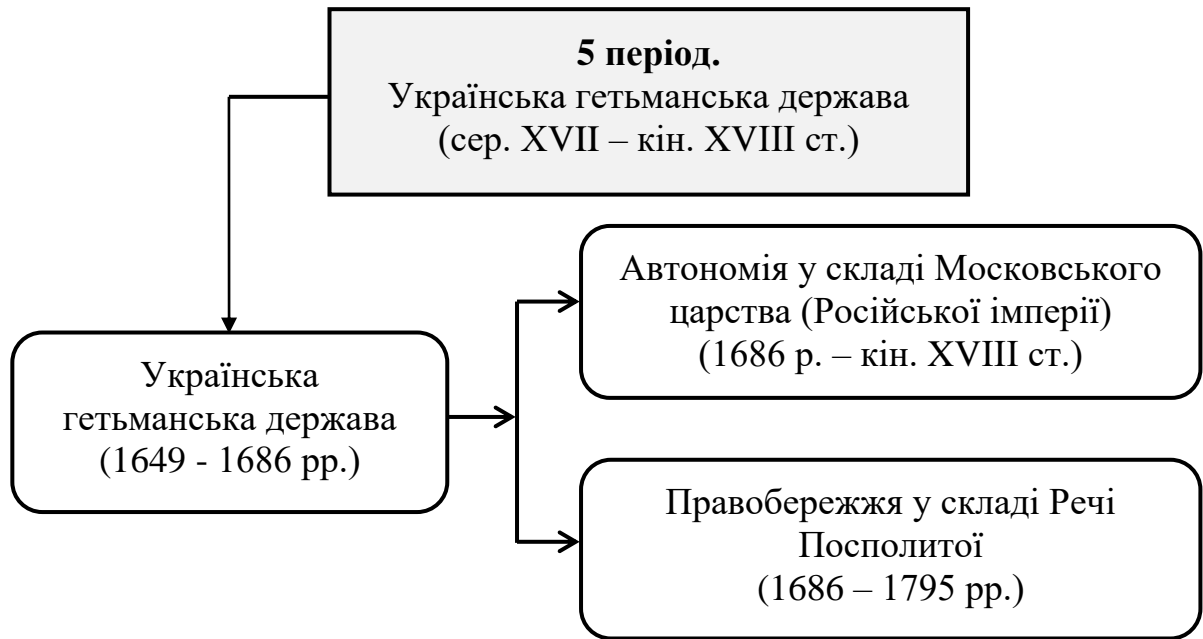

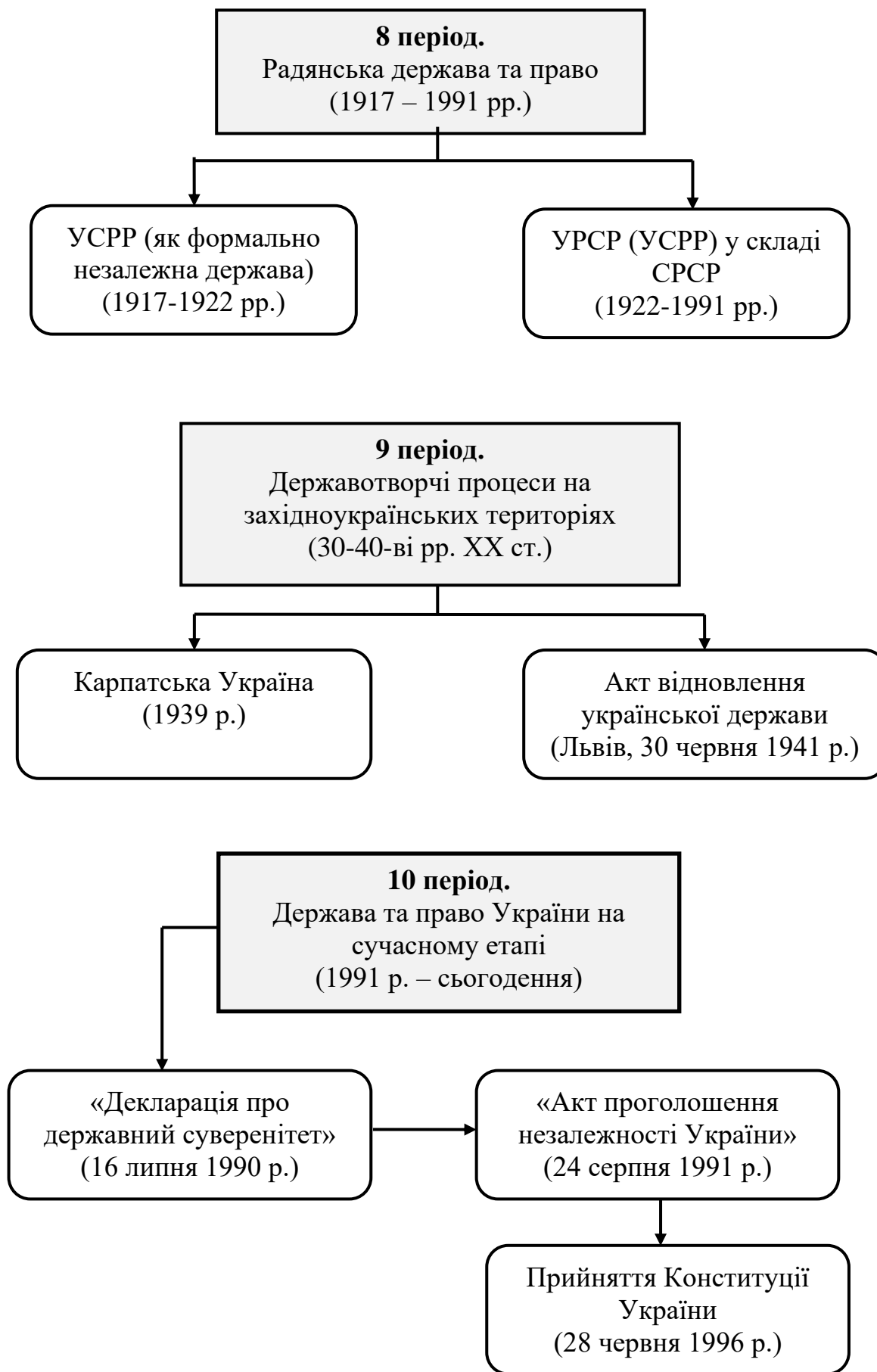

Періодизація

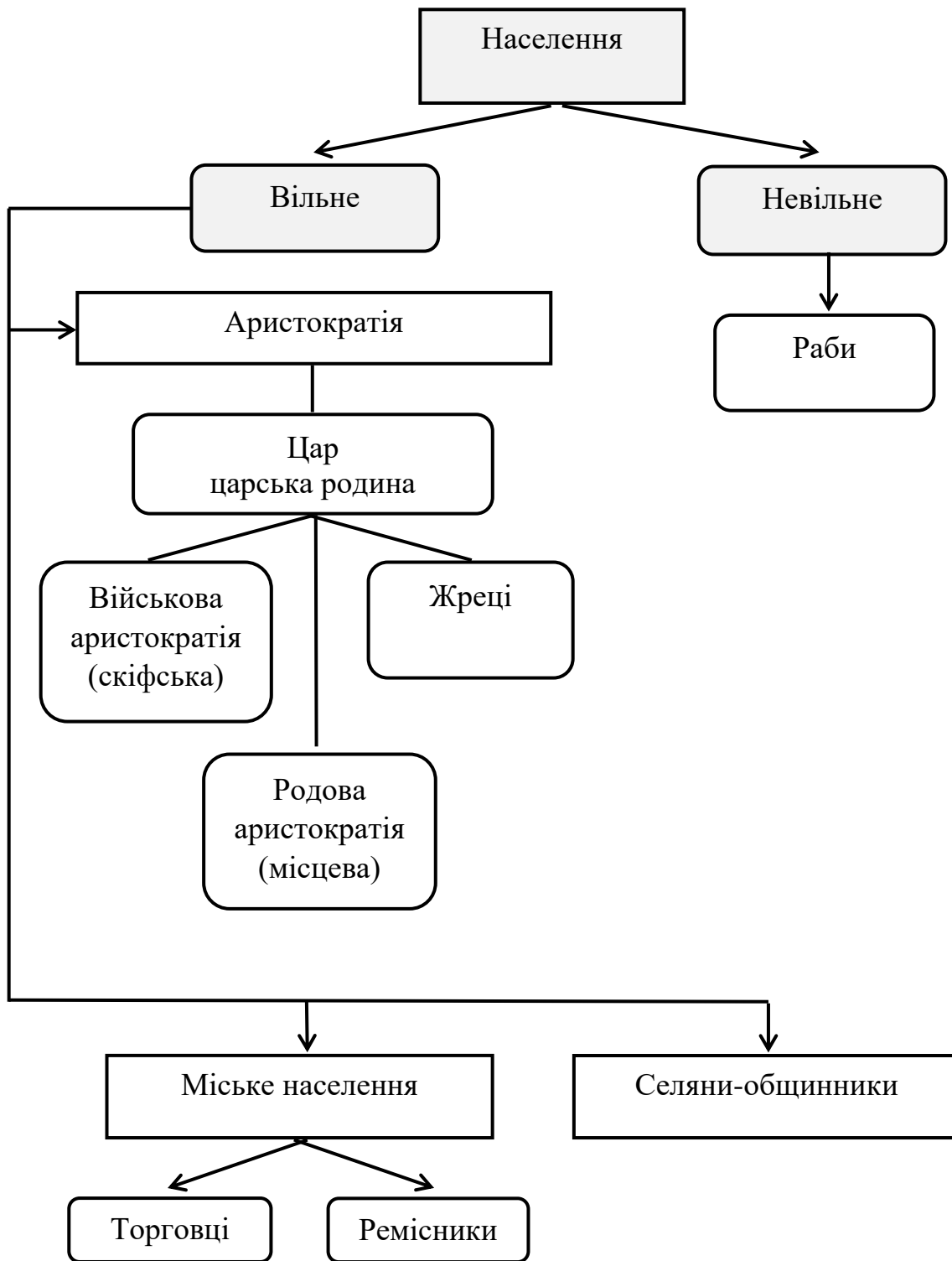

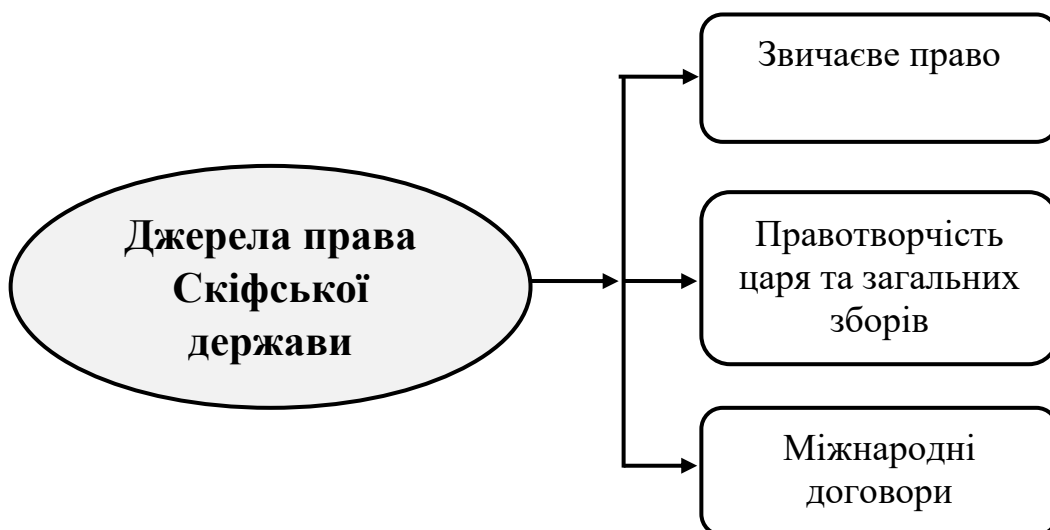
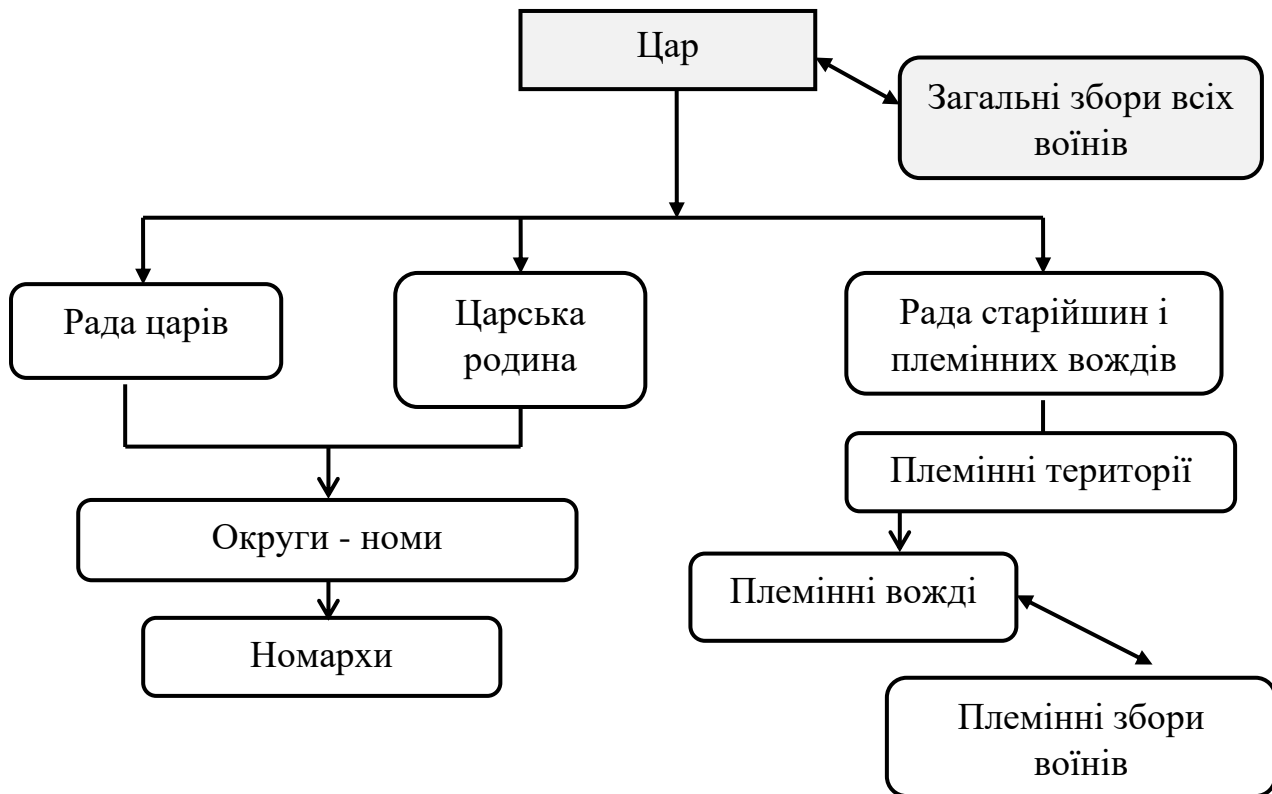

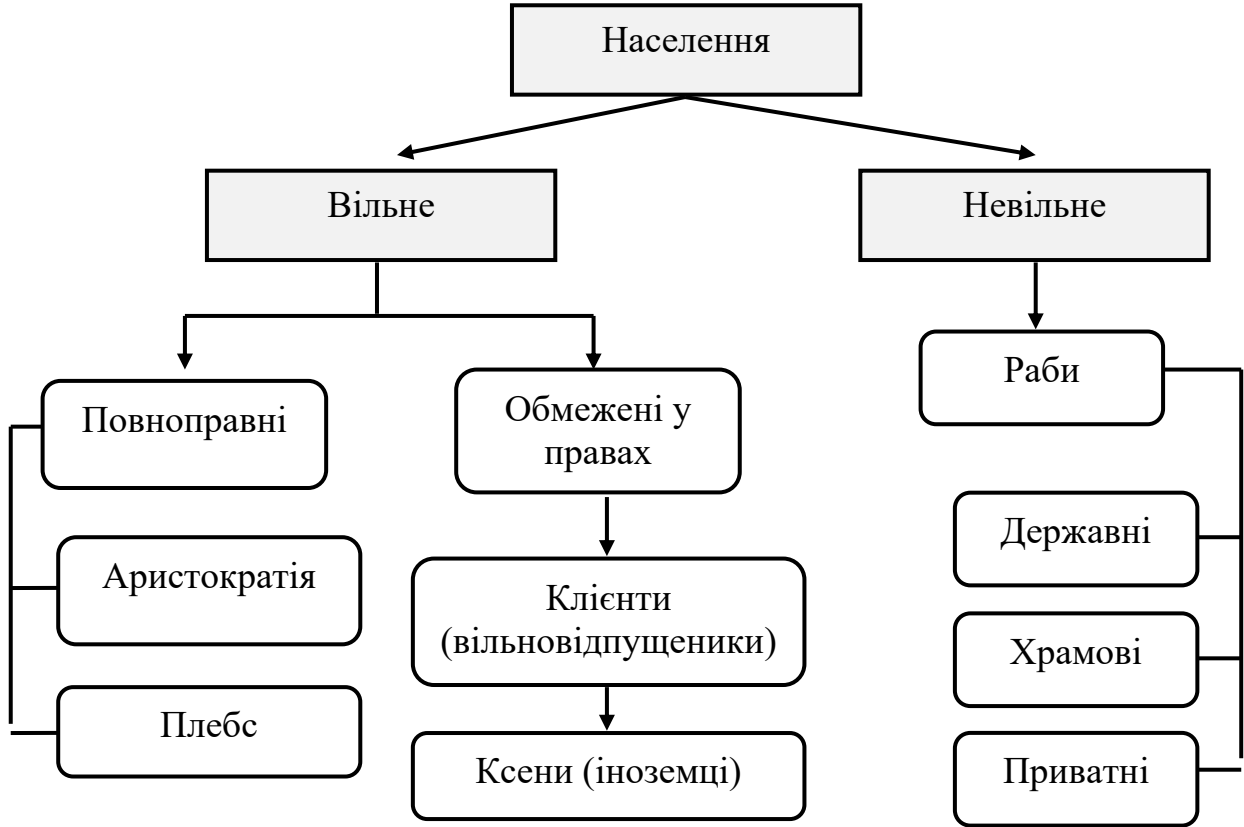
Суспільний лад Скіфської держави

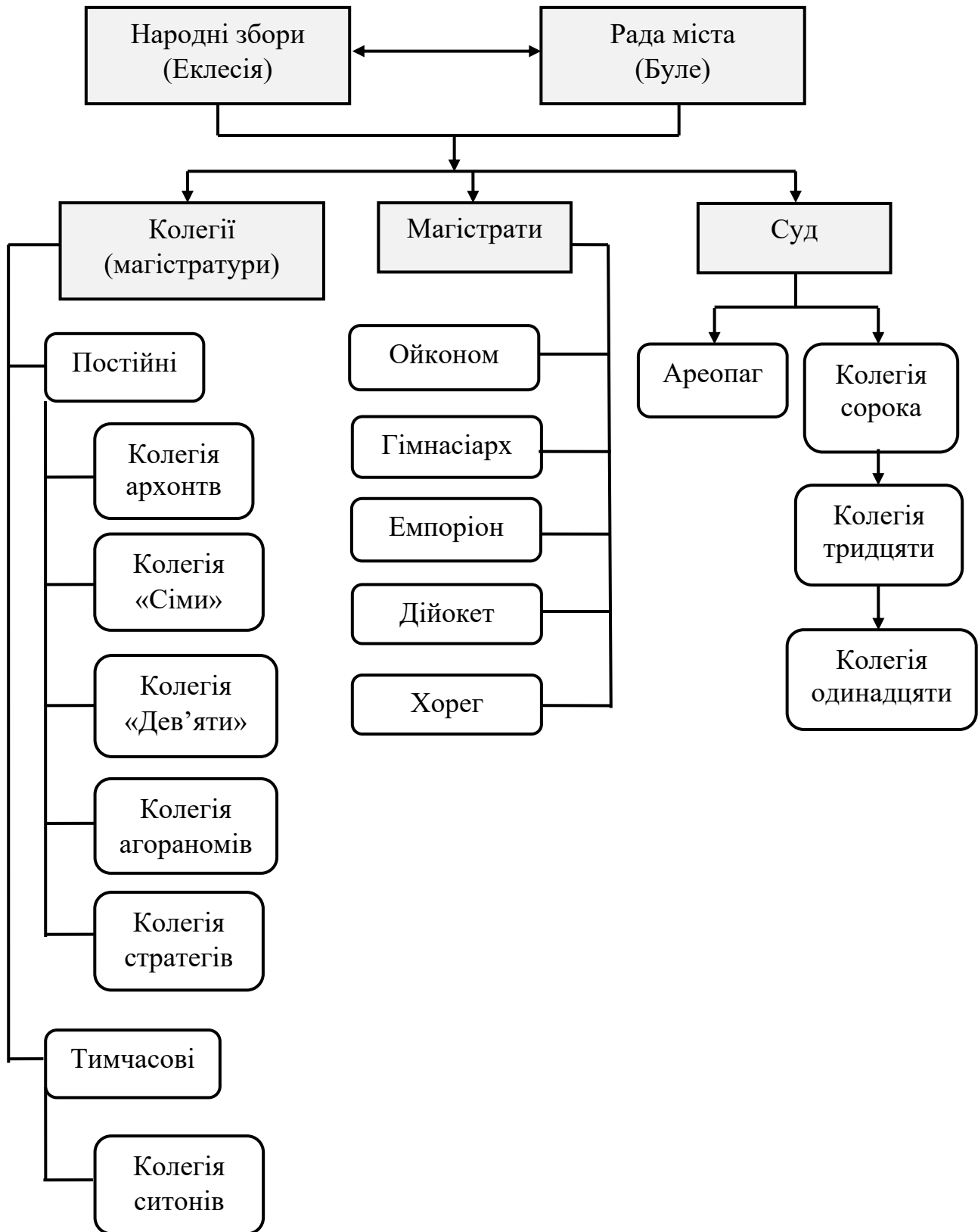
Державний лад Скіфії

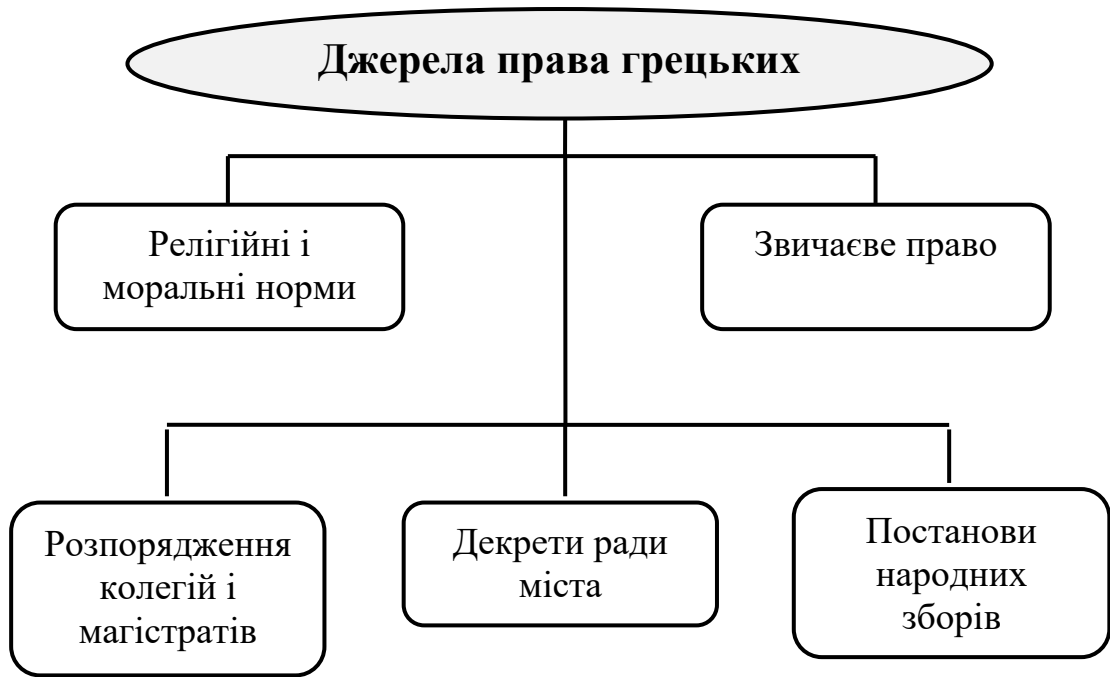

**Суспільний лад грецьких
полісів Північного
Причорномор'я**

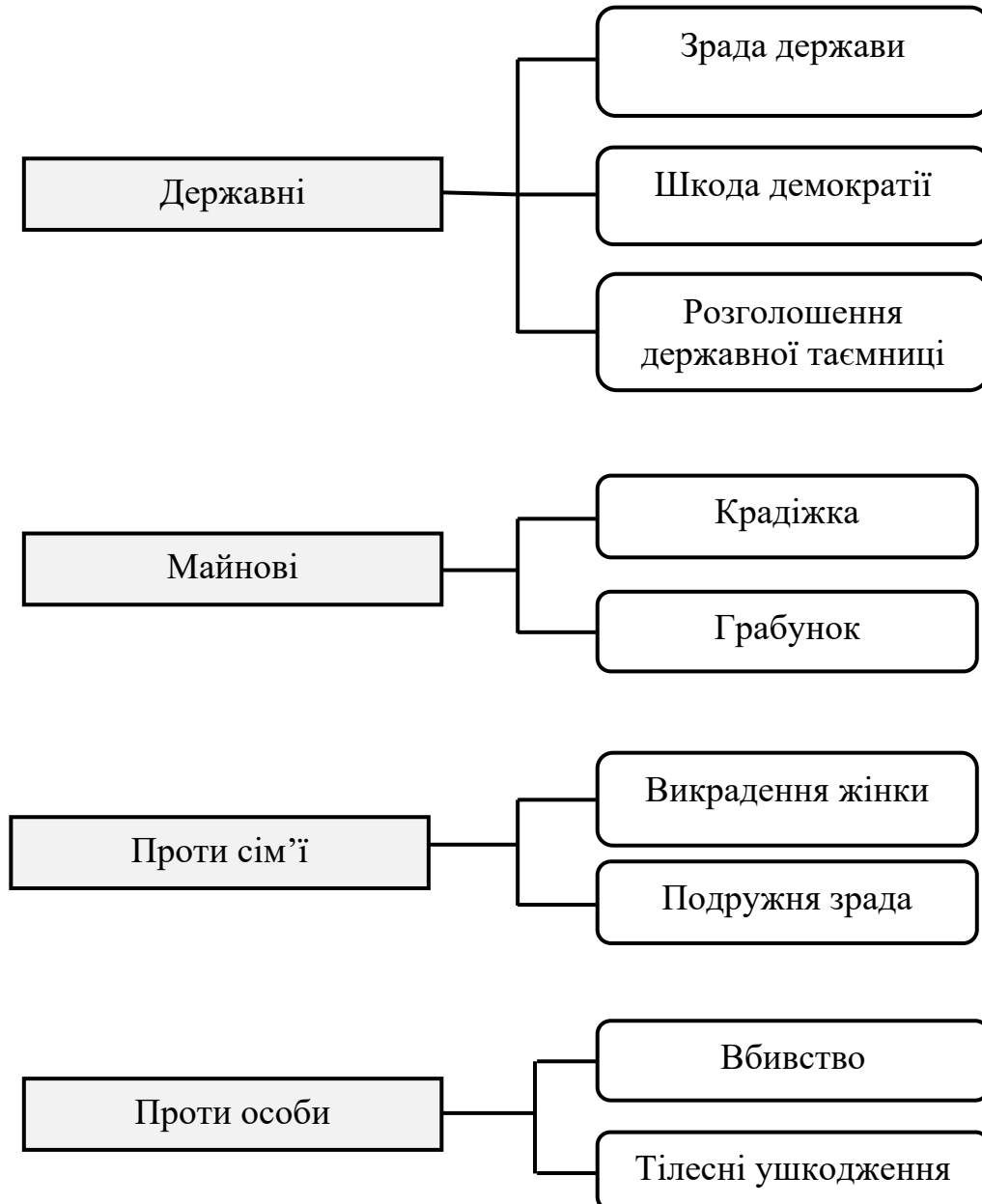

Державний лад грецьких полісів
(на прикладі Ольвії еліністичного періоду)

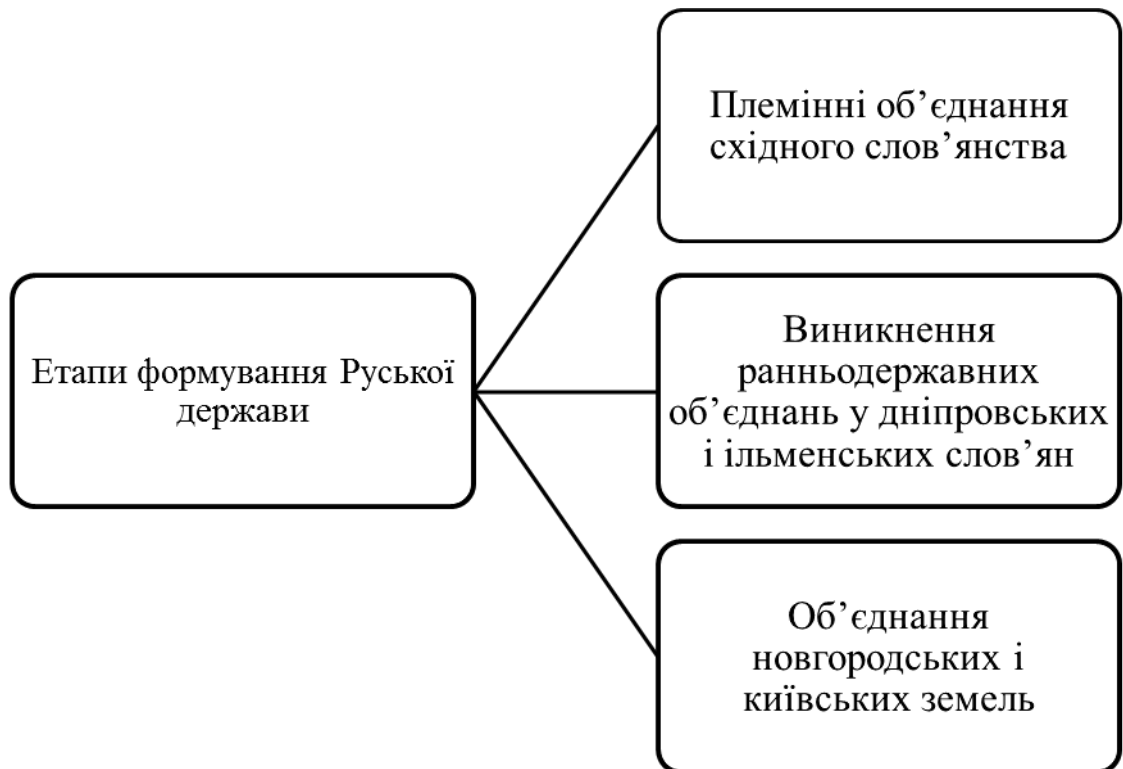

Види злочинів

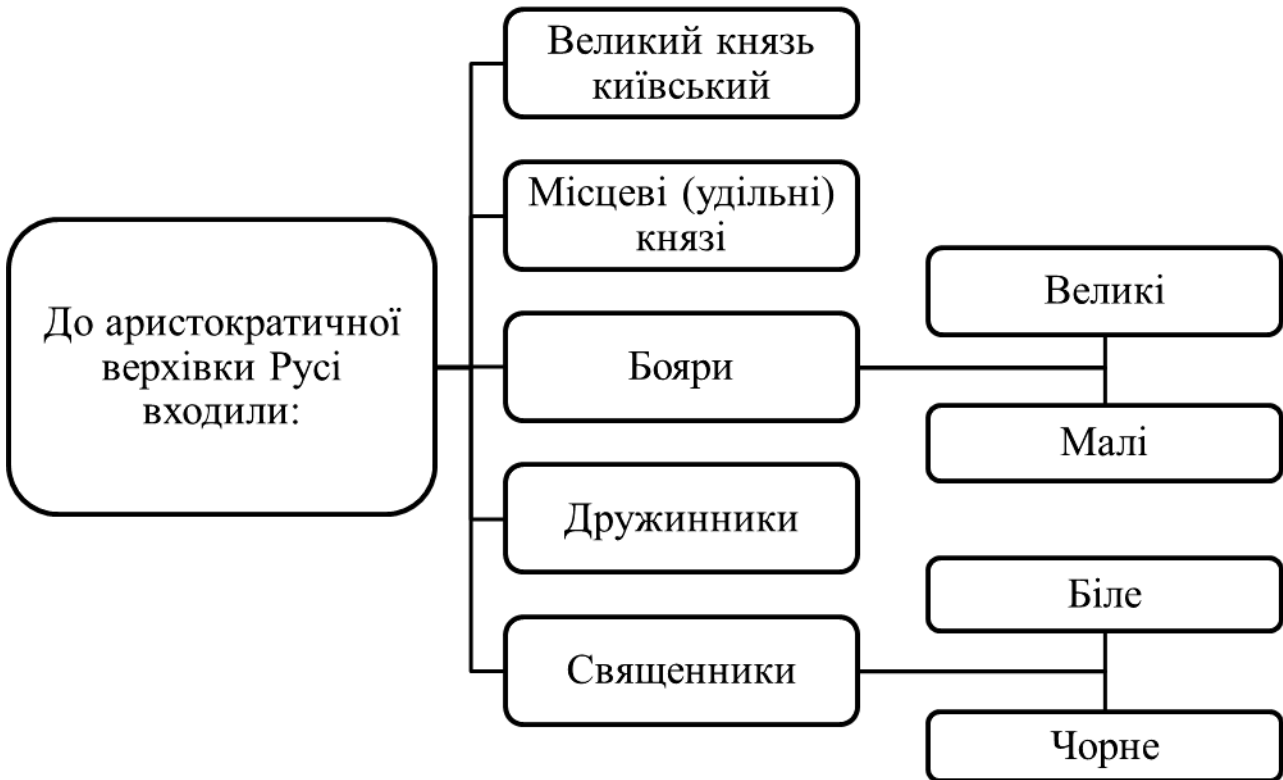

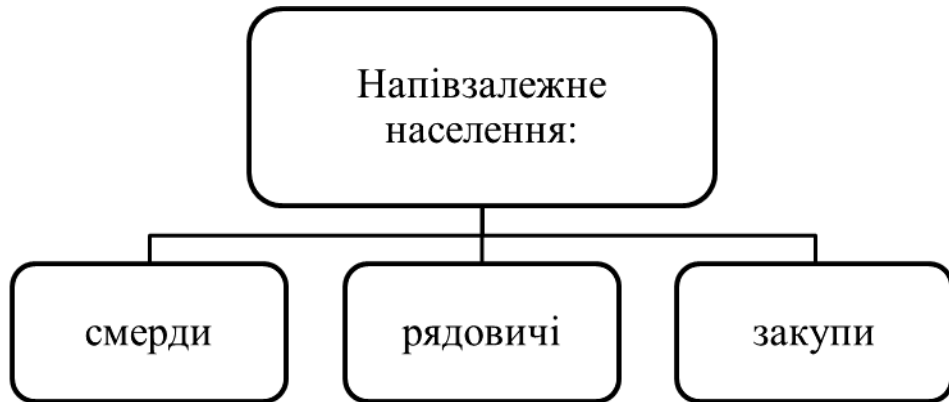
Тема 14. Держава та право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права

Виникнення державності у східних слов'ян. Особливості формування Руської держави

Суспільний лад Руської держави

Державний лад Руської держави

За формою правління Руську державу відносять до ранньофеодальної **монархії**.

Великий князь був старшим (сюзереном) стосовно місцевих князів. Він володів найбільшим і наймогутнішим князівством – Київським, тому й носив титул **Великого князя київського**.

Центральні органи влади

Впродовж усього періоду існування Руської держави повноваження центральних інститутів влади змінювалися.

Великий князь київський

Стояв на чолі держави. Функції князя полягали головним чином в організації збройних сил, командуванні ними, збиранні данини, налагодженні зовнішньої торгівлі. Згодом в його руках зосередилися функції законодавчі (прийняття законів), виконавчі (призначення та контроль за органами місцевої влади) та судові (найвища судова влада).

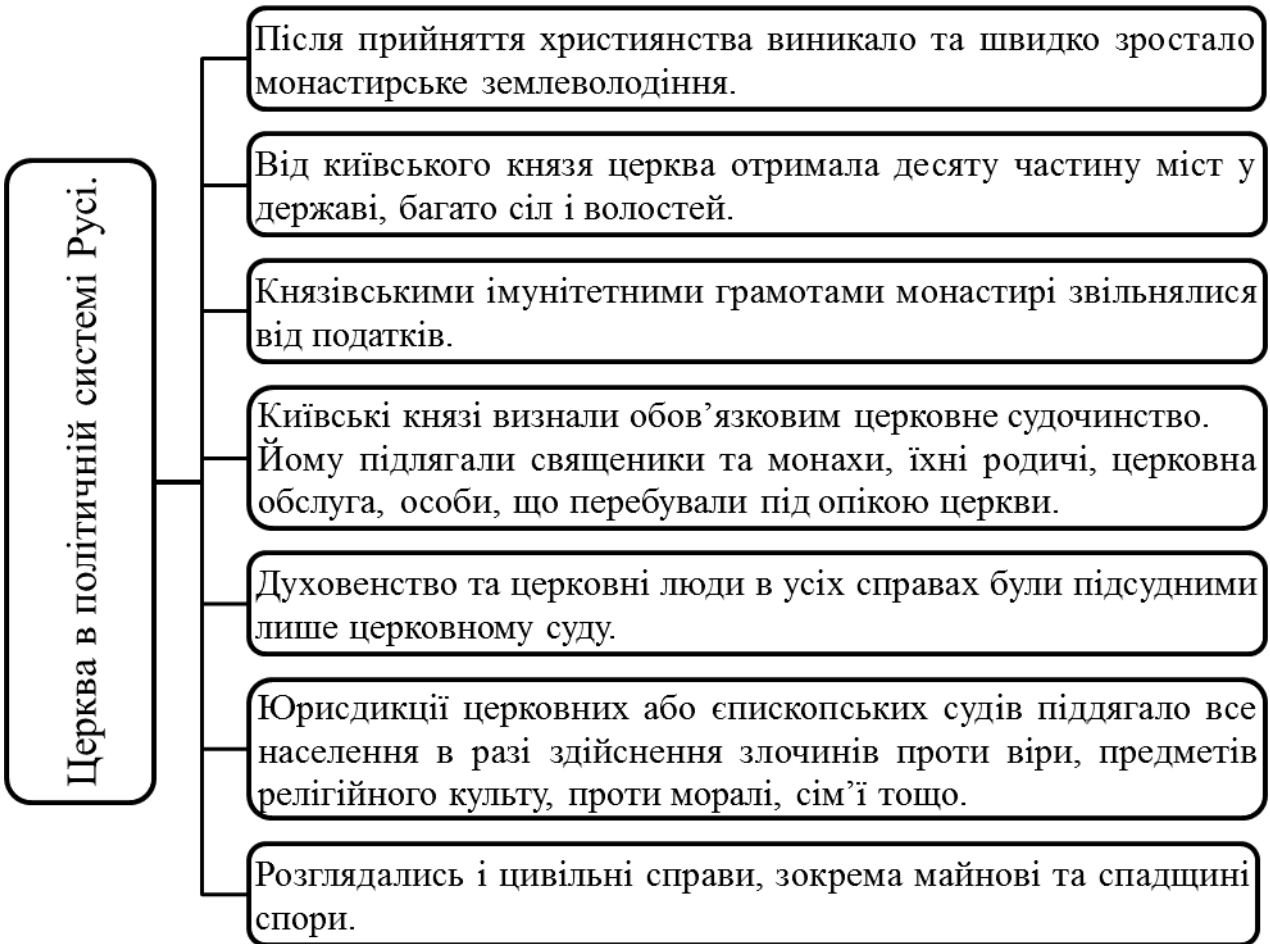
Рада при князі

Була дорадчим органом. До її складу входили дружинники, бояри, духівництво. Разом із Князем розглядалися питання зовнішньої політики, укладення союзів, видання нових законів. У разі смерті Князя рада тимчасово виконувала функції верховного органу країни.

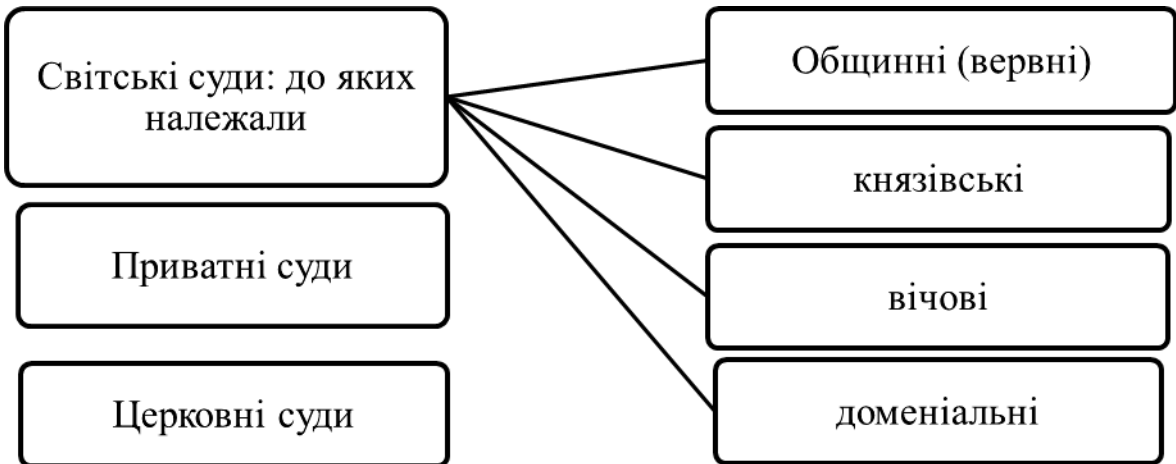
Віче – збори жителів міста і приміської округи чоловічої статі, які збиралися з метою вирішення найважливіших питань внутрішнього життя.

Князівські з'їзди

Органи державної влади. Чільне місце посіли в період розпаду Русі (кінець XI – початок XII ст.). З'їзди вирішували питання припинення міжусобиць, організації опору зовнішнім ворогам, ухвалювали нові закони. Скликалися за необхідності.

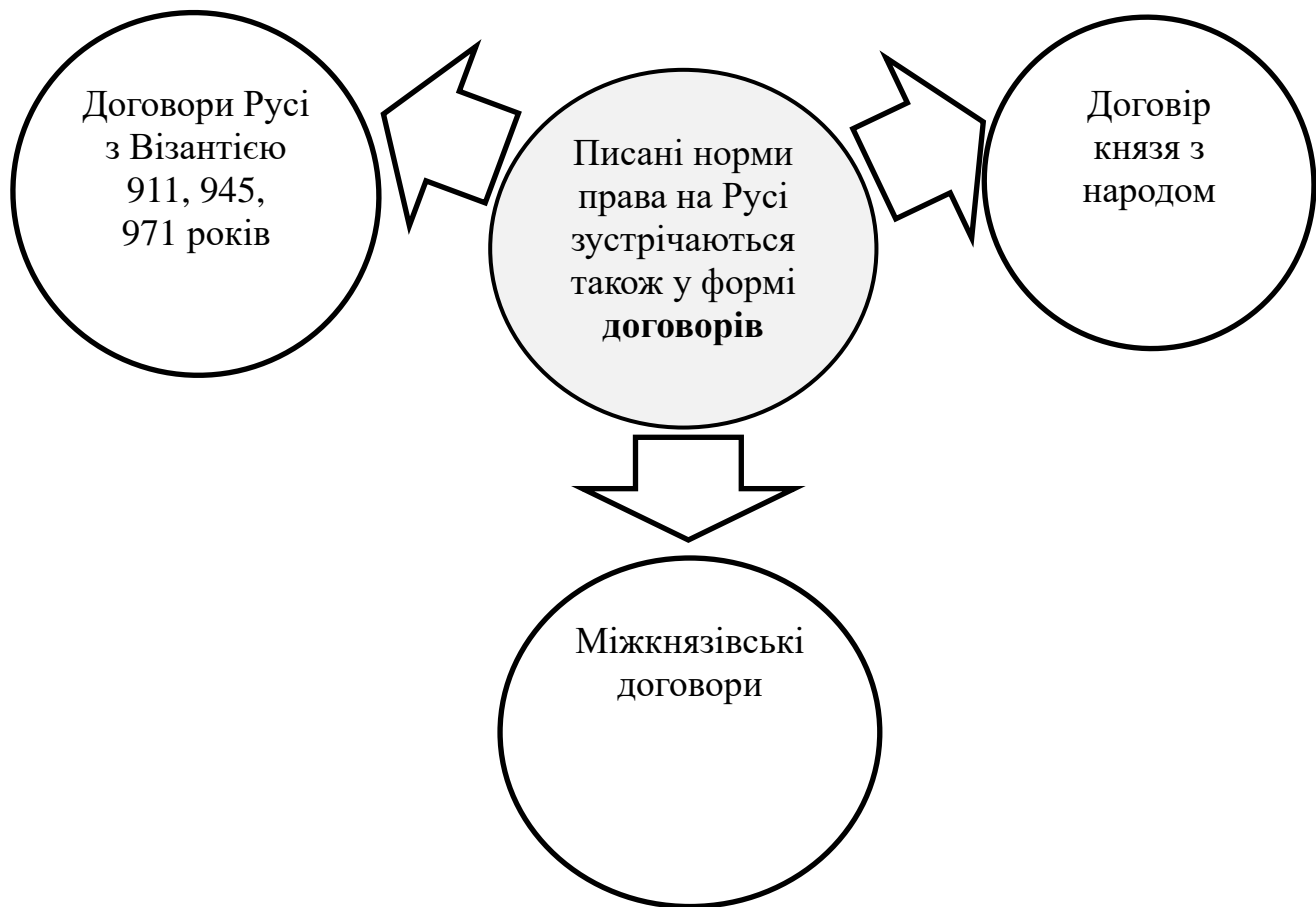

Спеціальних установ, які безпосередньо займалися судочинством, у Руській державі не існувало. Суд не був відділений від адміністрації. Залежно від категорії справ, що розглядалися судами, їх можна поділити на:

Джерела права Русі

Князівські уроки та устави

Уроки видавалися за власним бажанням князя, стосувалися здебільшого фінансових справ держави, носили тимчасовий характер. Устави мали погоджуватися з представниками державної влади, насамперед з князівською Радою і діяли на увесь період перебування князя при владі.

- Устав земляний князя Володимира Святославовича
- Устав князя Володимира (церковний)
- Устав князя Ярослава (церковний)

Рецепійовані джерела права

Окрім власне руських (місцевих) джерел права, широкого застосування набули й іноземні форми права. Їх поява на Русі була зумовлена впливом візантійської церкви, особливо після прийняття християнства у 988 р.

→ **«Закон судний людем»** укладений болгарським царем Симеоном (893 – 927 рр.) – переробка візантійських і давньоєврейських законів.

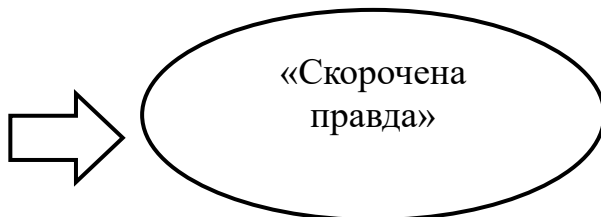
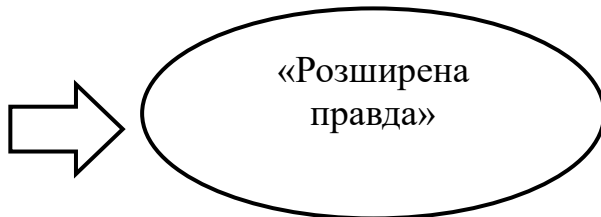
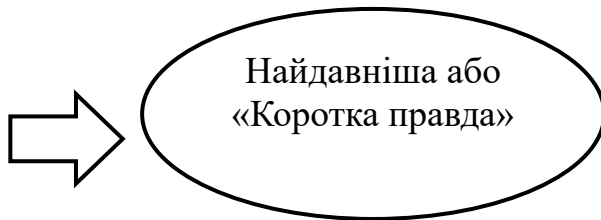
→ **Кормчі книги «Номоканони»** - юридичні збірники церковних правил і настанови римських і візантійських імператорів про церкву. Найвидатнішим Номоканоном традиційно вважається „Номоканон у 50 титулах” Івана Схоластика (565 – 578 рр.)

→ **«Еклога»** офіційний законодавчий звід візантійського права VIII ст.

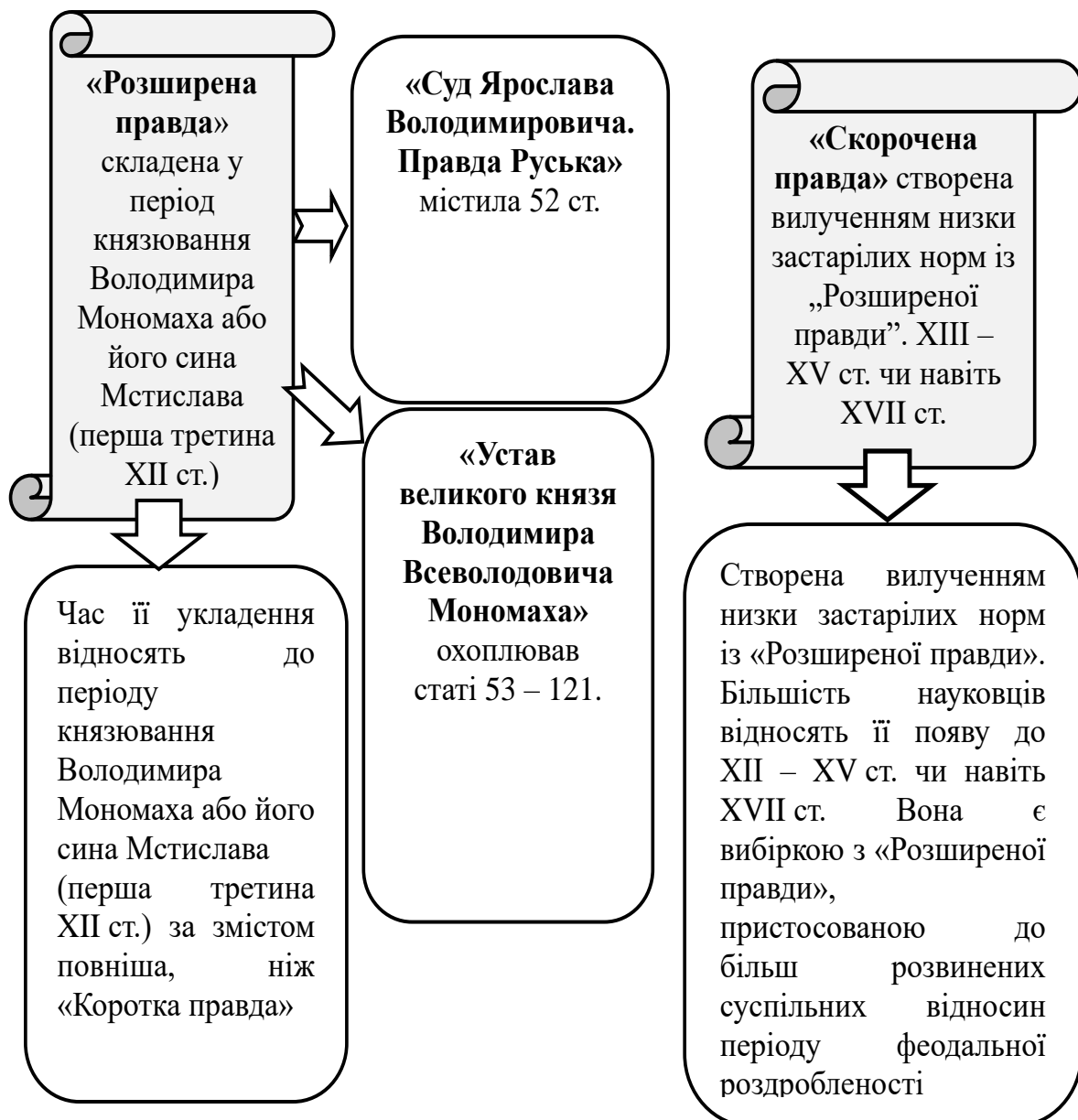
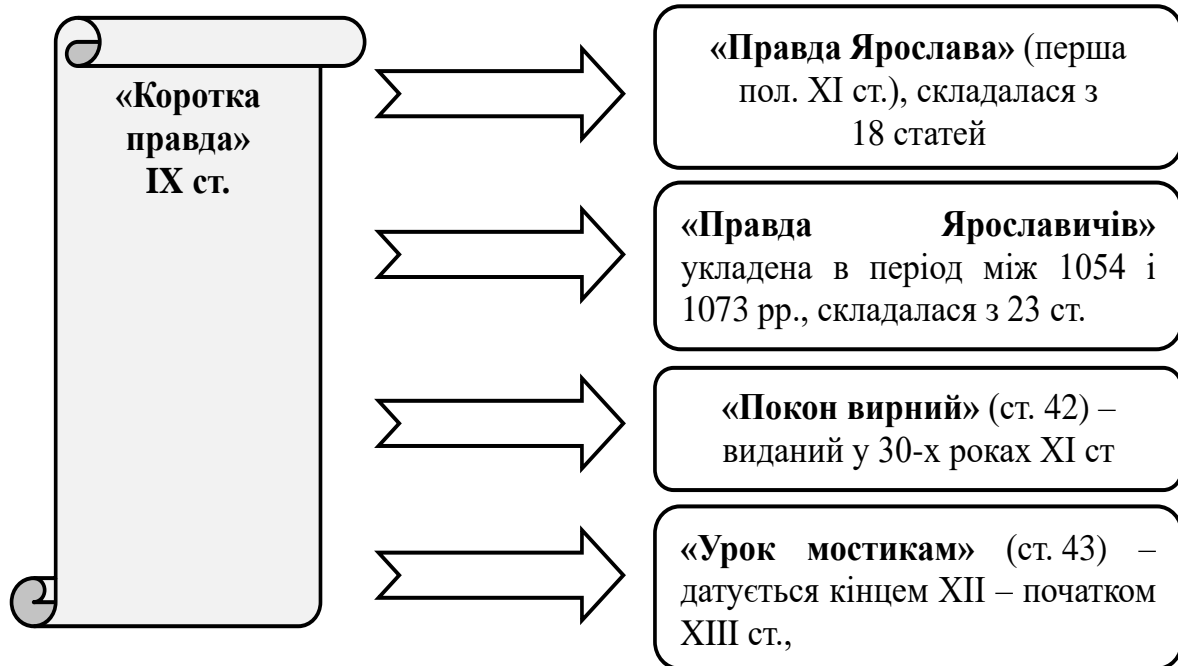
→ **«Прохірон»** - посібник з законодавства Візантійської імперії, виданий у 879 р. за Василя Македонянина

→ **«Книги законні»** - збірка візантійських законів, у яких увага приділена кримінальному праву

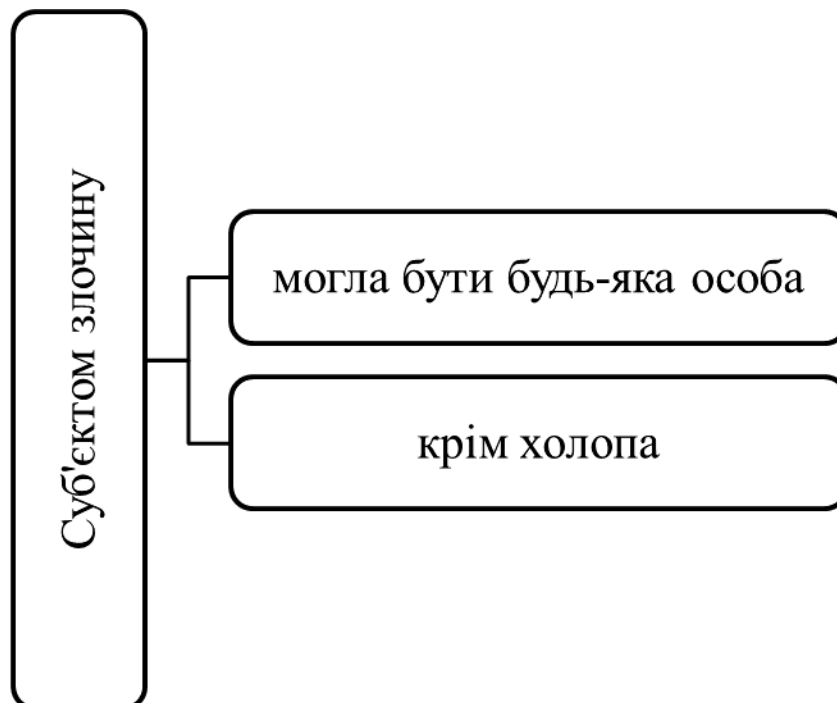
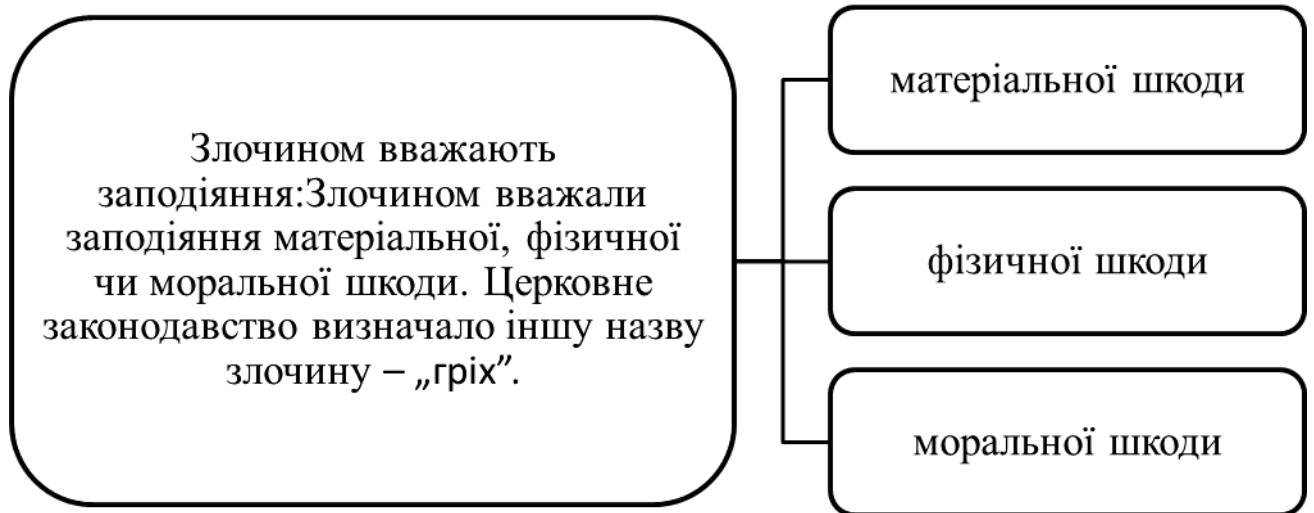
«Руська правда»: історія створення, списки та редакції.

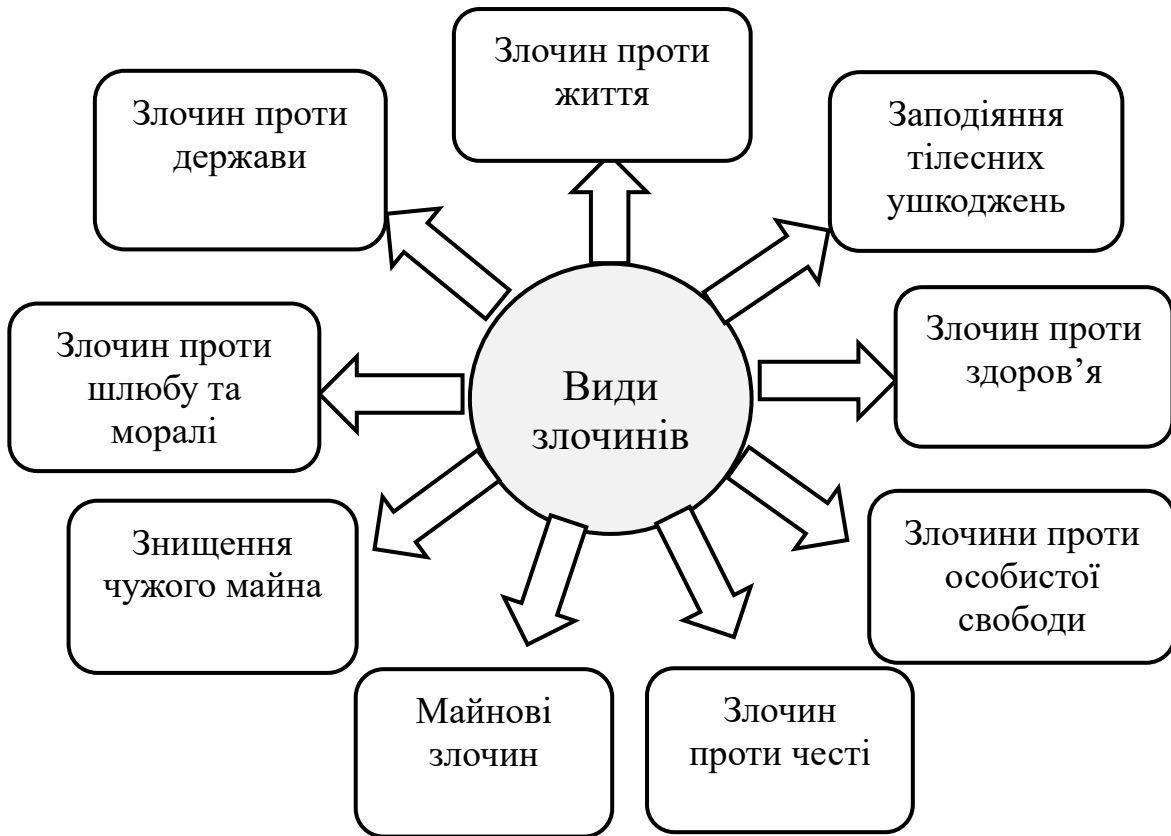

Це перший систематизований збірник норм давньоруського права, основне історичне джерело вивчення суспільного ладу та державно-правових інститутів Руської держави. Джерело не менш цінне та унікальне, ніж літописи, адже демонструє, як у зв'язку зі зміною суспільних відносин трансформувалися й норми права, сформовані протягом X – XI ст. Більшість сучасних дослідників поєднують «Руську правду» з іменем Ярослава Мудрого. Оригінал документа не зберігся, а текст відтворено на основі 106 списків

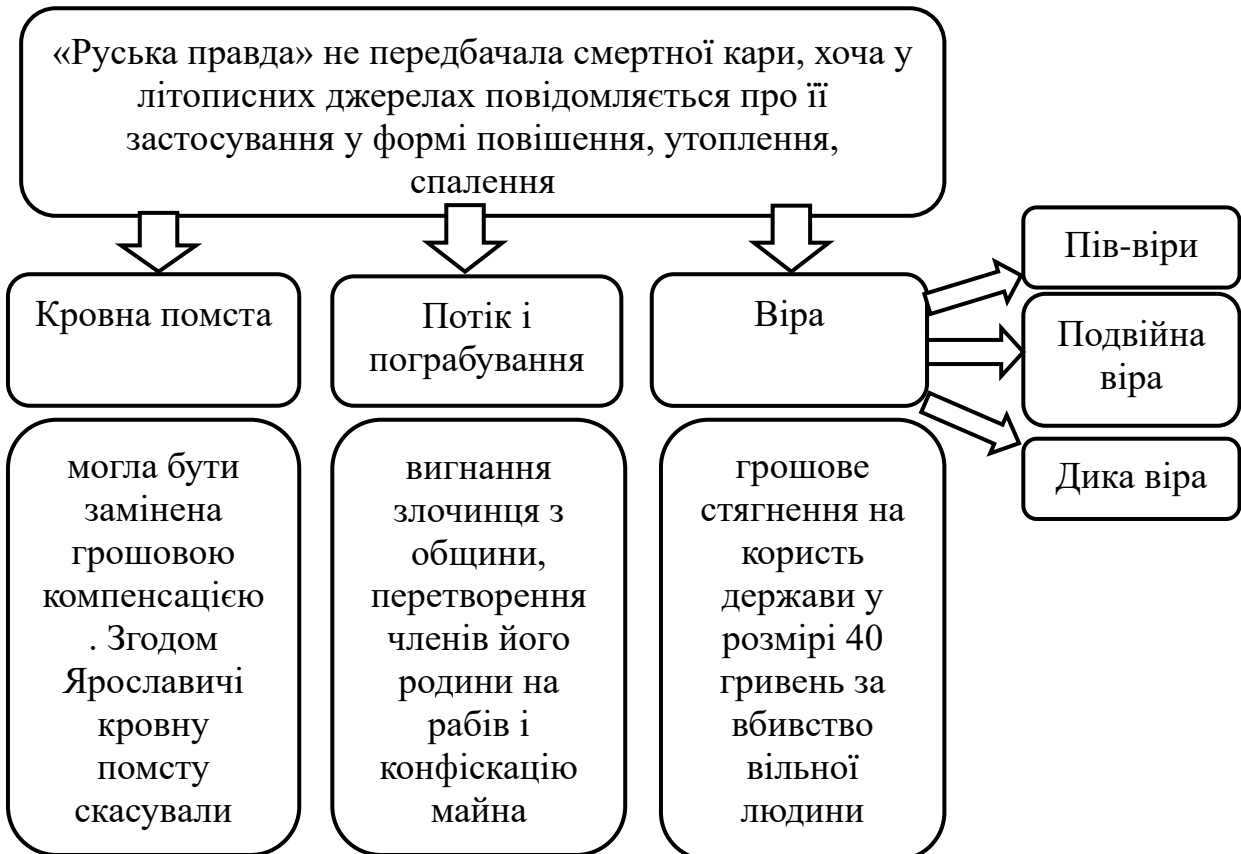

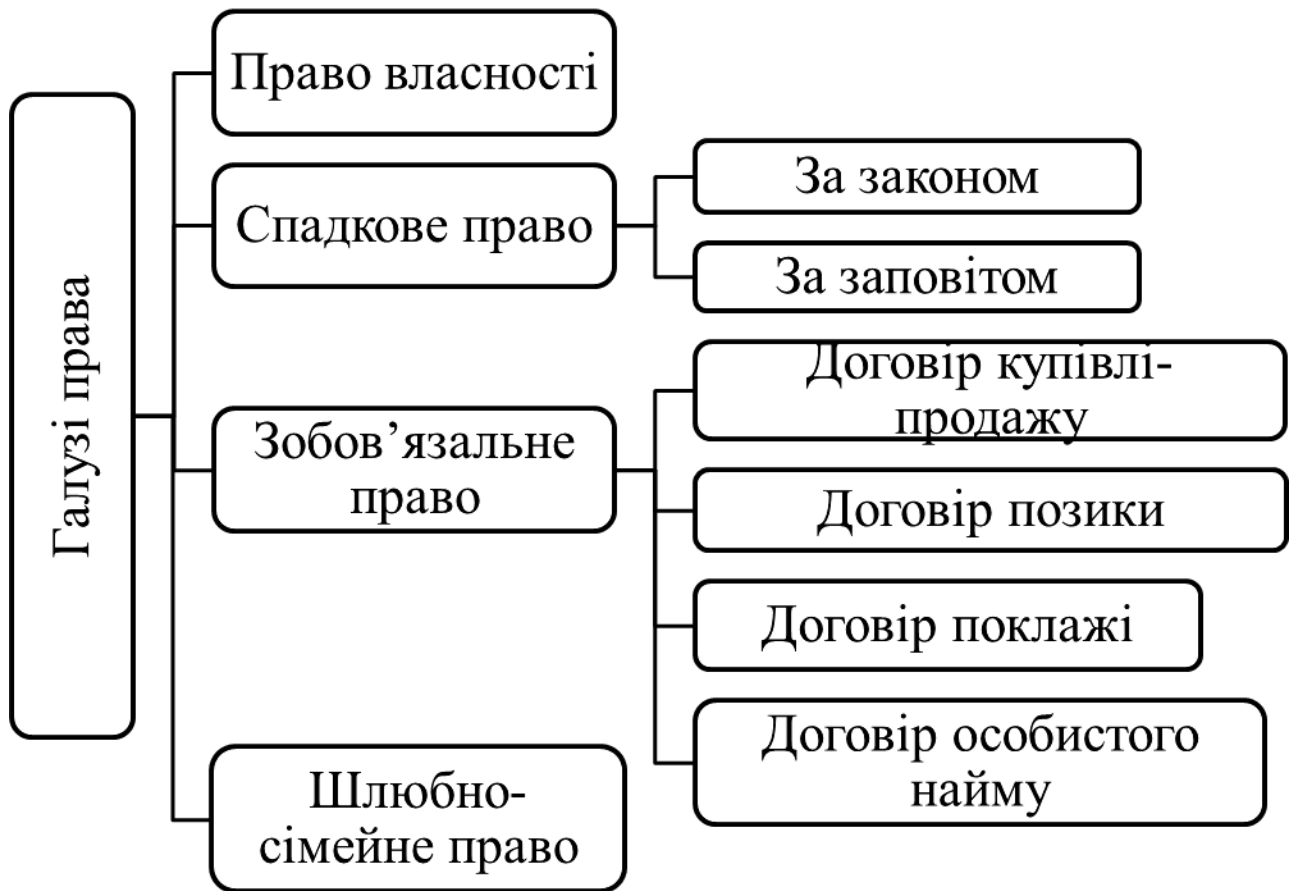
Кримінальне право за «Руською правдою»

Система покарань

Тема 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського

Основні етапи формування Великого князівства Литовського

Велике князівство Литовське як ранньофеодальна монархія утворилося за князя Міндовга (1219 – 1263 рр.)

Значно зміцнилася Литовська держава при великому князеві Гедиміні (1316 – 1341 рр.)

В 1320 роках литовці поширили свій вплив на білоруські території

Утвердження Литви на українських землях розпочалося 1340 р., коли литовський князь посів князівський стіл на Галичині та Волині

У середині XIV ст. князівство Литовське розпочало експансію на Наддніпрянську Україну. Литовський князь Ольгерд поширив свою владу на Чернігівщину та Новгород-Сіверський

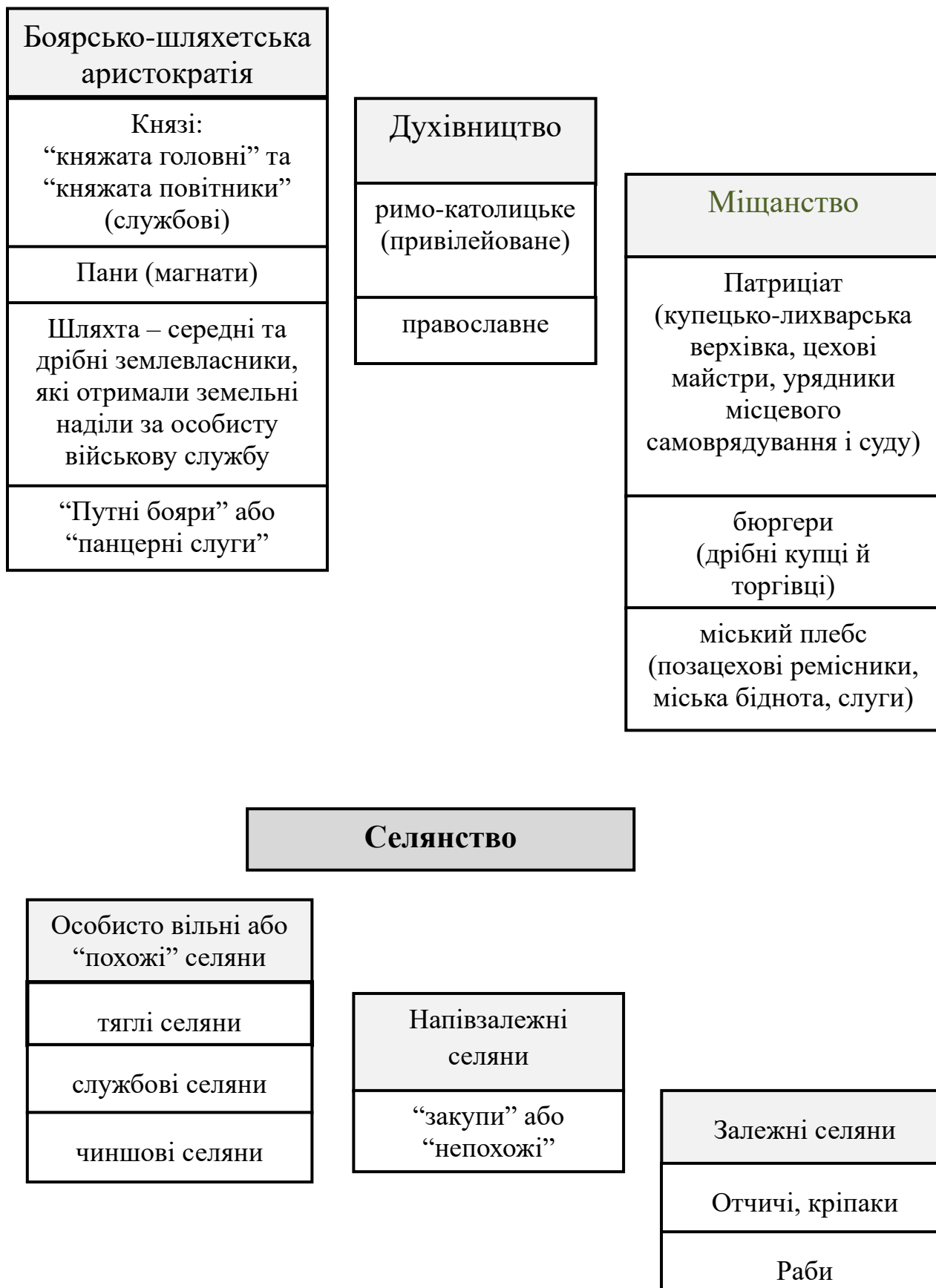

1362 р. в битві під Синіми Водами князеві вдалося отримати перемогу над військами трьох татарських орд, що на той час контролювали Поділля і степові території Північного Причорномор'я

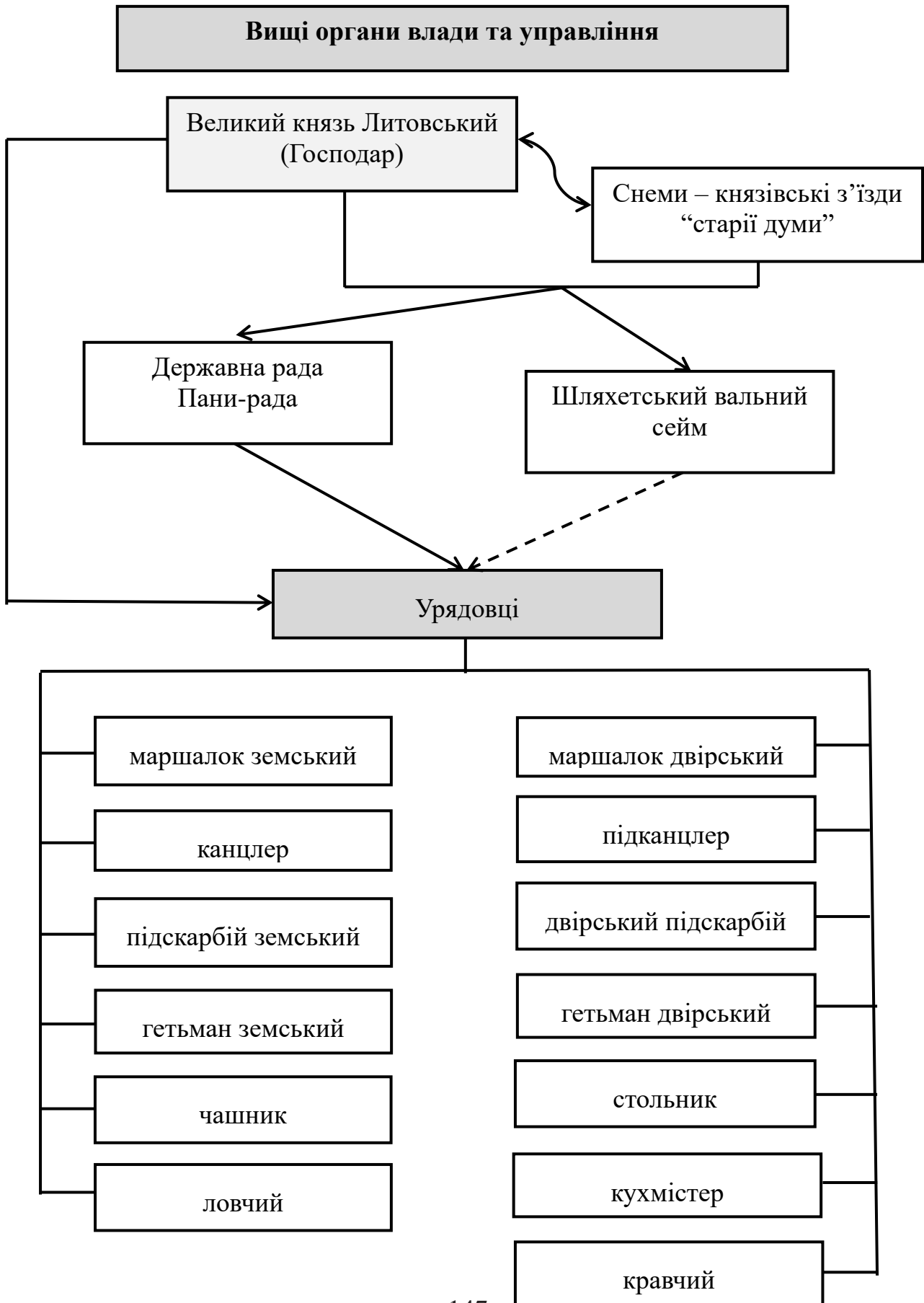

На початок 1360-х років майже всі українські землі, за винятком західних територій, підпорядкованих польському та угорському королям, належали литовським князям, нащадкам Гедиміна

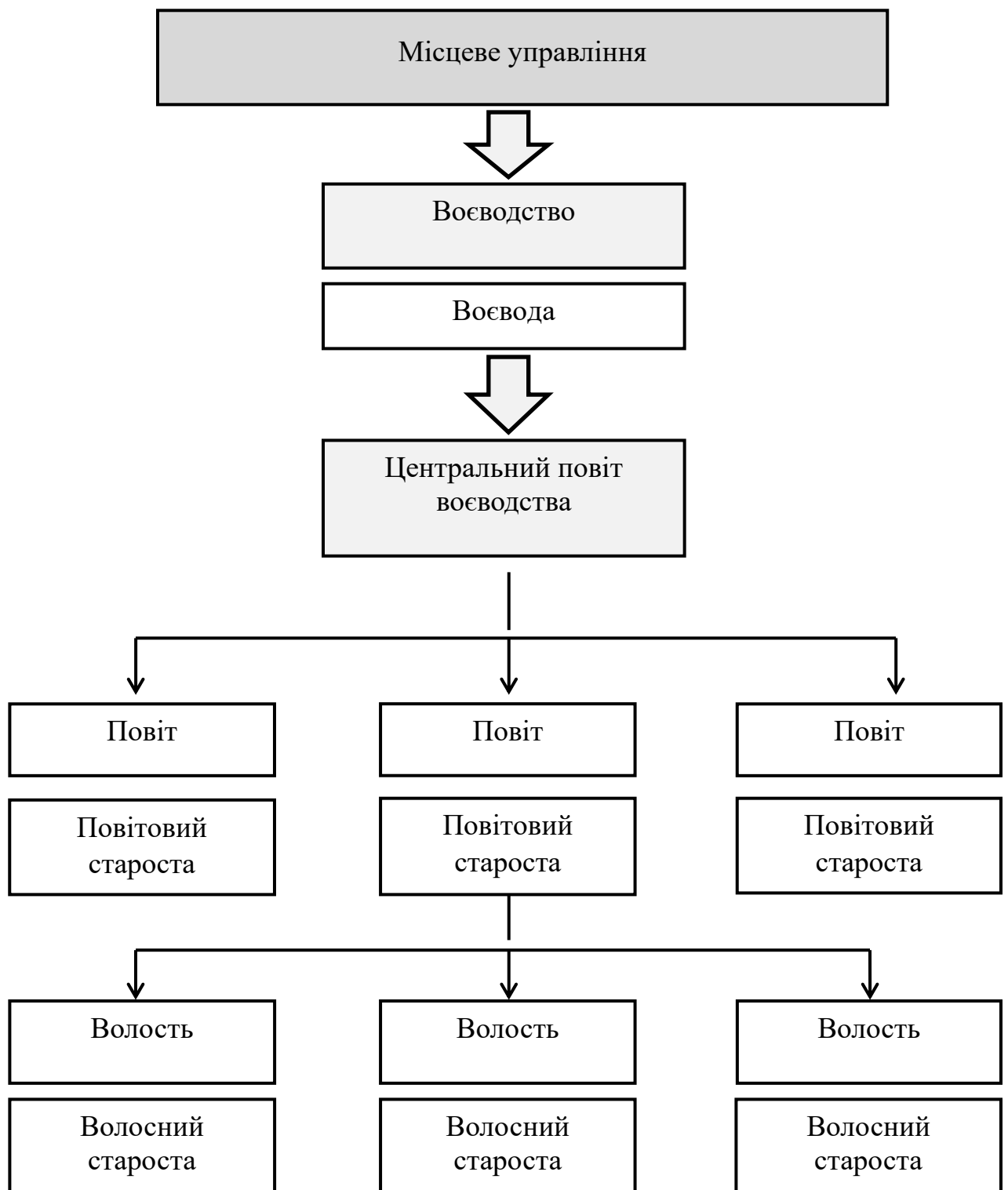
Суспільний лад Великого князівства Литовського

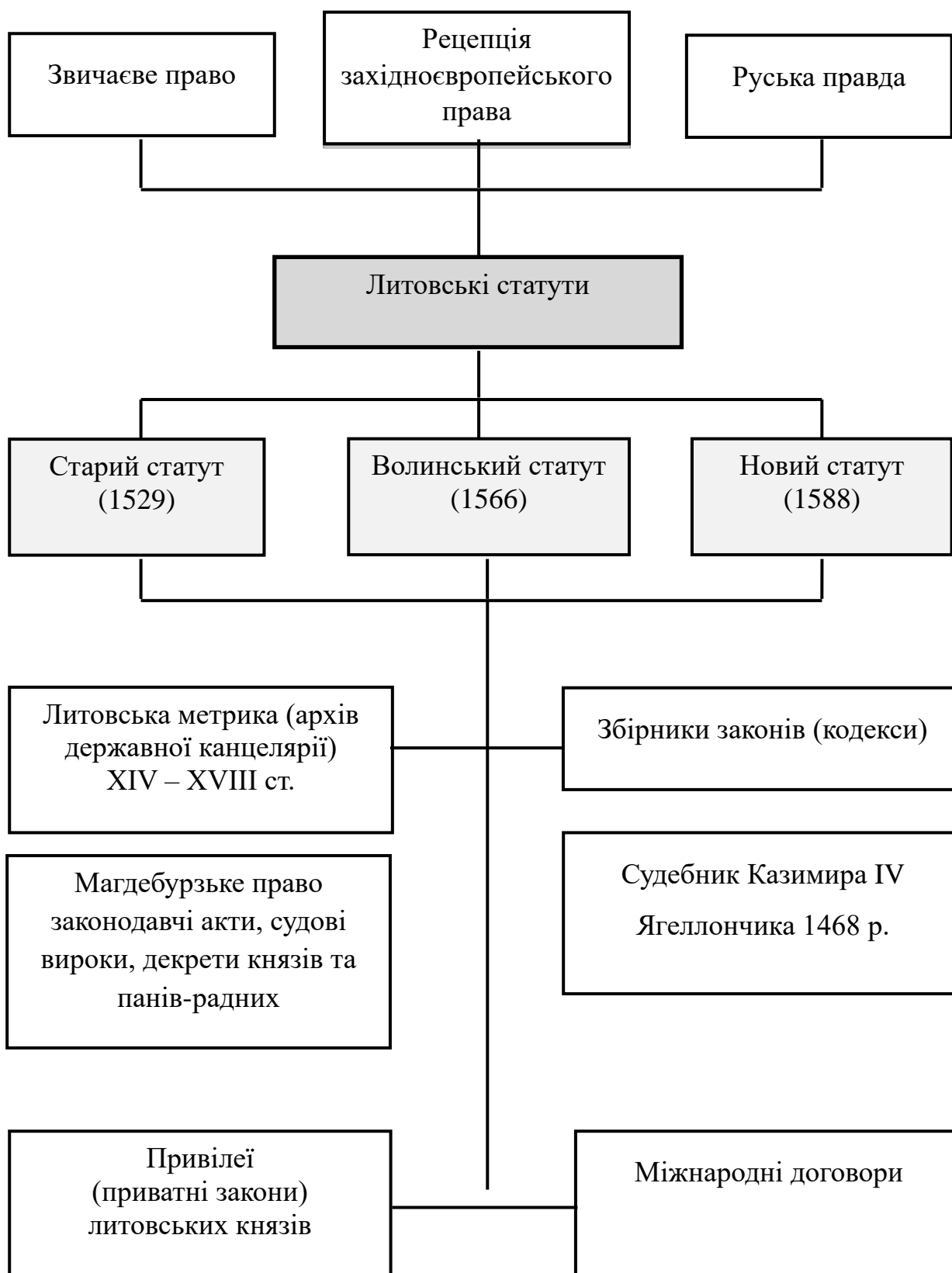
Державний лад Великого князівства Литовського

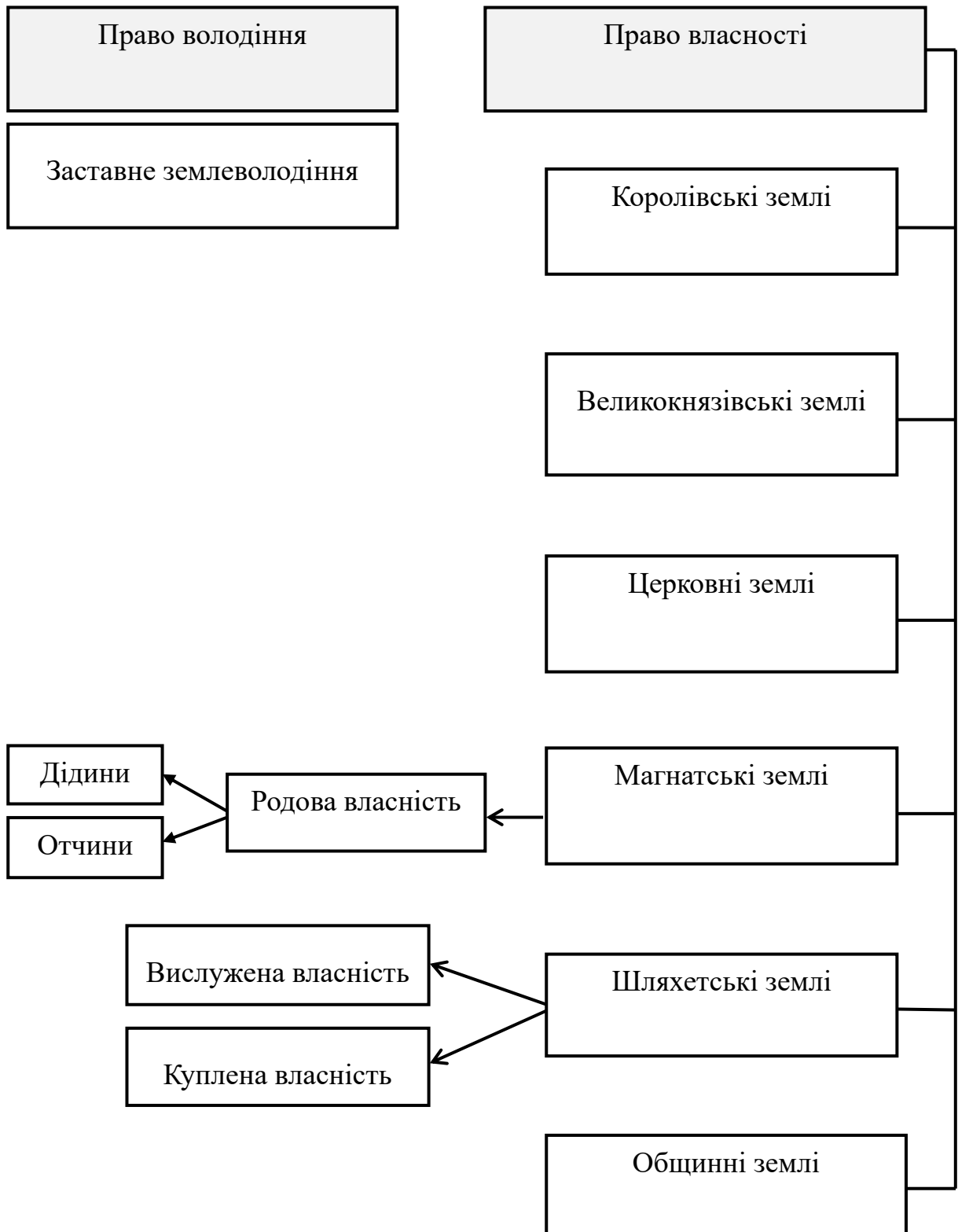
Державний лад Великого князівства Литовського

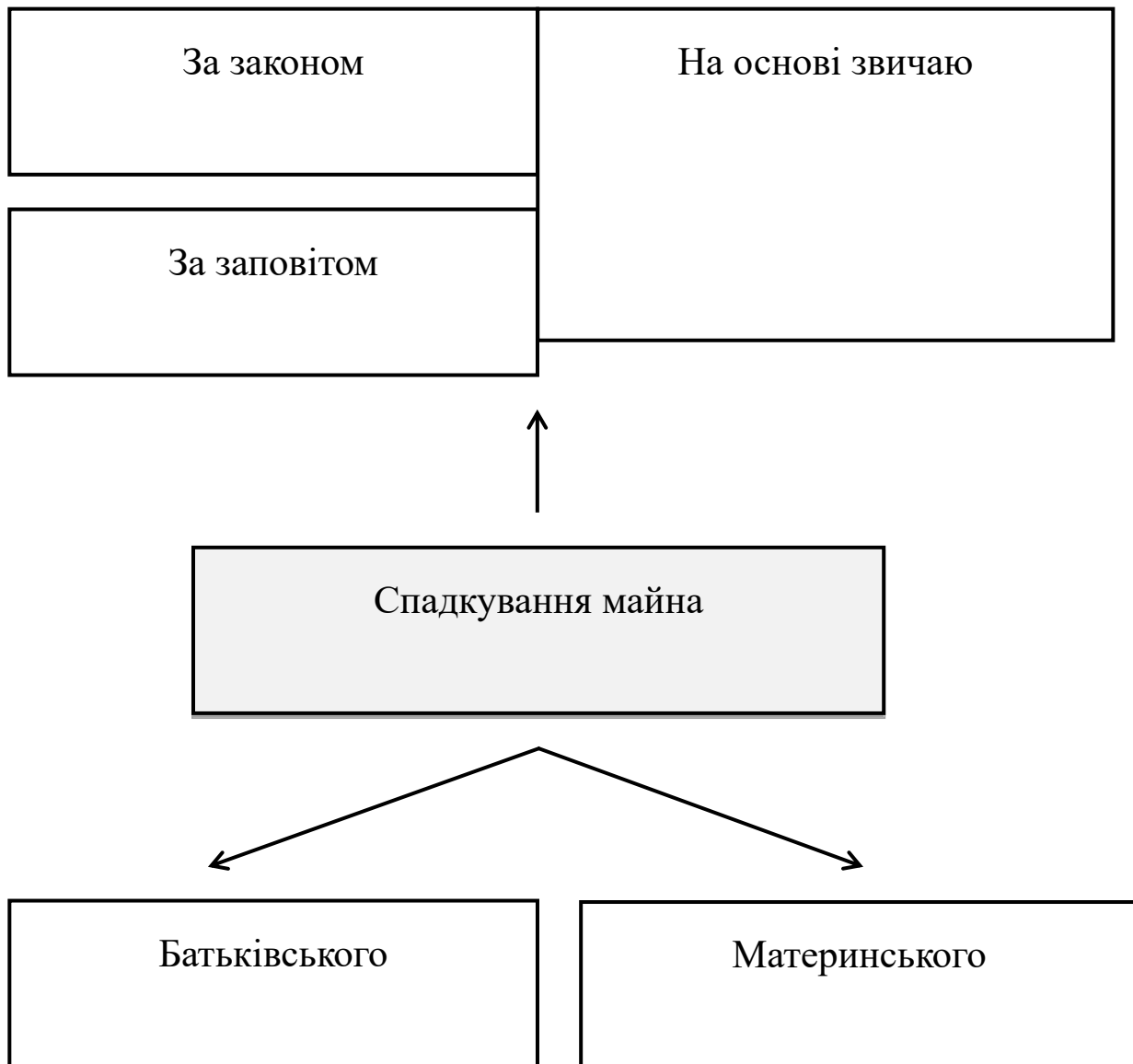
Джерела права Великого князівства Литовського

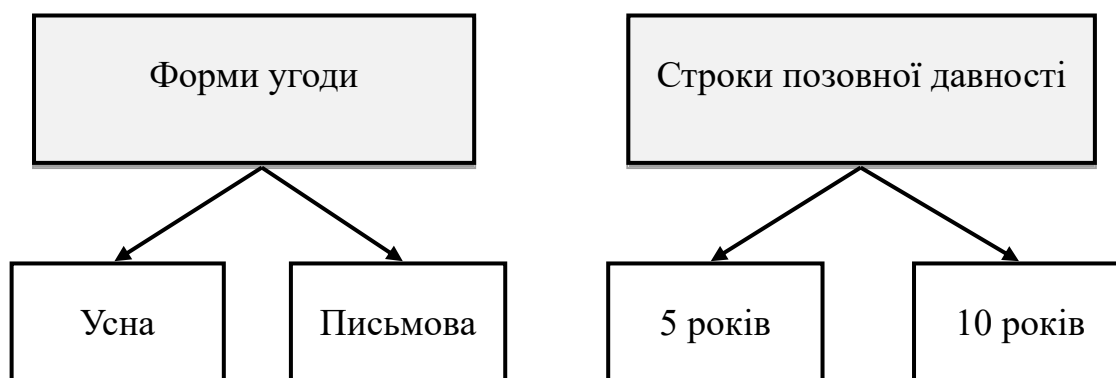
Майнове право Великого князівства Литовського

Спадкове право Великого князівства Литовського

Зобов'язальне право Великого князівства Литовського

Кримінальне право Великого князівства Литовського

Види злочинів

Злочини проти власності	Злочини проти сім'ї і моральності	Злочини проти держави
Крадіжки	Двоєжонство	Втеча до ворожої землі
Знищення чужого майна	Шлюб з близькими родичами	Видача державної таємниці
Підпали	Звідництво	Здача замку
Грабіж	Згвалтування	Заколот
Розбій		

Злочини проти церкви	Злочини проти особи
Богохульство	Вбивство
Чаклунство	Образа
Віровідступництво	Побої, поранення
	Членоушкодження

Види покарань

Смертна кара	
Проста (повішення, відрубання голови)	Кваліфікована (спалювання, четвертування, насадження на кіл тощо)

Тілесні покарання	
Болісні (биття батогами, киями)	Калічницькі (відрубання руки, відрізання носа тощо)

Позбавлення волі

Виволання (викрикування – громадська смерть для шляхтичів, з XVI ст. – опала)

Виставлення біля ганебного стовпа

Головщина – грошовий штраф за вбивство родичам убитого

Штраф королю (великому князю)

Конфіскація майна

Тема 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої Польської

Українські землі у складі Польщі (XIV - сер. XVI ст.)

Белзьке
воєводство

Руське
воєводство

Подільське
воєводство

Українські землі у складі Речі Посполитої (XVI - сер. XVII ст.)

Белзьке
воєводство

Руське
воєводство

Подільське
воєводство

Волинське
воєводство

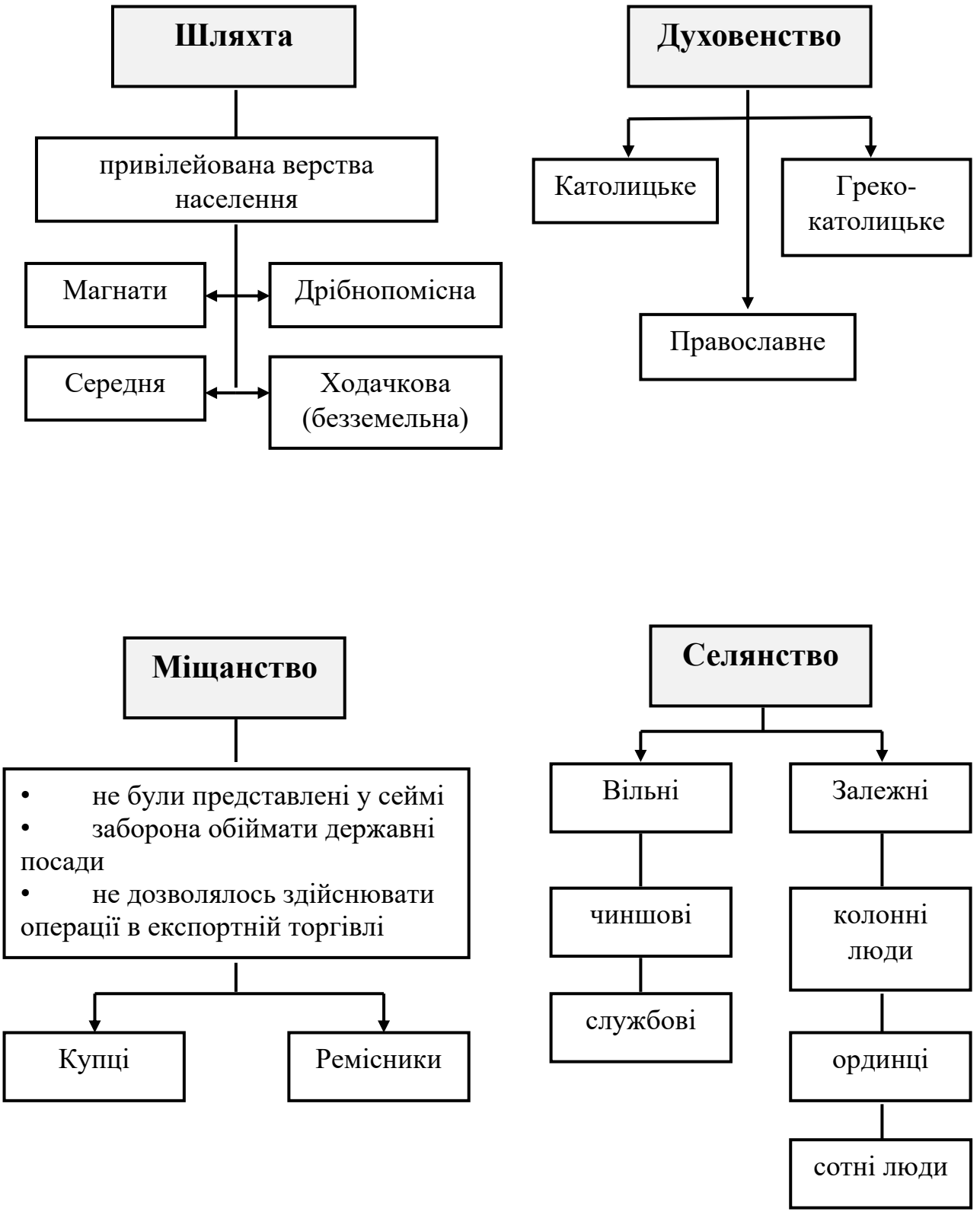

Брацлавське
воєводство

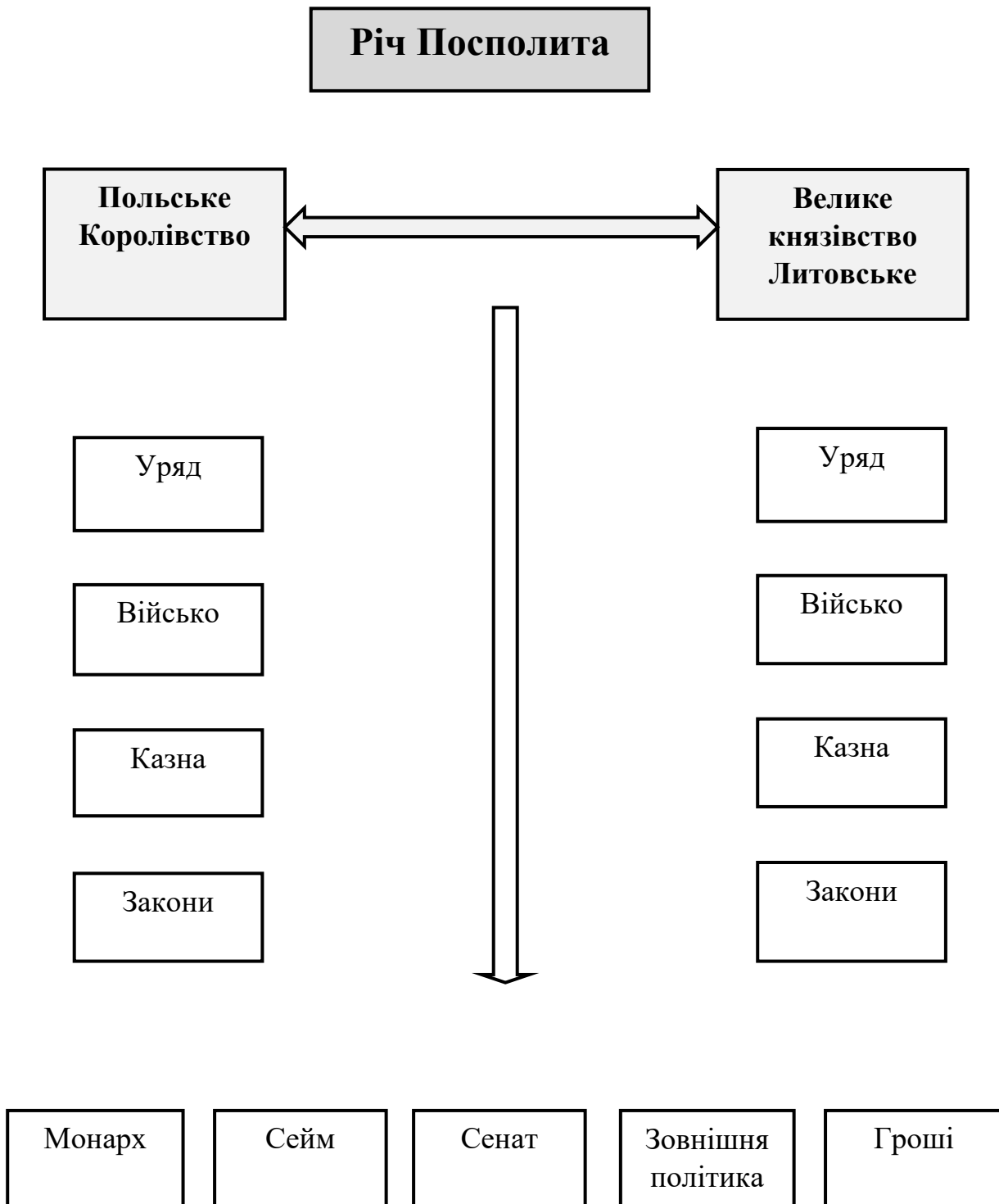

Київське
воєводство

Суспільний лад

Люблінська унія (1569 р.)

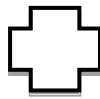

Формування центральних органів управління

Перший етап (друга пол. XIV – перша пол. XV ст.)

Обмежена монархія

Король

Однопалатний Сейм

Другий етап (друга пол. XV – 1572 р.)

Король

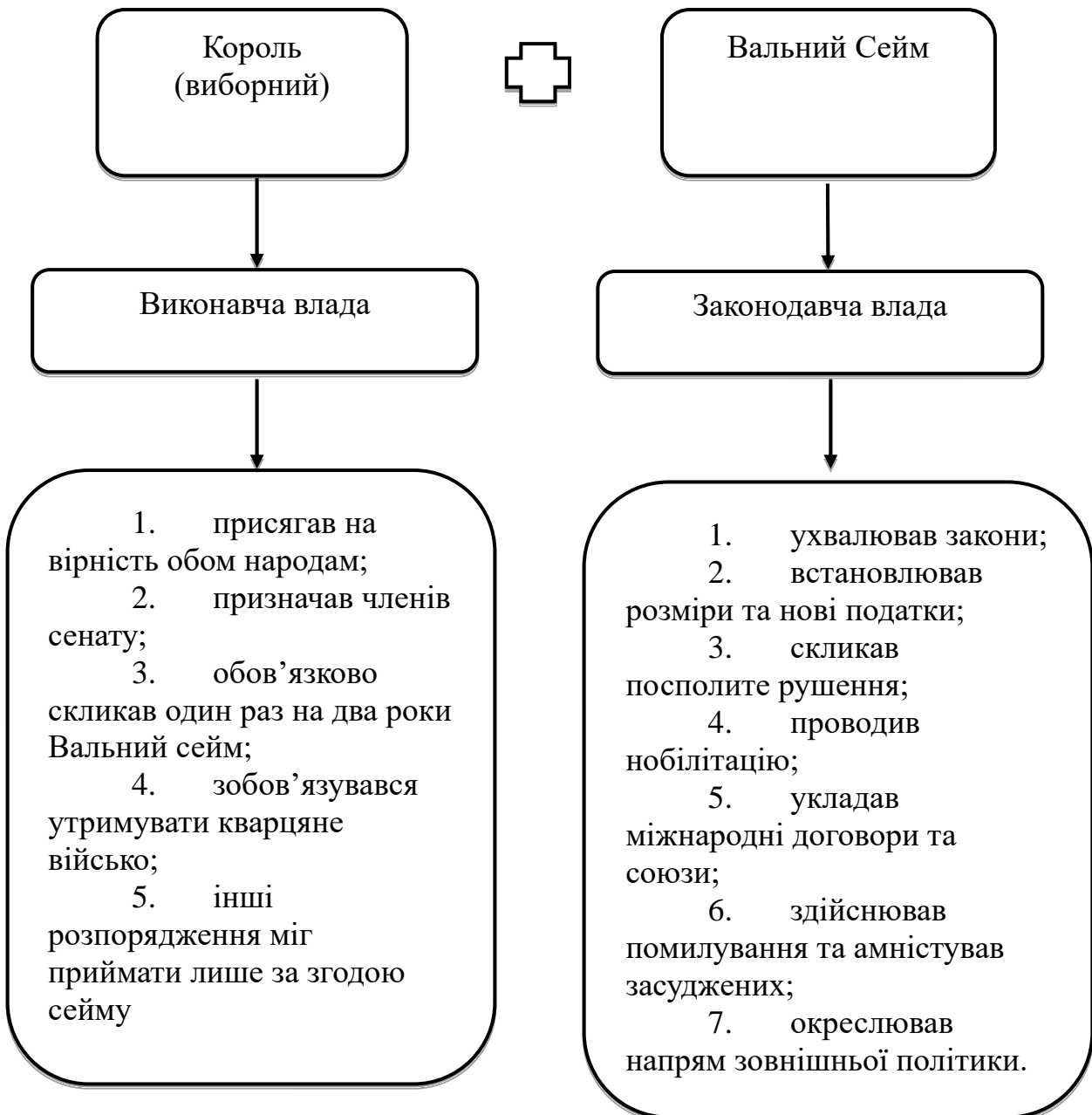

Вальний Сейм

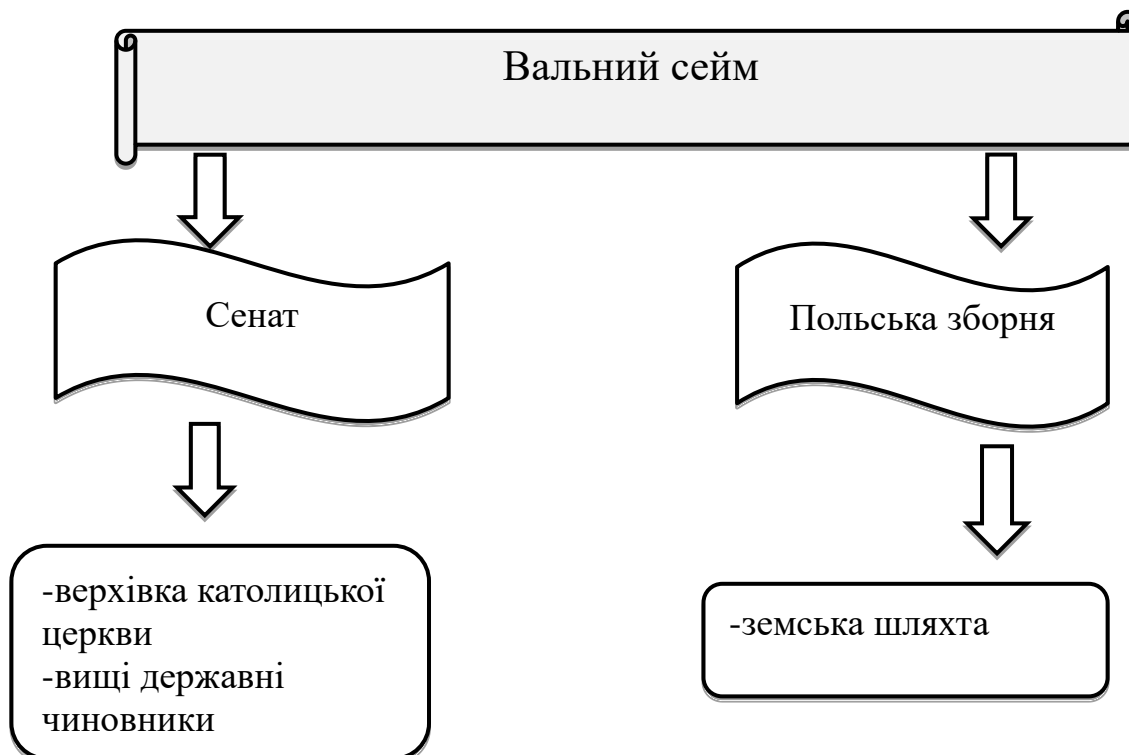
Сенат (світська та духовна знать)

Польська Зборня (шляхта, міські жителі)

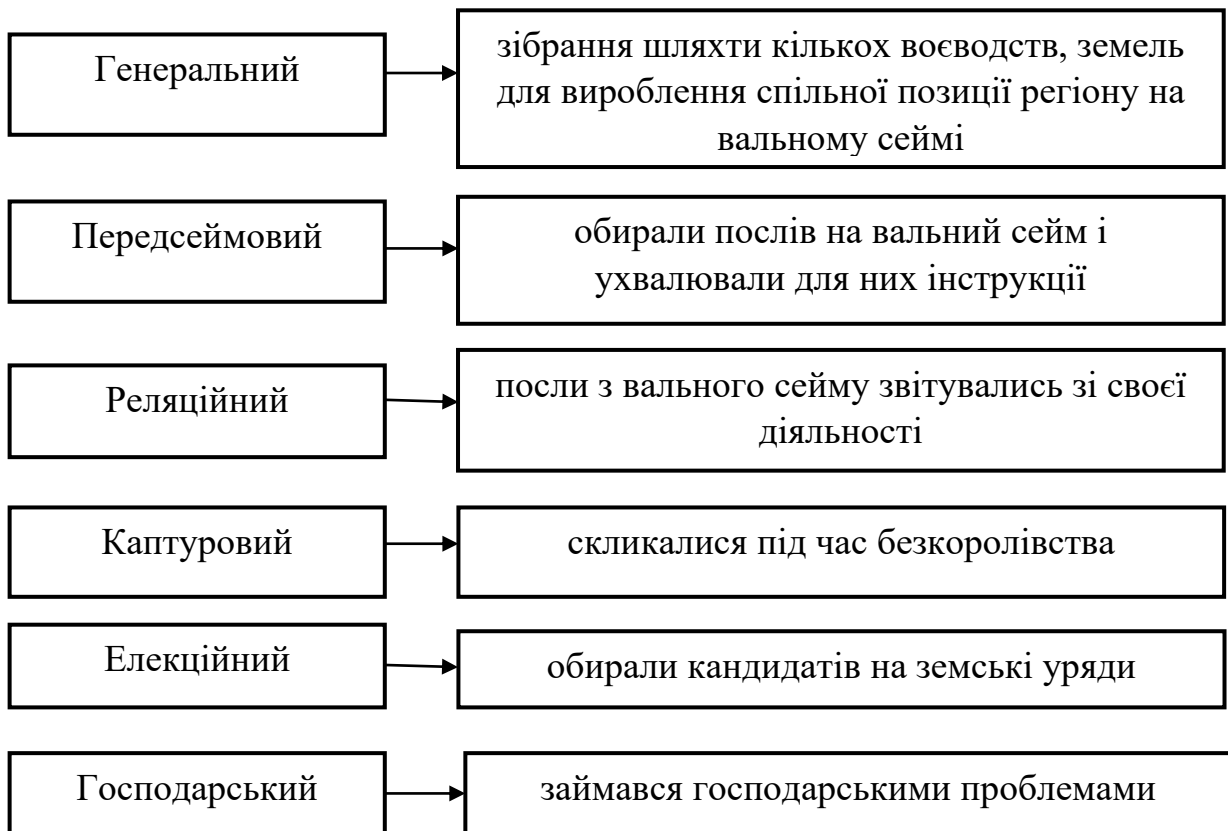
III етап (1572 – 1791 рр.)

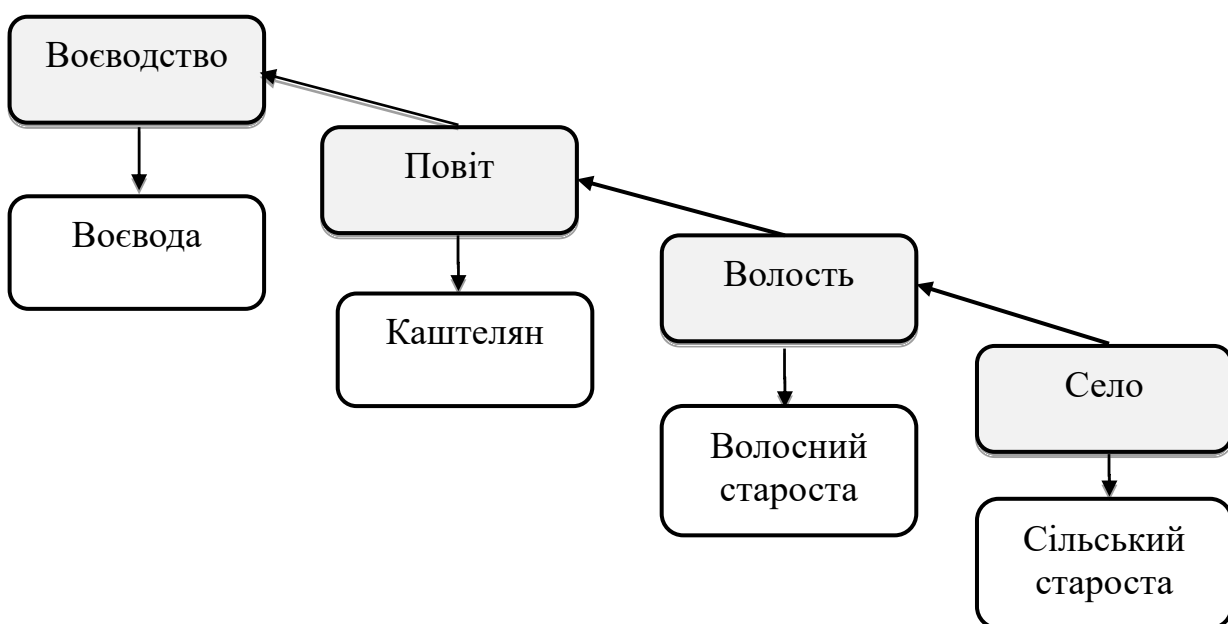
Державний лад Речі Посполитої

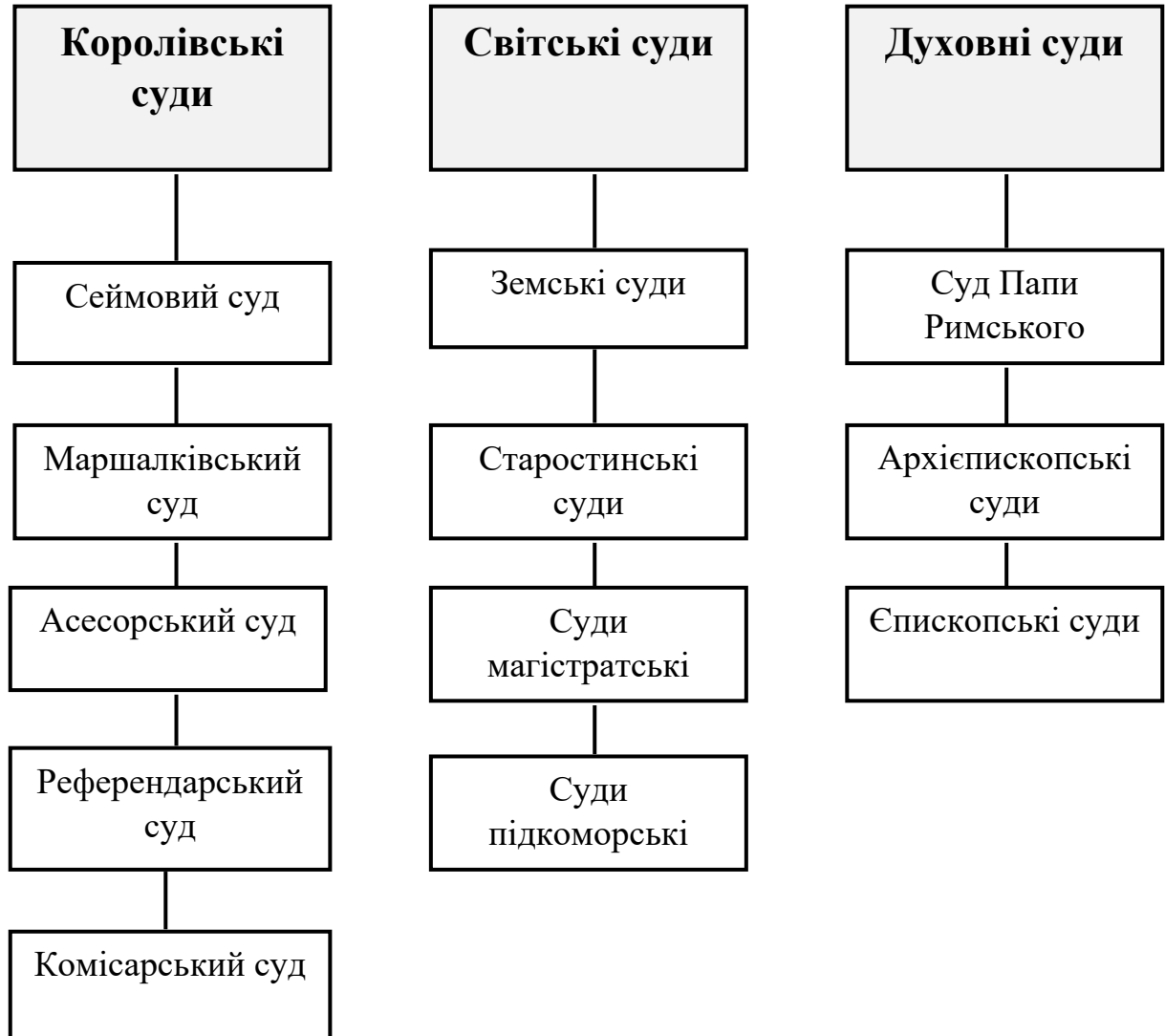
Типи шляхетських сеймиків

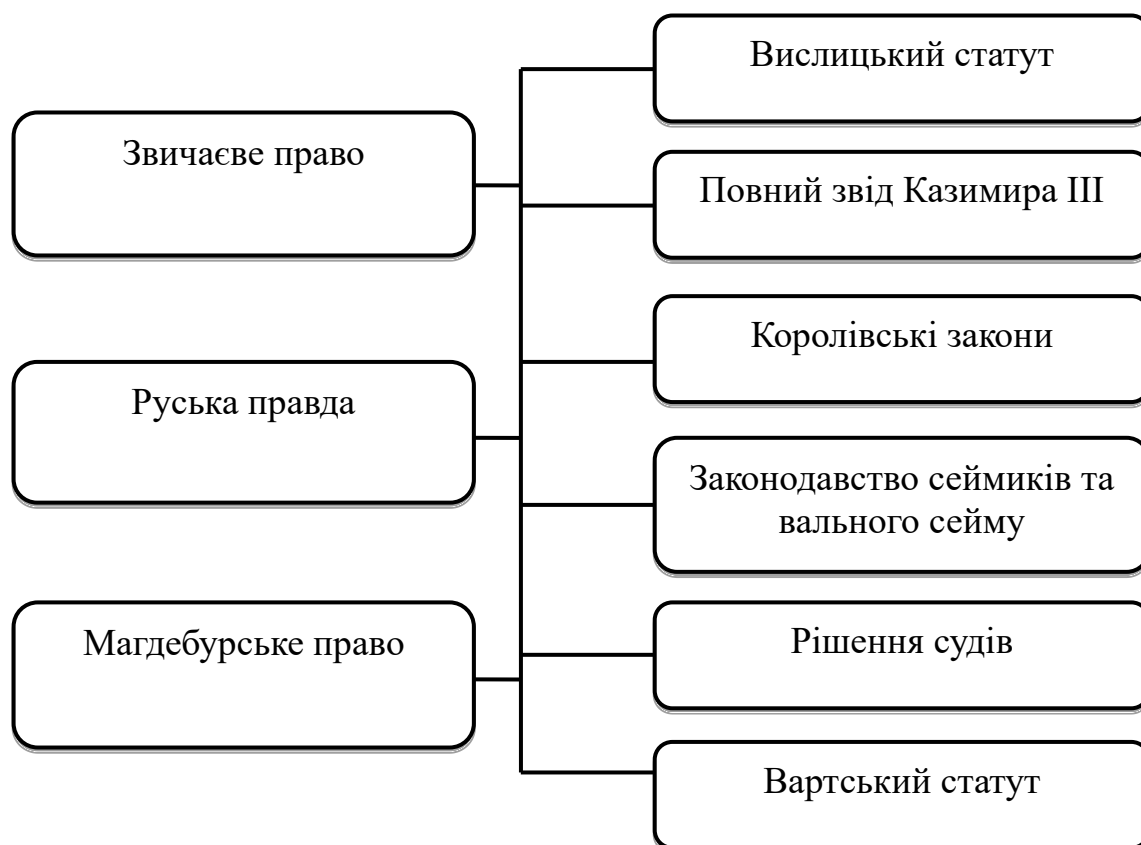
Місцеві органи влади

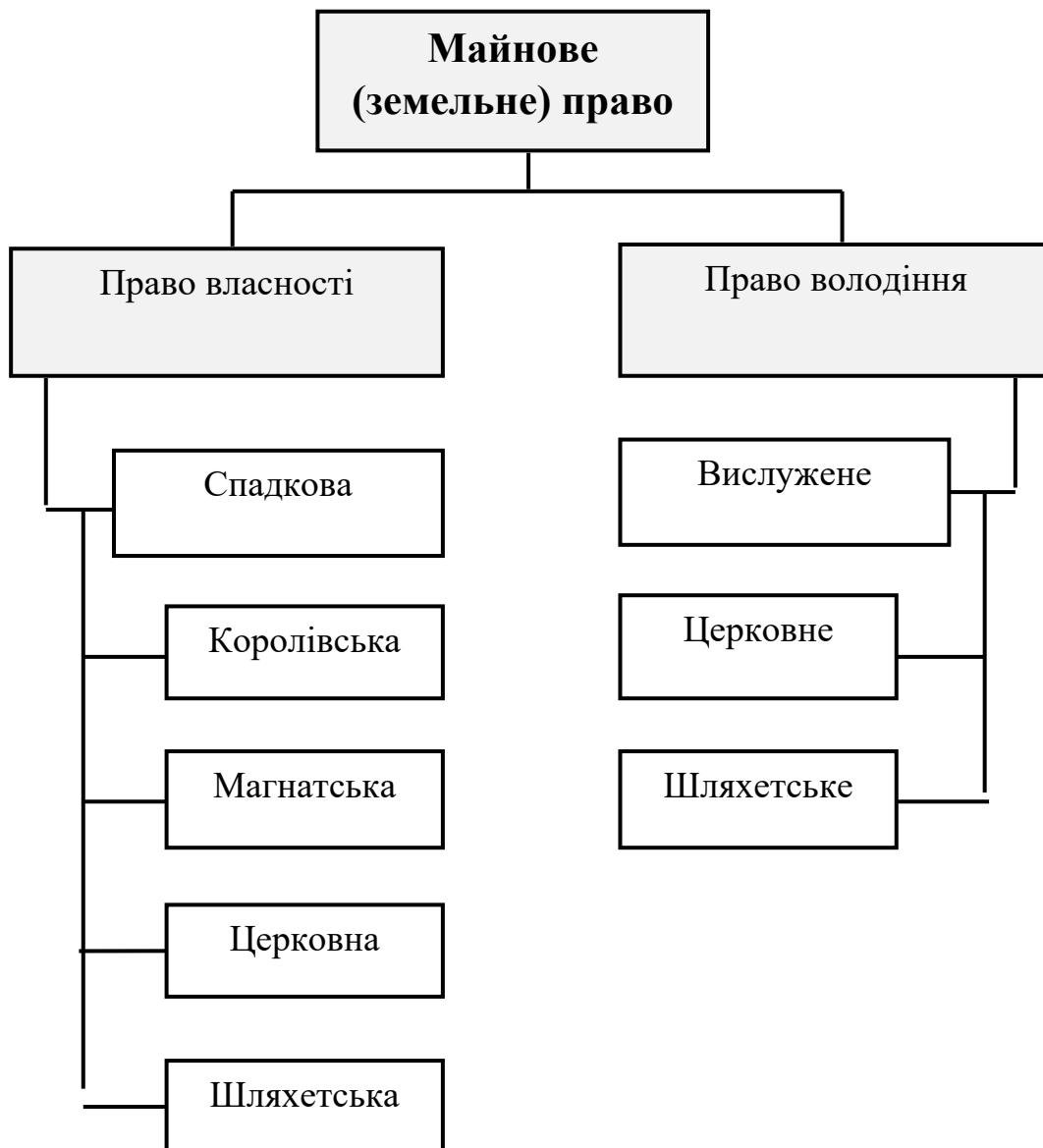

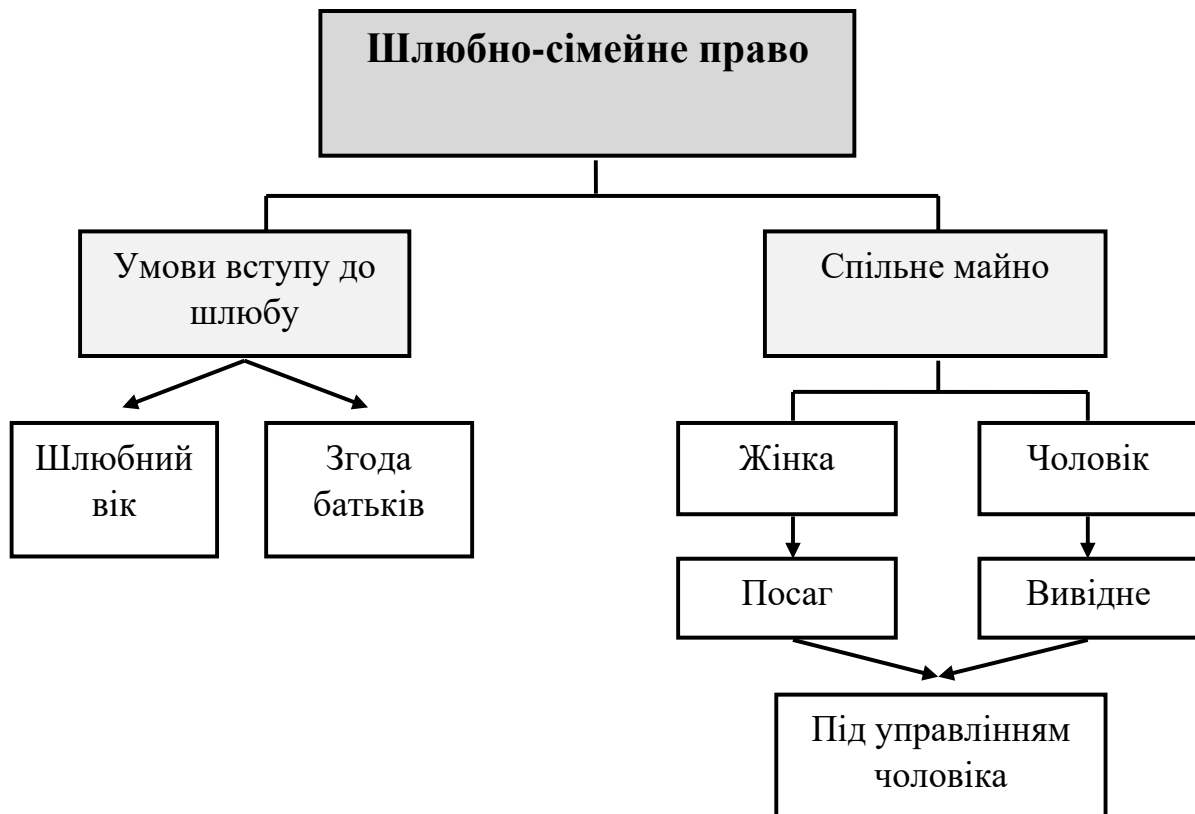
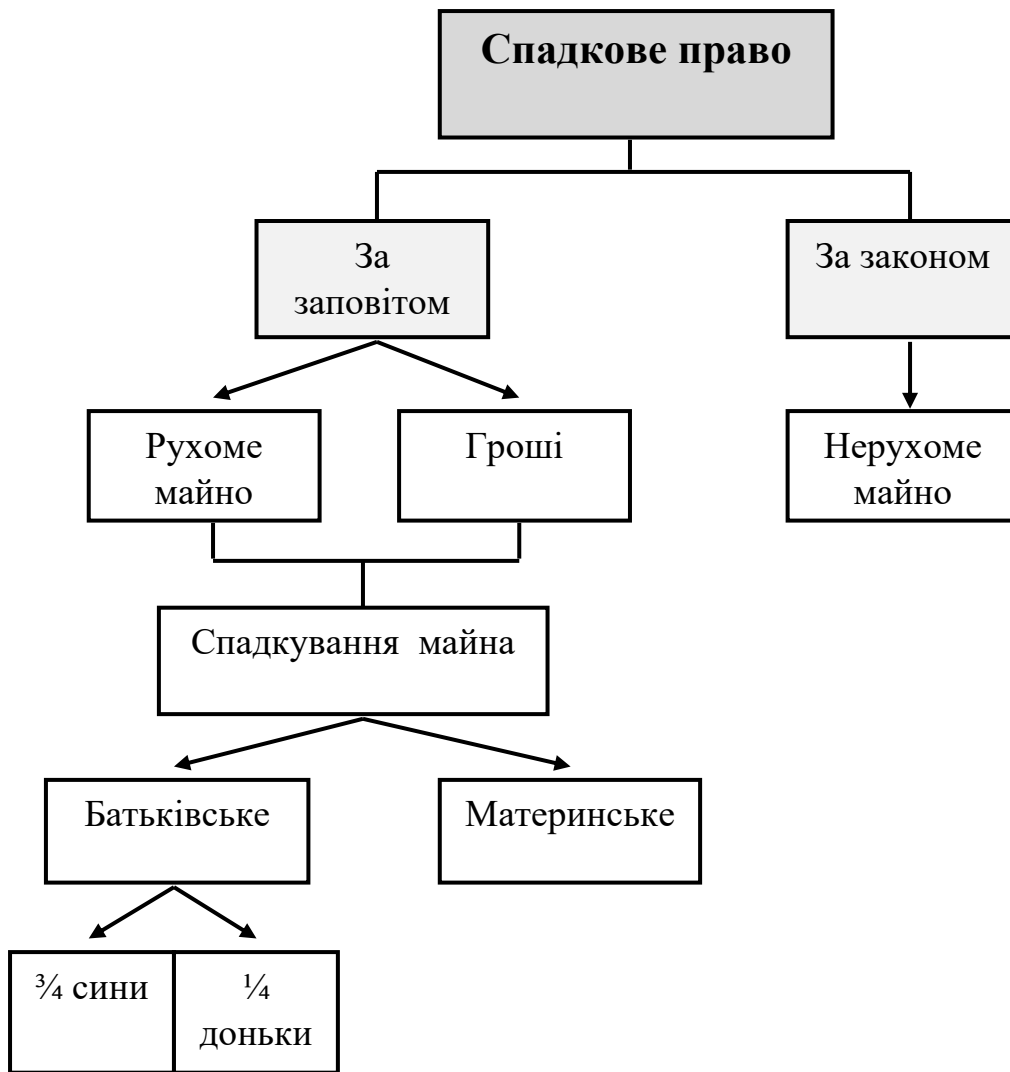
Судова система

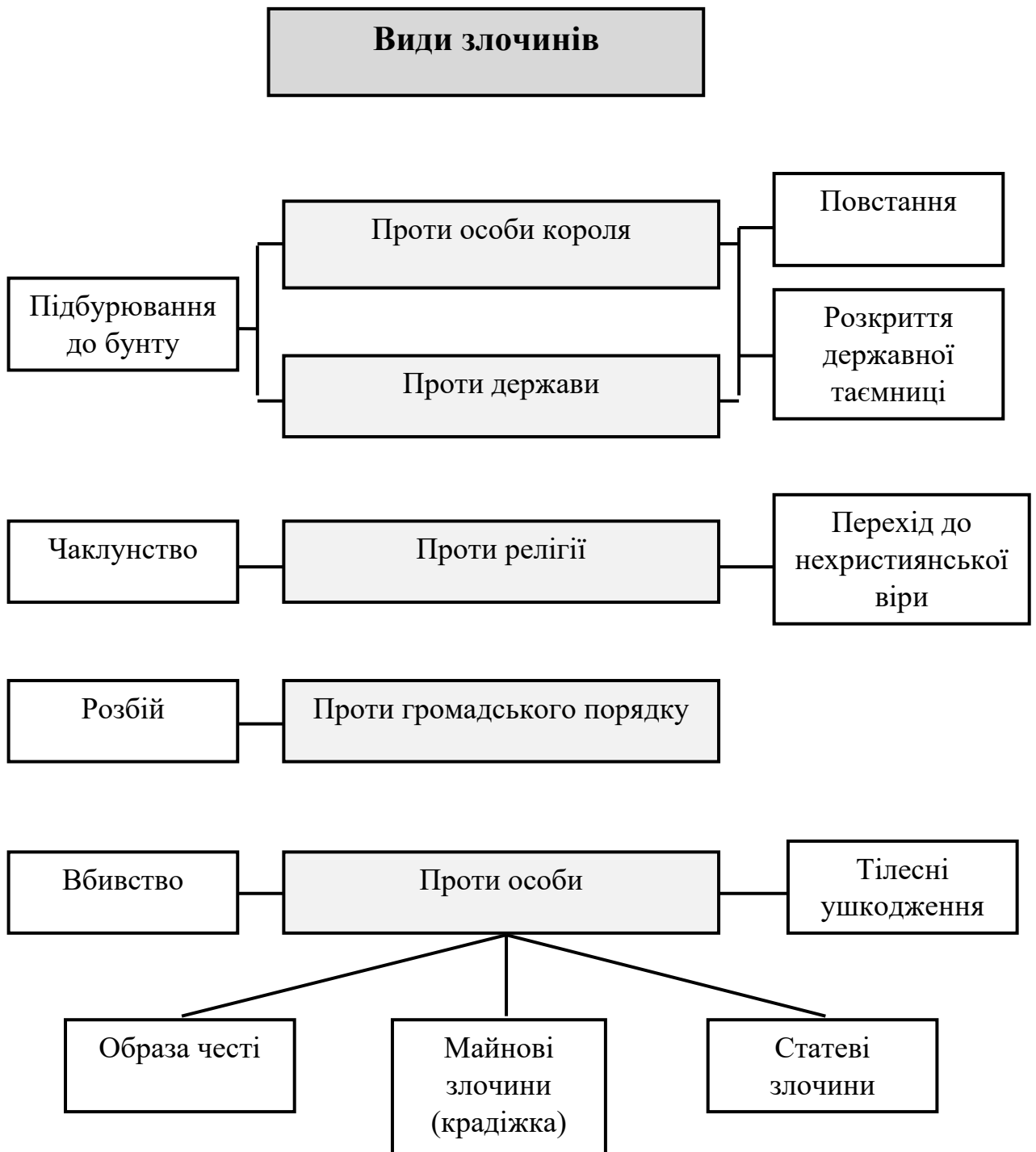
Джерела права

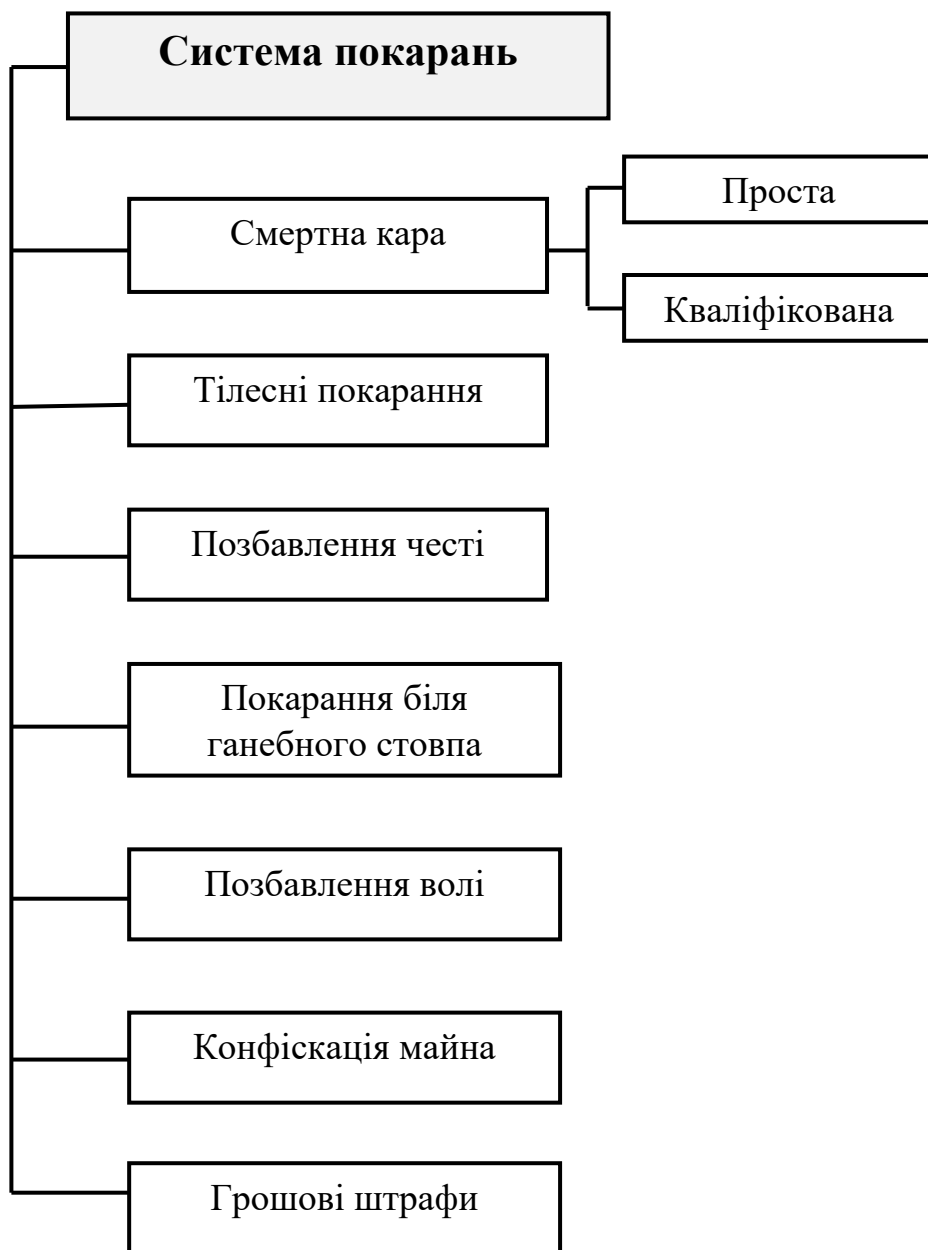

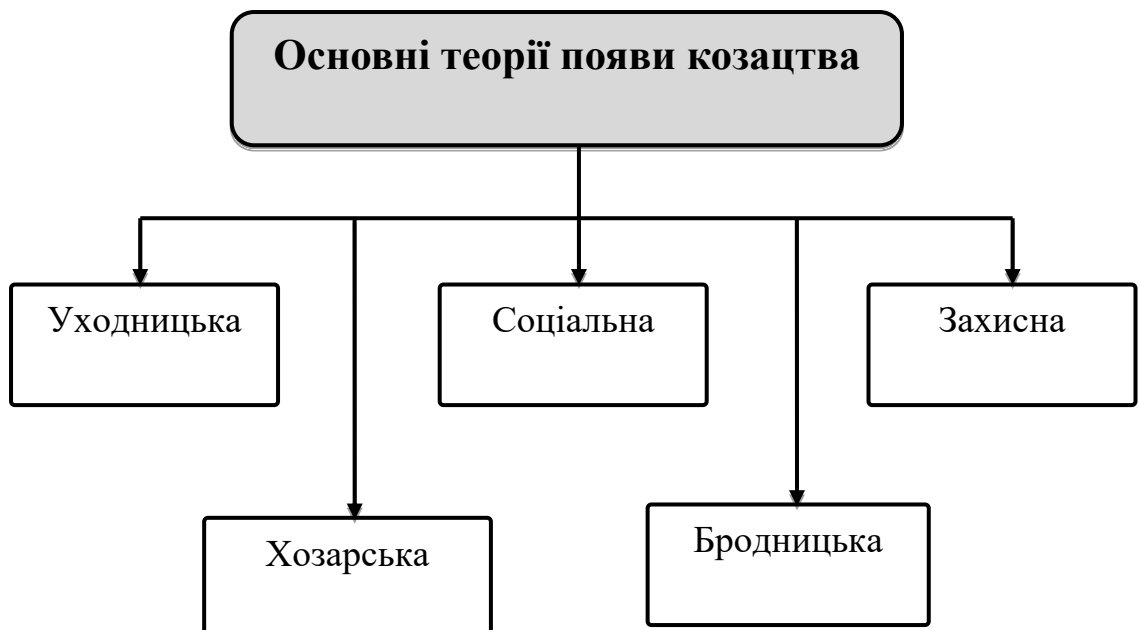

Кримінальне право

Тема 17. Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі

Періодизація становлення і розвитку Запорозької Січі як протодержавного утворення

I період
(др. пол. XV- сер. XVI ст.)

Виникнення козацтва. Утворення перших козацьких об'єднань (ватаги і січі). Заснування Запорозької Січі.

II період
(сер. XVI- поч. XVII ст.)

Оформлення адміністративно-військового устрою козацького протодержавного утворення. Набуття ним певних ознак державності.

III період
1648 - 1686 рр.

Запорозька Січ як складова процесу формування Української гетьманської держави. Автономний статус Січі у державі. Позитивні й деструктивні тенденції щодо ролі Січі у державотворчих процесах доби Руїни.

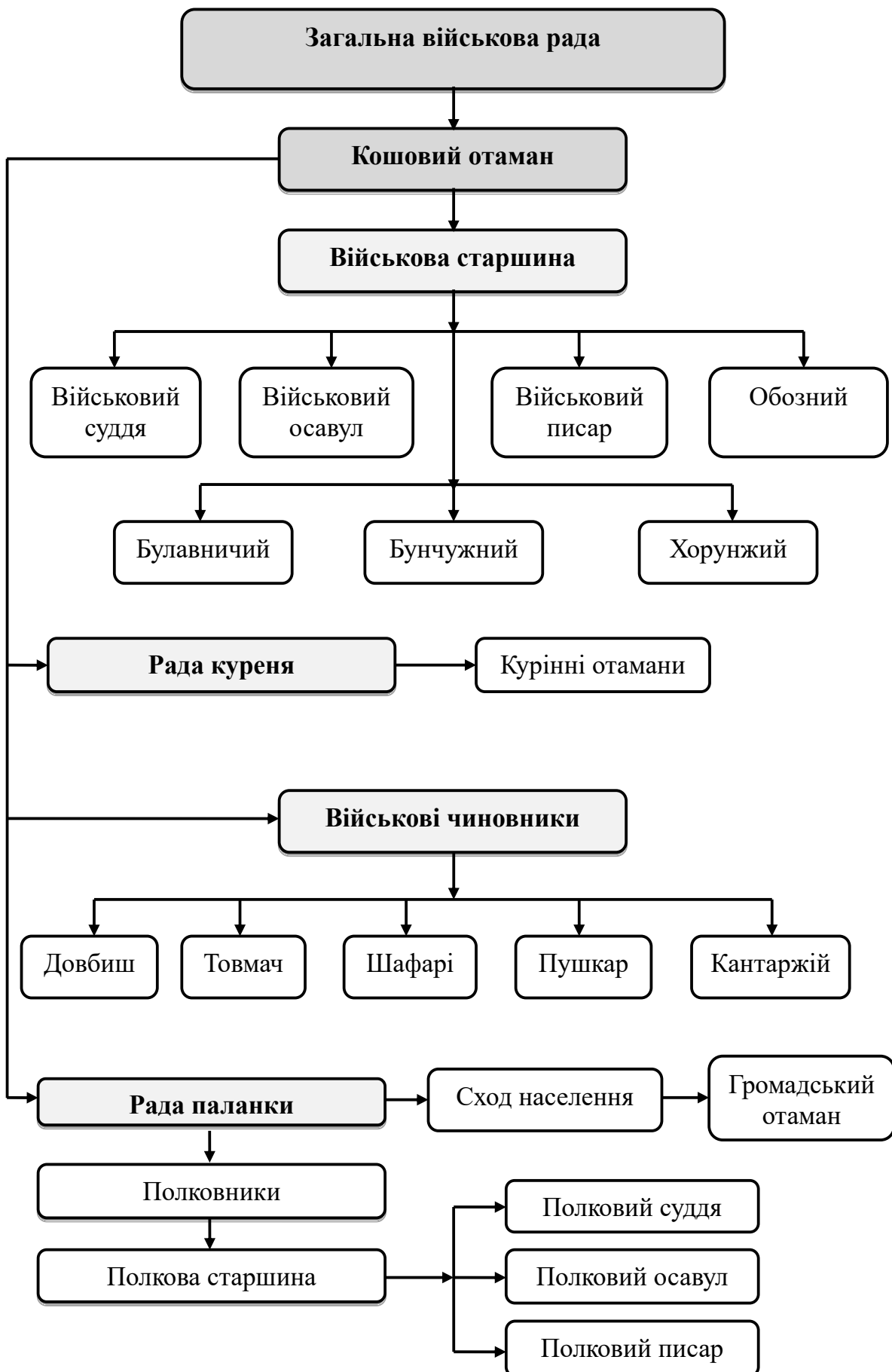
IV період
1686 – 1775 рр.

Втрата державної незалежності гетьманської держави. Обмеження прав Запорозької Січі московським царатом, використання її потенціалу задля інтересів імперії. Ліквідація Січі Катериною II.

**Ознаки державності Запорозької Січі
(протодержавне утворення)**

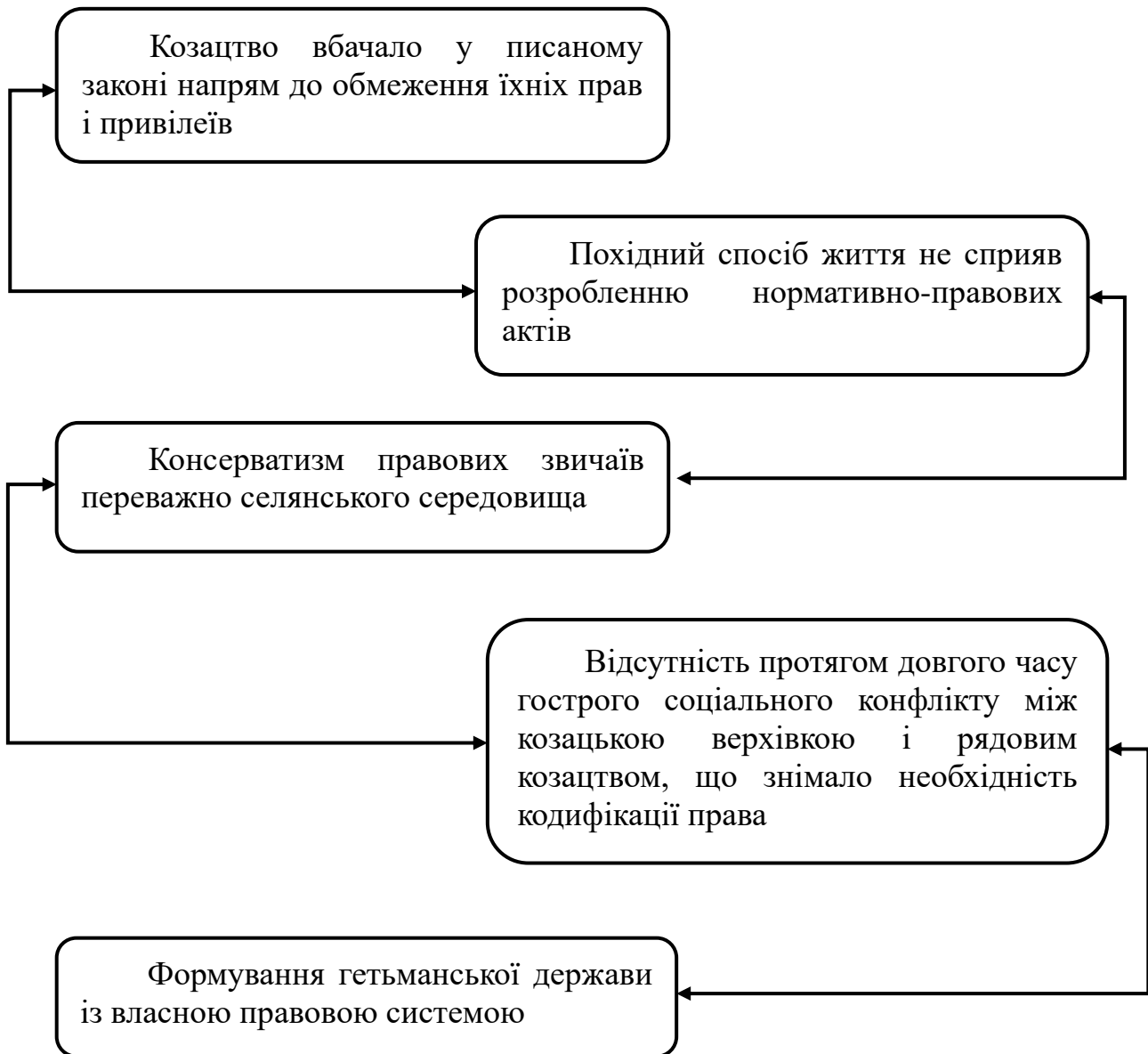

Організаційно-управлінська структура Запорозької Січі

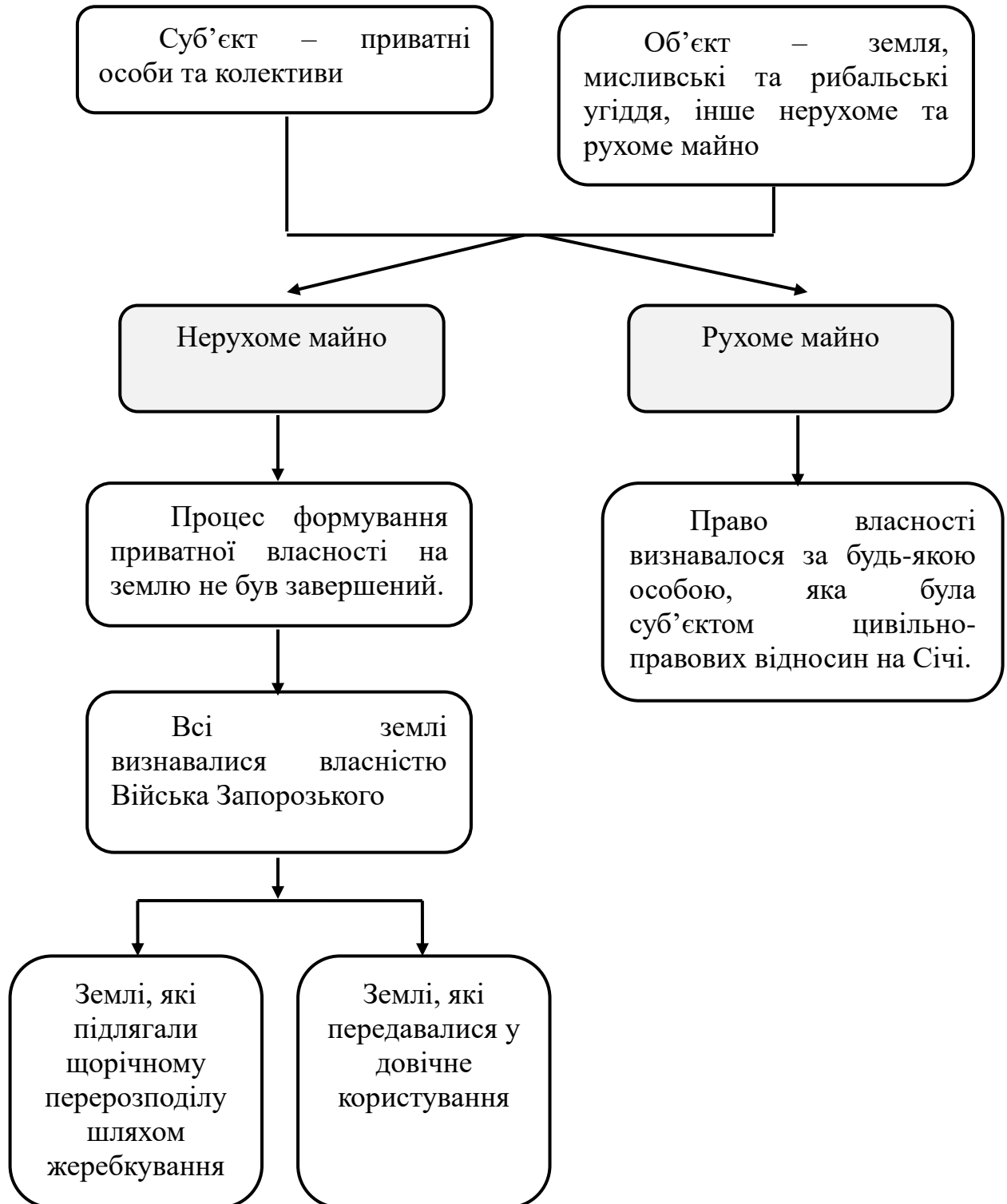

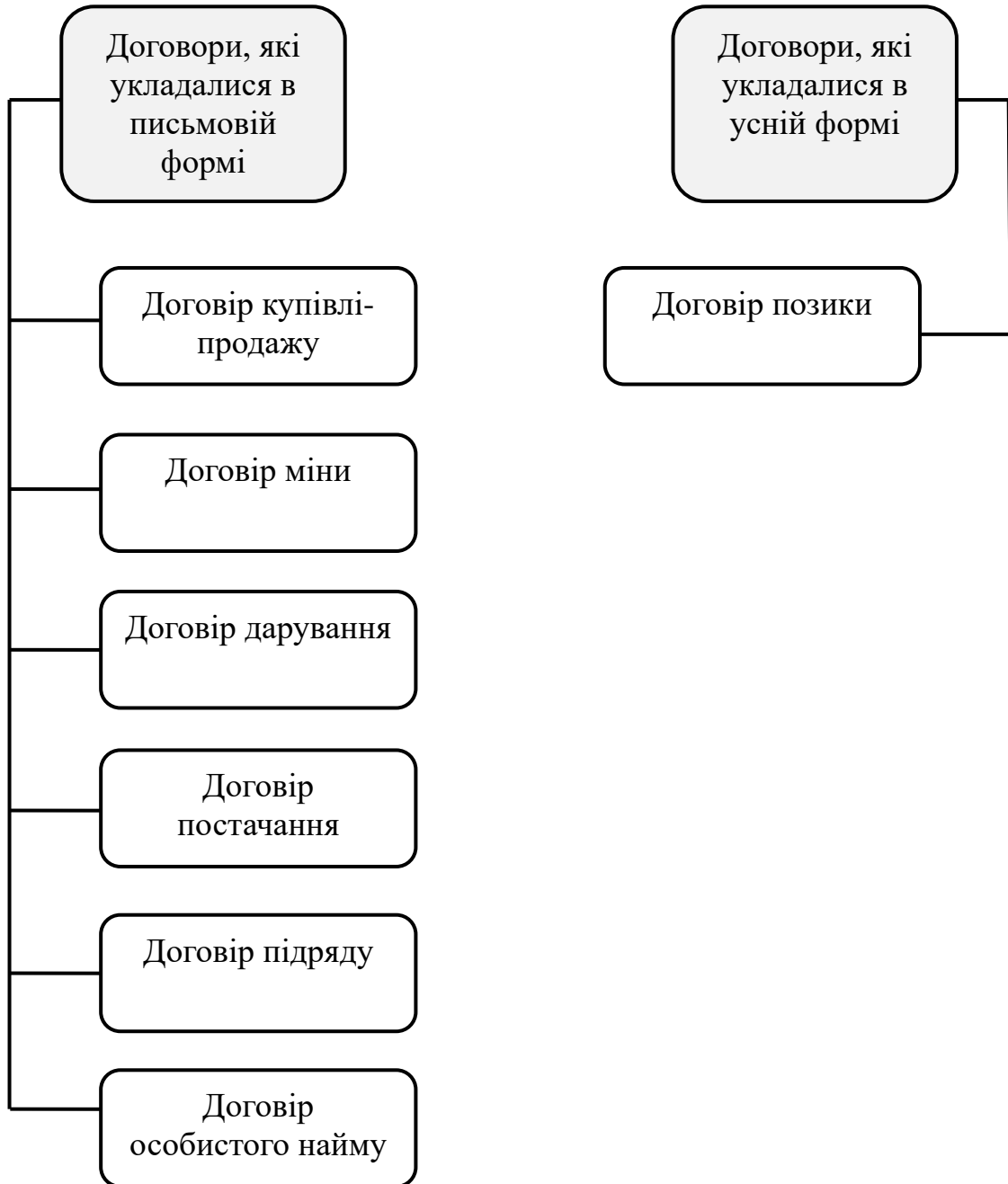
Причини відсутності кодифікаційних процесів у праві Запорозької Січі

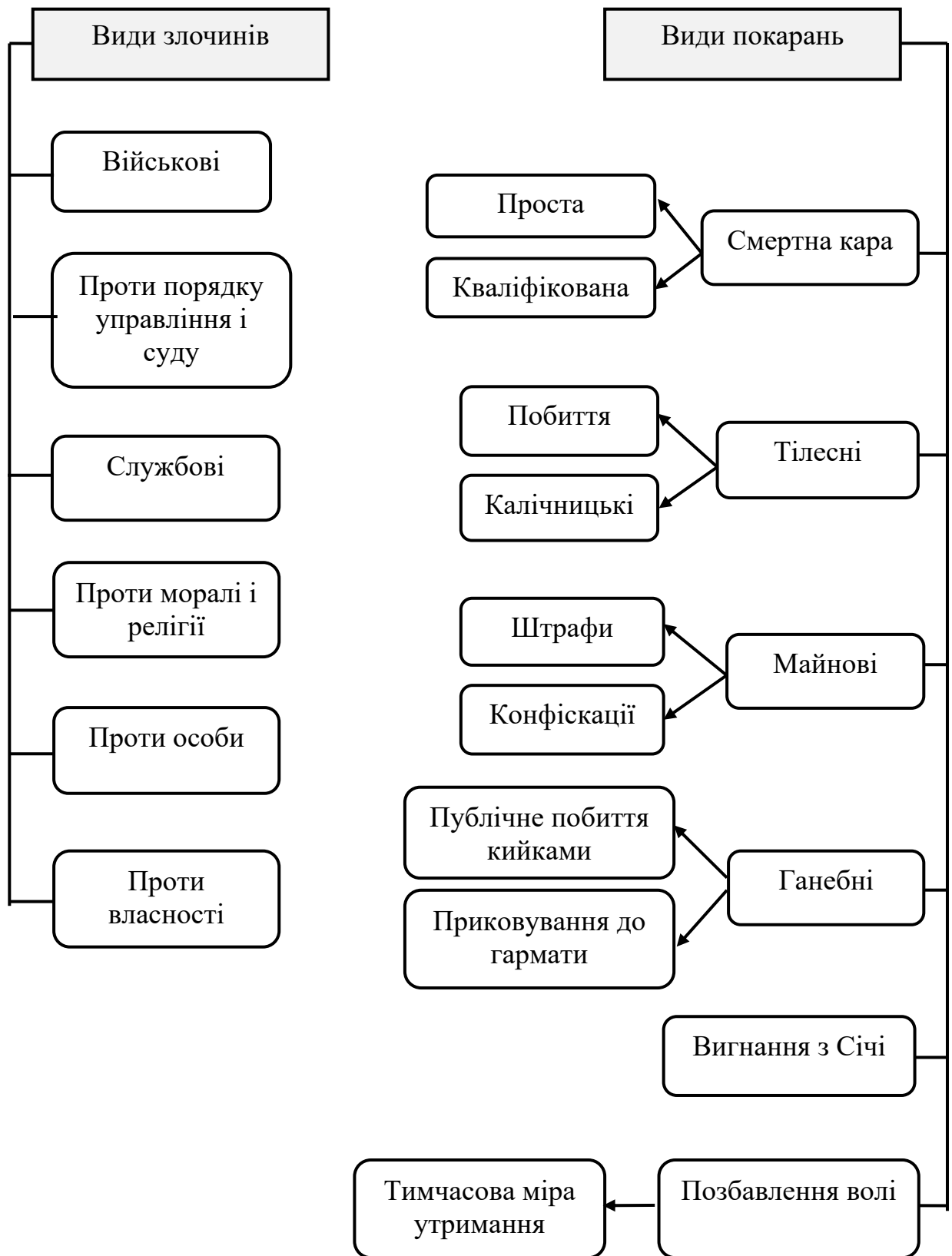
Право власності Запорозької Січі

Зобов'язальне право Запорозької Січі

Кримінальне право Запорозької Січі

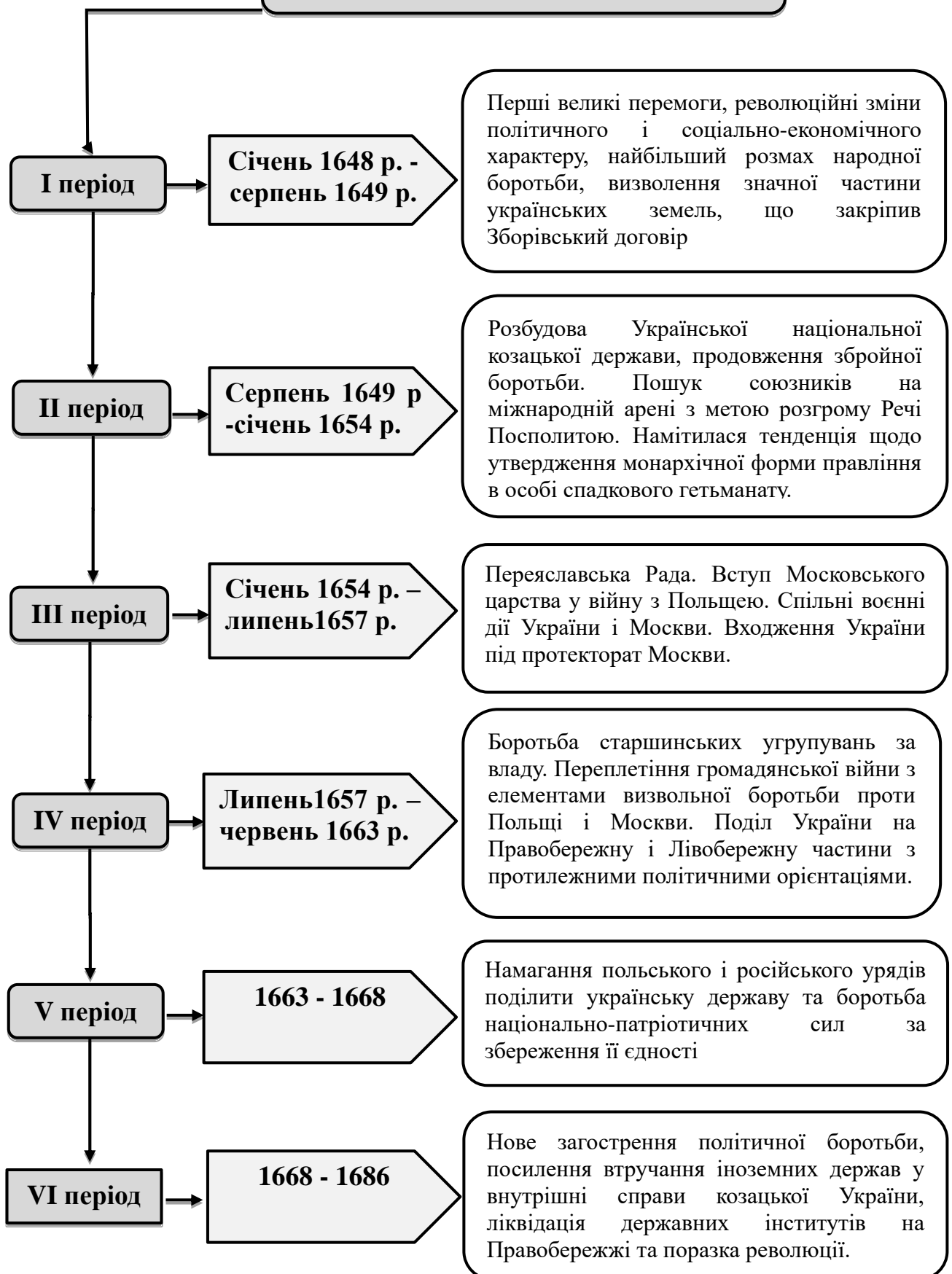

Тема 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право (серед. XVII – кін. XVIII ст.)

Передумови та періодизація Національно-визвольної війни

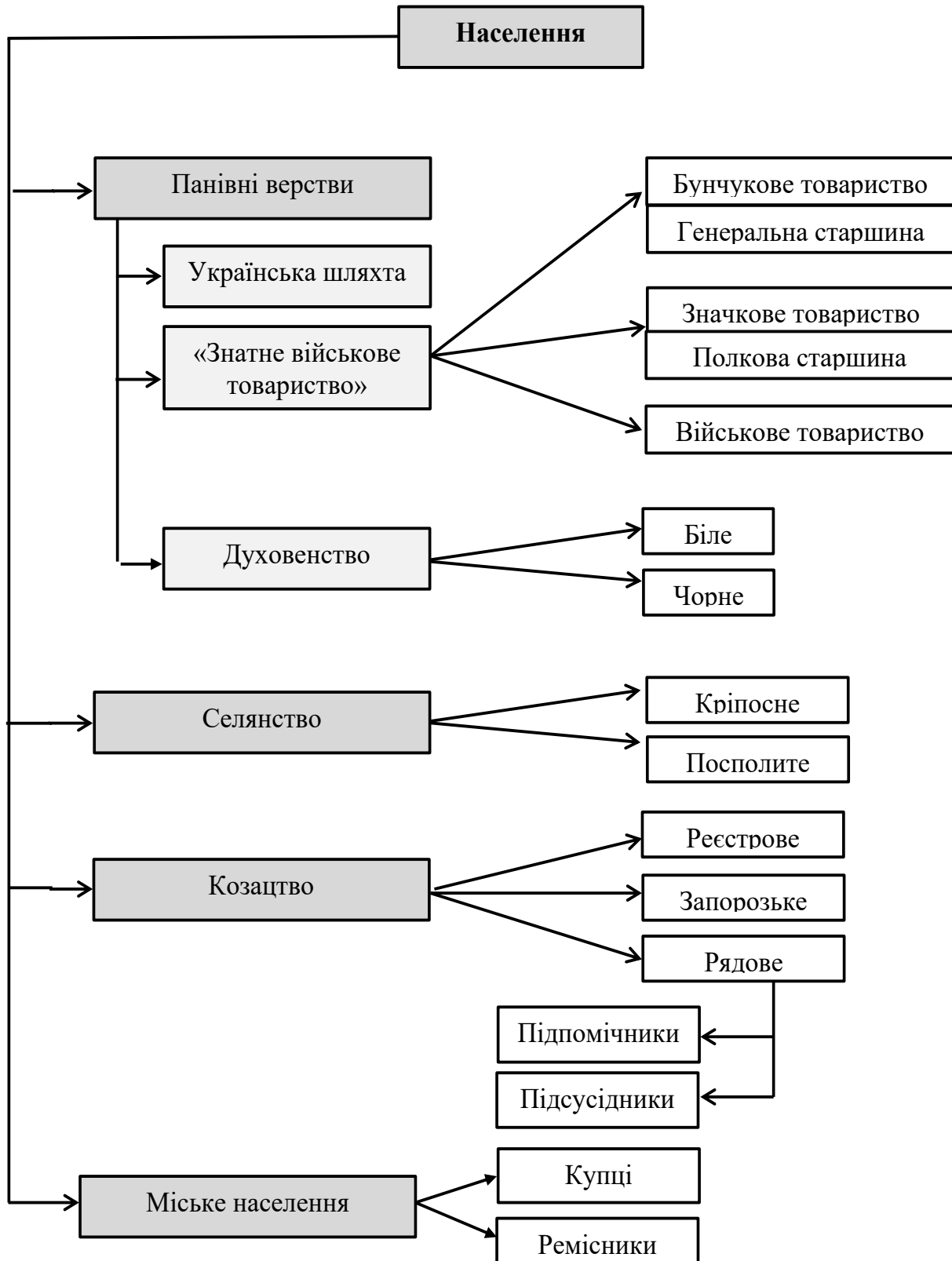
	Геополітичні інтереси сусідів Польщі, Туреччини, Росії та Швеції, полягали в тому, щоб економічно і політично ослабити Річ Посполиту. Як один із засобів вирішення цього питання розглядалось, якщо не відокремлення України від Польщі, то хоча б посилення антагонізму між ними князя при владі.
	Політичне послаблення самої Речі Посполитої. Наприкінці ХУП ст. політичну цілісність польської держави підривало всевладдя шляхти. Королівська влада була ослаблена. Під тиском сейму король змушений був надати шляхті величезні військові повноваження в справі охорони держави. Проблеми захисту південних кордонів держави змушували короля миритися і з посиленням козацтва — через нестачу коштів основною формою оплати козацького війська було розширення його вольностей і прав. У результаті обидві сили - і шляхта, і козацтво — вийшли з-під королівського контролю, і держава у воєнно-політичному плані серйозно ослабла
	Європейські держави були послаблені участю в Тридцятирічній війні (1618 - 1648). Зайняті власними проблемами, уряди європейських країн не мали можливості впливати на процеси, що відбувалися на сході Європи. Між династичними чварами була послаблена і Туреччина
	Утвердження на новоосвоєних землях (Південна Київщина, Брацлавщина, Лівобережжя) нового типу господарства, яке ґрунтується на дрібній власності на землю та власній або вільнонайманій праці. Цей прогресивний, буржуазний за своєю сутністю господарський уклад суперечив існуючому фільварково-поміщицькому
	Станове оформлення козацтва, яке у 20-30-ті рр. XVII ст. перебирає на себе роль української еліти (замість денаціоналізованої, ополяченої української шляхти) і стає виразником інтересів українського народу
	Посилення та розширення сфери впливу Запорозької Січі, яка на той час могла послужити прообразом майбутньої козацької держави
	Відродження у 20-30-ті рр. XVII ст. православної церкви, яка освятила боротьбу українського народу за своє визволення
	Селянсько-козацькі повстання перш. пол. XVII ст. сприяли накопиченню віського досвіду, посиленню єдності козаків і селян
	Складне становище міщанства, бо в гонитві за зиском панство почало вимагати від міщан чимраз більших данин і повинностей
	Зростання експлуатації українського селянства внаслідок стрімкого поширення фільварково-панщинної системи господарства
	Наступ на "права і вольності" українського козацтва. "Ординація" 1638 р., у результаті якої правлячі кола Речі Посполитої обрали курс на обмеження прав, а в перспективі - на ліквідацію козацтва як стану українського суспільства. Реєстрове військо втратило давню самоуправу: на його чолі мав стояти не виборний гетьман, а польський комісар; так само полковники мали бути зі шляхти. Козацький реєстр скорочувався до 6 тис., а решта мала повернутися в підданство до своїх панів
	Незахищеність української шляхти від свавілля польських поневолювачів
	Національний гніт. Відсутність власної держави, перервана державотворча традиція, масове ополячення української еліти були чіткими симптомами катастрофи, що насувалася. Прогресуюча асиміляція українського народу поступово доходила до тієї межі, за якою він мусив зійти з історичної сцени як самобутній суб'єкт
	"Напружене" релігійне питання. Католицька церква переслідувала українські православні братства та школи, забороняла православним українцям займати адміністративні посади навіть у місцевих органах влади

ПЕРІОДИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ СЕР. – ДР. ПОЛ. ХVІІСТ.

Формування та устрій української Гетьманської держави

Суспільний лад середини XVII ст.

Становлення держави

Зборівський мирний договір 8 серпня 1649 р.

Кількість реєстрових козаків зростала до 40 тисяч осіб

Визначалася територія, яка віддавалася козакам, - Київщина, Брацлавщина, Чернігівщина

На цій території трьох воєводств уся влада підпорядковувалася гетьману і козацькій старшині

Державні посади мали займати тільки православні

Усім учасникам повстання оголошувалась амністія

Питання про ліквідацію церковної унії і повернення церковного майна православної церкві мав розглянути сейм. Київський митрополит мав отримати місце в сенаті

Євреї та ієзуїти не мали права жити на українських землях, що перебували під гетьманським правлінням, а польська шляхта не мала права повертатися на ці території

Білоцерківський договір 28 вересня 1651 р

Кількість реєстрових козаків зменшувалася до 20 тисяч осіб

Козацькою територією визнавалось лише Київське воєводство

Гетьман зобов'язувався розірвати союз із татарами і не вести самостійних закордонних зносин

Підтверджувалися права православної церкви

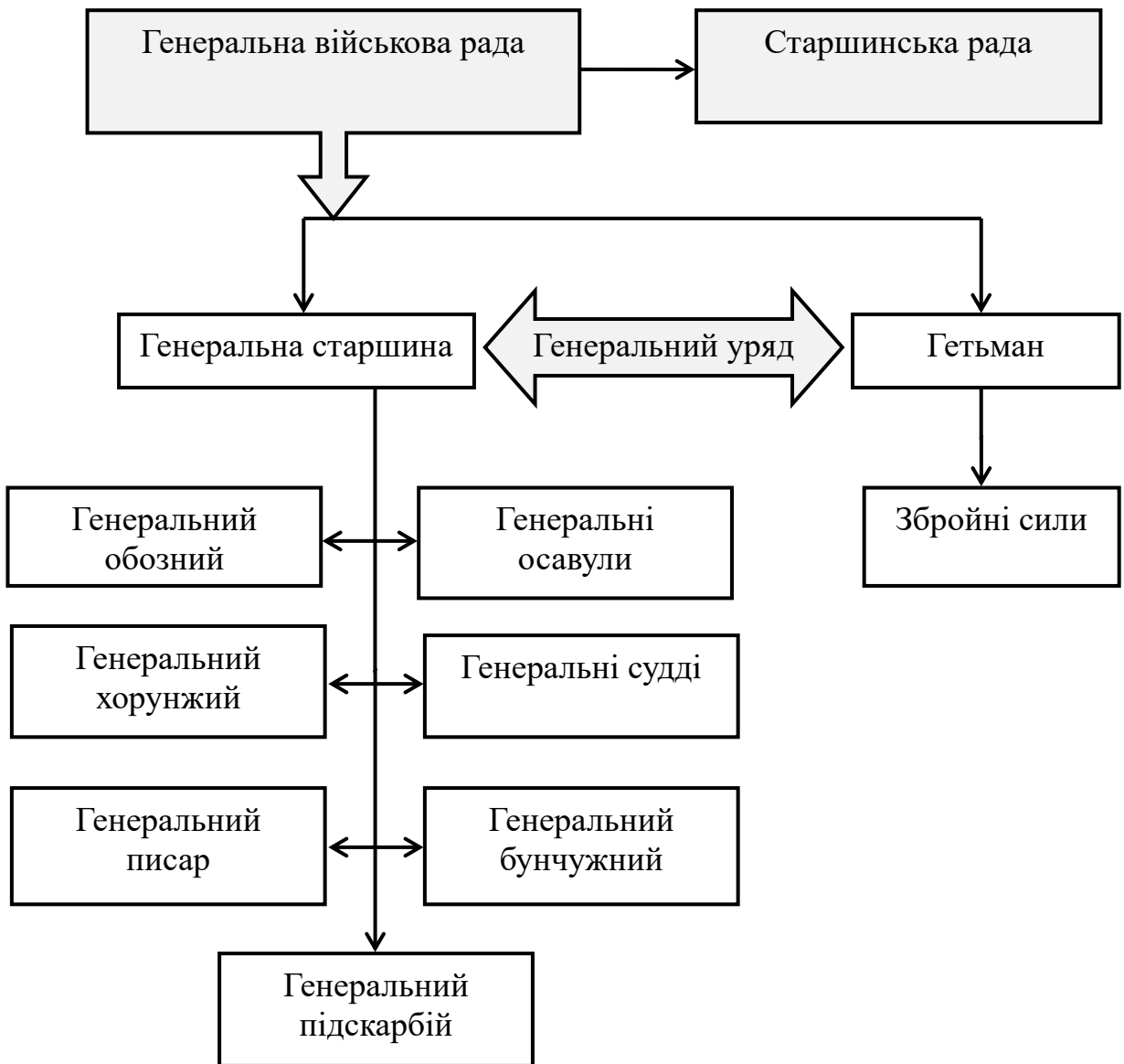
Проголошувалась амністія всім учасникам повстання

Ознаки державності Війська Запорозького

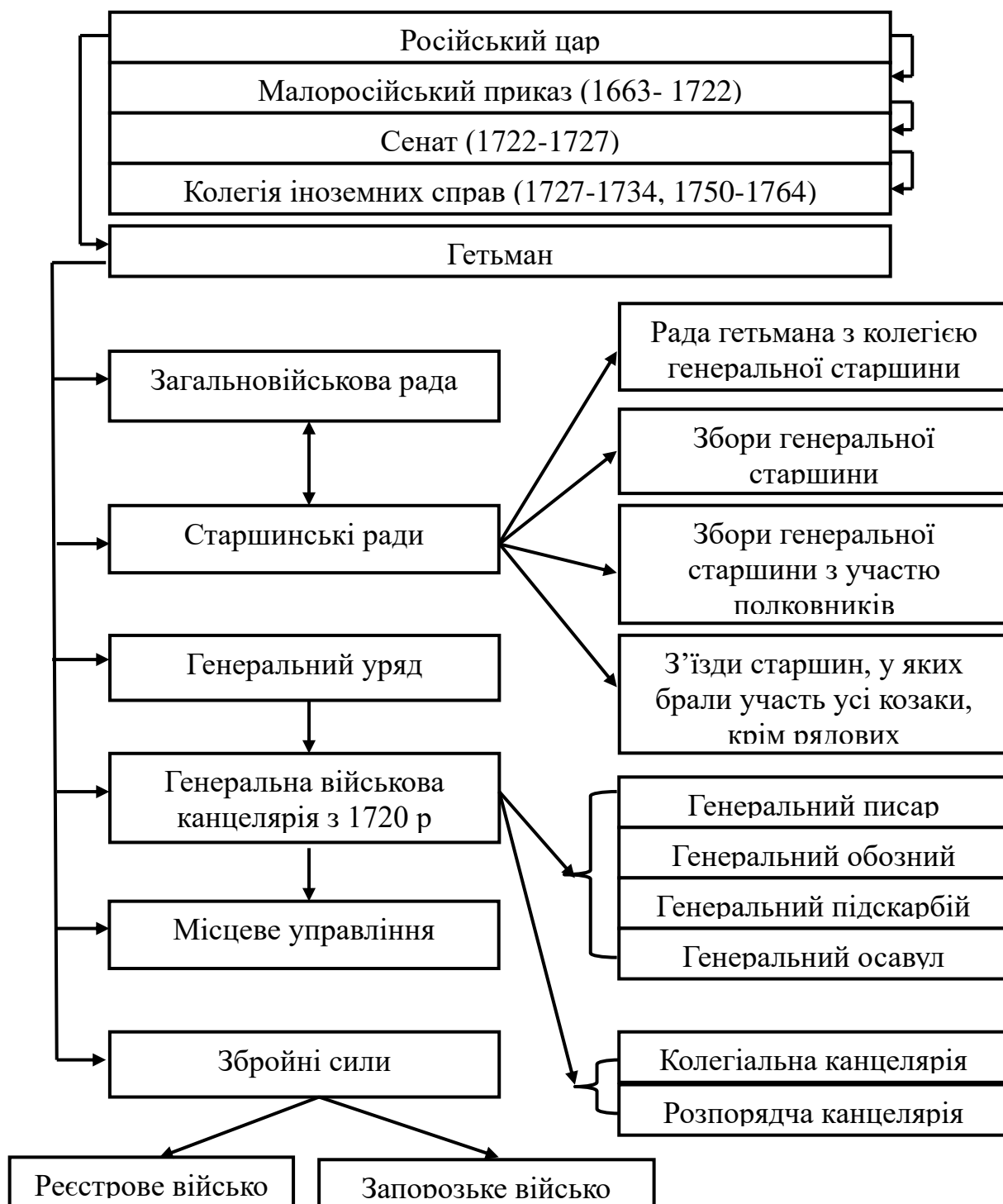
Державний лад

Вищі органи влади та управління(сер. XVII ст.)

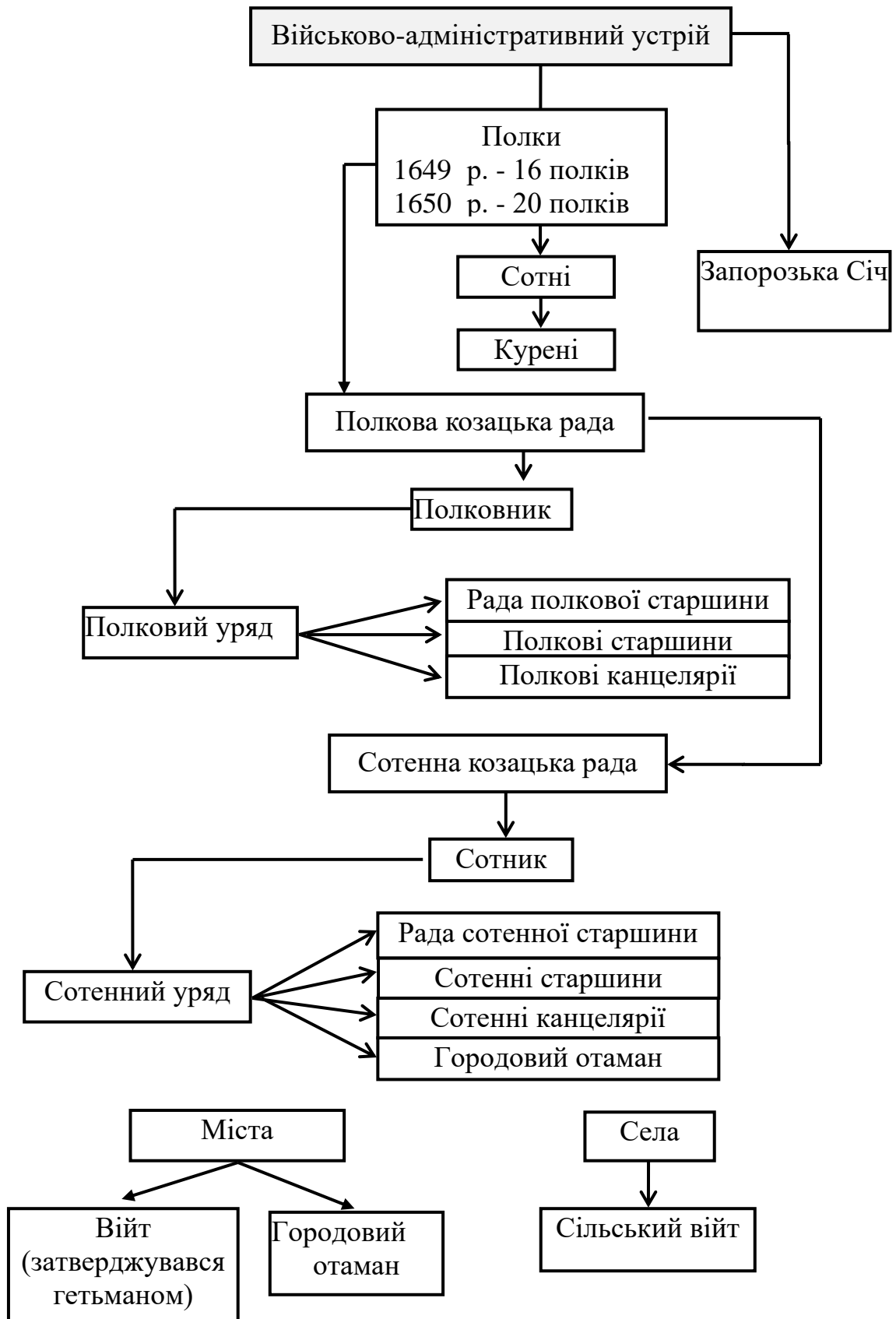

**Вищі органи влади та управління
(остання чверть XVII – XVIII ст.)**

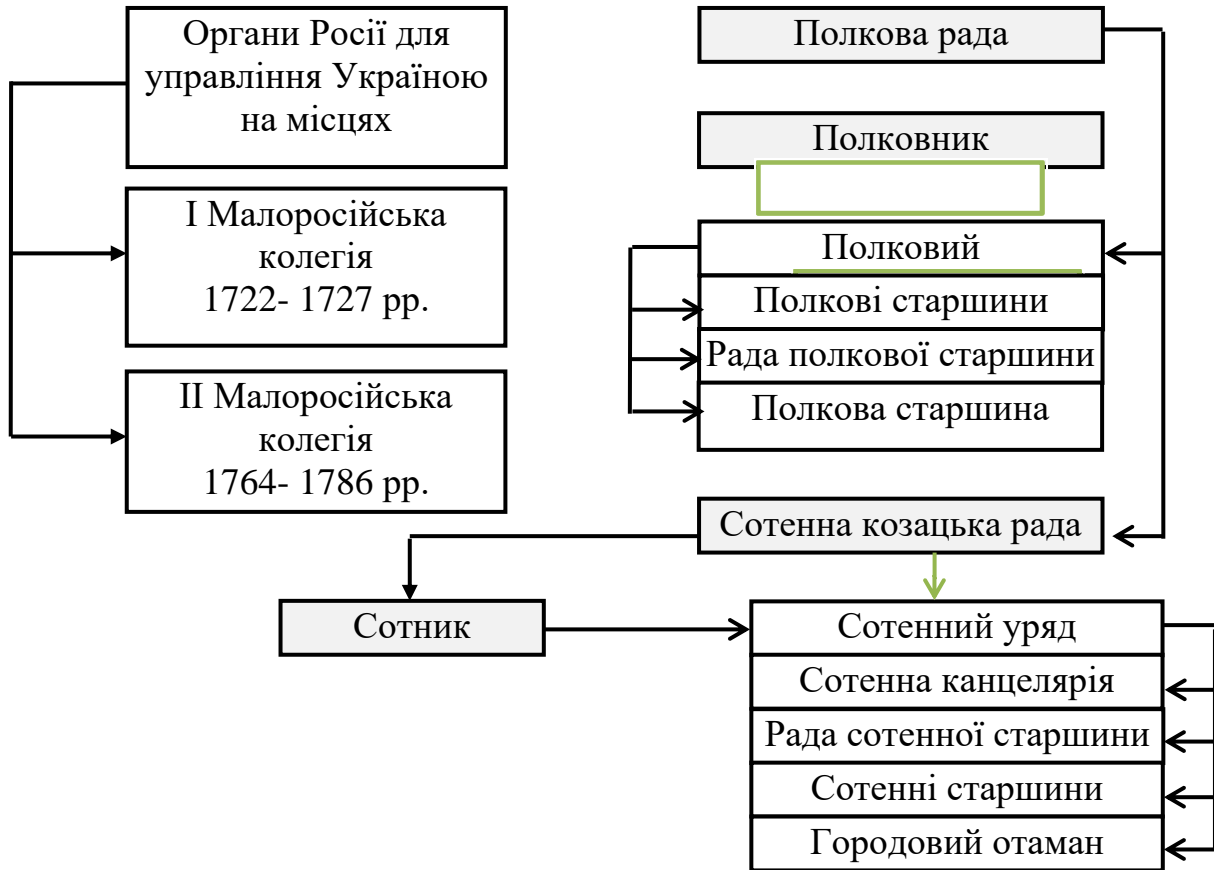
Органи Росії для управління Україною

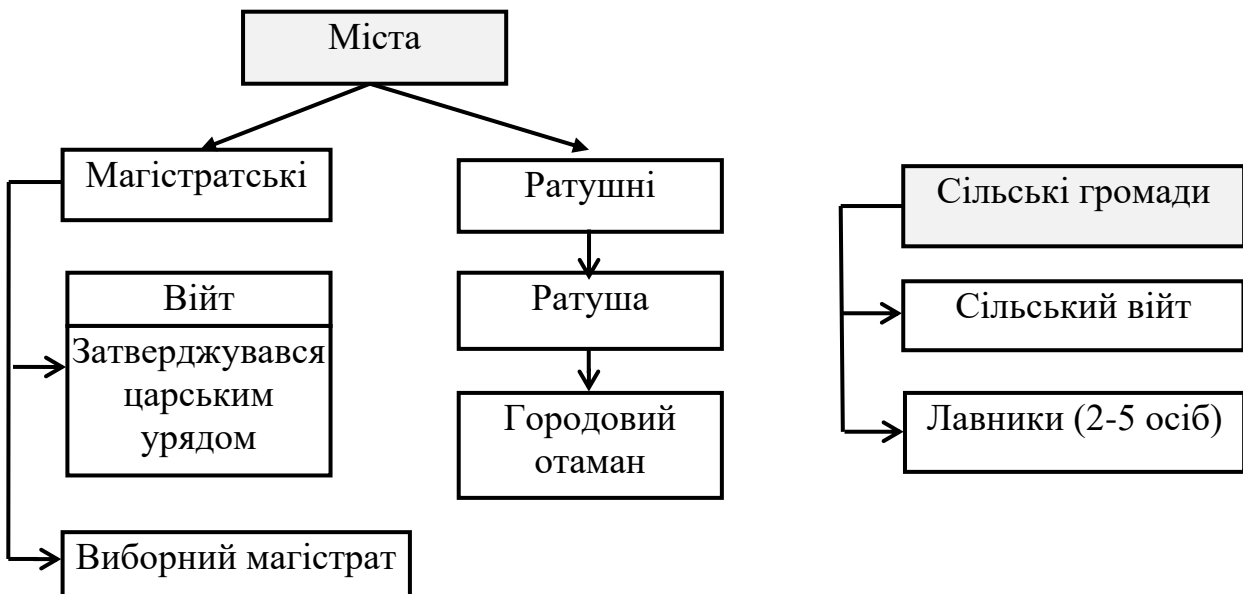
**Адміністративно-територіальний устрій
та місцеве управління (сер. XVII ст.)**

Адміністративно-територіальний устрій та місцеве управління (остання чверть XVII – XVIII ст.)

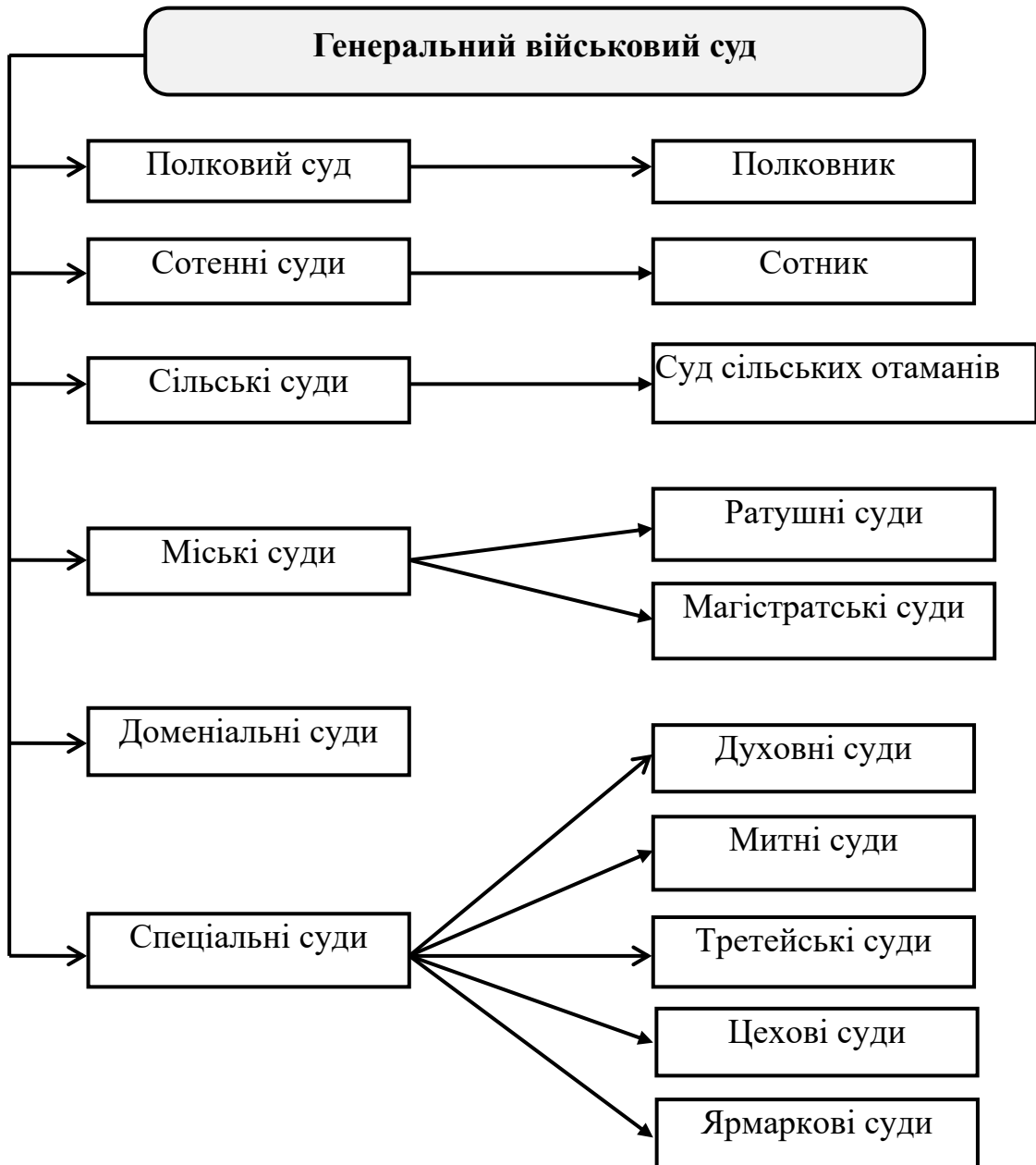

Запорозька Січ

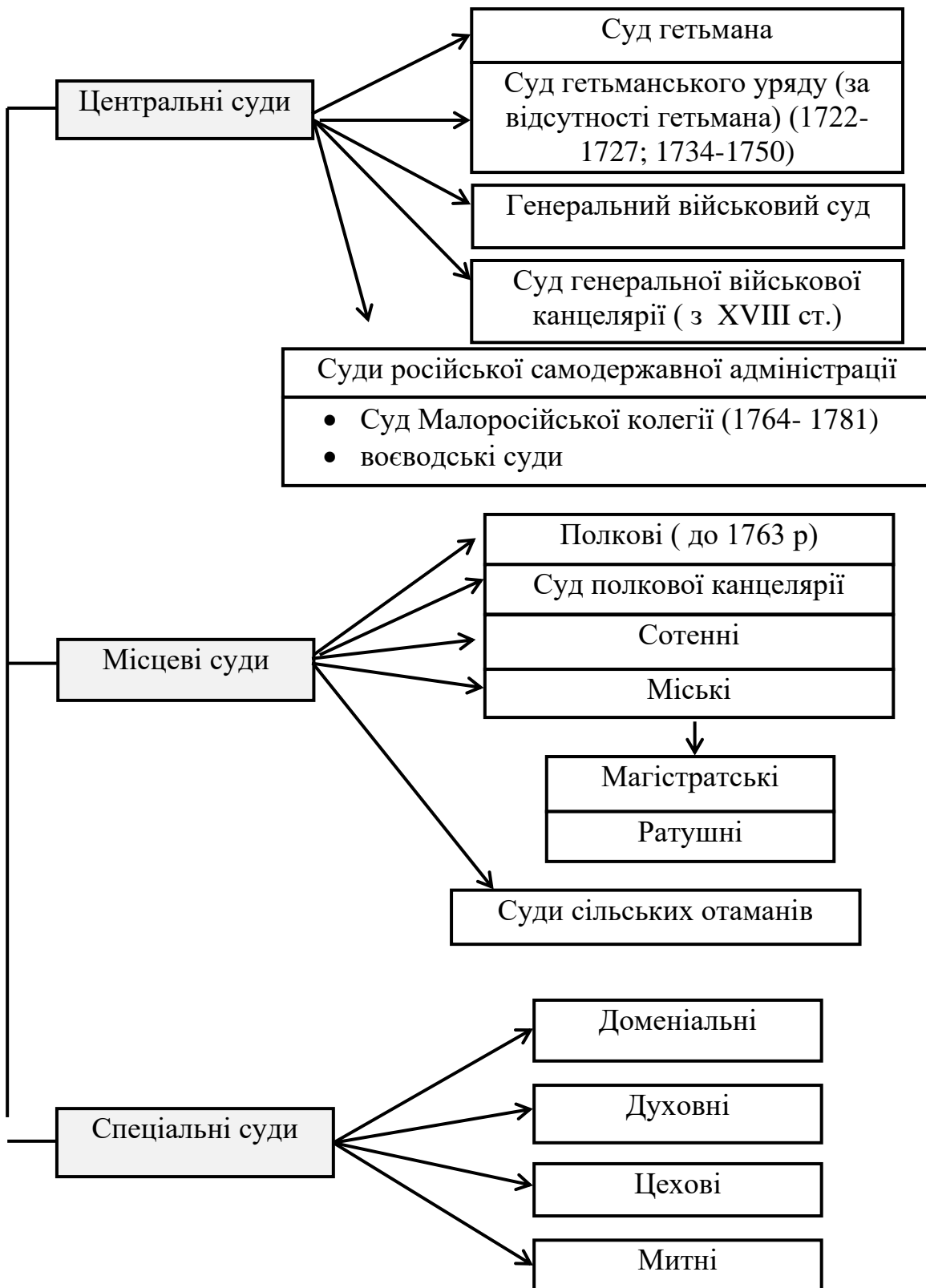

Судова система Гетьманської держави

Судова система Гетьманської держави
(середина XVII ст.)

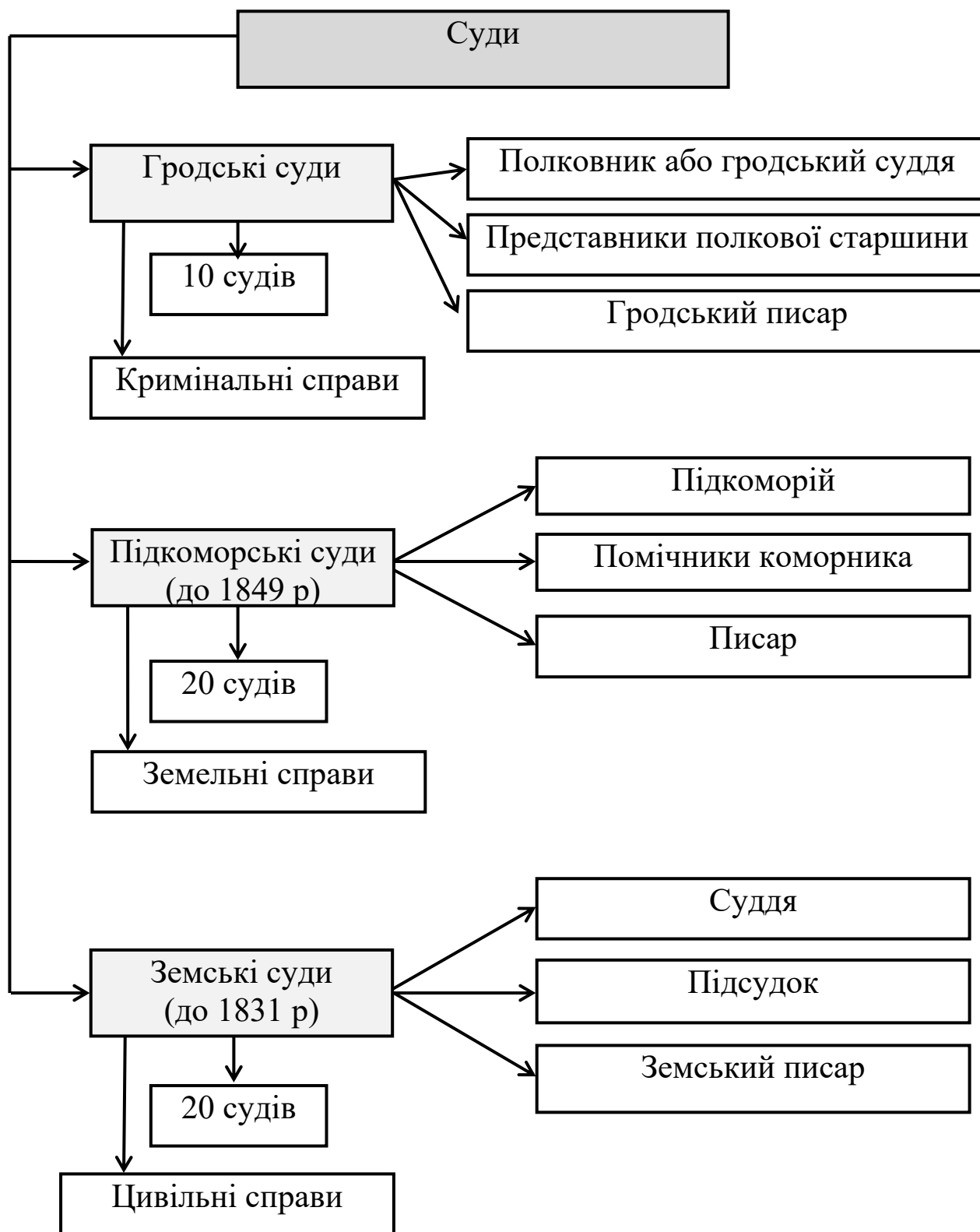

**Судова система Гетьманської держави
(остання чверть XVII – XVIII ст.)**

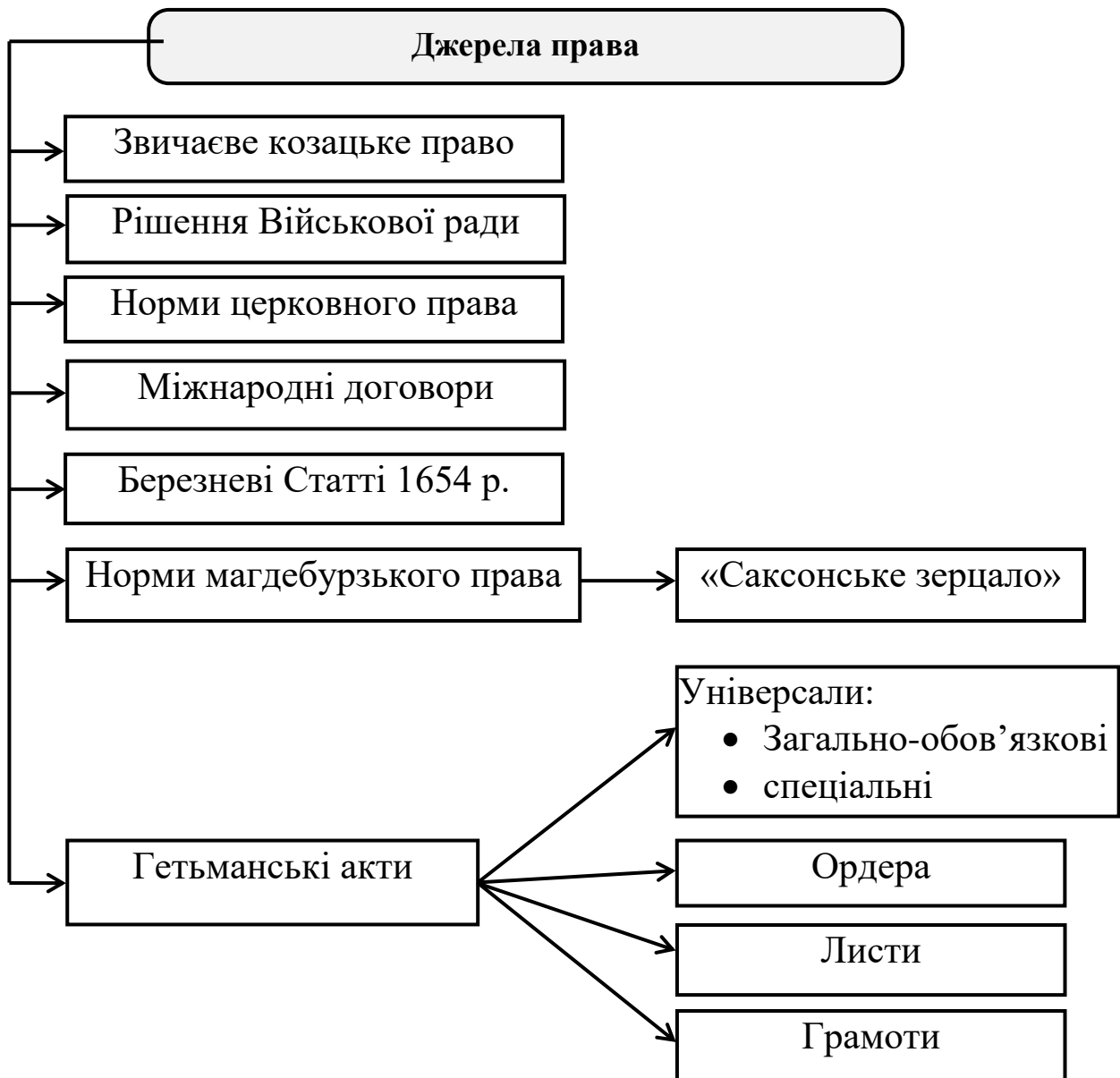
Судова реформа К. Розумовського

(17 листопада 1760- 1763 рр.)

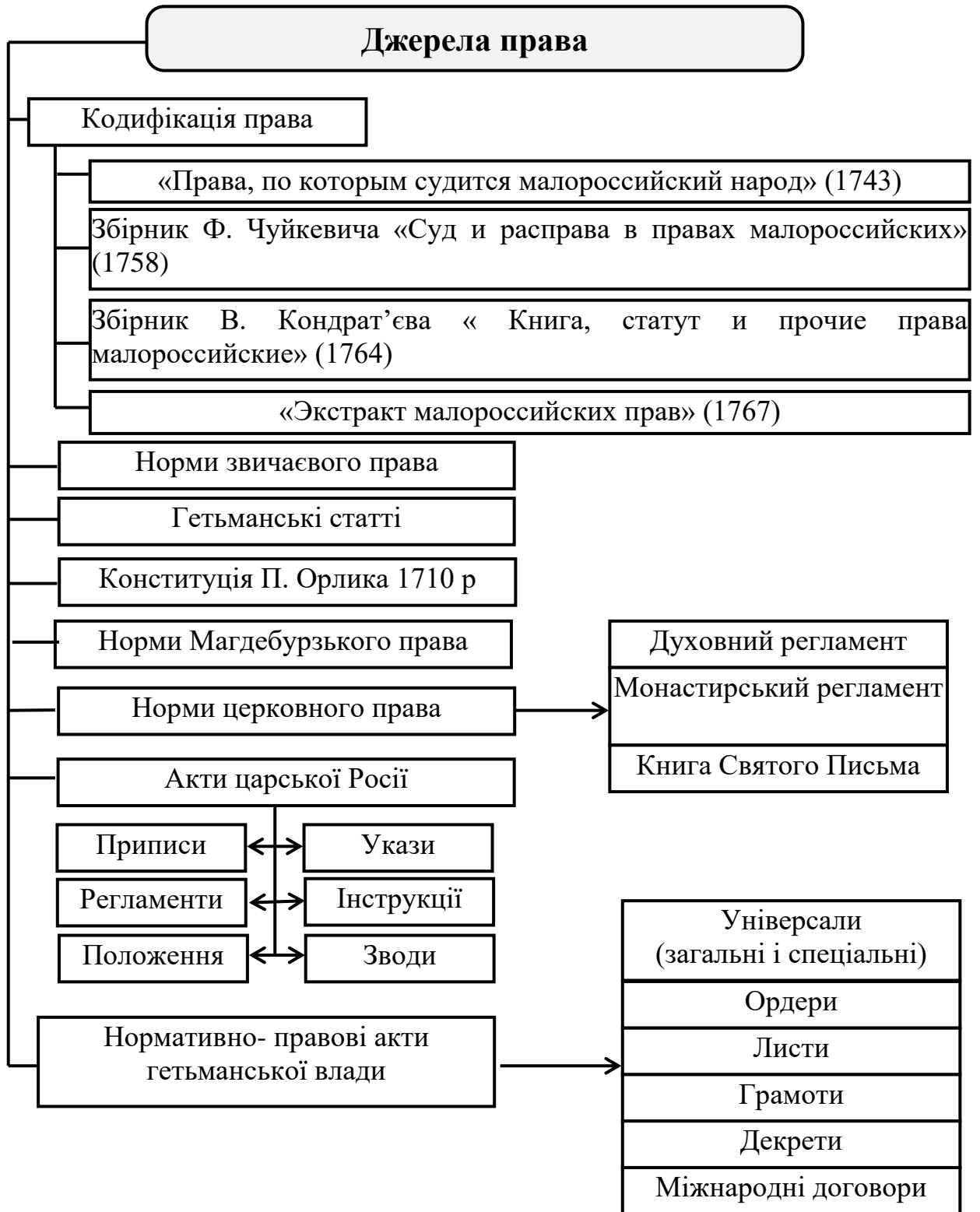

Правова система Гетьманської держави

Джерела права Гетьманської держави
(сер. XVII ст.)

Джерела права Гетьманської держави (остання чверть XVII – XVIII ст.)

«Права, по котрым судится малоросійський народ» (1743)

Збірник норм феодального права

Комісія (працювала з 1728 по 1743 рр.)

Склад комісії 49 осіб (від духовенства- 16 осіб, представники військової знаті, козацької старшини, міщанства). Очолювали впродовж 15 років роботи комісії: **В. Стефанович, І. Борозна, Я. Лизогуб, М. Ханенко**

Джерела

Литовський статут 1588р., збірники магдебурзького права, гетьманські універсали, окремі російські закони

Структура

Передмова, 30 розділів, що поділялись на 531 артикул і 1716 пунктів, інструкція кодифікаційної комісії, «Степенный малоросійського войскового звання порядок после гетмана»

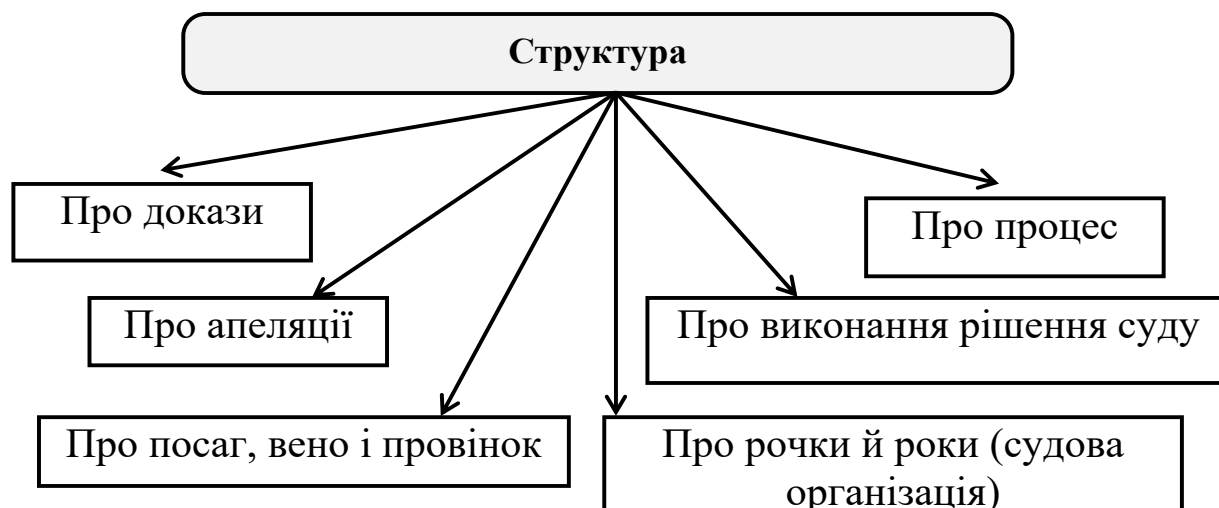
Регламентувалися

Норми кримінального права. Спектр злочинів та покарань. Установлювалася максимальна міра покарання (кваліфікована смертна кара). Вводилися такі поняття, як «обставини справи, « становище причетних осіб».

Норми цивільного права. Умови правоздатності й дієздатності. Правоздатною визнавали особу ще в утробі матері. Дієздатними вважалися чоловіки з 18 р., жінки з 13 р. **Повною дієздатністю** володіли особи шляхетського та козацького станів. Позбавлялись можливості набувати цивільні права психічно хворі, глухі, сліпі, німі. **Неповною дієздатністю** володіли: заміжні- перебували під опікою чоловіка, незаміжні- під опікою батька чи брата, позашлюбні діти- заборонялося успадковувати майно, іновірці та відступники від християнства- не мали права набувати власність, отримувати спадок за заповітом, брати в заставу речі, орендувати їх.

Право власності, зобов'язальне (договори купівлі-продажу, обміну, дарування) та сімейне право.

«Суд и расправа в правах малороссийских» «1758»

«Книга Статут и прочие права малороссийские» (1764)

Джерела
Норми звичаєвого права
III Литовський статут 1588 р.
Магдебурзьке право (порядок)
Екстракт з книги «Статут прав малоросійських»
Польське законодавство
Законодавство гетьманів Д. Многогрішного та Д. Апостола

Структура
Про докази
Про строки
Про процес
Про апеляцію
Про виконання судових рішень
Про посаг і віну
Про давність земську
Про апеляцію в статут
Про суд польовий, підкоморський та комісарський

«Экстракт малороссийских прав» (1767)

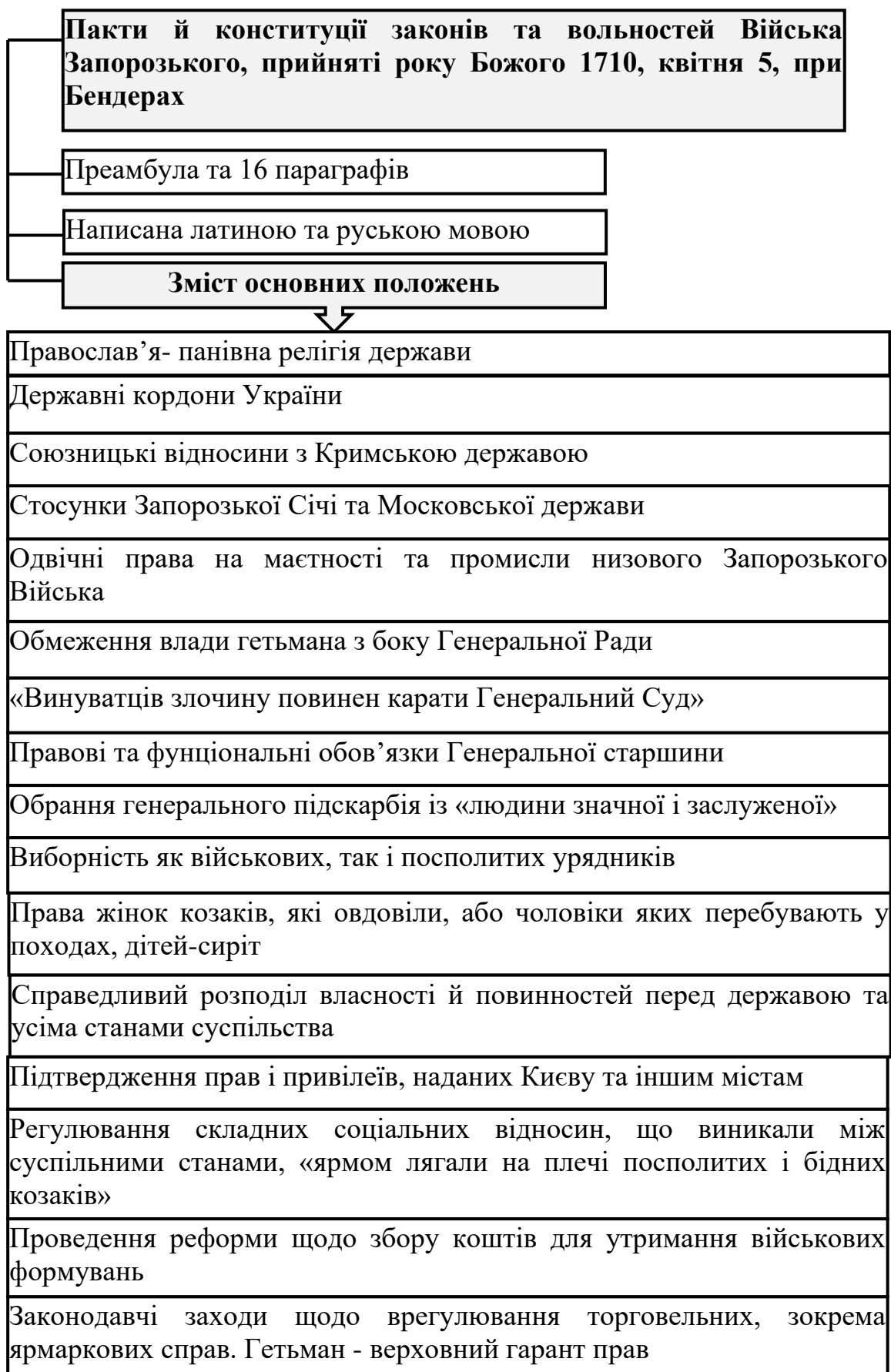
Джерела

Різноманітні юридичні документи
Князівські договори
Грамоти
Укази
Гетьманські універсали
Імператорське законодавство

Структура

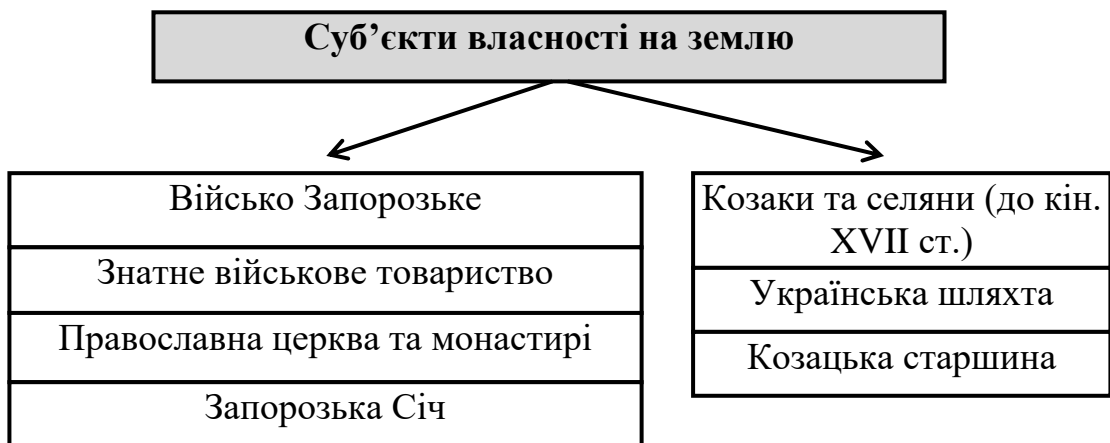
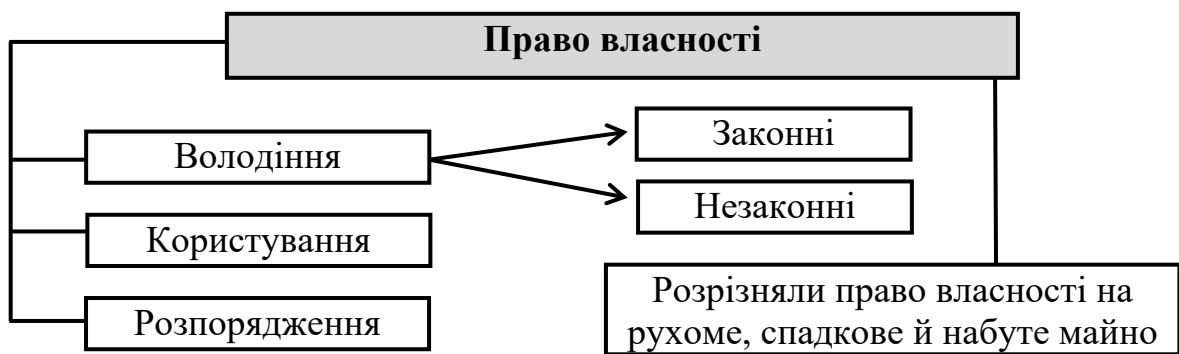

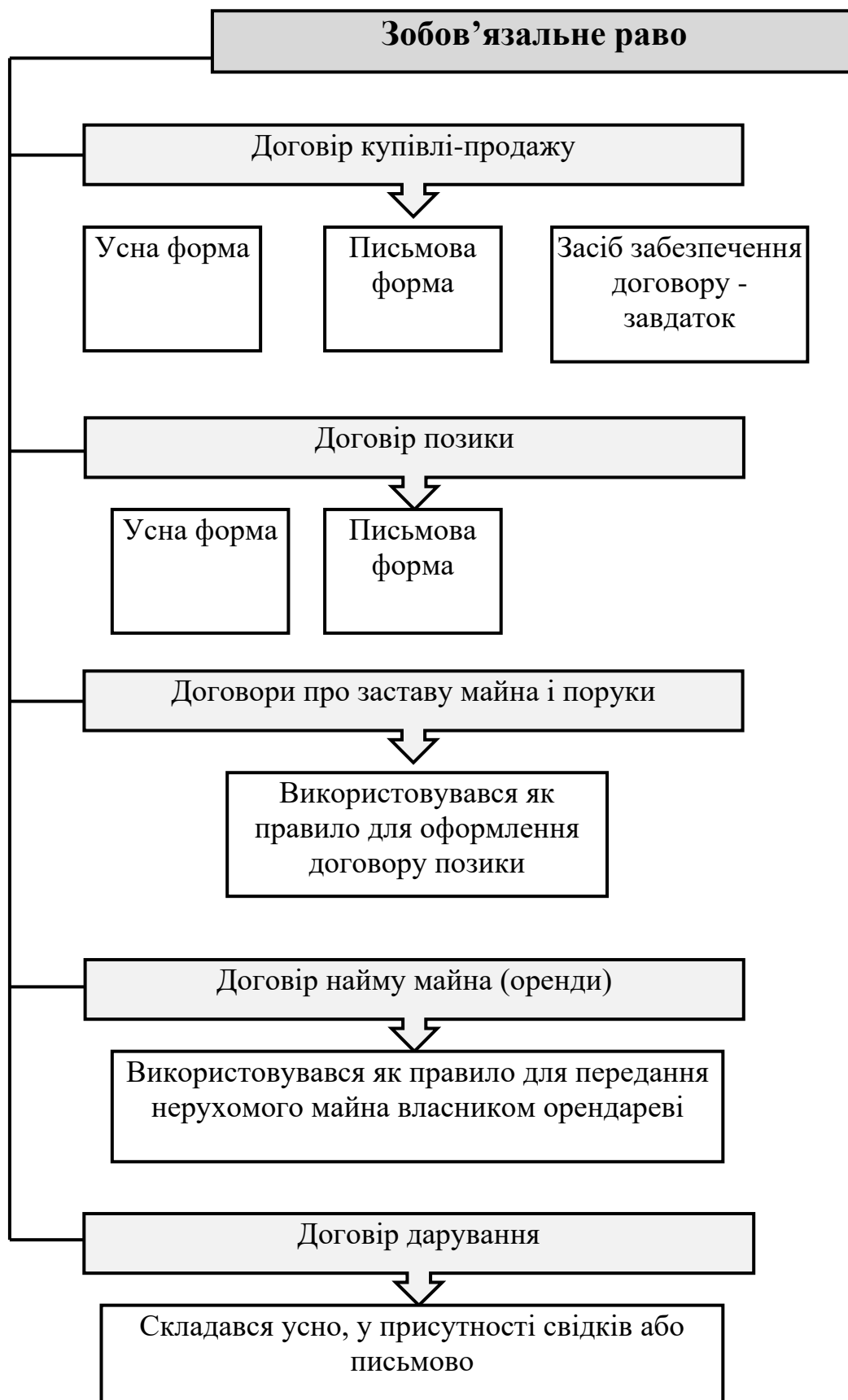
Конституція Пилипа Орлика

Основні риси цивільного права

Спадкове право

Спадкування

За заповітом

Форми заповіту

1. Звичайна

Заповіт складався письмово у присутності кількох місцевих урядовців або 2-3 свідків. Свідками не могли бути опікуни чи самі спадкоємці. Текст складав сам заповідач, якщо був освідченим. Інакше його готувала інша особа зі слів спадкоємця. Останній мав підписати документ або поставити свою печатку. Свідки ставили свій підпис на кожному аркуші заповіту.

2. Надзвичайна

- Заповіт складався в усній формі
- Заповідач перебував за кордоном
- Заповідач знаходився у воєнному поході
- Заповіт складався дієздатними особами, добровільно, без застосування примусу

Заповідачами не могли бути

- Невільники
- Засуджені до смертної кари
- Особи, позбавлені честі в судовому порядку
- Політичні злочинці, що перебували за кордоном
- Недієздатні

Позбавлялися права на успадкування

- Позашлюбні діти
- Доньки, що вийшли заміж без згоди батьків
- Особи, що вживали спиртними напоями
- Особи, що перейшли до нехристиянських конфесій
- Іновірці

Обов'язкова умова дійсності заповіту

Чинне право визнавало передання частини спадку дитині, що перебувала в утробі матері.

Кримінальне право Гетьманщини

Види кримінальних діянь

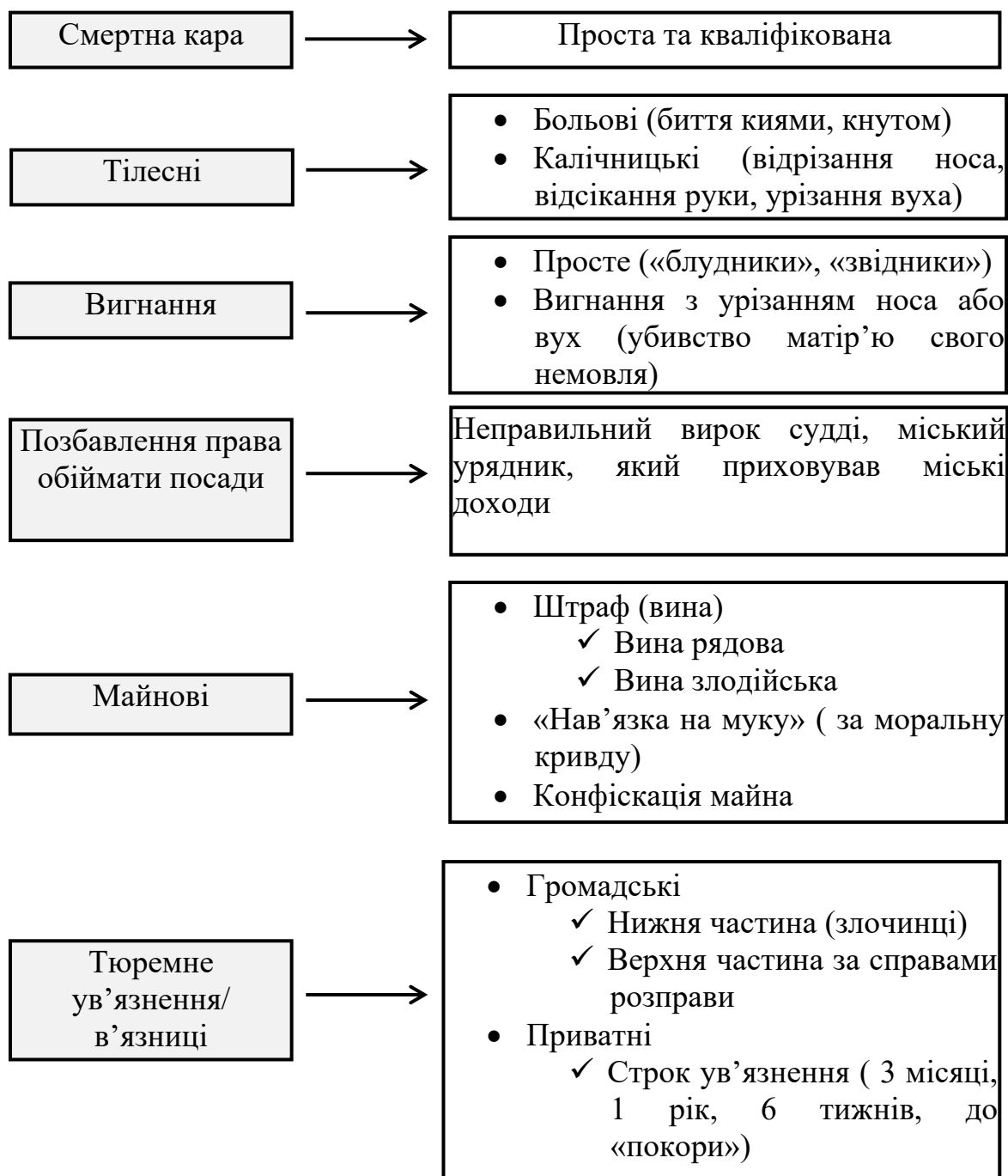
Злочин	Найтяжче протиправне діяння, за яке передбачалася переважно смертна кара
Провина	Правопорушення середньої тяжкості
Проступок	Дрібне правопорушення

Суб'єктами злочину визнавалися особи, що досягли 16-річного віку

Злочини

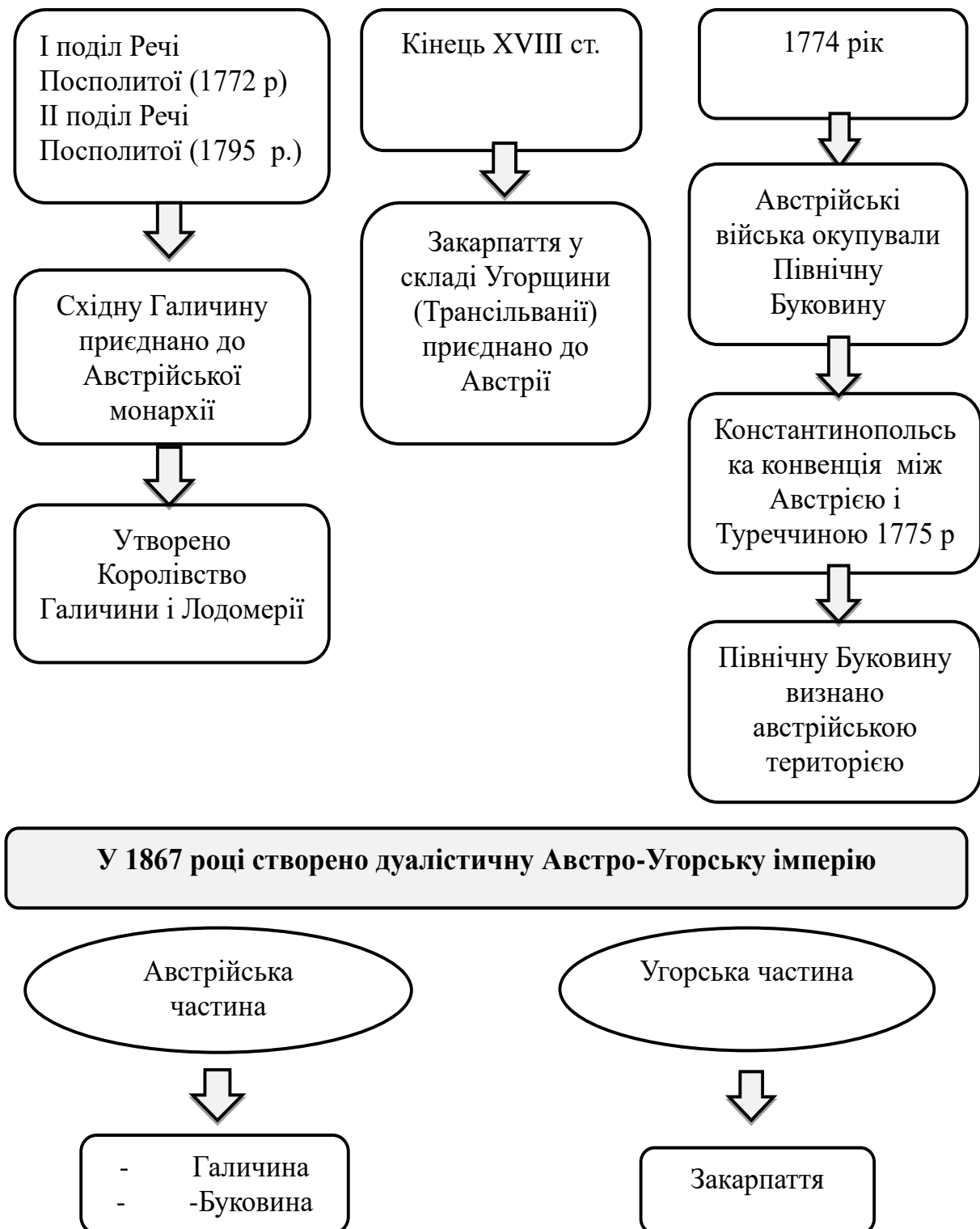
Державні	<ul style="list-style-type: none">• Допомога ворогу зброєю• Здача фортеці• Зрада
Релігійні	<ul style="list-style-type: none">• Богохульство• Чародійство
Службові	<ul style="list-style-type: none">• Казнокрадство• Хабарництво
Проти особи	<ul style="list-style-type: none">• Вбивство• Членоушкодження
Майнові	<ul style="list-style-type: none">• Крадіжка• Грабіж
Проти моралі	<ul style="list-style-type: none">• Зганьбити жінку
Військові	<ul style="list-style-type: none">• Дезертирство• Ухилення від служби
Проти порядку управління і суду	<ul style="list-style-type: none">• Лжеприсяга• Лжесвідчення• Підробка документів

Покарання

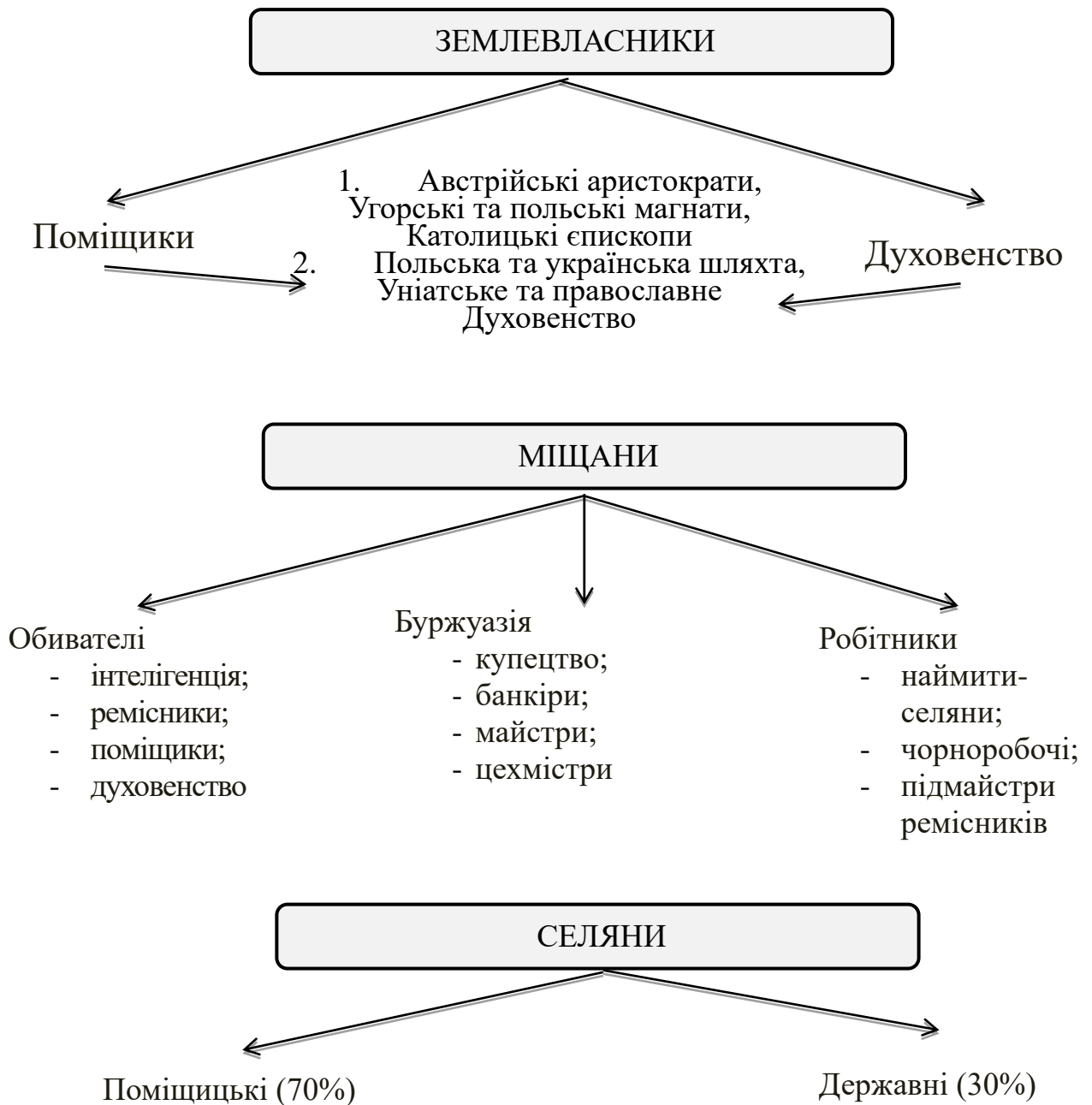

Тема 19. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Австрійської, Австро-Угорської та Російської імперій (кін. XVIII – поч. XX ст.)

Входження українських земель до складу Австрійської монархії

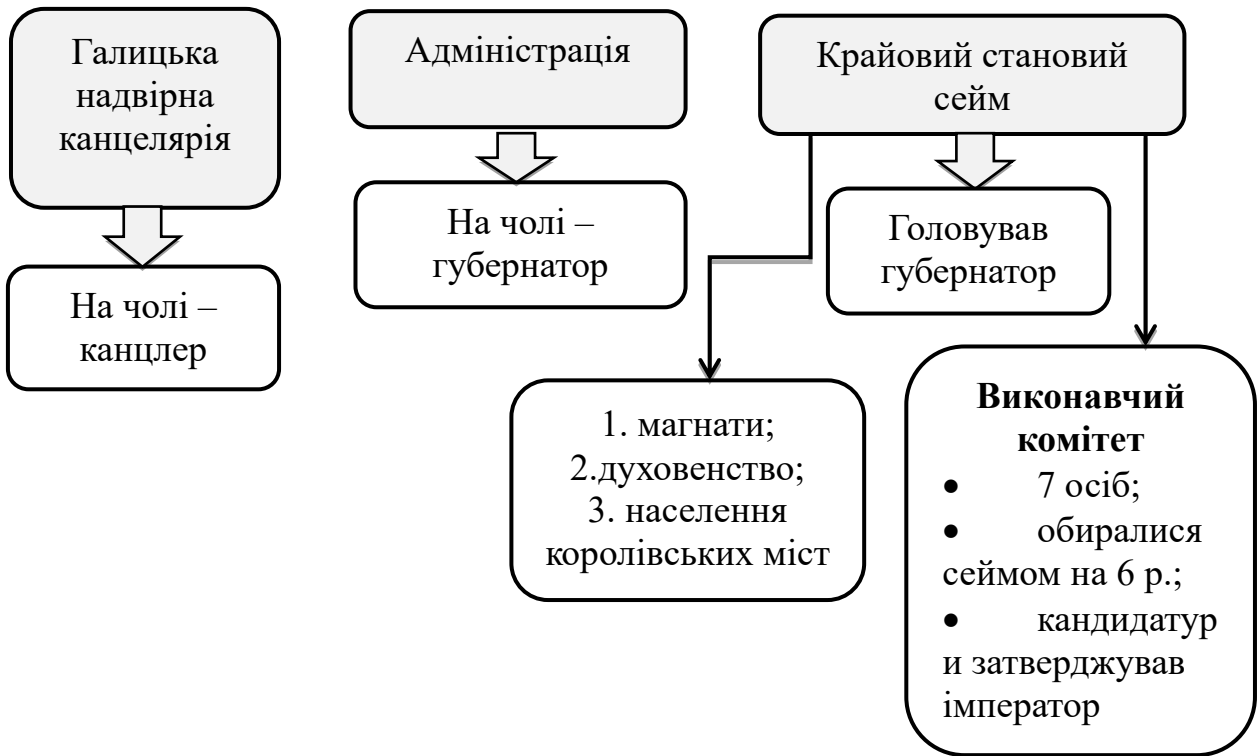

Суспільний устрій на українських землях у складі Австро-Угорської імперії

1848 рік – панщину, як форму кріпосної залежності, скасовано за викуп

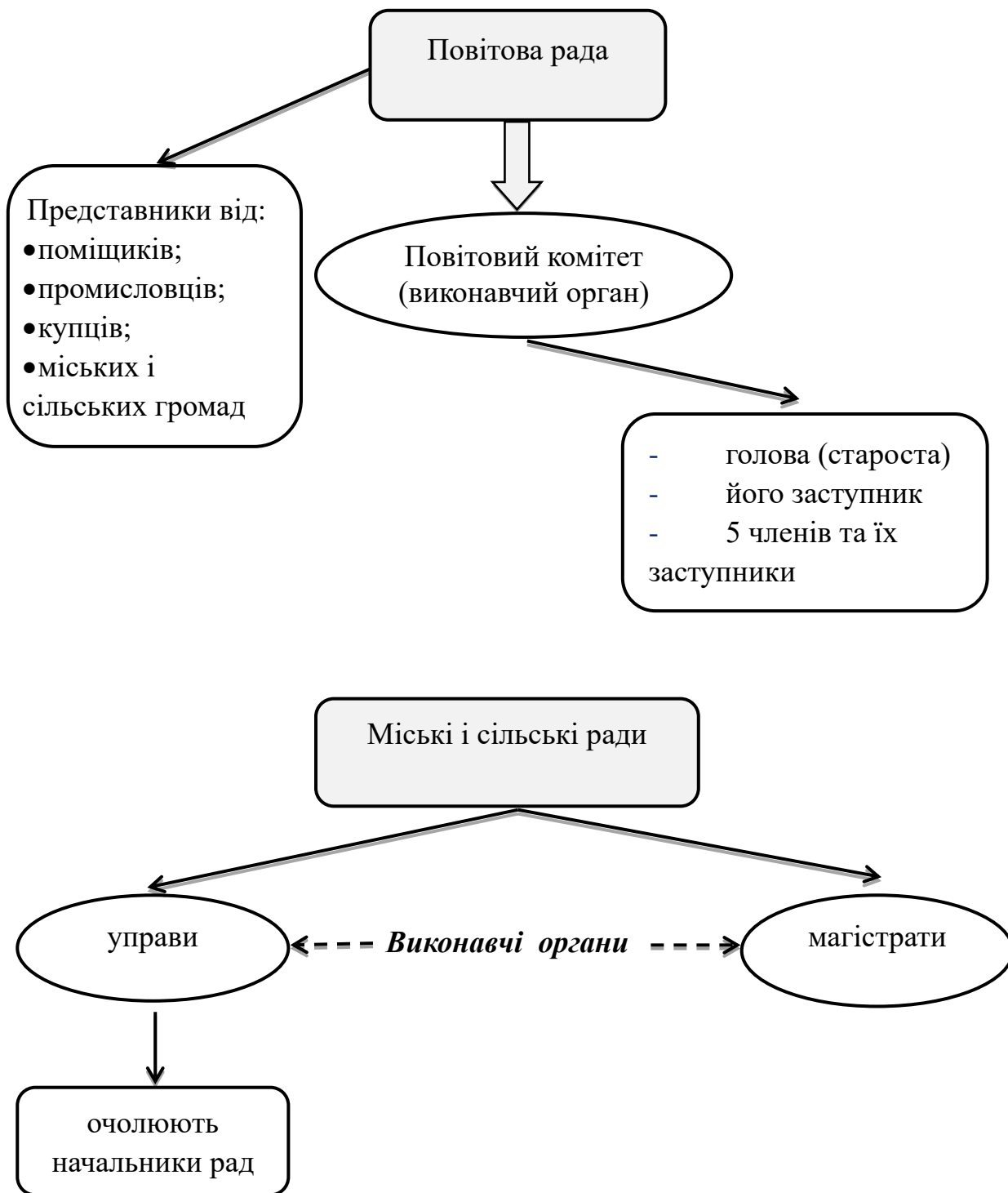
Органи влади Галичини (станом на 1775 р.)

Зміни в системі державного управління Галичини (після 1848-1849 рр.)

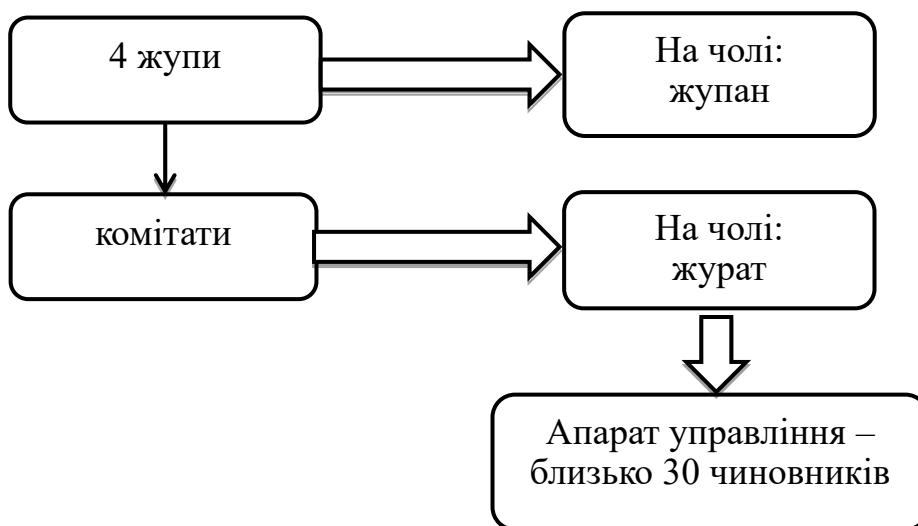

Місцеве самоврядування (II пол. XIX ст.)

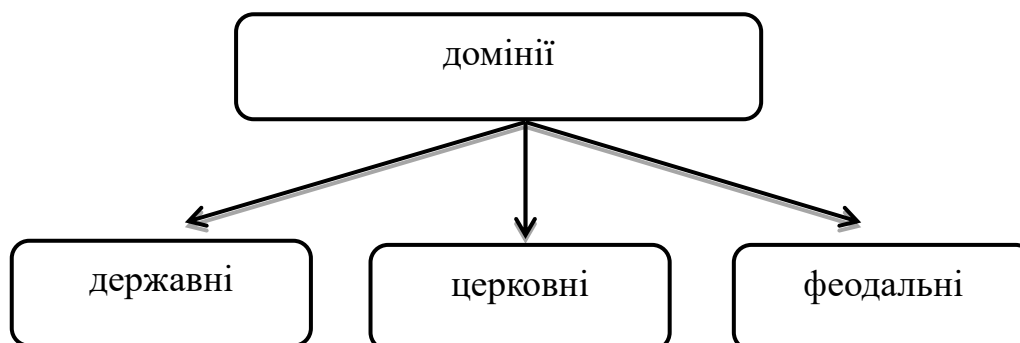

Організація управління на Закарпатті

Адміністративно-територіальний поділ

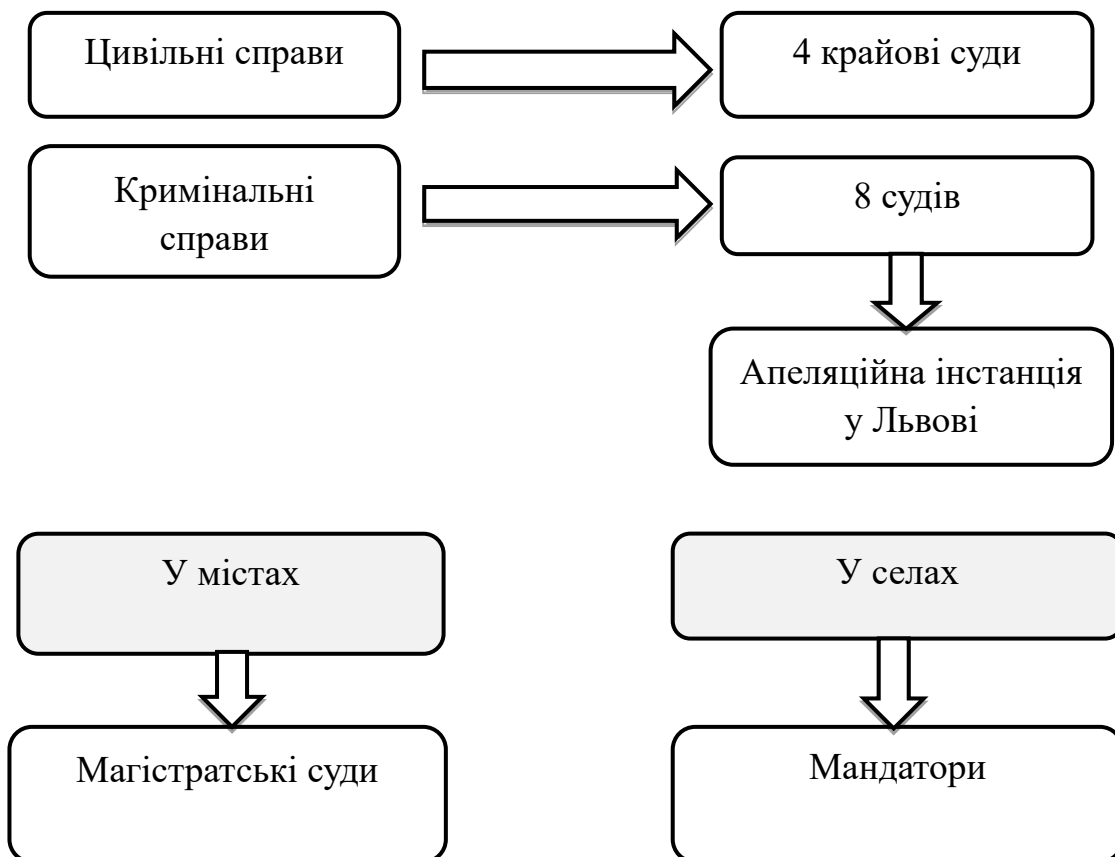
Територіально-економічний поділ

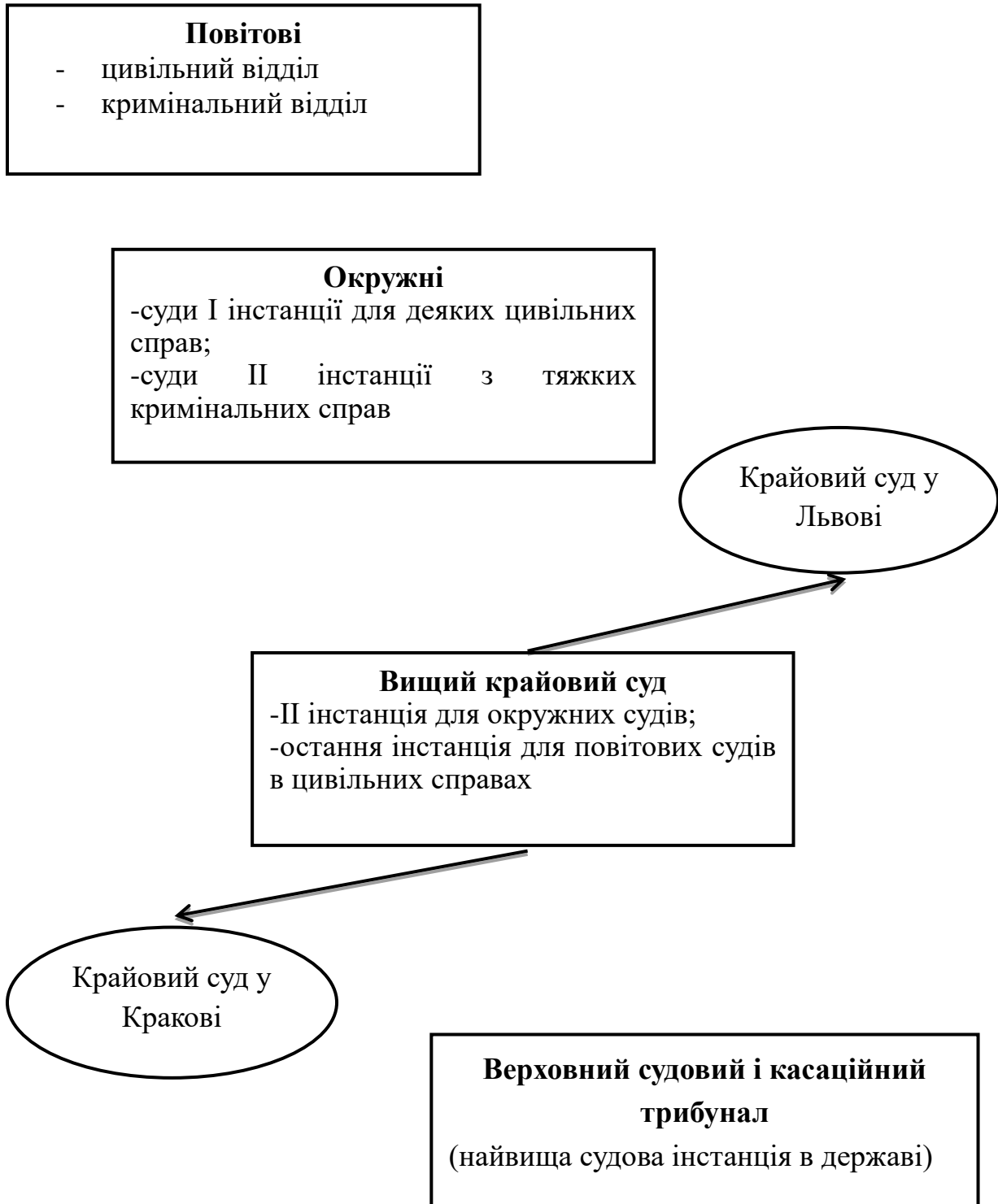
Територіальний поділ Галичини

Судова система на західноукраїнських землях у I пол. XIX ст.

Судова система на західноукраїнських землях у II пол. XIX ст.

Цивільне право

1. Цивільні кодекси 1797 р. та 1812 р.
2. Кодекс вексельного права 1763 р.
3. Торговельний кодекс 1863 р.

Основні засади:

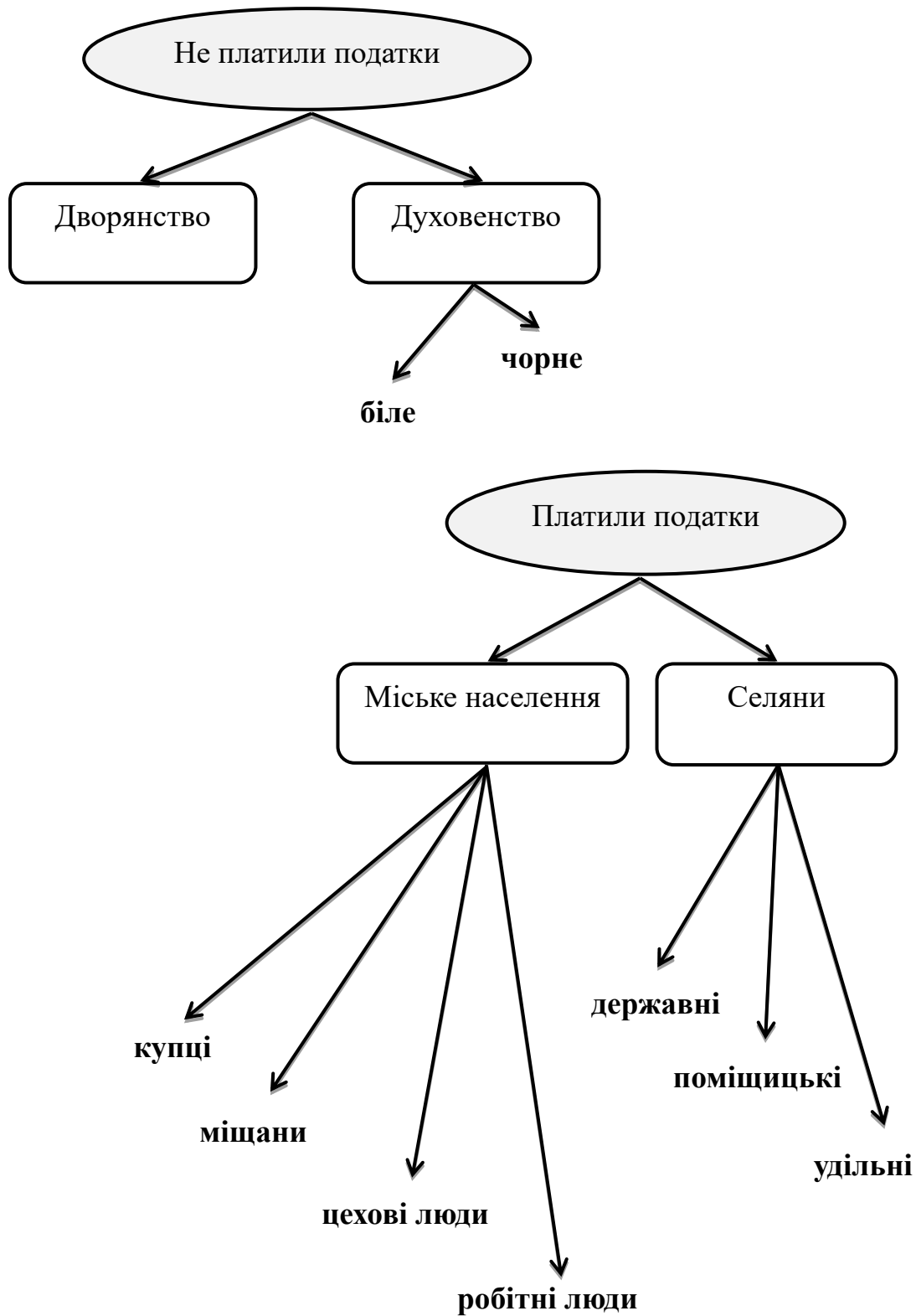
1. Охорона приватної власності перш за все землевласників та буржуазії
2. Право селян успадковувати землю, яку обробляли їх батьки
3. Рівність громадян перед законом
4. Свобода договірних відносин
5. Спадкоємство, опіка
6. Церковний та цивільний шлюб
7. Розширення прав жінок, позашлюбних дітей, вдів та вдівців
8. В окремі статті виділявся процес, особисті права, речові докази, речові і майнові права

Цивільно-процесуальне право

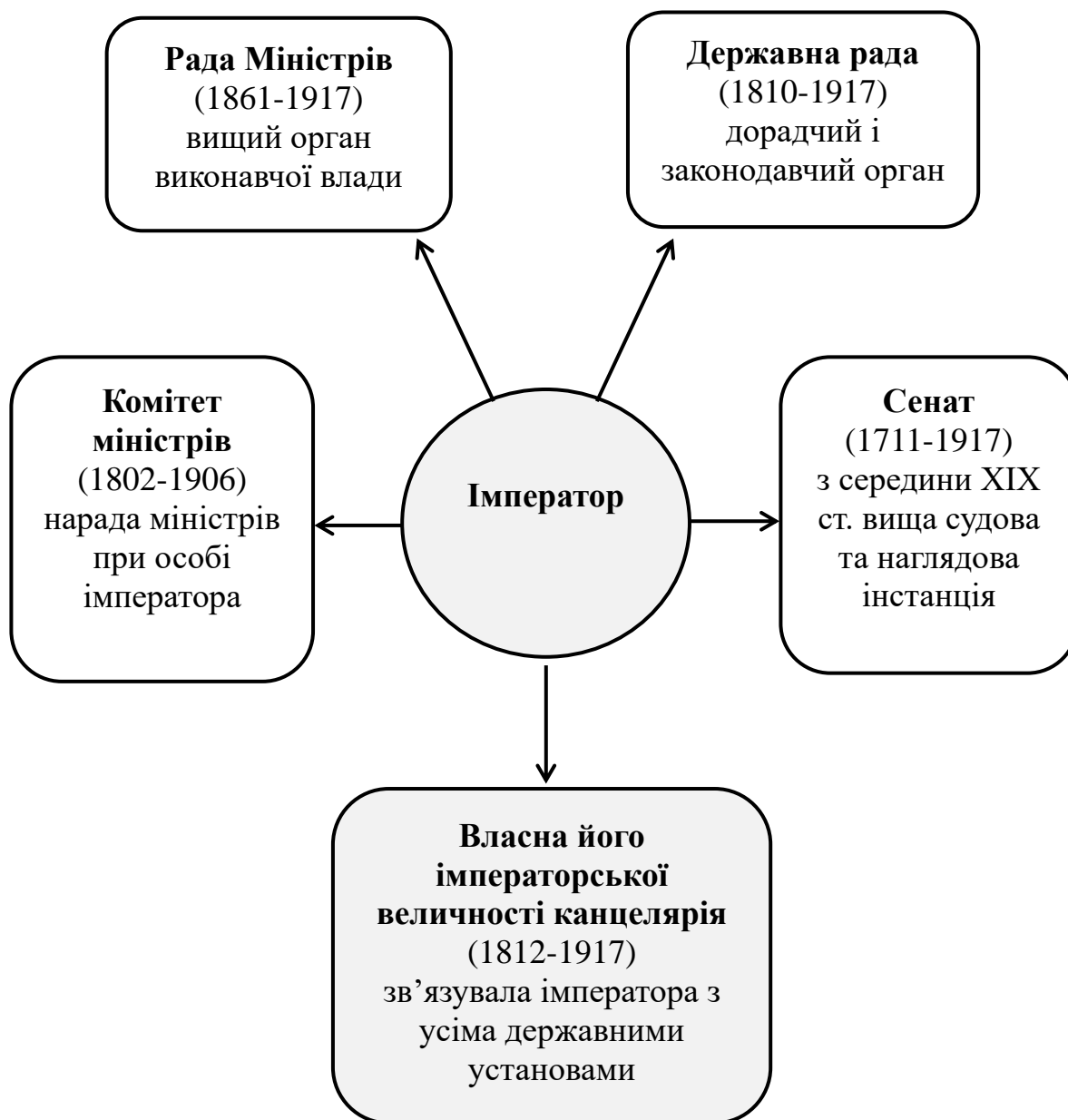
Галицький цивільно-правовий кодекс
(з 1807 р. діє на всій території Галичини)
- регулював усі стадії цивільного процесу

1898 рік – **Цивільно-процесуальний кодекс Австро-Угорської монархії**
- усність, гласність, змагальність судочинства

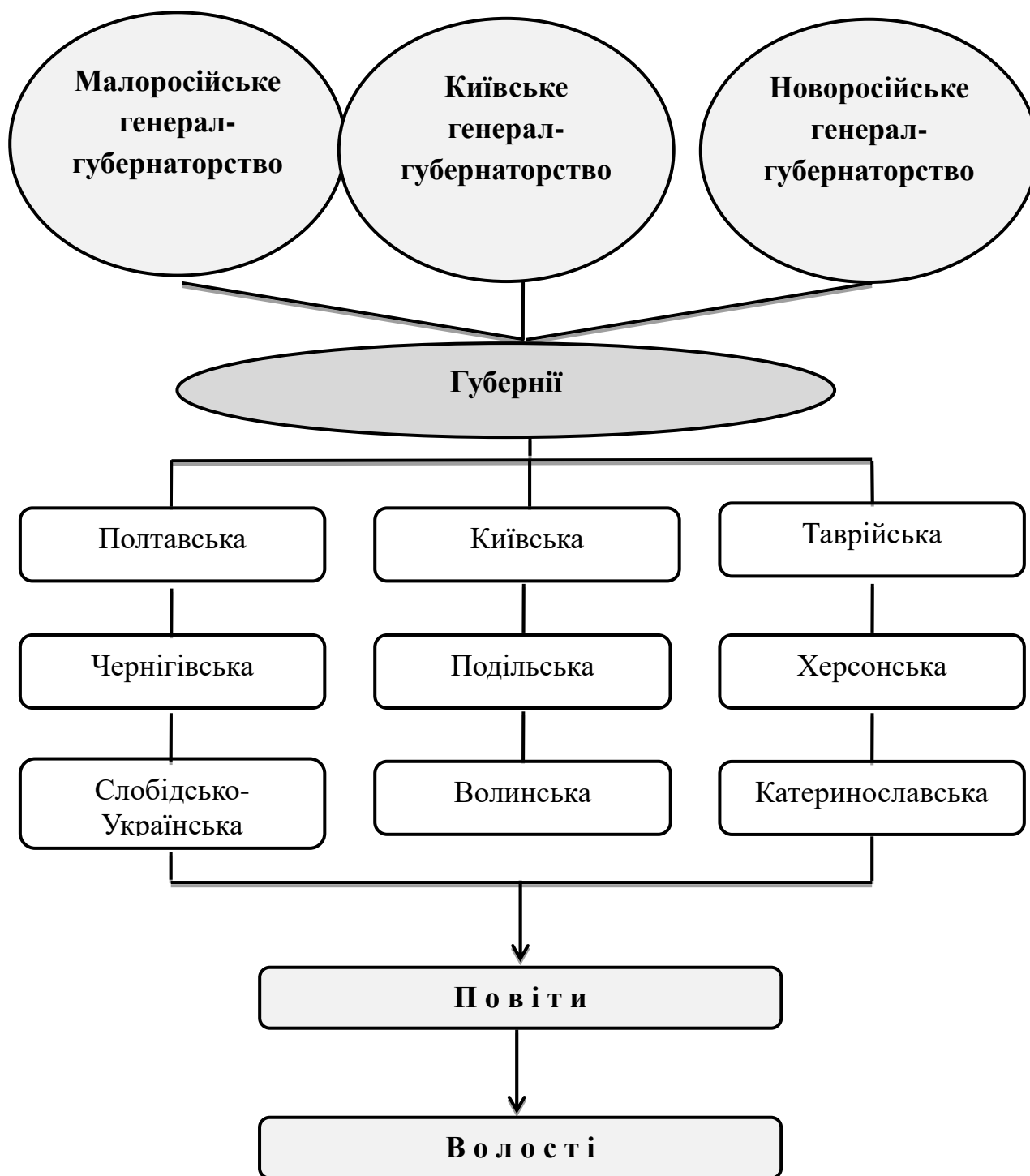
Суспільний лад на українських землях у складі Російської імперії

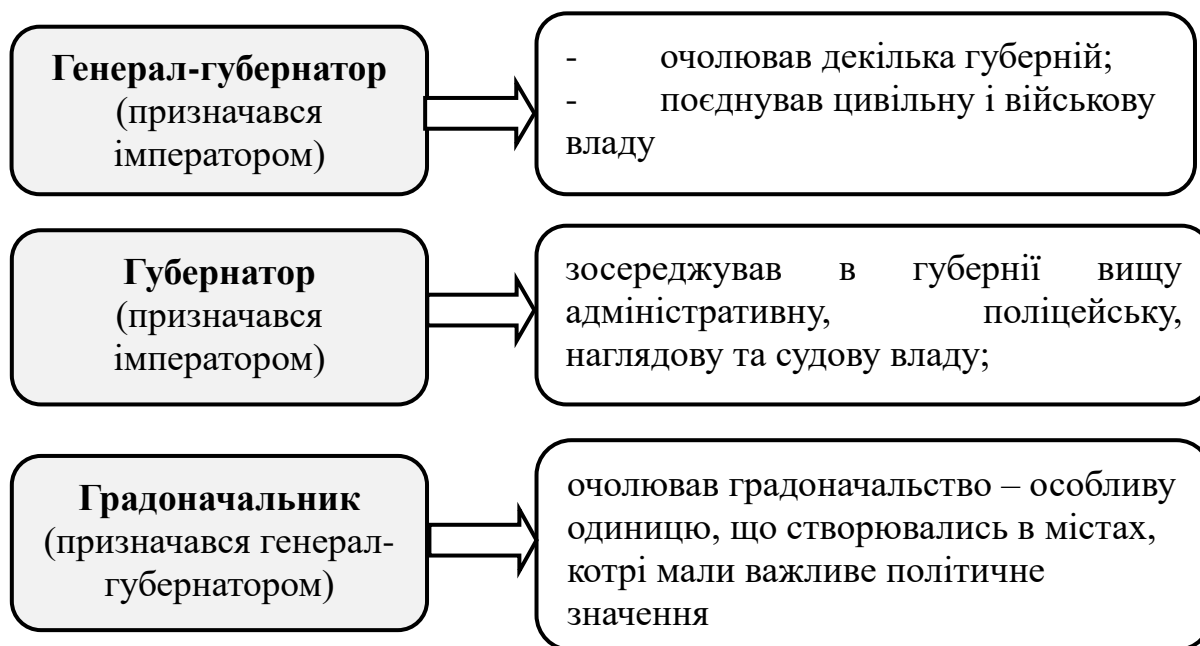
Центральні органи влади Російської імперії (кінець XVIII - XIX ст.)

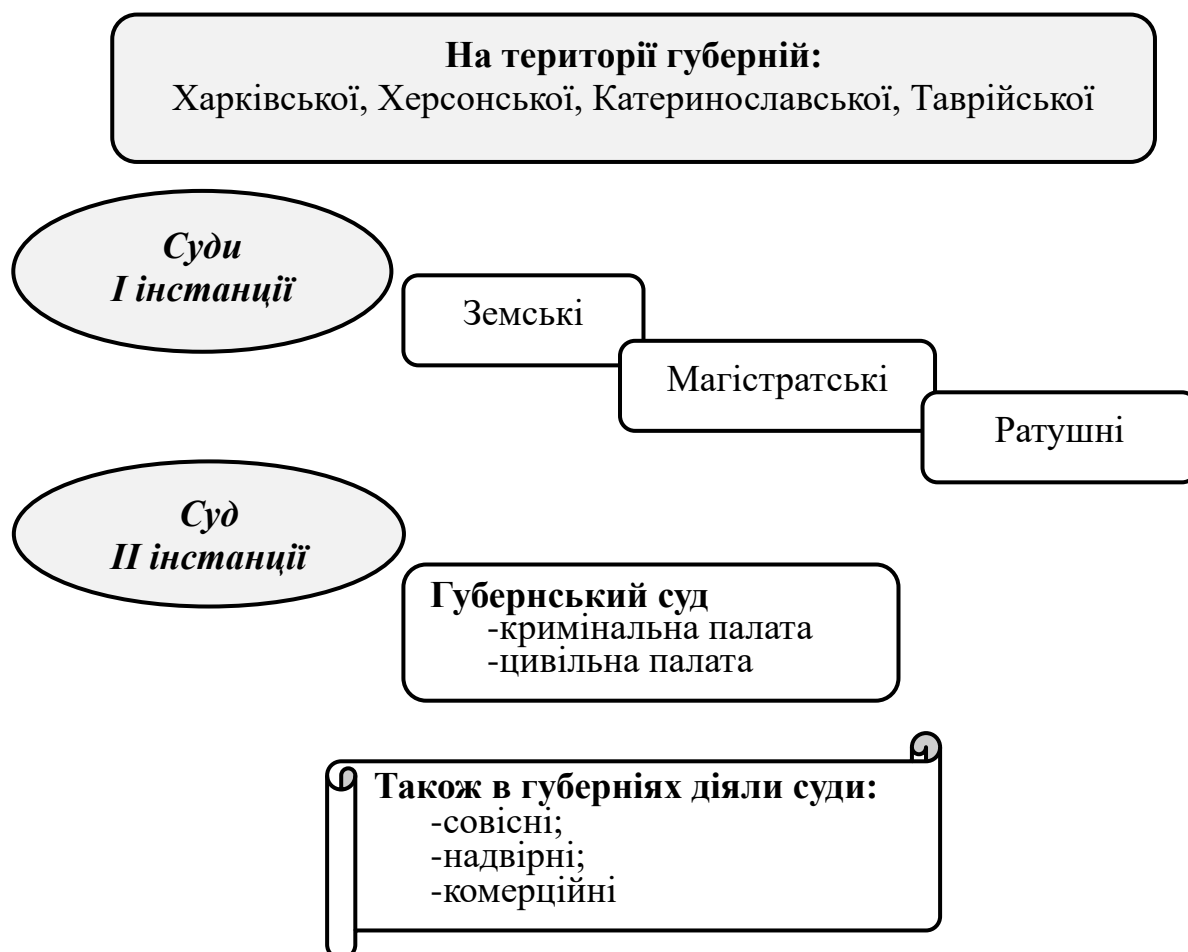
Територіальний устрій українських земель у складі Російської імперії

Органи місцевого управління в українських землях

Судоустрій на українських землях до реформи 1864 р.

Судоустрій на українських землях до реформи 1864 р.

На території губерній:
Київської, Подільської,
Волинської

На території губерній:
Полтавської, Чернігівської

*Суди
I інстанції*

*Суди
I інстанції*

Повітові

Підкоморські

Повітові

Підкоморські

Ратушні

Магістратські

*Апеляційна
інстанція*

*Апеляційна
інстанція*

Головний суд у Києві

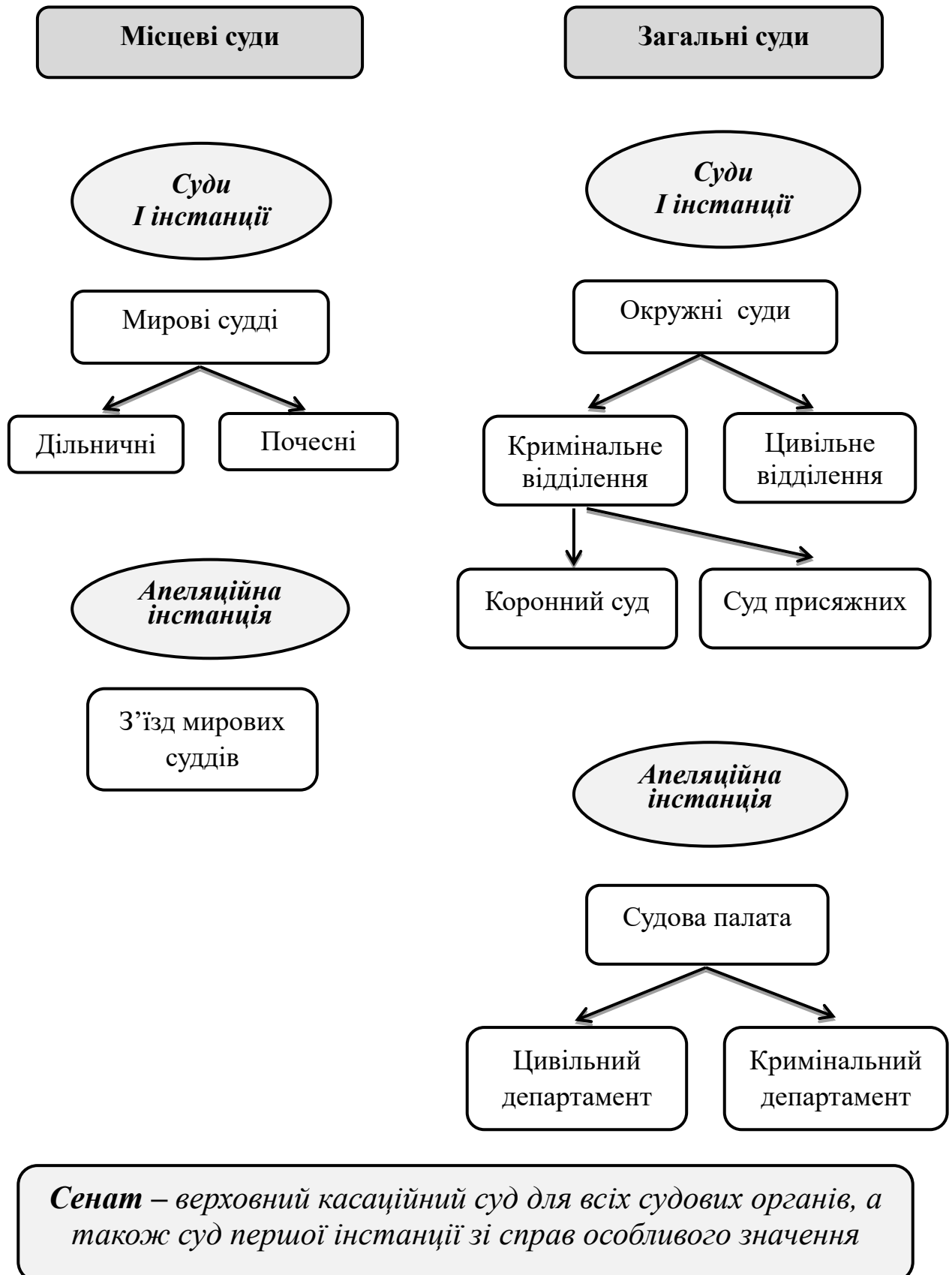
-кримінальна палата
-цивільна палата

**Генеральний суд у
Чернігові**

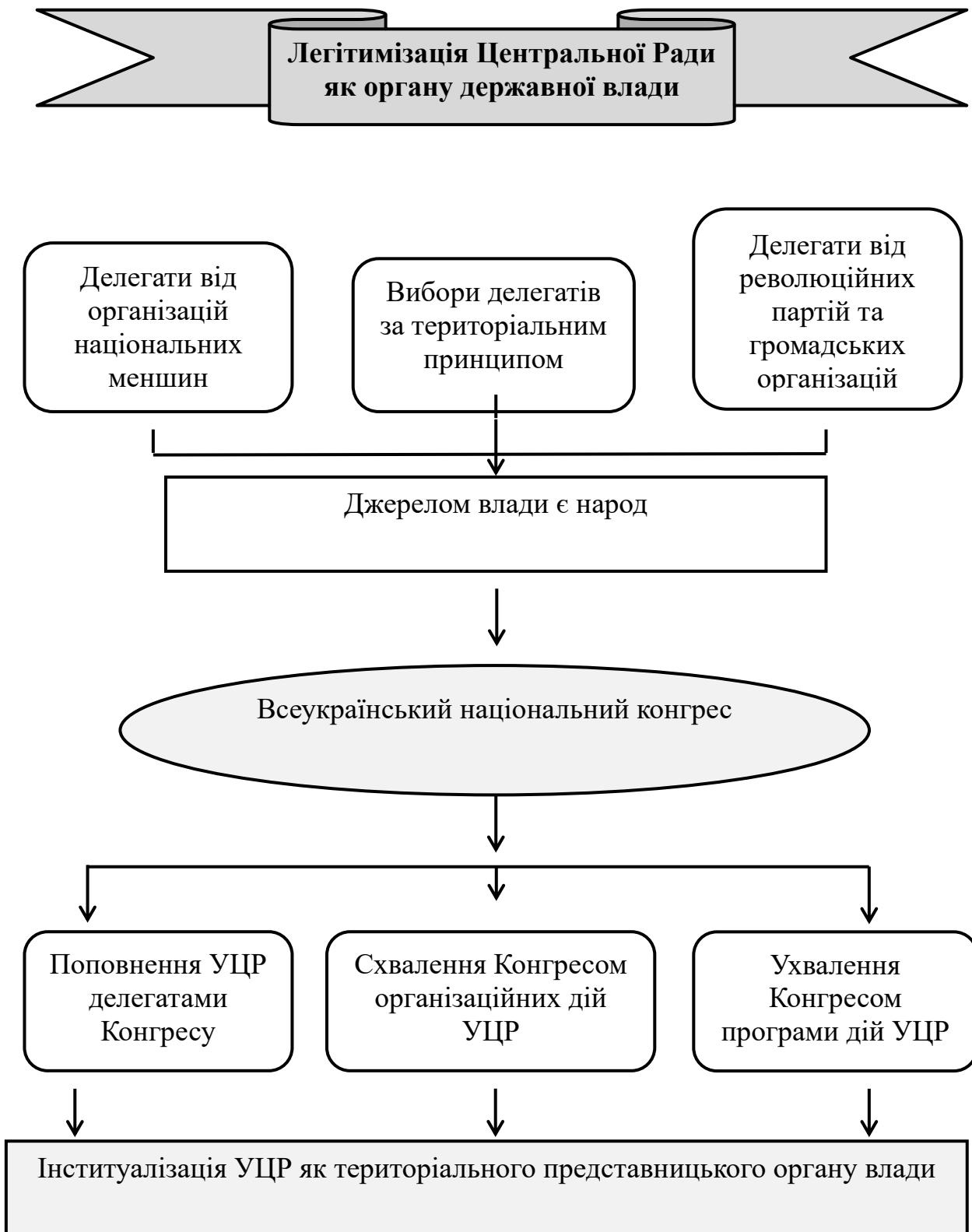
-кримінальна департамент
-цивільний департамент

Сенат –вища судова інстанція в імперії

Судова реформа 1864 року

Тема 20. Національна державність і право України у 1917 – 1921 рр.

**Легітимізація Центральної Ради
як органу державної влади**

**Всеукраїнські
військові з'їзди**

**Всеукраїнська
рада
військових
депутатів**

**Всеукраїнський
селянський з'їзд**

**Всеукраїнська рада
селянських депутатів**

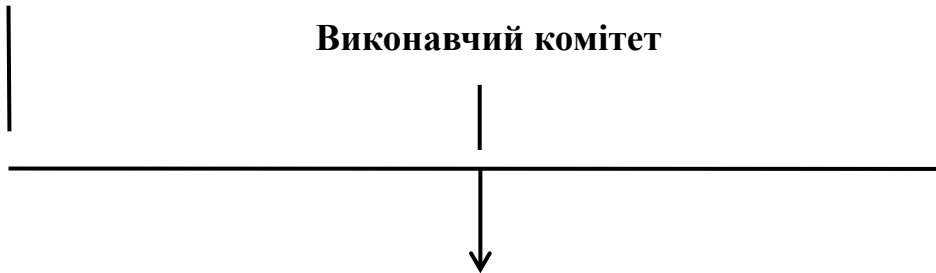

Виконавчий комітет

**Всеукраїнський
робітничий з'їзд**

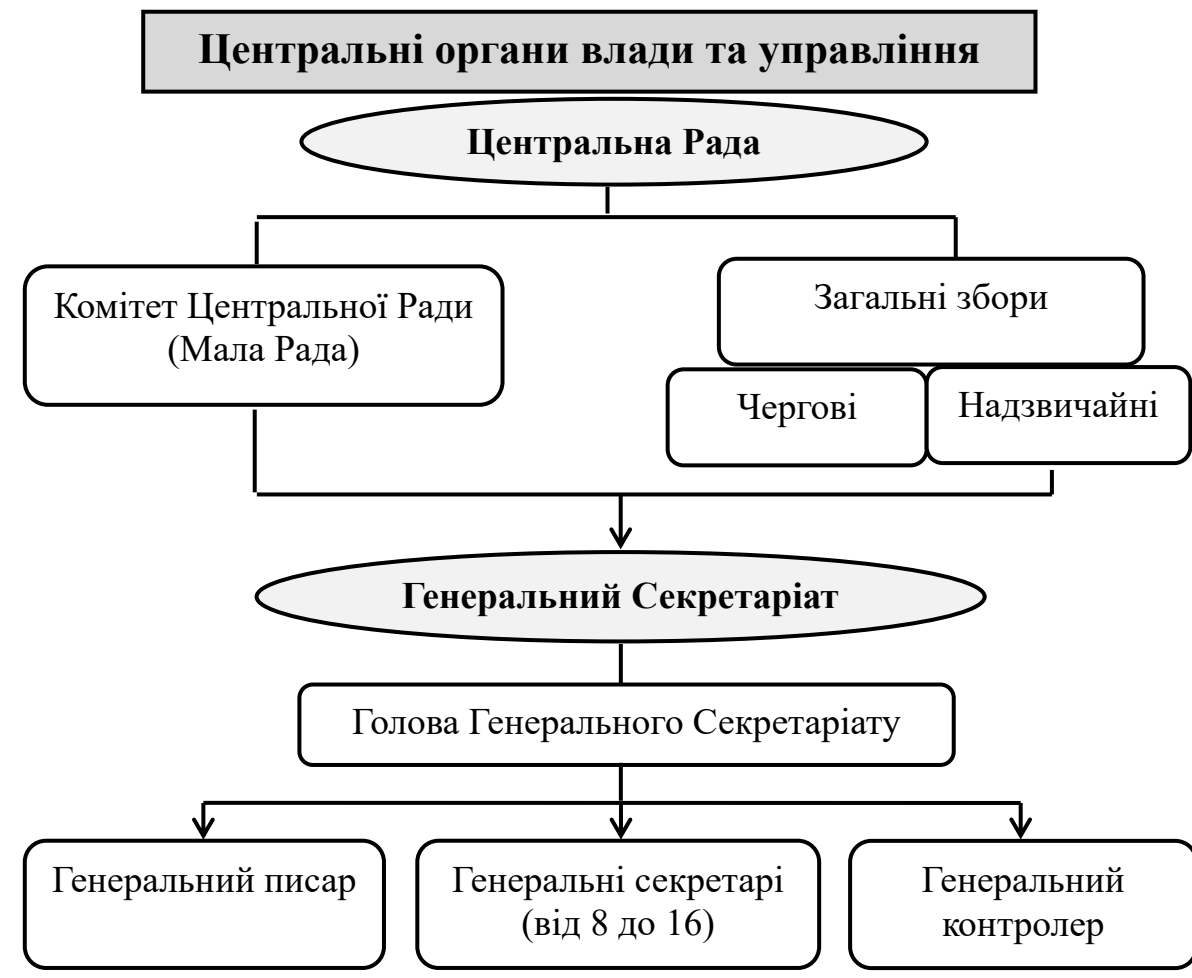
**Всеукраїнська
рада
робітничих
депутатів**

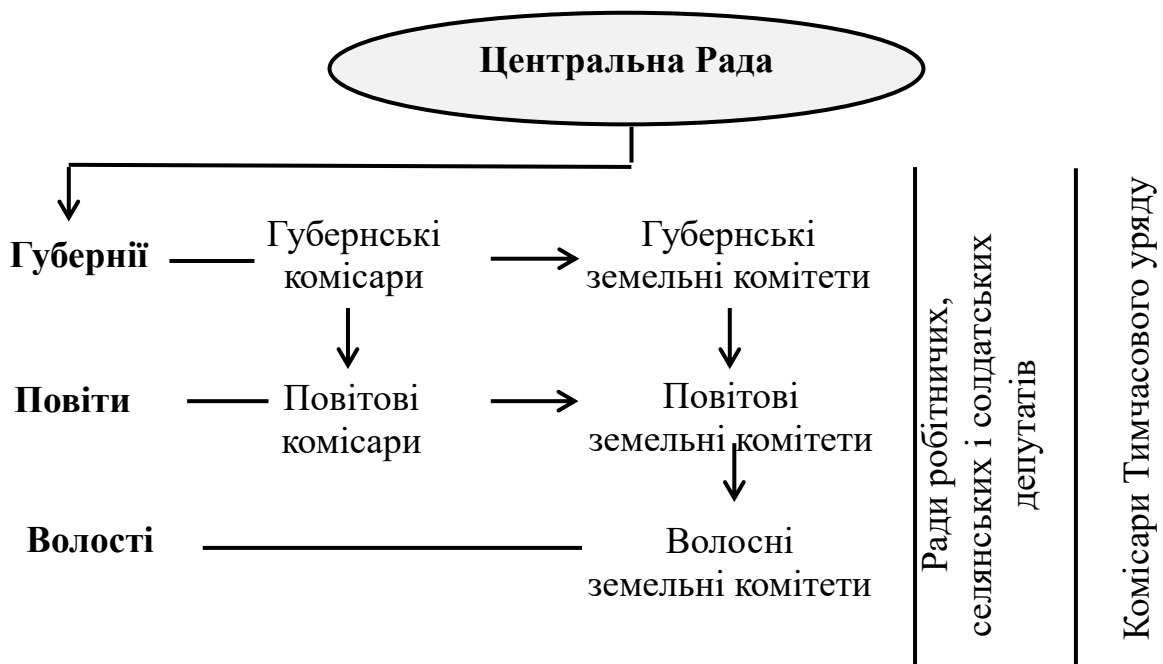
Входження до складу Української Центральної Ради

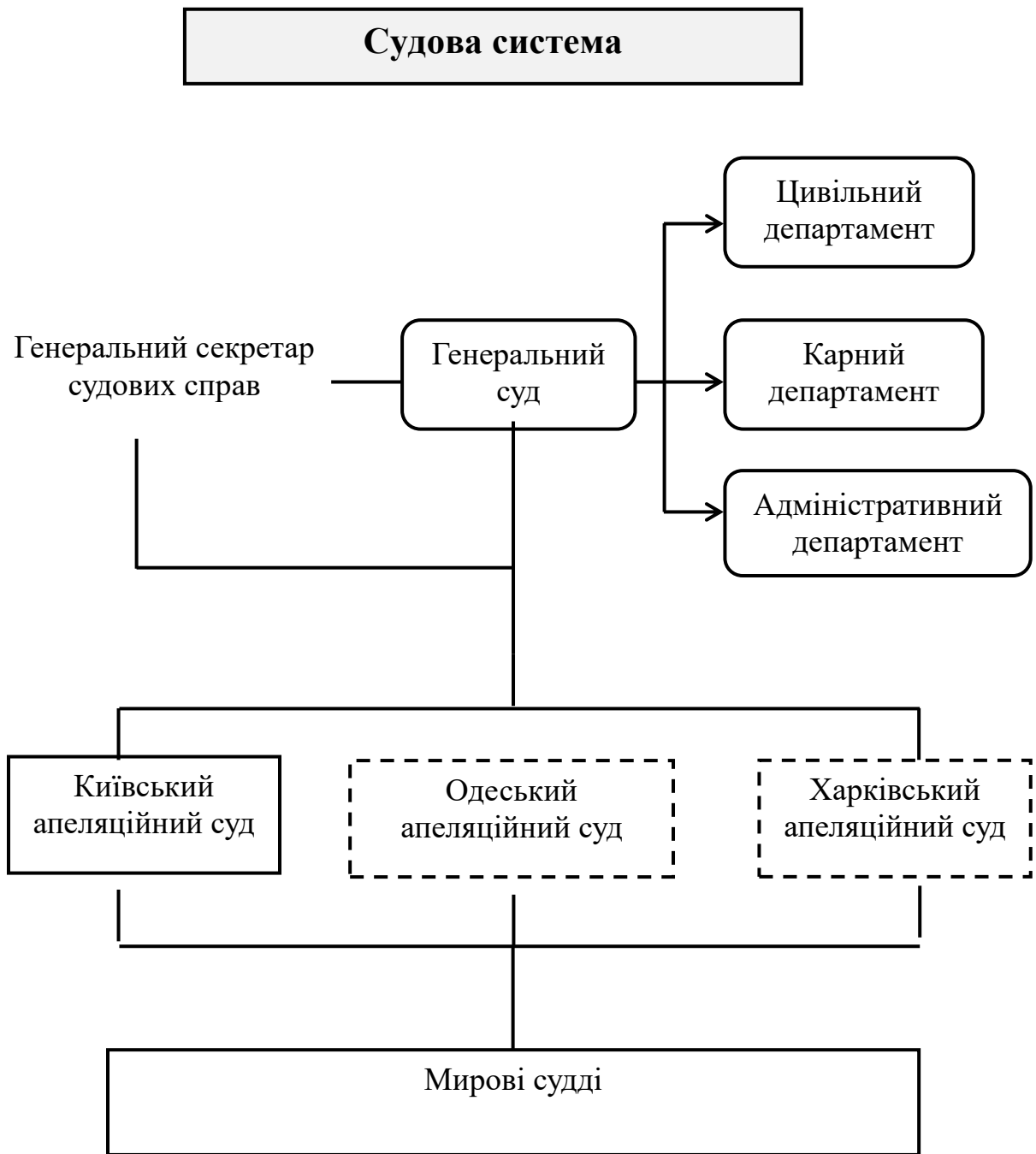

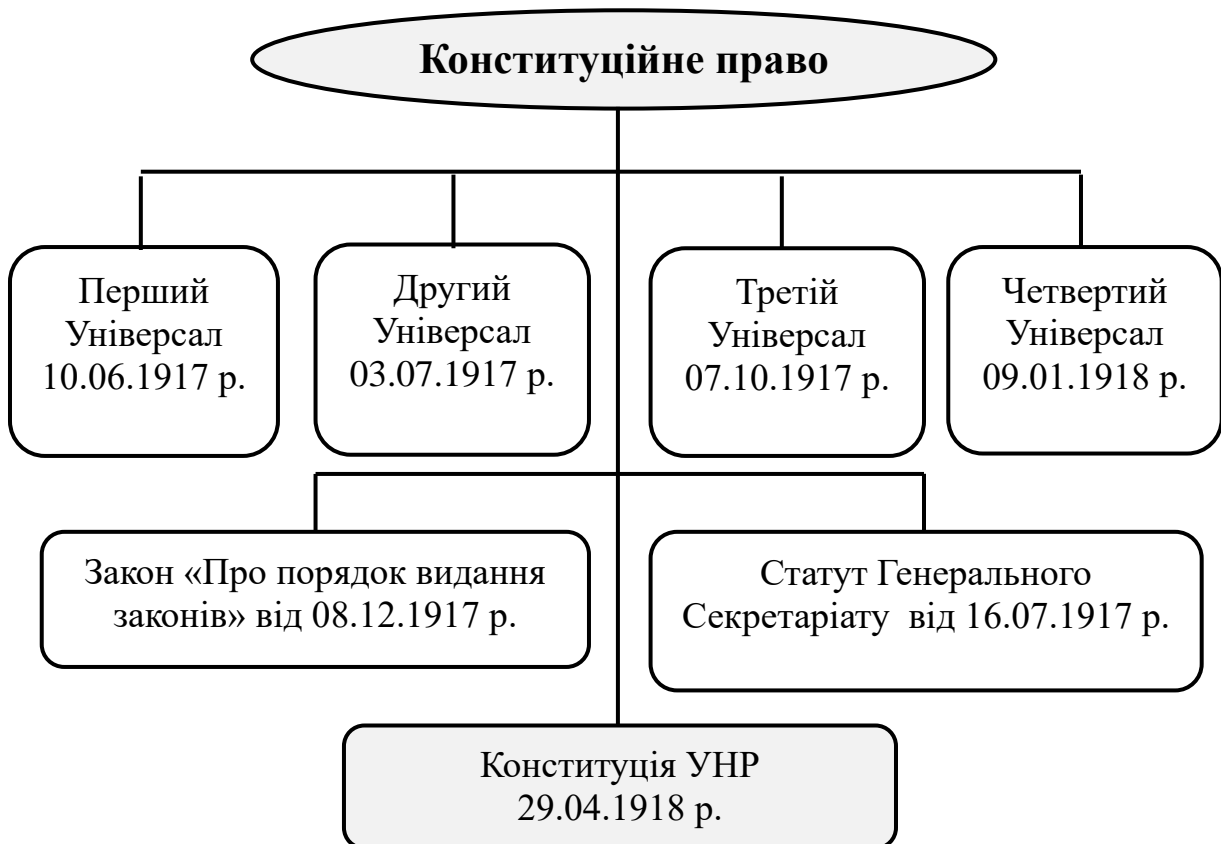
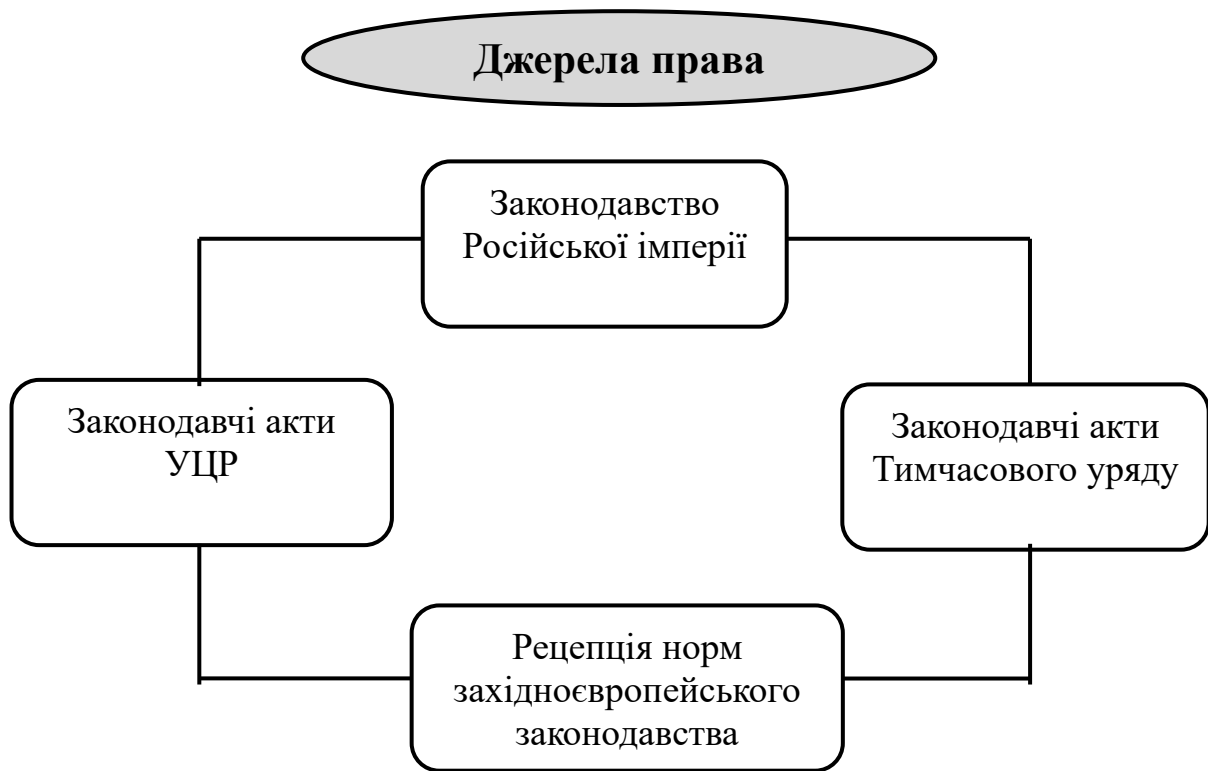
**Інституалізація УЦР як територіального представницького
органу влади**

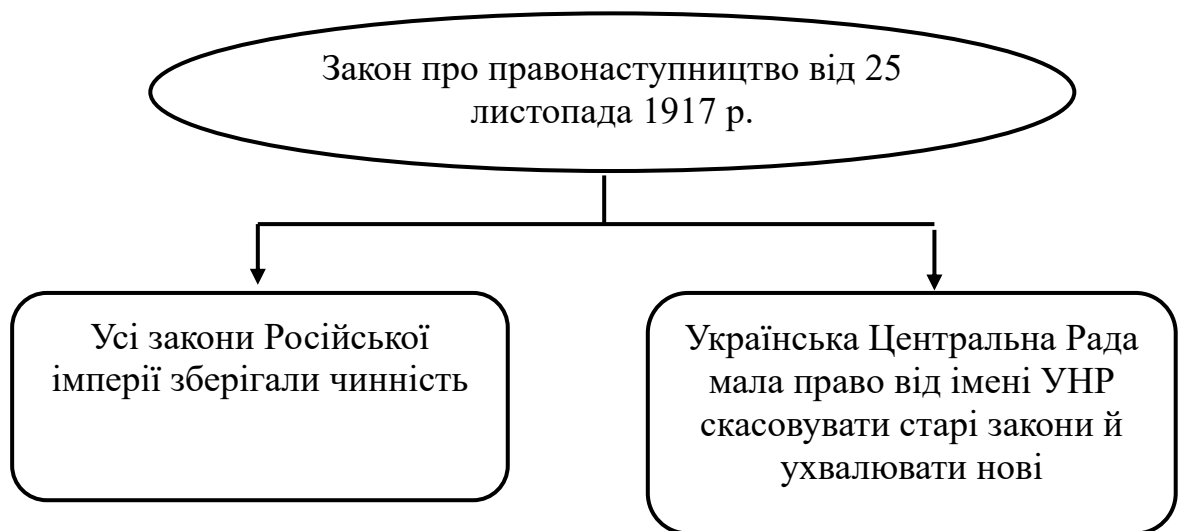
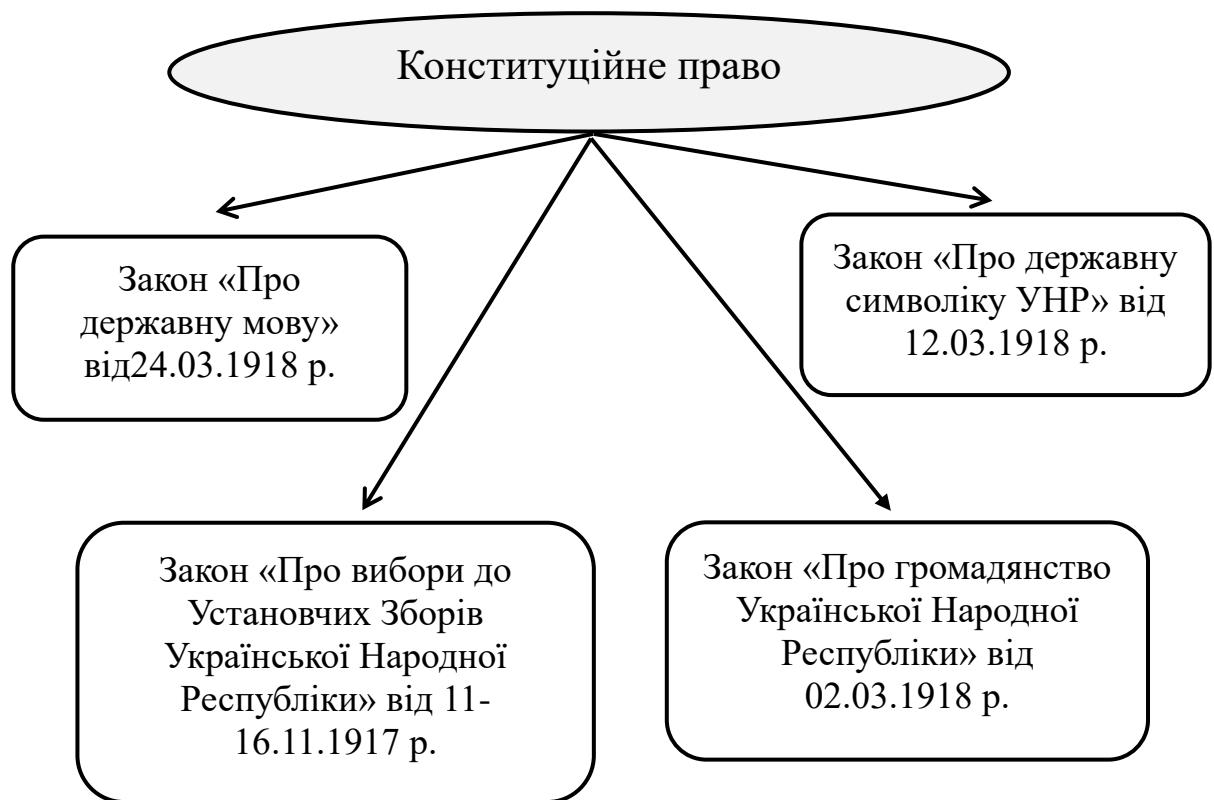

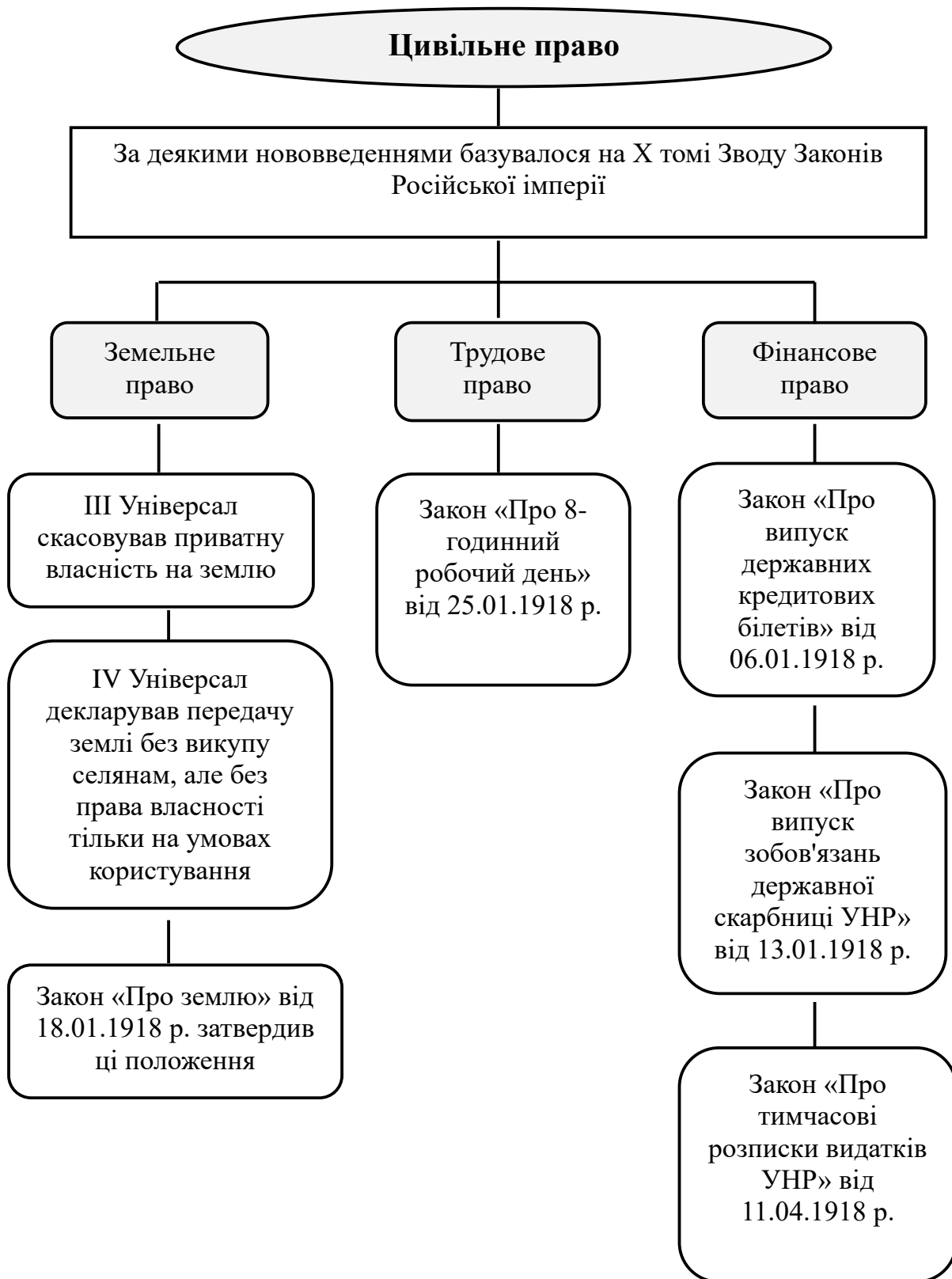
Адміністративно-територіальний устрій та місцеві органи влади

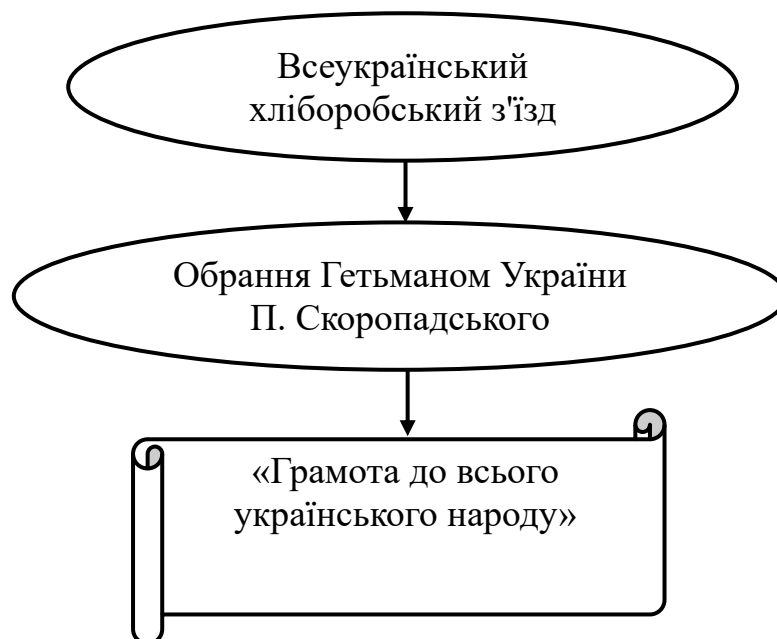

Легітимізація державного перевороту та влади П. Скоропадського

A wide banner with a ribbon-like border containing the text "Легітимізація державного перевороту та влади П. Скоропадського".

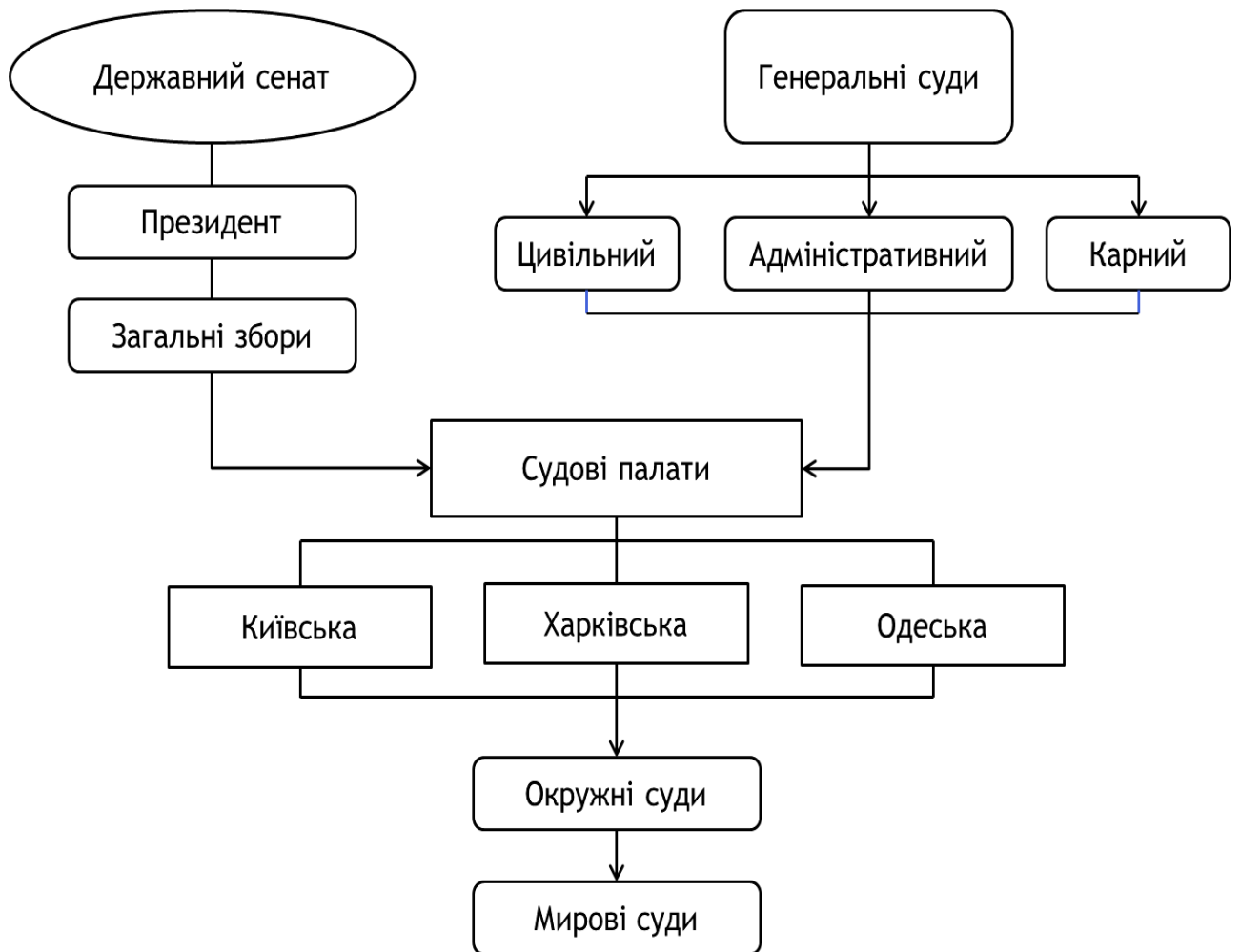

Основи державного ладу

Закони про тимчасовий державний устрій

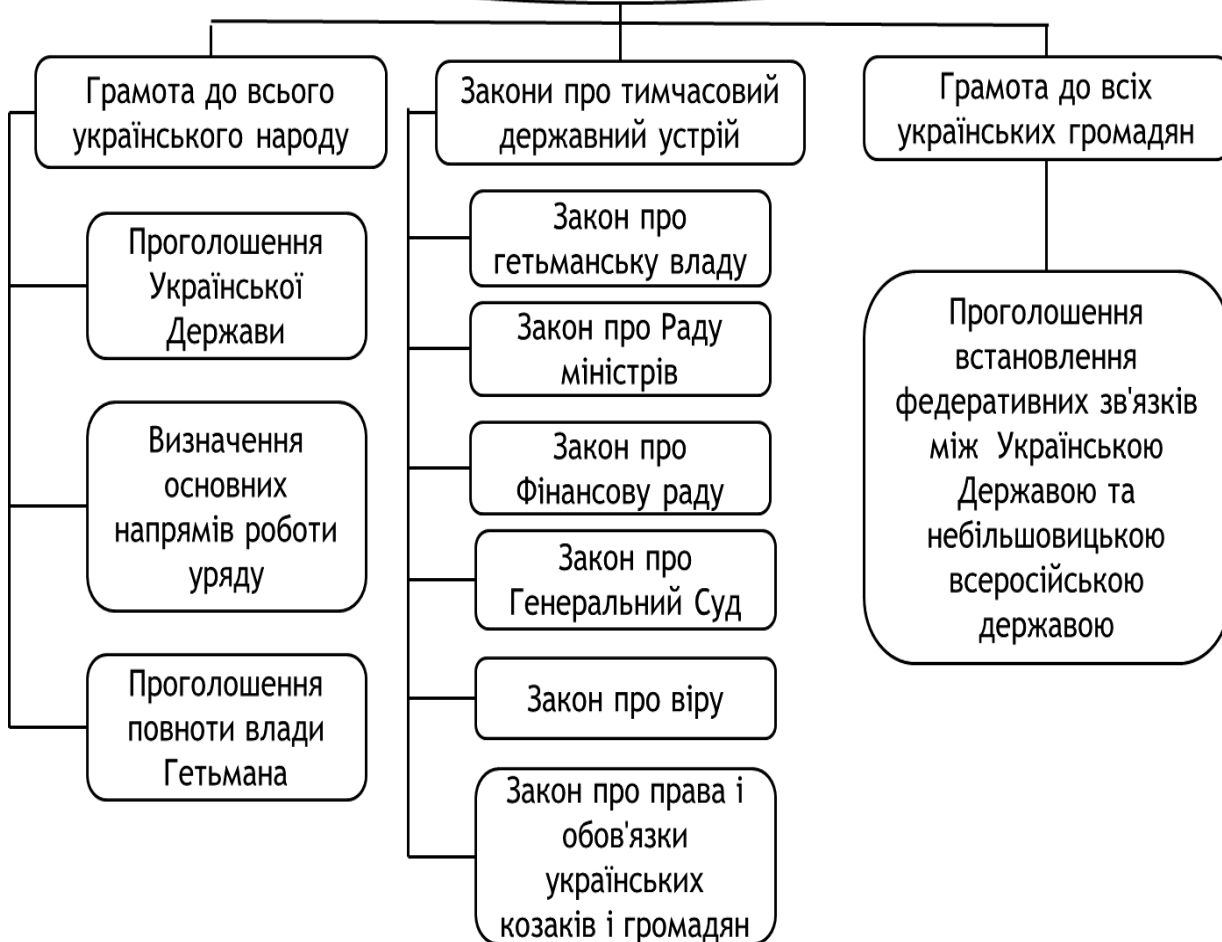

Основи державного устрою

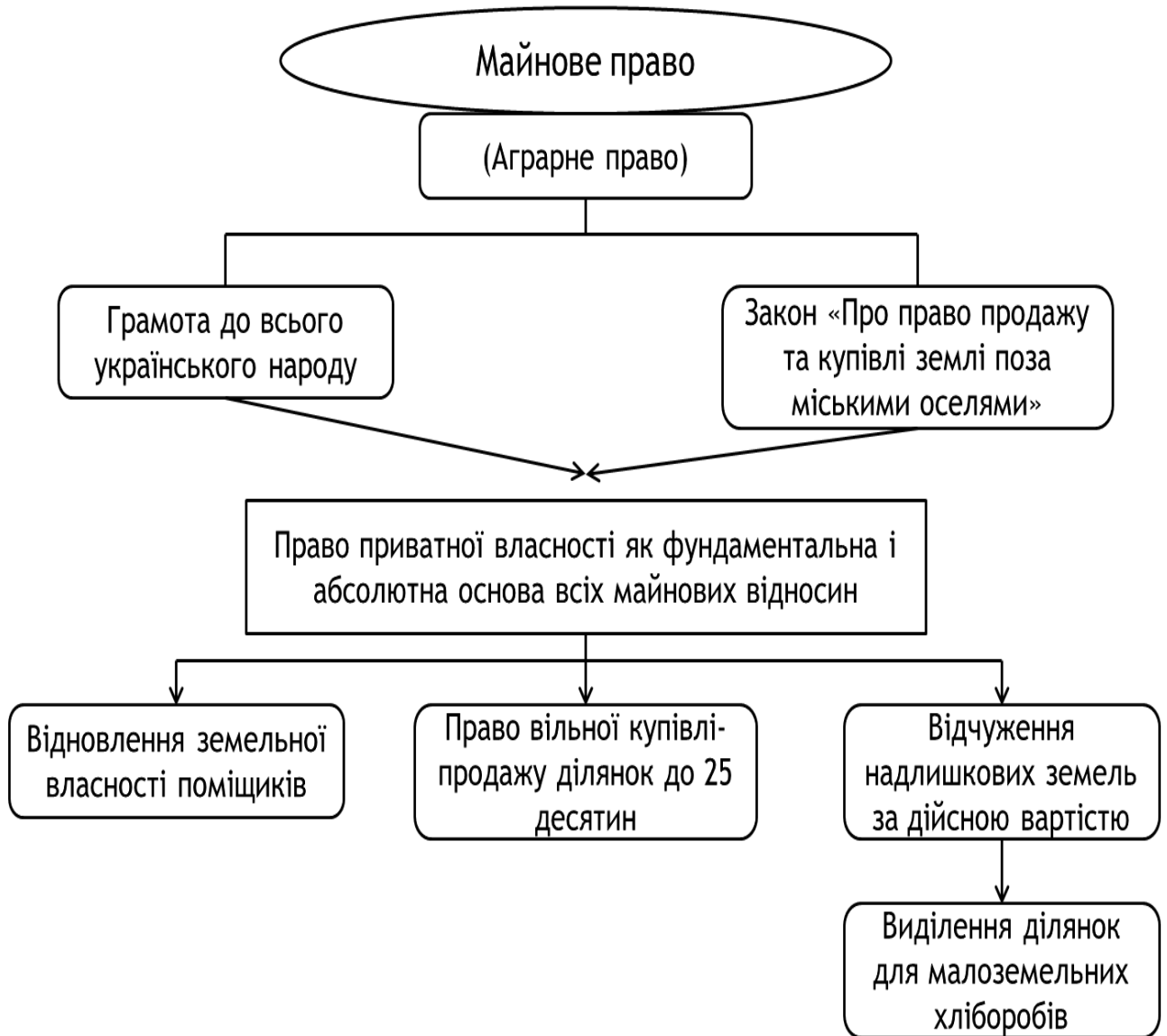

Основи правової системи

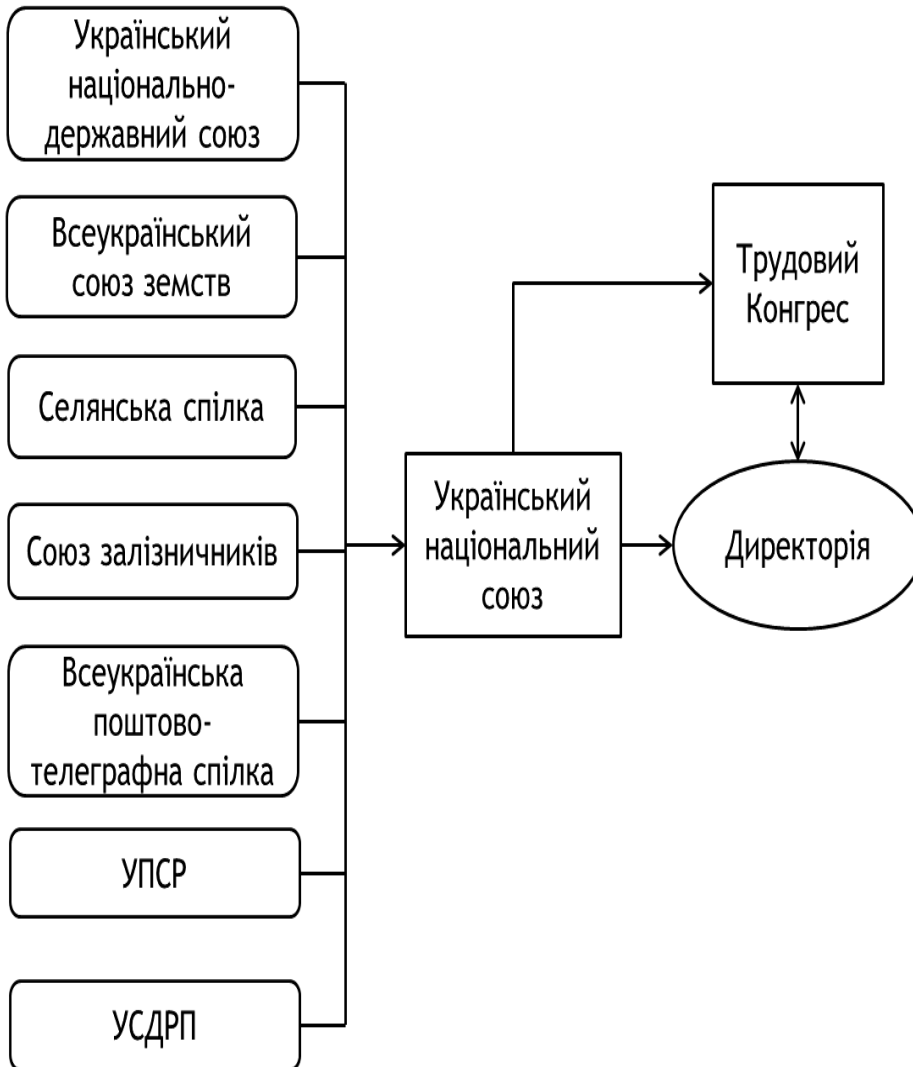
Конституційне право

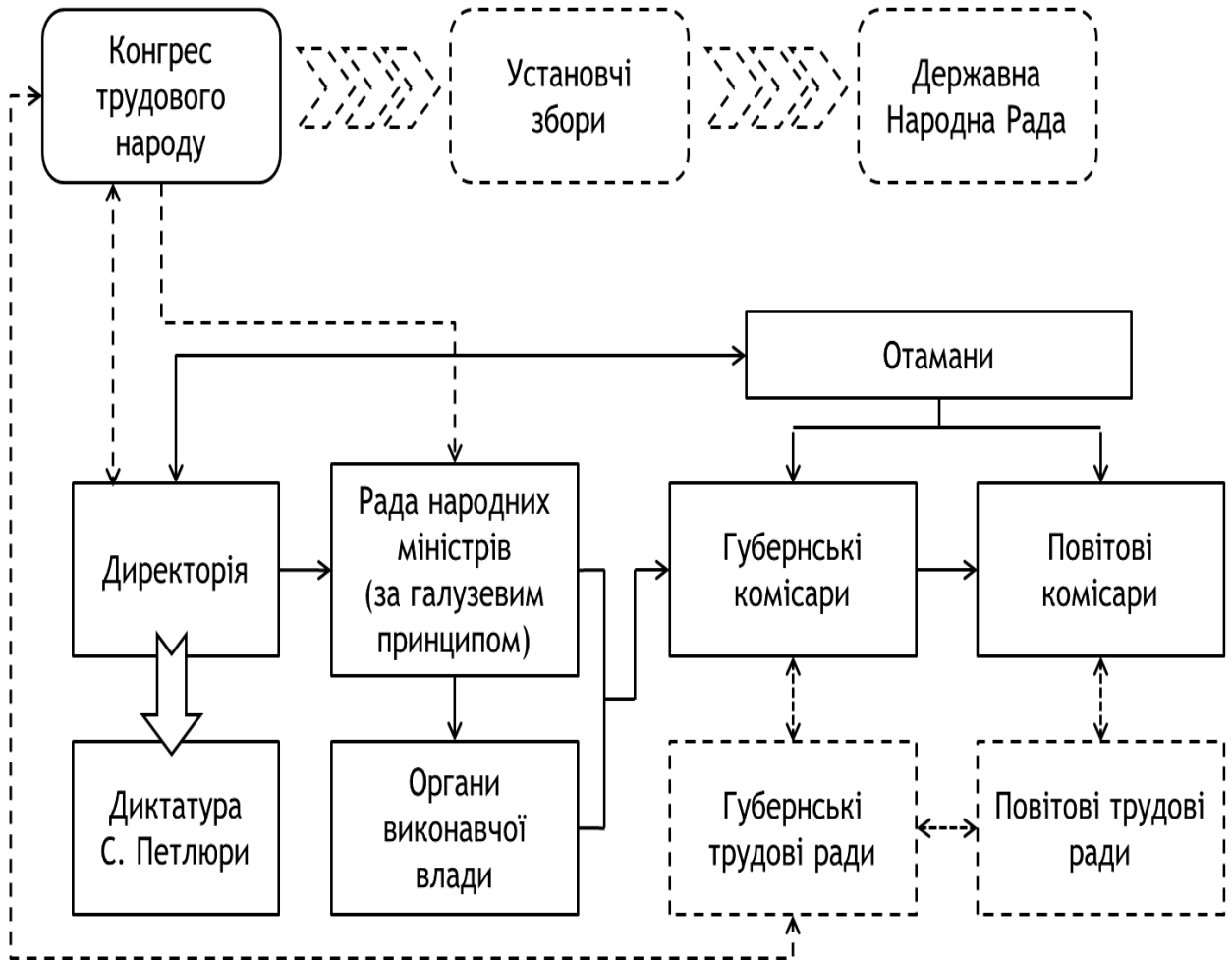
Основи правової системи

Легітимізація державного перевороту та влади Директорії

Основи державного устрою

Основи правової системи

Конституційне право

Декларація Директорії від 26 грудня 1918 р.

Правове оформлення злуки УНР і ЗУНР (грудень 1918 - січень 1919 р.)

Закон «Про тимчасову владу в УНР» від 28 січня 1919 р.

Закон «Про порядок внесення і затвердження законів в УНР» від 14 лютого 1919 р.

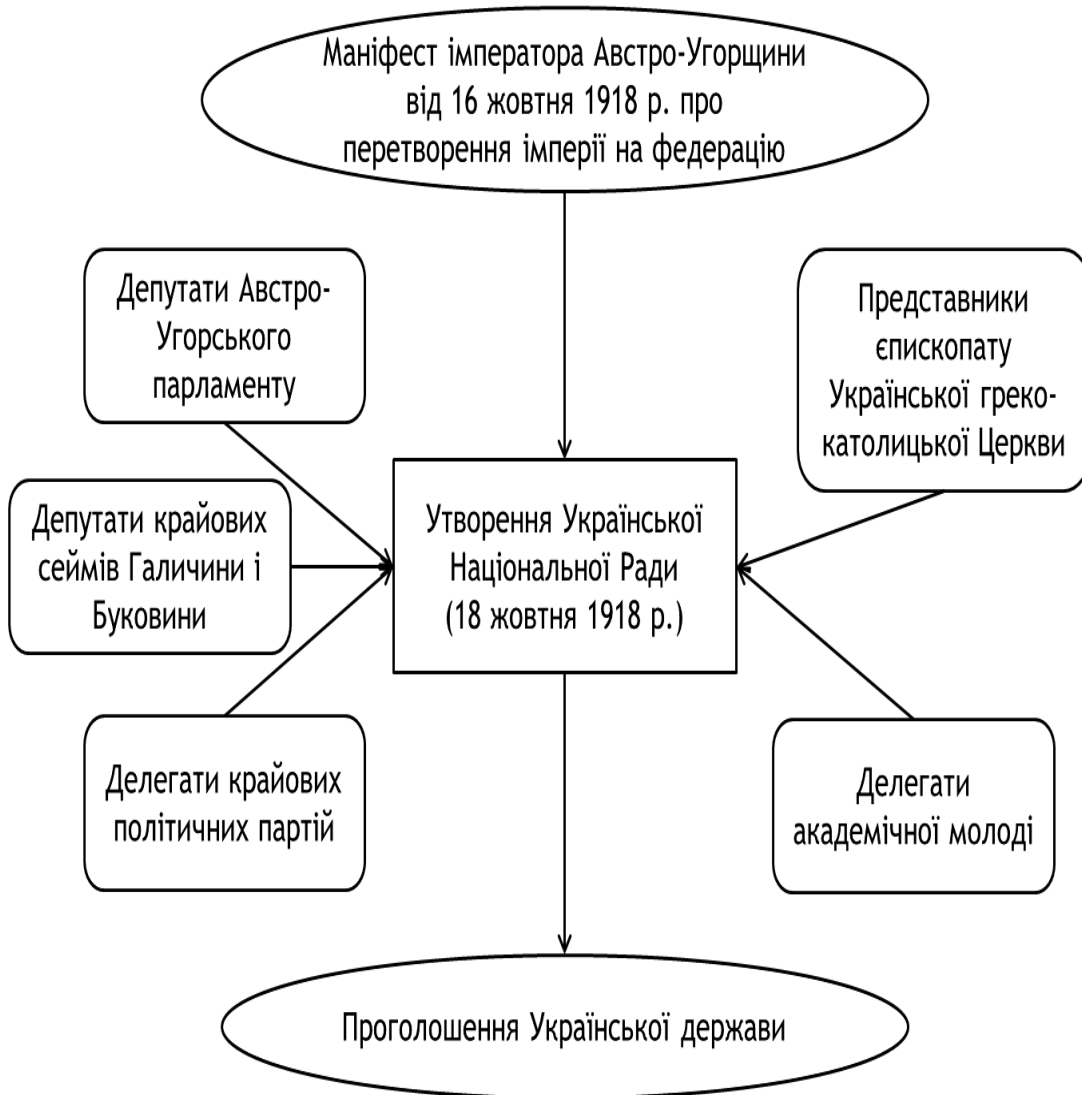
Закон «Про форму влади в УНР» від 23 серпня 1919 р.

«Тимчасовий закон про державний устрій і порядок законодавства УНР» від 14 лютого 1920 р.

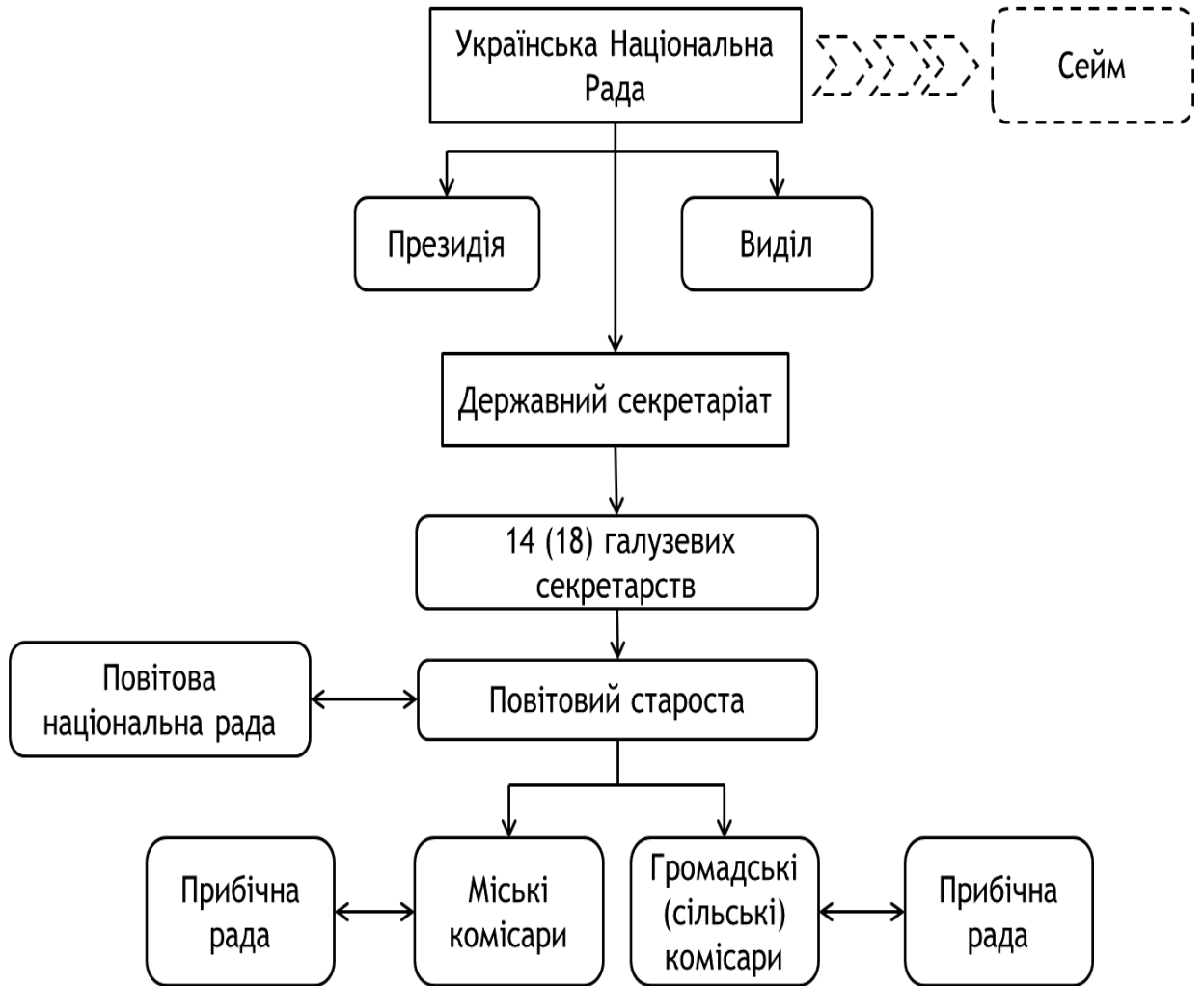
Закон «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР» від 12 листопада 1920 р.

Легітимізація державної влади ЗУНР

Основи державного устрою

Основи правової системи

Конституційне право

Статут Української Національної Ради від 18 жовтня 1918 р.

Прокламація Української Національної Ради від 19 жовтня 1918 р.

Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії від 13 листопада 1918 р.

Закон «Про адміністрацію Західноукраїнської Народної Республіки» від 16 листопада 1918 р.

Закон «Про утворення Президії Української Національної Ради» від 4 січня 1919 р.

Закон «Про Виділ Української Національної Ради» 4 січня 1919 р.

Закон «Про скликання Сейму Західноукраїнської Народної Республіки» від 31 березня 1919 р.

Тема 21. Українська РСР (УСРР) та її право

Конституція УСРР 1919 р.

4 розділи, 35 статей.

Визначалося, що УСРР є організацією диктатури трудящих і експлуатованих мас пролетаріату і найбільшого селянства над їх віковими гнобителями – капіталістами і поміщиками (ст. 1).

1 розділ «Основні положення»

Завданням цієї диктатури проголошувалося здійснення переходу від буржуазного до соціалістичного ладу шляхом проведення соціалістичних перетворень і систематичного придушення контрреволюційних виступів з боку імущих класів (ст. 2).

Декларувався намір УСРР увійти до складу єдиної Міжнародної Соціалістичної Радянської Республіки, як тільки з'являться умови для її створення (ст. 4).

2 розділ Конструкція радянської влади

Визначалися структура, компетенція та порядок формування центральних та місцевих органів влади.

3 розділ
Декларація
прав і обов'язків
працюючого і
експлуатованого
народу

Закріплено основні громадянські та політичні права громадян: на свободу об'єднань у громадські організації, на збори, мітинги, свободу слова, друку, совісті, безкоштовну освіту (ст.ст. 23–26). Основними обов'язками громадян Конституція визначала охорону здобутків «Великої Робітничо-Селянської Революції» а також працю: «Хто не працює – той не їсть» (ст. 28).

4 розділ
Про герб і прапор
УСРР

На червоному щиті у променях сонця зображено серп і молот і надпис «УСРР», навкруг щита – вінок з колосків, внизу стрічка із надписом російською і українською мовами «Пролетарі всіх країн єднайтеся». Прапором УСРР стало червоне полотнище з надписом у верхньому куті біля древка російською мовою «УСССР».

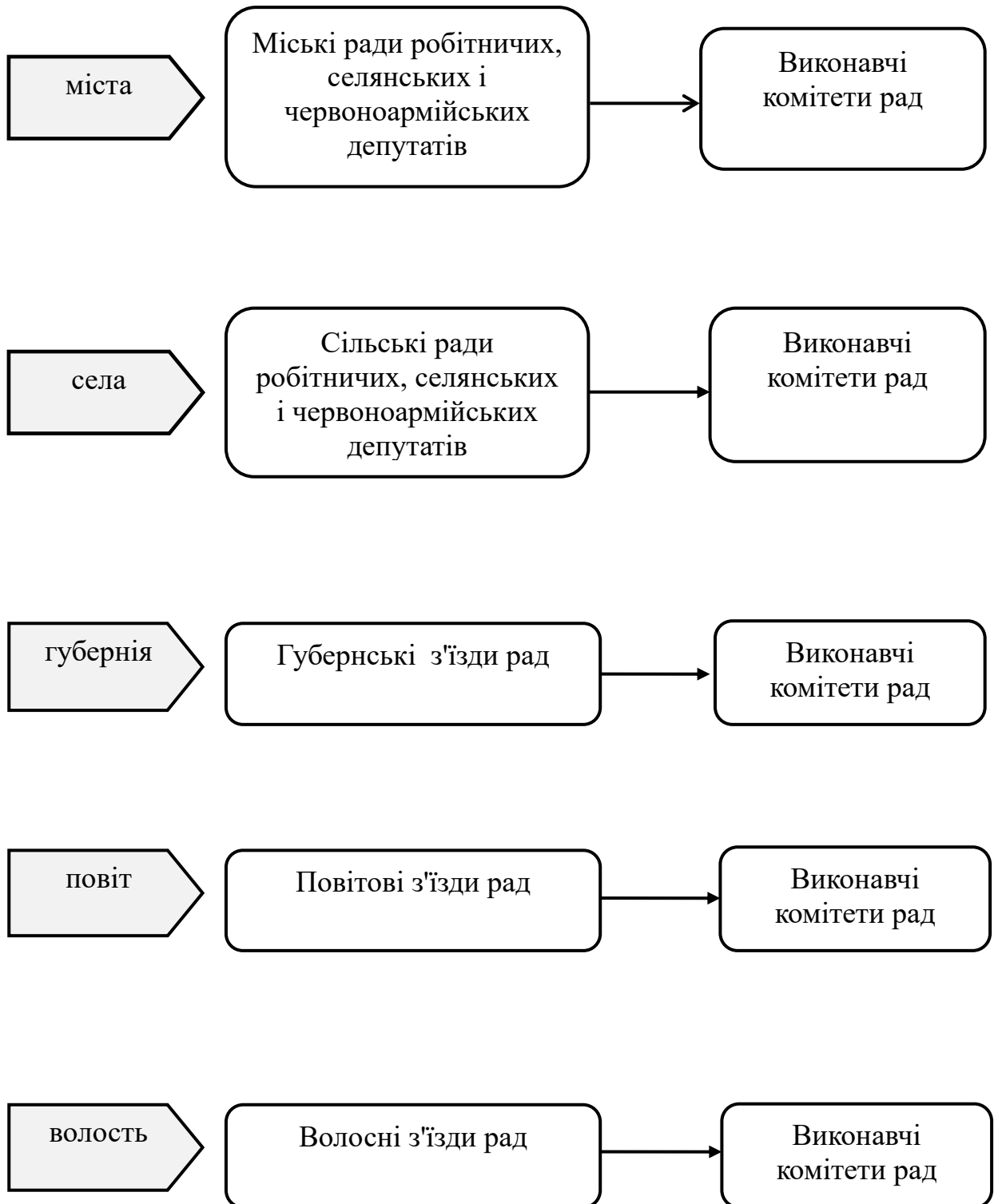
Конституція УСРР 1919 р. Центральні органи влади

Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет Рад (ВУЦВК Рад)

Рада Народних Комісарів (РНК)

Конституція УСРР 1919 р. Місцеві органи влади

Конституція УСРР 1929 р.

5 розділів, 82 статей.

1 розділ
Засади

Декларувалося, що «Українська республіка є соціалістична держава робітників та селян» (ст. 1). У статтях 2 і 3 визначався правовий статус УСРР як суверенної договірної держави, яка добровільно входить до складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік і зберігає за собою право вільного виходу з Союзу. Закріплено принцип верховенства загальносоюзних органів державної влади і загальносоюзного законодавства. Конституційно закріплювалося входження до складу УСРР Автономної Молдавської Соціалістичної Радянської Республіки

2 розділ
Організація
радянської
влади

Визначалися структура, компетенція та порядок формування центральних та місцевих органів влади.

3 розділ
Про виборчі
права

Зазначалося, що право обирати й бути обраним до рад мають, незалежно від статі, віри, раси, національності, осілості тощо, громадяни УСРР, яким виповнилося 18 років і які зайняті суспільно-корисною працею. Відповідно політичних прав були позбавлені особи, які використовували найману працю, торговці, духівництво тощо.

4 розділ
Про бюджет
УСРР

Визначалося, що питання розподілу видатків та прибутків УСРР регламентується законодавством СРСР.

5 розділ
Про герб,
прапор і
столицю
УСРР

Містив опис герба та прапора УСРР, які по-суті залишилися незмінними та вказувалося, що столицею УСРР було м. Харків.

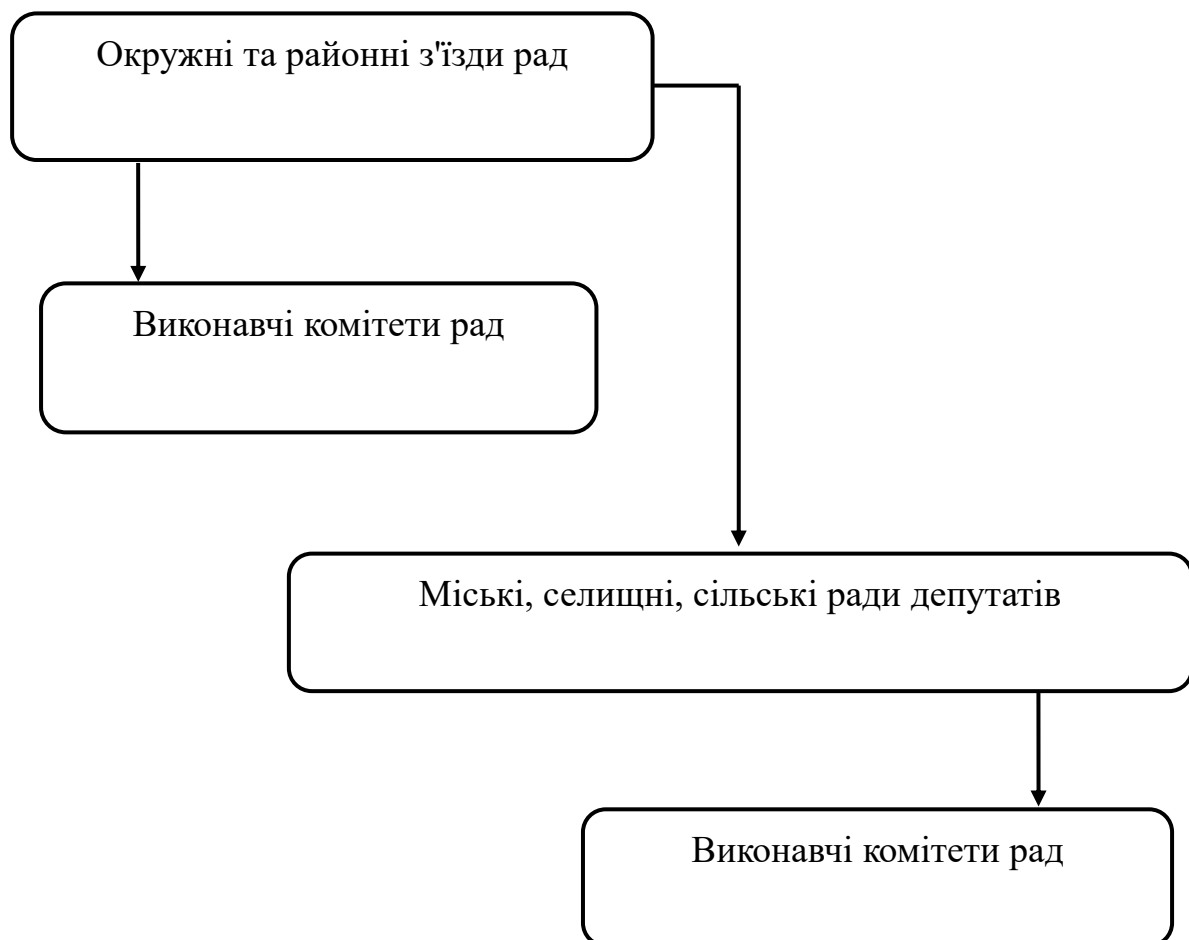
**Конституція УСРР 1929 р.
Організація радянської влади**

Центральні органи влади

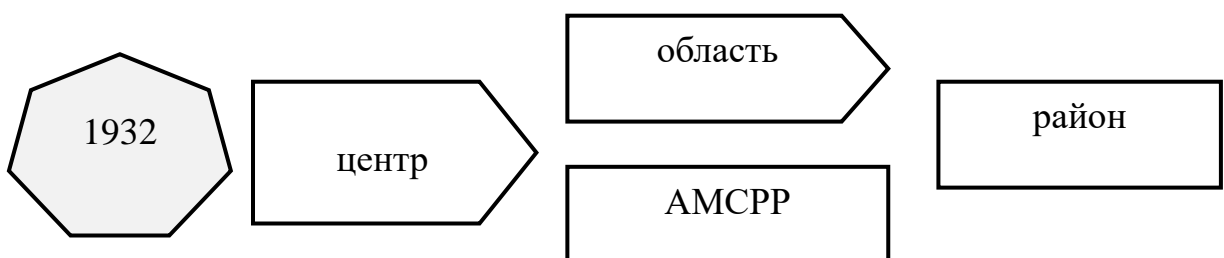
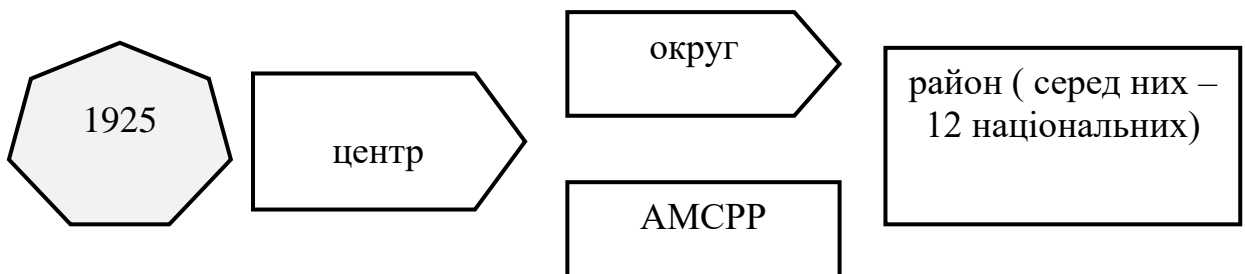

**Конституція УСРР 1929 р.
Організація радянської влади**

Місцеві органи влади

Адміністративно-територіальна реформа в УСРР у 1920-1930-х рр. Молдавська АРСР у складі радянської України (1924 – 1940 рр.)

Конституція УРСР 1937 р.

складалася з 13 розділів

1 розділ Суспільний устрій

УРСР проголошувалася соціалістичною державою робітників і селян, вся влада в якій належала Радам депутатів трудящих

Конституція проголосила перемогу соціалізму в державі та непорушність соціалістичних відносин.

Соціалістична власність фіксувалася у двох формах – державній (всенародне добро) та кооперативно-колгоспній (громадська, соціалістична власність колгоспів і кооперативних організацій).

Законом захищалося право особистої власності громадян на їх трудові доходи та заощадження, на житловий будинок і підсобне хатне господарство, право спадкування особистої власності громадян, а також особиста власність членів колгоспного двору.

Земля закріплювалася за колгоспами у безплатне і безстрокове користування.

Розділ 2. Державний устрій. Декларувалося добровільне об'єднання УРСР з іншими радянськими республіками в союзну державу – СРСР, а також республіканський суверенітет УРСР, недоторканність її кордонів і право виходу із Союзу РСР.

Розділ 3. Найвищі органи державної влади УРСР

Розділ 4. Органи державного управління УРСР

Розділ 5. Найвищі органи державної влади Молдавської АРСР

Розділ 6. Органи державного управління МАРСР

Розділ 7. Місцеві органи державної влади

Розділ 8. Бюджет УРСР

Розділ 9. Суд і прокуратура

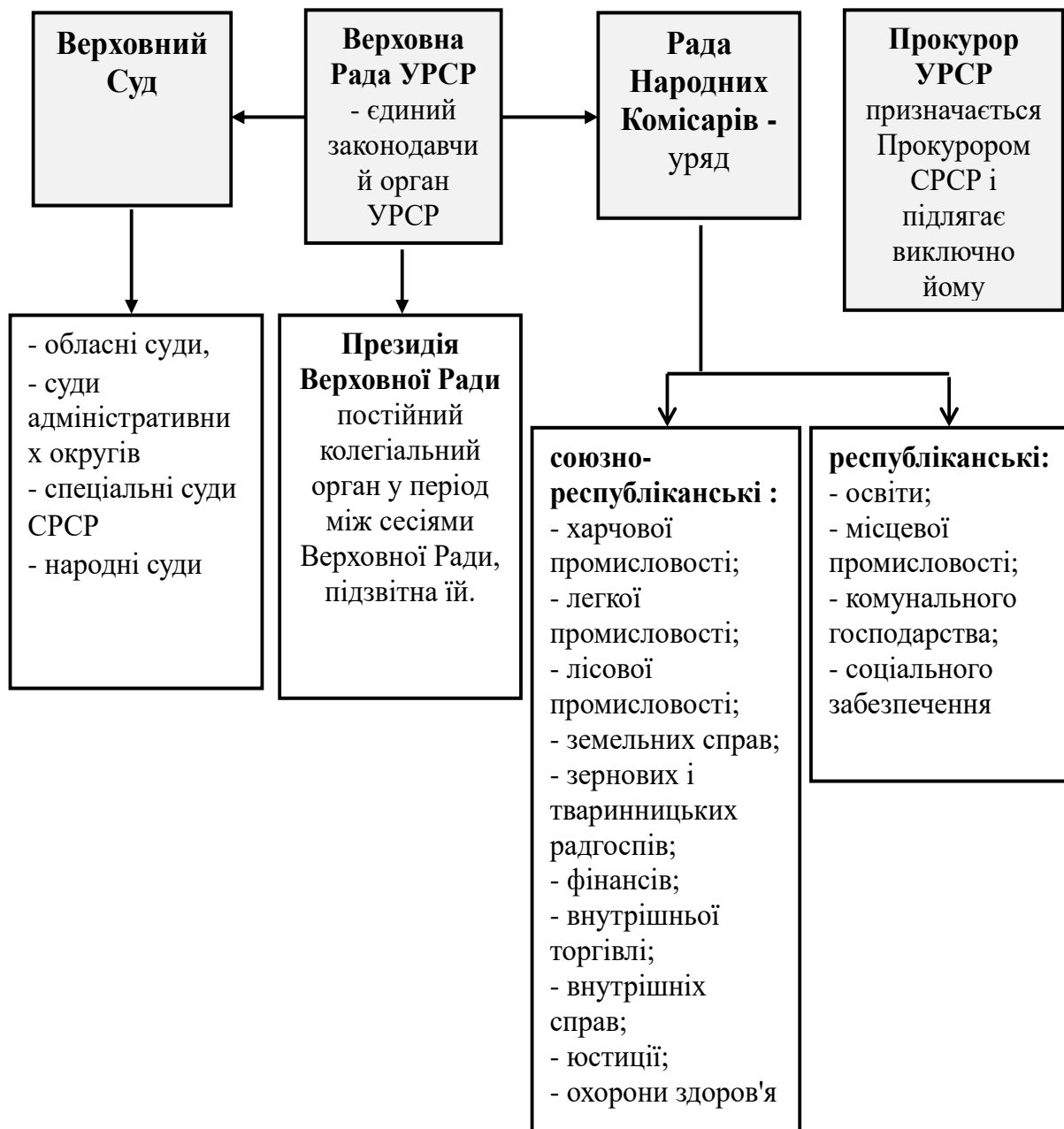
Розділ 10. Основні права й обов'язки громадян.

Розділ 11. Виборча система

Розділ 12. Герб, прапор, столиця

Розділ 13. Порядок зміни Конституції

Конституція УРСР 1937 р.

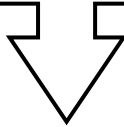
Органами державної влади в областях, округах, районах, містах, селищах, станицях і селах УРСР були відповідні **ради депутатів трудящих** та їх виконавчі комітети

Конституція УРСР 1978 року

10 розділів і 19 глав

Розділ 1. Основи суспільного ладу і політики УРСР

Конституція проголошувала Українську РСР соціалістичною загальнонародною державою, що виражає волю й інтереси робітників, селян та інтелігенції, трудящих республіки всіх національностей.

Народ проголошувався носієм влади. Він мав здійснювати державну владу через Ради народних депутатів. Усі інші державні органи були їм підконтрольні й підзвітні.

Комуністична партія проголошувалася керівною і спрямовуючою силою суспільства, ядром його політичної системи. Вона визначала генеральну перспективу розвитку суспільства, лінію внутрішньої і зовнішньої політики СРСР, керувала великою творчою діяльністю радянського народу (ст.6).

Конституція УРСР 1978 р.

Розділ 1. Основи суспільного ладу і політики УРСР

Основа економічної системи УРСР –
соціалістична власність на засоби виробництва

державна (загальнонародна)
власність

колгоспно-кооперативної
власності

особиста власність громадян

Конституція УРСР 1978 р.

Розділ 2. Держава і особа.

Закріплювалися основні права, свободи і обов'язки громадян УРСР.

Конституція УРСР 1978 р.

Розділ 2. Держава і особа.

**Громадянам УРСР гарантуються
свободи:**

Конституція УРСР 1978 р.

Розділ 2. Держава і особа.

Особи, що роблять замах на суспільну, соціалістичну власність, є ворогами народу.

Конституція УРСР 1978 р.

Розділ 3. Національно-державний і адміністративно-територіальний устрій УРСР

УРСР визнавалася суверенною радянською соціалістичною державою. Важливою ознакою суверенітету республіки було те, що вона мала право зносин з іноземними державами. Головною гарантією суверенітету було закріплення за УРСР права виходу із складу СРСР, але механізм здійснення цього права не передбачався

Розділ 4. Ради народних депутатів УРСР і порядок їх обрання

Розділ 5. Найвищі органи державної влади і управління УРСР

Розділ 6. Місцеві органи державної влади і управління

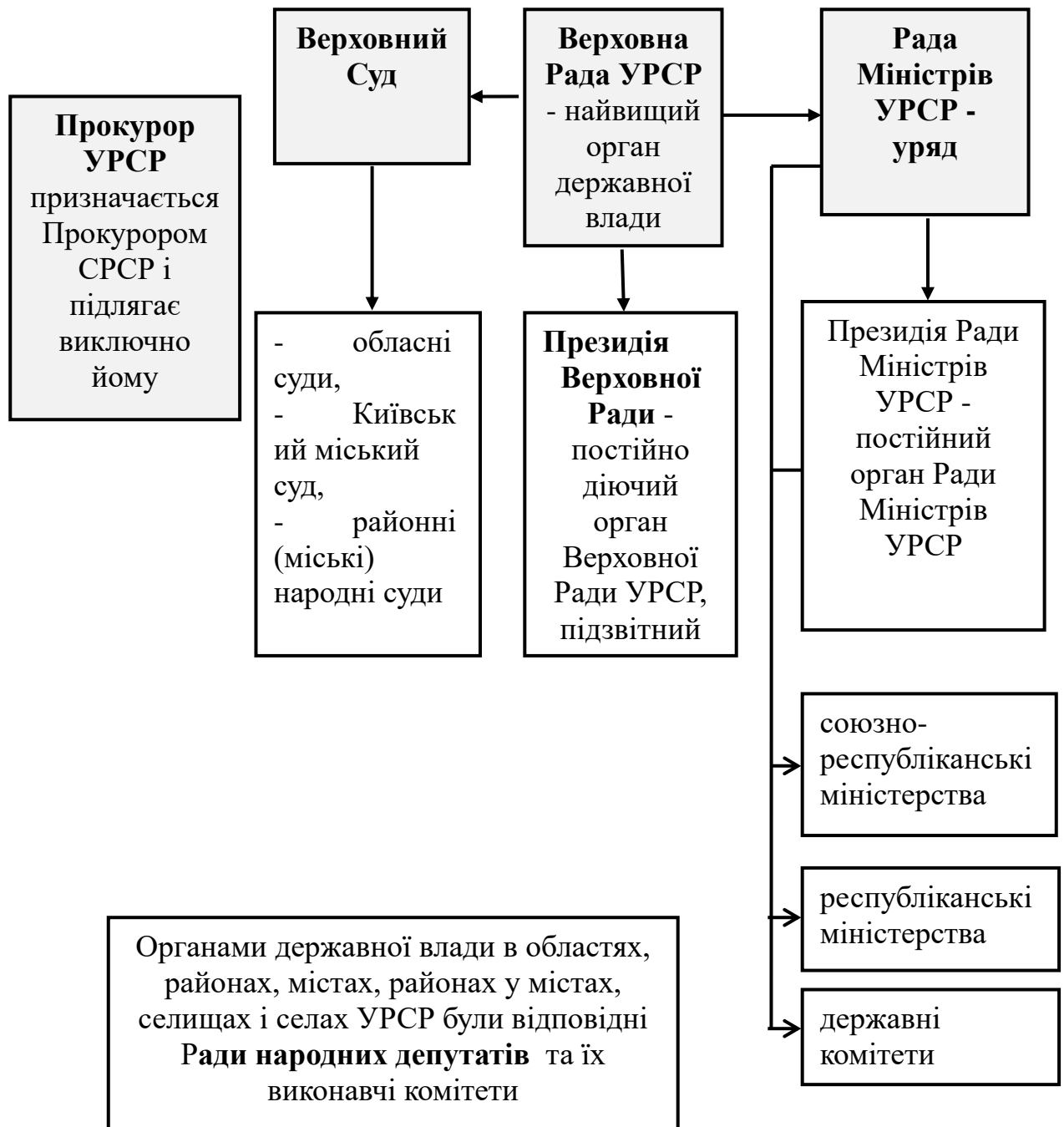
Розділ 7. Державний план економічного і соціального розвитку УРСР і державний бюджет УРСР

Розділ 8. Правосуддя, арбітраж і прокурорський нагляд

Розділ 9. Герб, прапор і столиця УРСР

Розділ 10. Дія Конституції УРСР і порядок її зміни

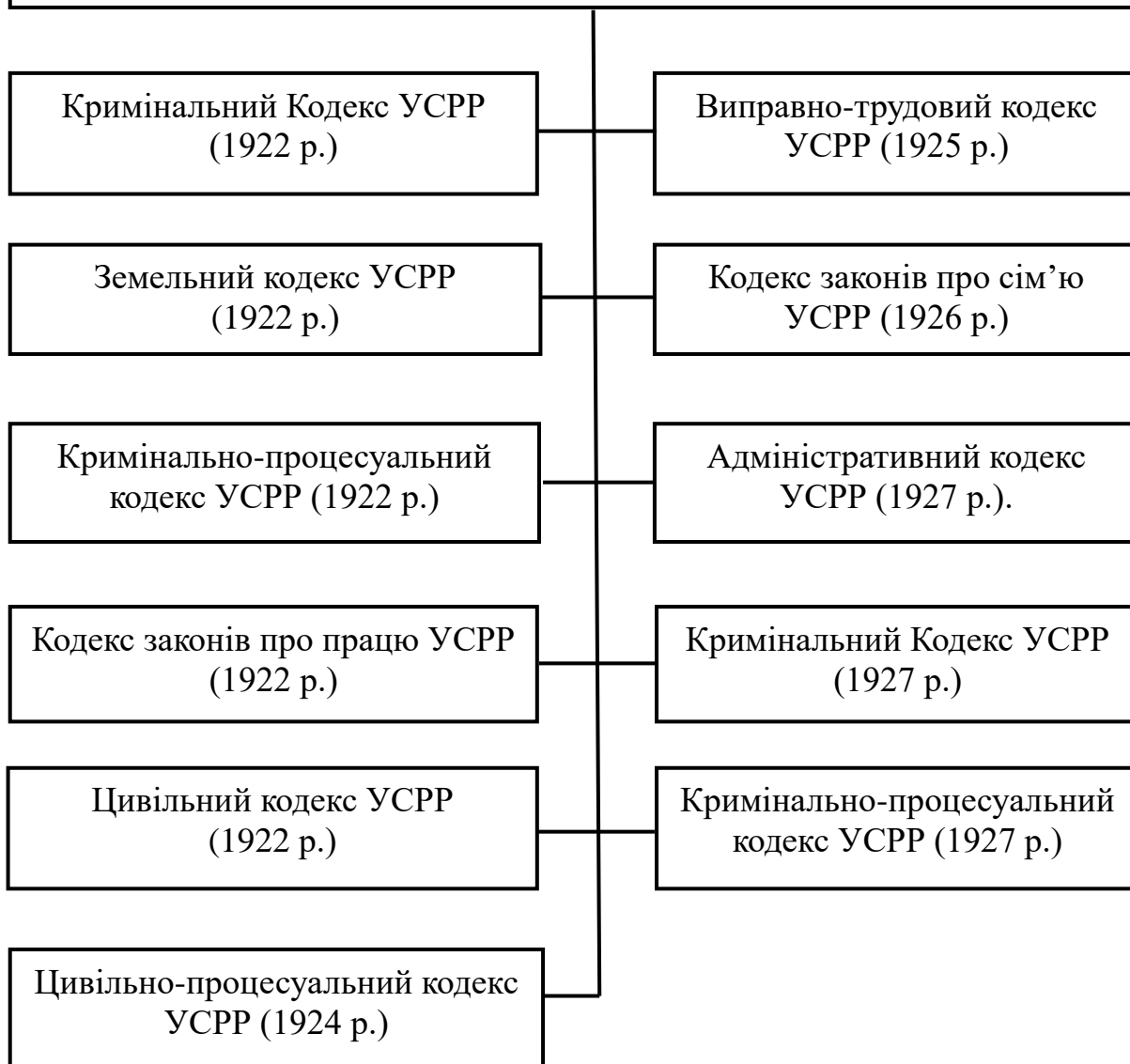
Конституція УРСР 1978 р.

Кодифікація і розвиток права радянської України

Конституцією 1924 р. Союз РСР проголошувався федеративною державою, кожен суб'єкт якої має право на формування власних органів законодавчої влади і власної системи законодавства, пріоритет при цьому мало загальносоюзне законодавство.

Упродовж 1921 – 1927 рр. в УСРР були створені і набули чинності кодекси, що містили систематизовані норми головних галузей радянського права:

Цивільний кодекс УСРР (ЦК УСРР) 1922 р.

Кодекс складався з чотирьох розділів: Загальна частина, Речове право, Зобов'язальне право і Спадкове право.

1 розділ Загальна частина

Визначалися основні положення, суб'єкти (особи), об'єкти (майно) права та позовна давність. Цивільний кодекс закріплював цивільну правоздатність за усіма громадянами УСРР, які не обмежені у правах судом.

Визначалися підстави, за яких особа могла бути визнана відповідними установами недієздатною: 1) душевна хвороба чи слабоумство; 2) марнотратство, внаслідок якого особа може розтратити усе своє майно

Суб'єктами цивільних правовідносин були фізичні та юридичні особи, останні могли бути як державні, так і приватні.

2 розділ Речове право

Визначалися форми власності, які існували в УСРР: державна, кооперативна та індивідуальна. Закріплювалося виняткове право держави на землю, надра, ліси, води, залізниця та їх рухомий склад, літальні апарати.

В індивідуальній власності могли перебувати не націоналізовані будівлі, торговельні та промислові підприємства з кількістю робітників, яка не перевищувала встановлену відповідним законом, знаряддя праці, гроші, цінні папери, золоті, срібні монети, іноземна валюта, предмети домашнього вжитку.

Цивільний кодекс УСРР 1922 р.

3 розділ Зобов'язальне право

Зазначалося, що зобов'язання можуть виникати з договорів а також на інших, визначених у законі, підставах, зокрема – внаслідок безпідставного збагачення та заподіяння шкоди іншій особі.

Цивільний кодекс містив вимоги щодо укладання та визначав підстави для розірвання договорів позики, дарування, майнового найму, купівлі-продажу, обміну, позики, підряду, поручительства, довіреності, страхування.

4 розділ Спадкове право

Допускалося успадкування за законом і за заповітом. Кодекс обмежував коло спадкоємців: ними могли бути (і за законом, і за заповітом) лише діти, внуки, правнуки, вдова (вдівець) та непрацююча особа, що перебувала на повному утриманні померлого.

Закон також обмежував вартість спадкового майна: вона не могла перевищувати 10 тис. золотих карб. (як і вартість подарунка). Надлишок переходив у власність держави

Кримінальний кодекс УСРР 1922 р.

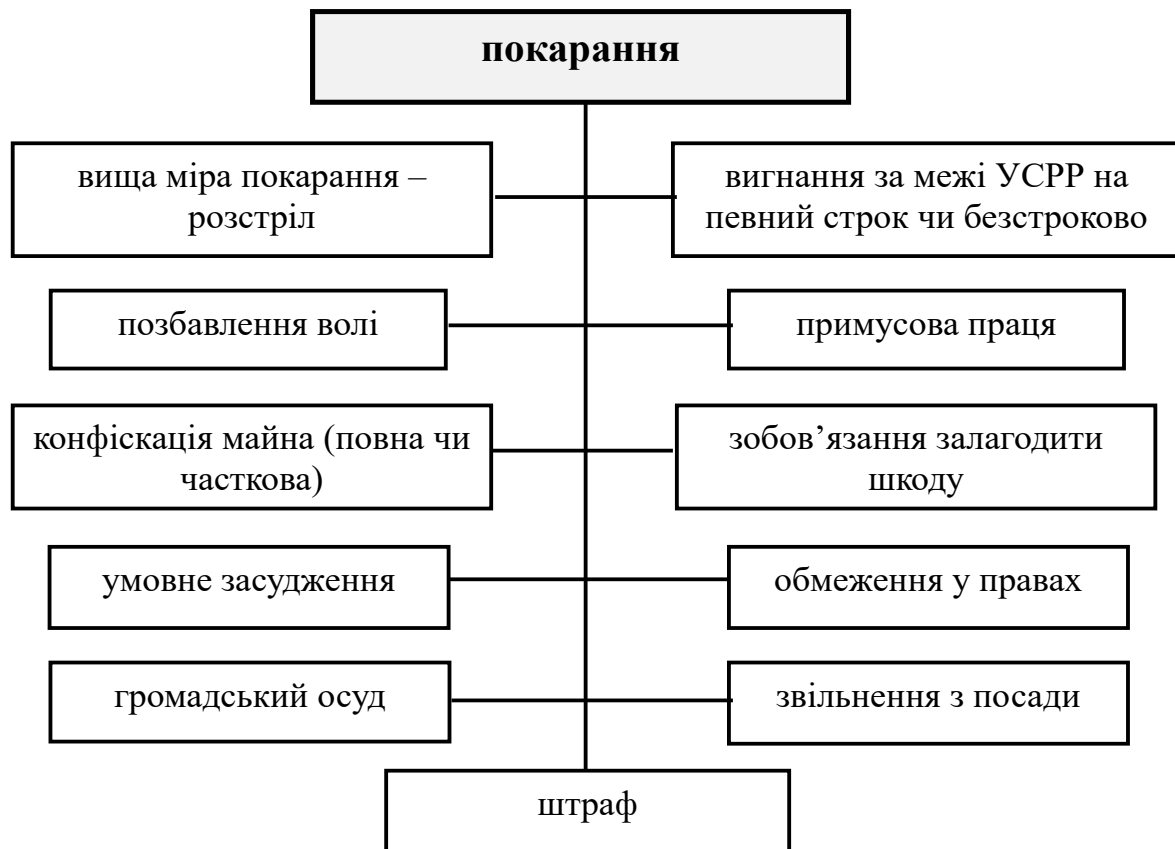
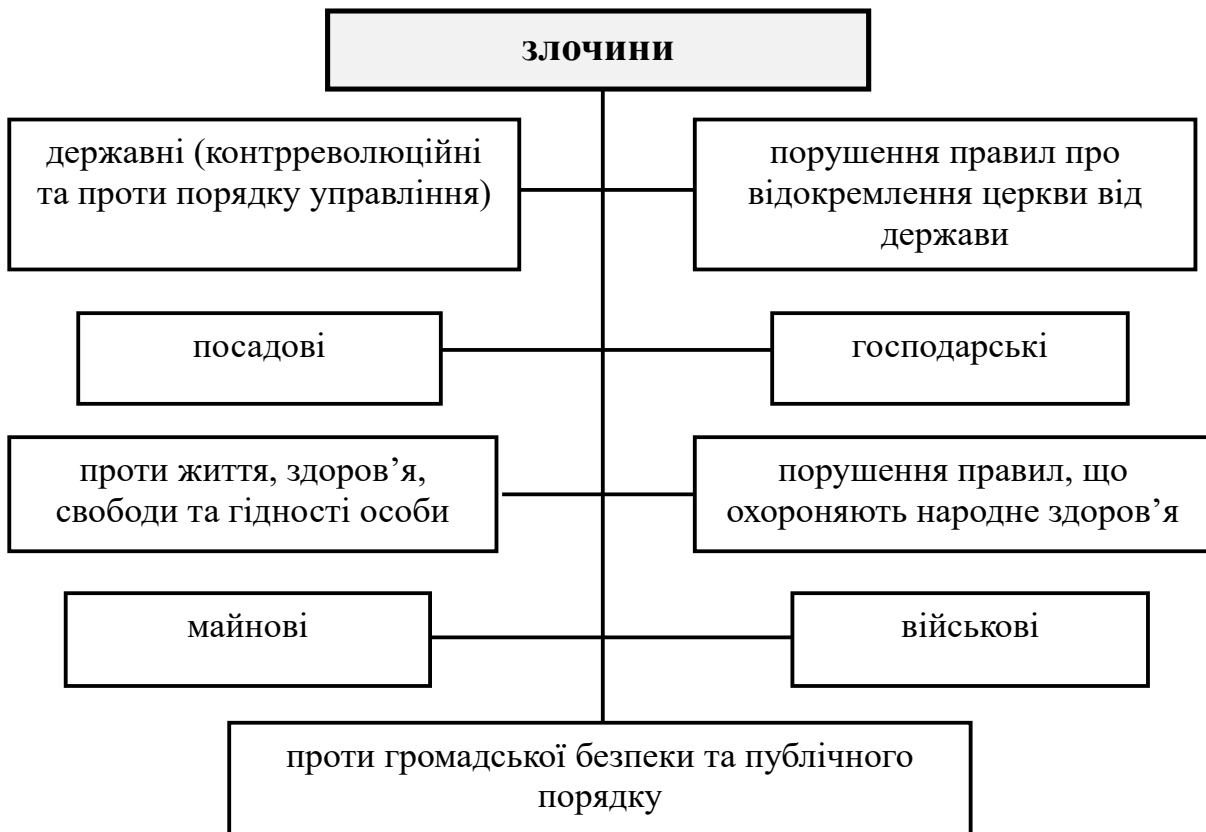
Кримінальний кодекс УСРР 1922 р. включав 227 статей і складався з двох частин – Загальної та Особливої.

Завданням Кримінального кодексу є правовий захист держави трудящих від злочинів та від суспільно небезпечних осіб, що здійснюється шляхом застосування до порушників революційного правопорядку покарання чи інших заходів соціального захисту.

Загальна
частина

Злочином називалася будь-яка суспільно небезпечна дія чи бездіяльність, що загрожувала основам радянського ладу і правопорядку, встановленого робітничо-селянською владою на перехідний до комуністичного суспільства період

У випадку відсутності у Кримінальному кодексі прямих вказівок на окремі види злочинів законодавець дозволяв застосування закону за аналогією, тобто покарання призначалося за тими статтями Кримінального кодексу, що передбачали схожі за важливістю і характером злочини. Таким чином, законодавець знову таки відкривав широкий простір суб'єктивному розсуду правозастосовних органів.

**У 1927 р. було прийнято новий Кримінальний кодекс
УСРР**

Новели кодексу

Замість поняття «покарання» новий Кримінальний кодекс УСРР містив поняття «заходи соціальної оборони»

Введено новий «захід соціальної оборони» – проголошення ворогом трудящих з позбавленням громадянства УСРР, а відтак і громадянства СРСР з вигнанням за його межі назавжди

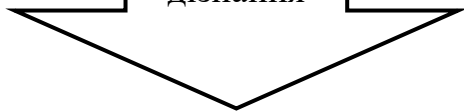
Розстріл – виключний «захід соціальної оборони» – відтепер могли призначати суди загальної юрисдикції

Передбачалася можливість притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які не вчиняли протиправних діянь. Згідно зі ст. 34 КК суд мав право застосувати усі «заходи соціальної оборони», крім видалення за межі СРСР, якщо визнає, що особа є суспільно-небезпечною через свою минулу злочинну діяльність або через зв'язок із злочинним оточенням.

Кримінально-процесуальний кодекс УСРР 1922 р.

Досудове розслідування кримінальних справ здійснювалося у формі дізнання та слідства і покладалося відповідно на органи дізнання та слідства.

Органи
дізнання

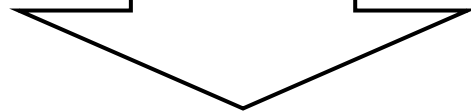

органи міліції та
кримінального розшуку

органи Державного
політичного управління
(так називалися органи
державної безпеки)

деякі інші урядові
установи і посадові
особи

Слідчі

народні слідчі при
народних судах

слідчі (старші слідчі) при
радах народних суддів

слідчі (старші слідчі) при
революційних

військові слідчі

слідчі у важливих
справах при Народному
комісаріаті юстиції
(НКЮ) УСРР

Слідчі перебували у подвійному підпорядкуванні: в адміністративних питаннях – судам, нагляд за їх процесуальною діяльністю здійснював прокурор.

У 1927 р. було прийнято новий Кримінально-процесуальний кодекс УСРР

кримінально-процесуальні дії органів дізнання:

КПК УСРР
1922 р.

опитування
підозрюваних та свідків

обшук, виїмку, огляд –
могли здійснювати лише
у випадках, якщо були
достатні підстави
вважати, що сліди
злочину, чи інші речові
докази можуть бути
знищені чи приховані

в окремих, чітко
визначених КПК УСРР
випадках, органам
дізнання надавалося
право затримувати
підозрюваного

КПК УСРР
1927 р.

провадячи дізнання у
справах, у яких досудове
слідство було не
обов'язкове, органи
дізнання могли
провадити усі слідчі дії,
встановлені Кодексом
для провадження
досудового слідства

У 1930 – ті рр. формування права в УСРР було тісно пов'язано з процесами, що відбувалися у політичному та економічному житті держави.

Кримінальне законодавство радянської України поповнилося рядом нормативно-правових актів, характерною рисою яких було розширення переліку злочинів та посилення суворості покарання

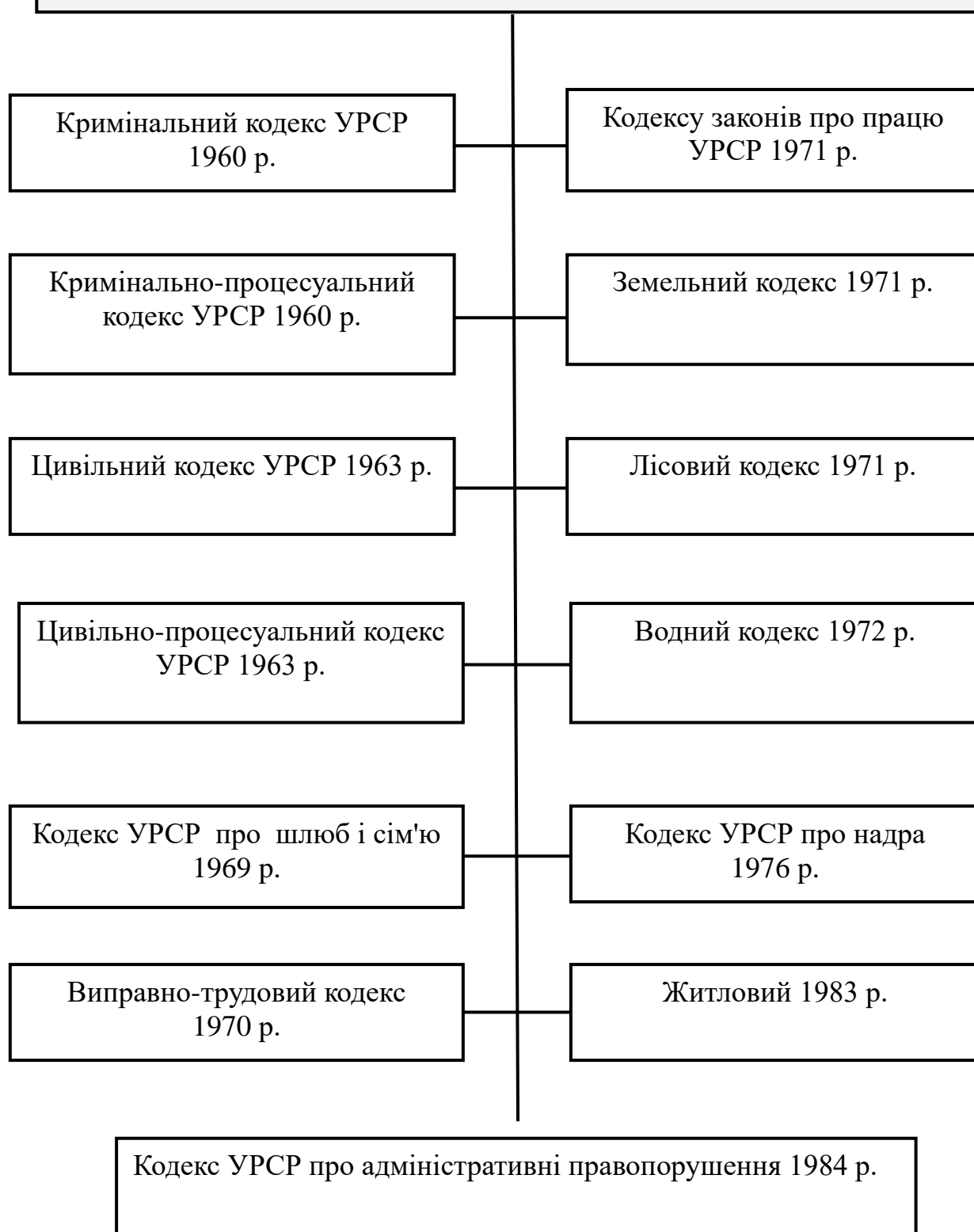
Одним із методів суцільної колективізації стала реалізація політики «ліквідації куркульства як класу». План кампанії розкуркулення було затверджено таємною постановою ЦК ВКП(б) від 30 січня 1930 р. «Про заходи у справі ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації», відповідно до якої виділялося три категорії «куркульських господарств»

перша – «куркулі – учасники і організатори антирадянських виступів і терористичних актів», вони повинні бути ізольовані у в'язницях і концтаборах,

друга – ті, хто чинив «менш активний опір кампанії розкуркулення», повинні разом із сім'ями бути виселені у північні райони країни

третья – ті, хто не чинив опору «розкуркуленню», їм надавалися гірші земельні ділянки

Друга кодифікація законодавства Радянської України 1960 - 1980-х рр.

Кримінальний кодекс УРСР 1960 р. Новели.

Вилучено такий вид покарання, як оголошення ворогом народу з позбавленням громадянства УРСР (отже і СРСР) й вигнанням назавжди за межі країни.

Підвищено вік кримінальної відповідальності з 14 (раніше) до 16 років. При вчиненні тяжких злочинів кримінальна відповідальність наставала з 14 років (раніше з 12).

Питання про відповідальність особи за незначні злочини, вчинені вперше, передавалось до товариського суду

Максимальний строк позбавлення волі складав 10 років (раніше 25 років).

1969 р.

До КК УРСР внесені положення про особливо небезпечного рецидивіста, умовно-дострокове звільнення від покарання, погашення судимості

1970 р.

Введено умовне засудження та позбавлення волі з обов'язковим залученням засудженого до праці

1977 р.

Вводиться відбування покарання в колоніях-поселеннях для осіб, які вчинили злочин з необережності, розширювалося коло засуджених, до яких могли застосовуватися умовно-дострокове звільнення і заміна не відбутого покарання більш м'яким, відстрочка виконання вироку до неповнолітніх засуджених

Цивільний кодекс УРСР 1963 р.

Види юридичних осіб

Установи та інші державні організації, що перебувають на державному бюджеті

Державні підприємства та інші державні організації, що перебувають на господарському розрахунку

державні організації, що фінансуються за рахунок інших джерел

колгоспи, міжколгоспні й інші кооперативні організації та їх об'єднання

громадські організації

Цивільний кодекс УРСР 1963 р.

ЦК УРСР здійснював регулювання майнових і пов'язаних з ними особистих немайнових відносини з метою створення матеріально-технічної бази комунізму і все більш повного задоволення матеріальних і духовних потреб громадян.

Основою майнових відносин у радянському суспільстві проголошувалася соціалістична система господарства і соціалістична власність на засоби виробництва

Форми соціалістичної власності

державна
власність

власність кооперативів
і колгоспів

власність
громадських
організацій

Зберігалася особиста власність громадян, хоча право особистої власності обмежувалося

Заборонялися будь-які форми підприємницької діяльності

Виправно-трудоий кодекс УРСР 1970 р.

У кодексі визначались:

- порядок та умови
вiдбування покарання у
формi:

позбавлення
волi

заслання

вислання

виправних
робiт без
позбавлення
волi

- пiдстави звiльнення вiд покарання

- допомога особам, звiльненим iз мiсць
ув'язнення

- спостереження i нагляд за особами,
звiльненими вiд вiдбування покарання

- участь громадськостi у перевихованнi
засуджених

- регламентувалась дiяльнiсть
виправно-трудоих установ

**Кодекс Української РСР про адміністративні
правопорушення 1984 р.**

Передбачалася відповідальність:

За порушення законодавства про охорону ґрунту, надр, водних ресурсів, рибних запасів, лісів і лісонасаджень, тваринного світу, пам'яток природи, атмосферного повітря

За злісну непокору законним розпорядженням або вимогам працівників міліції та народних дружинників при виконанні ними своїх обов'язків по охороні громадського порядку

За порушення законодавства про працю, правил про охорону праці та техніку безпеки, за ухилення від суспільно-корисної праці, антисуспільний паразитичний спосіб життя

За порушення правил забудови, зберігання і тримання у неналежному стані житлового фонду, будинків і споруд

За дрібне хуліганство

За порушення правил користування засобами транспорту

За дрібну спекуляцію

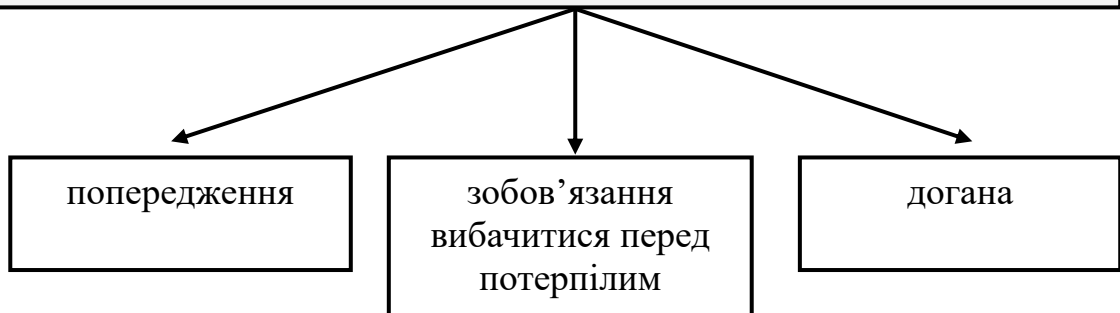
За крадіжку і псування бібліотечних книжок

**Кодекс Української РСР про адміністративні
правопорушення 1984 р.**

конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення

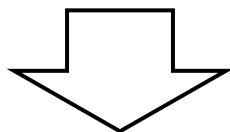
До осіб віком від 16 до 18 років, що вчинили адміністративні правопорушення, передбачалося застосування переважно заходів впливу:

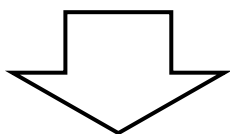
Тема 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави

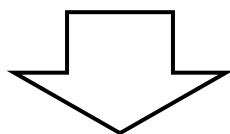
16 липня 1990 року
Верховною Радою Української РСР ухвалено
Декларацію про державний суверенітет України

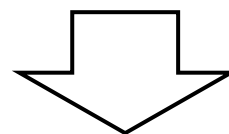
Із 385 депутатів, присутніх у цей день на засіданні:

«За» - 355

«Проти» - 4

«Не взяли участь у
голосуванні» - 26

Декларація мала:

Вступ (преамбулу)

Десять розділів

ПРОГОЛОШУЄ

державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.

У Декларації зазначено, що:

Генеративним механізмом у суспільстві виступає ВР, яка, виражаючи волю народних мас, прагнучи створити демократичне суспільство, дбаючи про повноцінний політичний, економічний, соціальний і духовний розвиток народу, визначаючи необхідність побудови правової держави, проголосила державний суверенітет як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади в межах її території та незалежність і рівність не тільки в розв'язанні внутрішніх питань, а й у зовнішніх зносинах.

Українська держава визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами національного права.

Акт проголошення незалежності України

Автор – Левко Лук'яненко.

24 серпня 1991 року
Верховна Рада Української РСР ухвалила Акт проголошення незалежності України

Проголошує незалежність України та створення
самостійної української держави – України

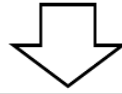
↑
продовжуючи
тисячолітню традицію
державотворення в
Україні

↑
виходячи з права на самовизначення,
передбаченого Статутом ООН та іншими
міжнародно-правовими документами

↑
здійснюючи Декларацію про
державний суверенітет
України

Територія України є неподільною і недоторканою
На території України мають чинність виключно
Конституція та закони України

**Звернення
«До парламентів і народів світу»**

5 грудня 1991 р.
ВР України прийняла звернення «До парламентів і народів світу», в якому наголошувалося, що Договір про утворення СРСР від 30 грудня 1922 р. Україна вважає стосовно себе недійсним.

Угода про створення СНД

7 – 8 грудня 1991 р.
у Біловезькій Пущі (неподалік від Мінська) керівники Республіки Білорусь С.Шушкевич, Російської Федерації Б.Єльцин та України Л.Кравчук

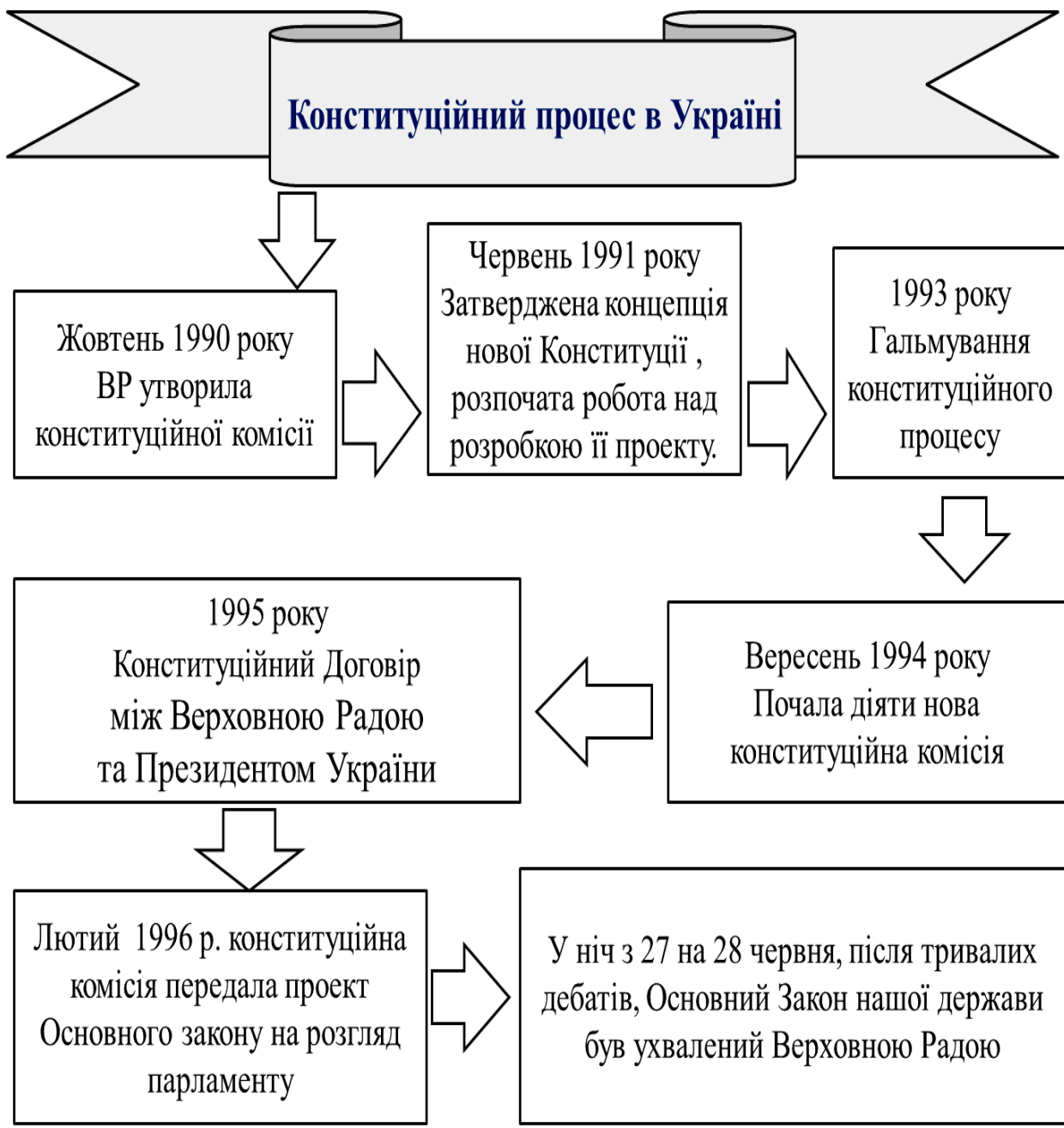

констатували розпад СРСР як суб'єкта міжнародного права

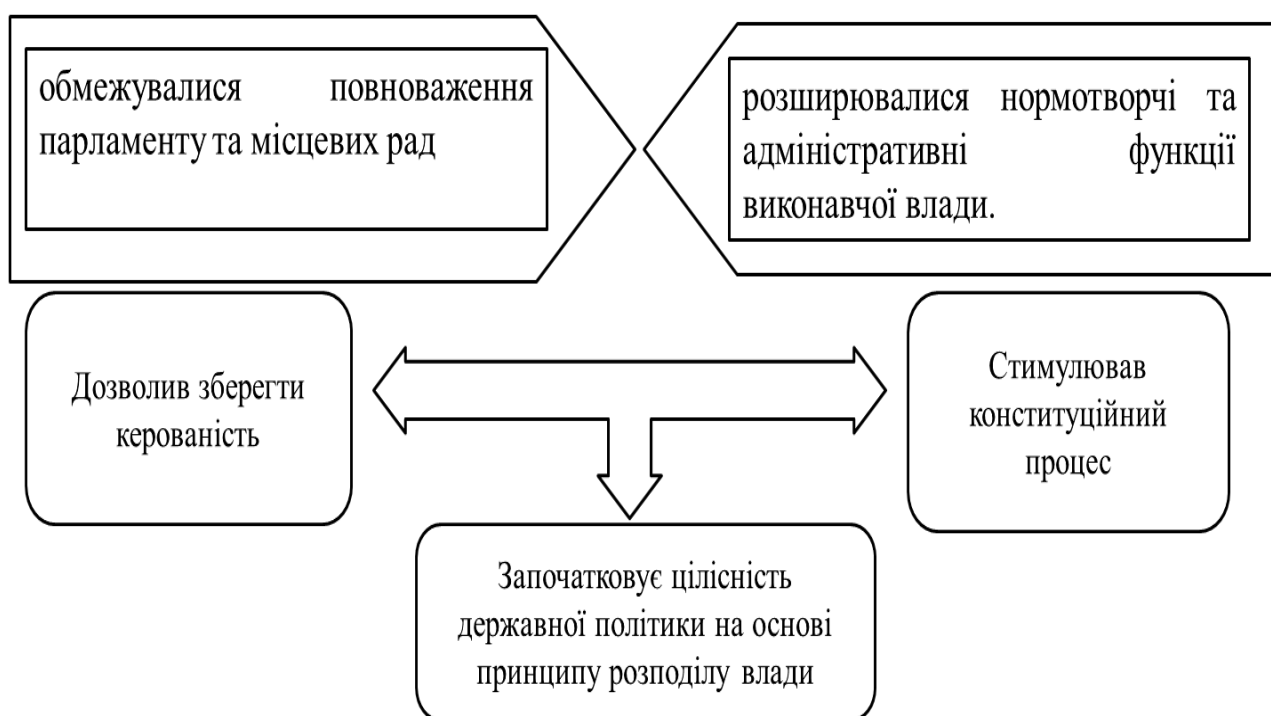
підписали угоду про створення Співдружності Незалежних Держав.

Пізніше до неї приєдналися інші незалежні держави колишнього СРСР

Конституційний Договір 1995 р.

Конституційний Договір між Верховною Радою та Президентом України „Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період прийняття нової Конституції України”, укладений строком на один рік між Л.Кучмою і О.Морозом

Основні положення Конституції України 1996 року

Конституція України була прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України
28 червня 1996 року

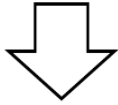
Конституція України на найвищому законодавчому рівні закріплює відносини, що виникають і діють у процесі здійснення основ повноваждя народу України.

Конституція України має традиційну структуру, тобто складається із преамбули, основної частини та прикінцевих положень

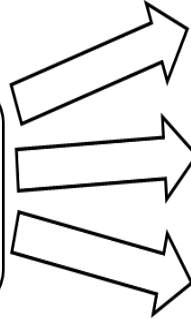
Конституція складається з 15 розділів, які об'єднують 161 статтю, в тому числі 2 статті Прикінцевих положень, та 14 пунктів Перехідних положень

Основне завдання змін до Конституції України:
створення ефективної, політично відповідальної влади,
гілки якої б не конфліктували чи конкурували між собою.

Законом України від 8 грудня 2004 р. до Конституції були внесені перші зміни, що стосувалися:

виборчої системи

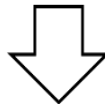
організації державної влади

перерозподілу повноважень між Президентом і ВР України щодо формування уряду

формування уряду коаліцією депутатських фракцій

Передбачалося

подовження терміну повноважень ВР України до 5 років

перехід від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми державного правління

Цей Закон набув чинності з 1 січня 2006 р.

Конституційна реформа передбачала:

центром політичної влади в Україні ставала ВР у складі 450 народних депутатів, який обирають на пропорційні основі в загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі на 5 років.

ВР протягом місяця повинна буде сформувати коаліцію депутатських фракцій, до якої має потрапити більшість депутатів

Така коаліція протягом двох місяців від моменту обрання парламенту мусить сформувати уряд.

Президент достроково припиняє повноваження парламенту

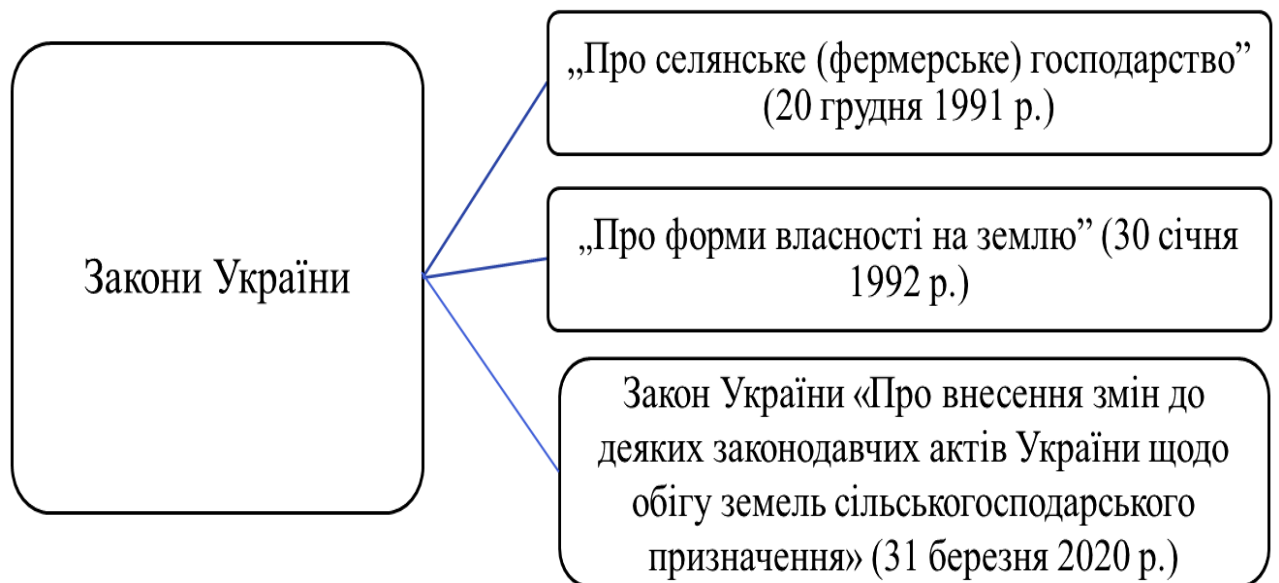
Отже, передбачалося зростання ролі депутатських фракцій, що мали стати центром стимулювання національного розвитку.

**За роки незалежності в Україні
були прийняті такі кодифіковані
нормативно-правові акти:**

Господарський процесуальний кодекс України (6 листопада 1991 р.)	Митний кодекс України (12 грудня 1991 р. та 11 липня 2002 р.)	Повітряний кодекс України (4 травня 1993 р.)	Кодекс України про надра (27 липня 1994 р.)	Кодекс торговельного мореплавства України (23 травня 1995 р.)
Водний кодекс України (06 червня 1995 р.)	Бюджетний кодекс України (21 червня 2001 р.)	5 квітня 2001 р. було прийнято новий, що набрав чинності 1 вересня 2001 р. Кримінальний кодекс України	Сімейний кодекс України (10 січня 2002 р.)	Господарський кодекс України (16 січня 2003 р.)
Цивільний кодекс України (16 січня 2003 р.)	Цивільний процесуальний кодекс України (18 березня 2004 р.)	Кодекс адміністративного судочинства України (6 липня 2005 р.)	Земельний кодекс України (25 жовтня 2001 р.)	Кримінально-виконавчий кодекс України (11 липня 2003 р.)

Аграрне (земельне) право

Концепція роздержавлення та приватизації землі
(18 жовтня 1991 р.)

Список рекомендованих джерел та літератури

Основна. Частина 1

1. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Одеська нац. юрид. акад. [Вид. 5-те, перероб. і доп.] К.: Істина, 2008. 768 с.

2. Дахно І.І. Історія держави і права: Навч. посіб. Кн. 2. К.: Центр учбової літератури, 2015. 384 с.

3. Історія держави і права зарубіжних країн (схеми, таблиці, коментарі, термінологічний словник): Навч. Посібник / Кузьминець О.В., Дурнов Є.С., Сокур Ю.В. 2012. 240 с.

4. Історія держави і права зарубіжних країн. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), Ю.В. Сокур (відп. секр.), Є.С. Дурнов, О.А. Житков, Ю.В. Кривицький та ін.; за ред. В.М. Щербатюка; навчальне видання. К.: Видавництво «Фенікс», 2021. 536 с.

5. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. 3-є видання, стереотипне/ Хома Н.М. Львів: «Новий світ-2000», 2018. 480 с.

6. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія / Ред. Гончаренко В. Д.. К., 2002. 716 с.

7. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник / Джужа О.М., Третьякова Т.А., Калиновський В.С. та ін. К.: НАВС, 2012. 376 с.

8. Історія держави і права зарубіжних країн. Новітній час (1918 р. - початок ХХІ ст.) / Б. Тищик, О. Липитчук, А. Кольбенко. К.: «Світ», 2016. 720 с.

9. Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / В.С. Макарчук; МОН України. Вид. 6-те, доповн. К.: Атіка, 2010. 623 с.

10. Науковий твір «Мультимедійний навчальний посібник» Історія держави та права зарубіжних країн № 73374 / О.І. Анатольєва, Н.О. Дорошук, Ю.А. Миронець. – 2017. – Режим доступу: <https://www.naiu.kiev.ua/books/idpzk/index.html>

11. Тихоненков Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн в питаннях і відповідях / навч. посіб. К.: Право, 2019. 248 с

12. Тематичний довідник з історії держави і права зарубіжних країн / Третьякова Т.А., Анатольєва О.І., Губар С.В.; МВС України. КНУВС. К., 2007. 159 с.

Основна. Частина 2

13. Бойко І.Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (ІХ-ХХ ст.): навч. посібник [для студ. ВНЗ]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 903 с.

14. Борисова О. В., Климов А. О. Історія української державності. У 2-х

т. Т. 1. К.: Кондор, 2018. 344 с., Т. 2. К.: Кондор, 2018. 464 с.

15. Буднік С.І., Прус В.З., Шкуратенко О.В. Правові джерела Української гетьманської держави (Війська Запорозького). К., 2017. 244 с.

16. Захарченко П. П. Історія держави та права України : підруч. К. : Атіка, 2005. 368 с.

17. Гончаренко В. Д. Історія держави і права України. Підручник. К.: Право, 2019. 552 с.

18. Іванов В. М. Історія держави і права України : навч. посіб. К. : Атіка, 2007. 728 с.

19. Історія держави і права України. Курс лекцій. / В. М. Щербатюк (кер. авт. кол.), П. П. Захарченко, О. В. Кузьминець та ін.; за ред. В. М. Щербатюка. Київ: Видавництво «Фенікс», 2018. 496 с.

20. Історія держави та права України : словник термінів і понять / [В. В. Щукін, Н. В. Сугацька, А. М. Павлюк] ; під ред. М. М. Шитюка. К. : Кондор, 2011. 284 с.

21. Історія держави та права України (схеми та таблиці): навчальний посібник / О.В. Шкуратенко та ін.; Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 174 с.

22. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. (До 15-річчя Конституції України і до 20-ї річниці незалежності України) / Упоряд.: І. О. Кресіна, О. В. Батанов ; від. ред. Ю. С. Шемшученко. – 3-є вид. К. : Юридична думка, 2011. 328 с.

23. Кульчицький В. С. Історія держави і права України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Ін Юре, 2008. 624 с.

24. Терлюк І. Я. Історія держави і права України : навч. посіб. К. : Кондор, 2018. 772 с.

25. Тетарчук І. В. Історія держави і права України. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2019. 214 с.

26. Трофанчук Г. І. Історія держави та права України : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2019. 568 с.

27. Шигаль Д. А. Історія держави і права України. Посібник для підготовки до іспиту. К.: Право, 2018. 252 с.

Додаткова. Частина 1

1. Арзаканян М.Ц. История Франции [Текст] : учебник для студ. вузов, обуч. по спец. 020700 История. М. : Дрофа, 2005. 475 с.

2. Балух В.О. Історія середніх віків [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. - Чернівці : Наші книги, 2009 2010.

3. Бикс, Герберт. Хирохито и создание современной Японии [Текст] / Г. Бикс ; пер. с англ. Ю. Г. Кирьяк. М. : ООО "Издательство АСТ", 2002. 572с.

4. Верт, Никола. История советского государства [Текст] / пер. Н. В. Бунтман [и др.]. 3-е испр. изд. М. : Весь мир, 2006. 559 с.

5. Гизо, Франсуа. История английской революции [Текст] : пер. с фр. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996 . (События, изменившие мир).

Т. 1. - [Б. м.] : [б.и.], 1996. - 480 с.

6. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) [Текст] / пер., коммент. и справ. аппарат В. Н. Захватаев ; К. : Истина, 2006. 1007 с.

7. Григорьева Е.Я. История Франции. XX век [Текст] : учеб. пособие для студ. пед. и гуманитар. вузов / Е. Я. Григорьева. М. : Дрофа, 2008. 256 с.

8. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Пер. з англ. Ю.Грича, К.: Издательство Vivat, 2019. 400 с.

9. Еремин В.Н. История правовой системы Японии [Текст]. М. : РОССПЭН, 2010. 294 с.

10. История государства и права России: Учебник / Ред. Ю.П. Титова. М., 2000.

11. Державне управління в країнах Стародавнього Сходу [Текст] : навч. посіб. / [В. В. Омельчук (керівник авт. кол.) та ін. ; авт. передм. Ю.С. Шемшученко]. Київ : Леся, 2015. 619,

12. Древний Восток [Текст] : учеб. пособие для вузов / Н. В. Александрова [и др.] ; - М. : АСТ ; М. : Астрель, 2008. 655 с.

13. История мира. Древний мир: Африка, Древний Восток, Греко-Римский мир, Дальний Восток, Америка [Текст] / пер.с фр. М.П. Дешевицын; науч. рук-во и предисл. К. Моссе. М. : Белфакс, 2000. 576 с.: ил.

14. Колісніченко А.І. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму / А.І. Колісніченко; навч. посіб. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002.

15. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу [Текст] : підруч. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. Вид. 4-е, стереот. К. : Либідь, 2009. -592 с.

16. Крижановська О.О. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя [Текст] : курс лекцій: Навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вищих навч. закл. / О. О. Крижановська, О. П. Крижанівський. 2. вид., стер. К. : Либідь, 2006. 368 с.

17. Конституції нових держав Європи та Азії [Текст] / Укр. правнична фундація ; упоряд. С. Головатий ; наук. ред. В. Шаповал. К. : Право, 1996. 544 с..

18. Ліхтей І.М. Історія середніх віків [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ спец. "Історія" / [І. М. Ліхтей, Г. М. Надтока, В. Ю. Король] ; за заг. ред. Г. М. Надтоки ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2018. 797, [1] с.

19. Логвиненко Є.С. Покарання в праві держав Стародавнього світу. / монографія 2019 Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 252 с
file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/3Ncuwj-IQu1eAgGYUPpO5yF3joGAPm_S.pdf

20. Логвиненко, Є. С. Смертна кара у Стародавньому Єгипті ; Lohvynenko, Y. S.; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7687-843X> (Підприємництво, господарство і право. - 2019. - № 6. - С. 225-229, 2019
21. Макарчук В.С. Державний лад країн світу / В.С. Макарчук. К.1999.
22. Молодяков В.Э. История Японии. XX век [Текст] / В. Э. Молодяков [и др.] ; РАН, Институт востоковедения. М. : ИВ РАН ; М. : Крафт, 2007. - 527 с.
23. Рогов Р.А. История уголовного права, террора и репрессий в Русском государстве XV–XVII вв. М: Юрист, 1995.
24. Саломатин А.Ю. История государства и права в США. Конец XVIII–XIX вв. [Текст] : от войны за независимость до завоевания экон. лидерства: Учеб. пособие / А. Ю. Саломатин ; ред. А. В. Малько. М. : Юристь, 2006. 188 с.
25. Соединенные Штаты Америки. История, политика, культура. / науч. Статьи под. Ред. И.М. Авласенко, 2018
26. Татоли Т.В. История государства и права России (конец XV века - 1917 год) [Текст] : учеб. пособие для студ. вузов / Т. В. Татоли ; Луганская академия внутренних дел им. 10-летия независимости Украины. 2.изд. Луганск : РИО ЛАВД, 2005. 176 с
27. Телькінен Т. Е. Модернізація правового стану станів у Російській імперії в контексті відносин держава – суспільство (друга половина XIX – початок XX століття): монографія / Т.Е. Телькінен. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2013. 188 с.
28. Тищик Б. Історія держави і права зарубіжних країн. Середні віки та ранній новий час / Б Тищик. К. 2006. 696с.
29. Федеративная республика Германии. Конституция и законодательные акты / Ред. В.А. Тумакова. М., 1989.
30. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран / Ред. З.М. Черниловского. М: Юрист, 1996.
31. Хрестоматия по истории Древнего Востока. У 2-х ч. М. 1980.
32. Чандлер Д. Военные кампании Наполеона / Д. Чандлер. М. 2000.
33. Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права: Учебник / З.М. Черниловский. М.: Юрист, 1996.

Додаткова. Частина 2

1. Анексії в європейському геополітичному просторі: науково-довідкове видання. /О.В. Шкурятенко, Є.С. Дурнов, В.М. Щербатюк та ін. К.: Видавництво «Людмила», 2020. 84 с.
2. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (кер. проекту, упоряд., наук. ред.). К.: "МП Леся", 2016.
3. Аркуша О., Кондратюк К., Мудрий М., Сухий О. Час народів. Історія України XIX ст.: навч. посіб. / Аркуша О., Кондратюк К., Мудрий М., Сухий О. Львів: Літопис, 2016.

4. Бандурка О. М. Становлення та розвиток міліції України (1921-1930 роки): історико-правові дослідження [Текст] : [монографія] / О. М. Бандурка, В. А. Греченко, О. Н. Ярмиш. Харків : Золота миля, 2015. - 496 с.

5. Білоконь М. В. Органи державного управління та місцевого самоврядування в Російській імперії у другій половині XIX ст. (на матеріалах Лівобережної України): історико-правове дослідження / М. В. Білоконь. Х. : НУВС, 2003.

6. Бойко І. Правове регулювання відносин у Галичині у складі Польського королівства (1349-1569 рр.). // Право України. 2009. № 8.

7. Гай-Нижник П.П. Пошук державної моделі УНР: ідея та крах «трудового принципу» (грудень 1918 – липень 1919 рр.) // Укр. іст. журн. 2016. №1.

8. Грозовський І. Козацьке право. // Право України. 1997. № 6.

9. Гурбик А. Копні суди на українських землях у XIV-XVI ст. // Укр. іст. журн. 1990. № 10.

10. Дорошук Н.О. Особливості та пріоритети законодавчої діяльності Директорії УНР (1918 – 1920 рр.) // Матеріали XXXIX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 39. С. 95–98. 287 с.

11. Дорошук Н.О. Особливості розвитку законодавства Західноукраїнської Народної Республіки // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 45. 555 с. С. 136–141. <https://confscientific.webnode.com.ua/ru/arkhiv/>

12. Дорошук Н.О. Особливості законотворчої роботи уряду Павла Скоропадського (1918 р.) *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: Зб. наук. праць Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (31 березня 2020). – Переяслав-Хмельницький, 2020. Вип. 57. С.110–113.

13. Єрмолаєв В. Віче в Київській Русі – важлива складова частина державного механізму. // Право України. 2003. № 3.

14. Івановська О.П. Звичаєве право в Україні: Навч. посібник. К., 2002.

15. Кобилецький М. Магдебурзьке право у селах Галичини. // Право України. 2003. № 8.

16. Кобилецький М. Суд і судочинство в містах України за Магдебурзьким правом // Право України. 2008. №12.

17. Кондратюк С. Органи влади в західній Україні (вересень 1939 – червень 1941 рр.). // Право України. 2003. № 5.

18. Копиленко О., Копиленко Л. Історія держави і права України. 1917-1920 рр. К.,1997.

19. Котляр М.Ф. З історії міського самоврядування на Русі. // Укр. іст. журн. 2016. №1.

20. Котляр М.Ф. Княжа служба в Київській Русі. К., 2009.

21. Кресів О.В. „Пакти конституцій законів і вольностей Запорізького війська” 1710 р. // Укр. іст. журн. 2005. №2.

22. Курас Д.І. Перспективи імплементації світового досвіду щодо забезпечення права на свободу совісті в Україні // Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід. Матеріали I науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.) К. Національна академія прокуратури України, 2019. 712 с. С. 327-330

23. Курас Д.І. До питання формування державно-правової позиції шляхти руських воєводств напередодні та у ході Люблінського сейму 1569 р. // Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (14-15.05.2020 р)., м. Київ. 2020.

24. Лукашевич О.А., Манжул К.В. Конституція Пилипа Орлика – історико-правова пам’ятка XVIII ст. Х., 1996.

25. Магновський І. Адміністративно-територіальний поділ українських земель у період козацького державотворення XVII – XVIII ст. // Право України. 2010. № 4.

26. Макаренко О.В. Поняття та склад злочину за джерелами права Гетьманщини. // Право і суспільство. 2011. №№ 1, 3.

27. Матяш І.Б. Українська консульська служба як державний інститут: становлення, функціонування, персоналії. – К.: Інститут історії України, 2016.

28. Махаринець Є.М. Правове регулювання земельних відносин у програмних засадах ОУН та їх реалізація на Волині в роки радянсько-німецької війни // *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Випуск 1, 2020 р. С. 3-5.

29. Махаринець М.Є. Регулювання земельних відносин на Волині періоду німецької окупації. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 3 (112). С. 52-58. <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/issue/view/49>

30. Мацкевич М. Адміністративно-територіальне управління в Галичині в період 1771-1848рр. // Право України. 2008. №9.

31. Мацкевич М. Конституційне законодавство Австро-Угорщини другої половини XIX ст. і правова платформа українського національного руху. // Право України. 2009. №8.

32. Мищак І. Боротьба українців за національні права та інтереси в Австрійському парламенті (др. пол. XIX ст. – 1918 р.). // Право України. 2009. № 3.

33. Мищак І. До історії законотворчості Західноукраїнської Народної Республіки. // Право України. 2008. №10.

34. Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917-2017 рр.) [Текст] / за заг. ред. Міністра внутр. справ України В. Б. Авакова ; Держ. НДІ МВС України. Київ : Держ. НДІ МВС України, 2012.

Т. 3 : Народний комісаріат внутрішніх справ Української СРР (грудень 1922 р. - грудень 1930 р.) / [М. Г. Вербенський та ін.]. - Харків : Мачулін, 2015. 940 с.

Т. 4: Народний комісаріат внутрішніх справ Радянської України: реорганізації, зміна статусу, правових основ, основні напрями діяльності (грудень 1930 р. - 21 червня 1941 р.) / [М. Г. Вербенський та ін.]. - Харків : Озеров Г. В. [вид.] : Мачулін, 2015. 946 с.

35. Павленко М.І. Українські військовополонені та інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії (ставлення влади і умови перебування: 1918-1924 рр.). К., 2000.

36. Петрів Р.В. Східна Галичина у складі Австрійської імперії: (історико-правовий аспект). Івано-Франківськ, 2009.

37. Подковенко Т.О. Про судоустрій та судочинство у період гетьманату Павла Скоропадського. // Держава і право. 2008. №41.

38. Прус В.З. Військове мистецтво реєстрового козацтва // Матеріали Всеукраїнської конференції, присвяченої дню Збройних сил України, що проводилася в Національному університету оборони України. К, 2018. С.116-117.

39. Прус В.З. Історіографічний аспект дисидентського руху в Україні // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Боротьба незламних", присвяченої дисидентському руху в Україні 60-80 років ХХ століття, що проводилася в Національному університету Києво-Могилянська академія. К, 2018. С.23-24.

40. Прус В.З. Органи влади та управління ЗУНР // Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю УНР, що проводилася в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. К, 2018. С.38-39.

41. Прус В.З. Правова система Української держави П.Скоропадського. Матеріали круглого столу присвяченого 100-річчю Української революції. К., 2019 С. 16-17.

42. Прус В.З., Шкуратенко О.В. Правова регламентація пенітенціарної системи на українських землях в складі Російської імперії в кінці ХІХ - на початку ХХ століття // *Вісник пенітенціарної асоціації України*, 2020. №2. С. 3 – 9

43. Прус В.З., Шкуратенко О.В. Соціальний статус реєстрового козацтва Української гетьманської держави // *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива*: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції 29 листопада 2019 р. – К.:НУОУ, 2019. – С. 137-138

44. Ричка В.М. «Вся королівська рать» (Влада Київської Русі). К., 2009.

45. Романишин Н.Ю., Шкуратенко О.В. Державно-правовий статус Закарпаття у міжвоєнний період Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини Вип.121. Тернопіль, 2018. С. 254-261.

46. Романишин Н.Ю. Імплементация положень Стамбульської конвенції в національне законодавство України // *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 року)*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С.539-545.

47. Романишин Н.Ю. Причини та наслідки аграрної реформи у міжвоєнній Польщі. // *Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат*: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (14-15.05.2020 р.), м. Київ. 2020.

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u96/1_programa_ukrayina-polshcha_2020_ua-pl.pdf

48. Романишин Н.Ю. Комплектування княжого війська Русі // *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива*: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції 29 листопада 2019 р. – К.: НУОУ, 2019. – С. 128)

49. Романишин Н.Ю. Формування принципів толерантності в процесі вивчення історії // *Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність*. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. 26-27 червня 2020 р., м. Дніпро. — Наук. ред. О.Ю. Висоцький. — Дніпро: Охотнік, 2020, С. 346-347);

<https://u.pcloud.link/publink/show?code=Xln7>

50. Русь "після Русі". Між короною і булавою. Українські землі від королівства Русі до Війська Запорізького [Текст] / [В. М. Горобець та ін.]. Харків: Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2016. 351 с.

51. Савченко С. Виняткова міра покарання як головне обмеження права на життя. // *Право України*. 2005. №8.

52. Святонька В. Інститут присяжних на території України за Судовими статутами 1864 р. // *Право України*. 2009. №8.

53. Сокур В.В., Сокур Ю.В. Голодомори мовою документів і свідчень. 2-ге вид. доп. та перероб. К.: ФОП Маслаков, 2018. 123с.

54. Сокур Ю. В. Правові основи торговельно-транспортного підприємництва в Україні (на матеріалах чумацького промислу XVII – XIX ст.). 2009. 202 с.

55. Сокур Ю.В. Щербатюк В.М. Козацьке право Запорозької Січі в контексті українського правотворення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Науково-теоретичний журнал. 2020. № 1 (114), С. 53–61. DOI:<https://doi.org/10.33270/01201141.53>.

56. Стерчо П. Карпато-Українська держава. Львів, 1994.

57. Терлюк І.Я. Окупаційний режим в Україні 1941-1944 рр. і проблеми творення української національної державності: історія держави і права. Львів, 2009.

58. Тищик Б., Бедрій М. Копне судочинство в Україні та особливості його здійснення (XIV – XVIII ст.). // *Право України*. 2010. №1.

59. Толочко А.П. Краткая редакция Правды Русской: происхождение текста. К., 2009.

60. Шандра В. Міщанські органи станового самоврядування в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.) К.: Інститут історії України, 2016.

61. Шандра Р. Суд та судочинство за волоським правом на Західноукраїнських землях. // *Право України*. 2008. №6.

62. Шкуратенко О.В. Трансформація політико-правових поглядів гетьмана Павла Скоропадського на розбудову Української Держави // Українське право й законодавство за доби Української революції (1917-1921 рр.): Збірник Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 30 листопада 2017 р. К.: Прінт, 2018. С. 194 -197.

63. Шкуратенко О., Єрмак В. Правові форми організації та діяльності добровільних батальйонів у 2014 році // IV Всеукраїнська наукова військово-історична конференція «Війна на Донбасі. 2014 – 2018 рр.»: збірн. мат. / Національний військово-історичний музеї України. Київ, 2019. С. 127-132.

64. Шкуратенко О.В. Досвід УНР для сучасної держави України: компаративістський вимір // Соборність України: правовий вимір, присвяченої 100-річчя Акту Злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р.: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 29 листопада 2018 року / ред.кол.:І.С. Гриценко, М.І. Мірошніченко, П.П. Захарченко, І.А. Мацелюх та ін. К.: ФОП Маслаков. 2019. С.163-166.

65. Шкуратенко Олена, Єрмак Василь. Польська аграрна реформа на західноукраїнських землях у 20-х роках ХХ століття. // *Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат*: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (14-15.05.2020 р), м. Київ. 2020.

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u96/1_programa_ukrayina-polshcha_2020_ua-pl.pdf

66. Шкуратенко Олена; Супрунчук Олег. Концепція українсько-польських відносин в поглядах польської політичної еліти 20-х років хх століття (історико-правовий аспект). // *Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат*: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (14-15.05.2020 р), м. Київ. 2020. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u96/1_programa_ukrayina-polshcha_2020_ua-pl.pdf

67. Щербатюк В.М. Вільне козацтво – добровільна громадська міліційна організація в Україні 1917 – 1921 років // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 2. С. 275–285.

68. Щербатюк В.М., Сокур Ю.В. Зародження протодержавних і державних об'єднань на теренах України // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 1 (13). С. 138–151.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.ubuv.gov>. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського.
2. <http://www.uplu.kiev.ua/> Національна парламентська бібліотека.
3. <http://www.gutb.gov.ua/> Державна науково-технічна бібліотека України (Київ).
4. <http://www.ognb.odessa.ua> Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького.
5. <http://korolenko.kharkov.gov.ua/> Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка.

Навчальне видання

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА (СХЕМИ ТА ТАБЛИЦІ)

Навчальний посібник

Підписано до друку 16.01.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 17,5. Наклад 300. Зам. № 238.

Надруковано в «Видавництво Людмила».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 5303 від 02.03.2017.
«Видавництво Людмила»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: + 38 050 469 7485, 068 340 8332
E-mail: lesya3000@ukr.net